

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ BİLİM DALI**

**GÜNDELİK HAYAT SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA KADIN
GÜNLERİ: AKŞEHİR ÖRNEĞİ**

AYŞEGÜL İPEK

17810301021

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. FERHAT TEKİN**

KONYA-2021

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşegül İpek		
	Numarası	17810301021		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Gündelik Hayat Sosyolojisi Bağlamında Kadın Günleri: Akşehir Örneği			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

Özet

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşegül İpek		
	Numarası	17810301021		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ferhat Tekin		
Tezin Adı	Gündelik Hayat Sosyolojisi Bağlamında Kadın Günleri: Akşehir Örneği			

Gündelik hayatta kadınların sosyalleşmek için oluşturdukları sosyal gruplardan birisi de kadın günü gruplarıdır. Kadın günleri sosyalleşmeyi sağlamanın dışında, benliği sunma, toplumsal ritüellerin devam etmesini sağlama, maddi birikim elde etme, gündelik hayatın sıkıcılığından çıkarak deşarj olma gibi imkânlar da sağlamaktadır. Bu çalışma, kadın günlerinin kadınların gündelik hayatındaki yerine odaklanmaktadır. Çalışmada kadınların kadın günlerinde benliklerini nasıl sunduklarına, kadın günlerinin kendine has ritüellerine ve sohbet konularına, kadın günlerinde sosyal medya kullanımına ve gösterişçi tüketimin örneklerine yer verilmiştir. Çalışmada kadın günleri bir “alan açma” girişimi olarak da ele alınmıştır. Ayrıca kadın günlerine katılım sağlamanın gündelik hayatta kadınlara hangi alanlarda avantaj sağladığı konusu üzerinde de durulmuştur.

Araştırma Konya ilinin Akşehir ilçesinde iki farklı kadın günü grubuna katılımlı gözlem yapılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımlı gözlem sonucunda kadın günlerinin kadınların gündelik hayatında çok önemli bir konuma sahip olduğu görülmüştür. Özellikle ev hanımı olan kadınların sosyalleşme ihtiyaçlarını kadın günleri sayesinde büyük ölçüde giderdikleri görülmüş, kadınların günler sayesinde kendilerine yeni bir yaşam alanı açtıkları anlaşılmıştır. Bu bağlamda kadın günlerinde günlere has bir dil geliştirildiği, günlerde benliğin sunumunun gösterişçi

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

tüketim, ekonomik sermaye gibi göstergelerle desteklendiği ve günlerin bir sosyal grup olarak özellikle çalışmayan kadınlar açısından önemli bir boş zaman etkinliği olduğu keşfedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gündelik Hayat, Kadın, Kadın Günleri, Sosyalleşme

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Ayşegül İpek		
	Student Number	17810301021		
	Department	Sosyoloji		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. Ferhat Tekin		
Title of the Thesis/Dissertation	Women's Days in the Context in Everyday Life Sociology: The Case of Akşehir			

One of the social groups that women create to socialize in everyday life is women's day groups. In addition to socializing women's days, women's days also provide opportunities such as presenting the self, ensuring the continuation of social rituals, obtaining material accumulation, and being discharged from the boringness of everyday life. This study focuses on the place of women's days in women's daily lives. The study included how women present their self in women's days, the unique rituals and conversational topics of women's days, the use of social media in women's days and examples of pretentious consumption. In the study, women's days were also considered as an attempt to "open up space." In addition, the issue of what areas of advantage participation in women's days gives women an advantage in everyday life has been emphasized.

The research was carried out by participating in two different women's day groups in Akşehir district of Konya province. As a result of the participating observation, it was seen that women's days have a very important position in women's daily life. It has been seen that women, especially housewives, have largely addressed their socialization needs thanks to women's days, and it is understood that women open up a new living space for themselves thanks to the days. In this context, it has been discovered that a language unique to the days is developed in women's days, that the presentation of the self in the days is supported by indicators such as

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

vanity consumption, economic capital, and that the days are an important leisure activity especially for women who do not work as a social group.

Keywords: Everyday Life, Women's, Women's Days, Socialization

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

1. Gündelik Hayat.....	4
2. Klasik Sosyolojide Gündelik Hayat.....	8
2.1. Emile Durkheim ve Gündelik Hayat.....	9
2.2. Karl Marx ve Gündelik Hayat.....	10
2.3. Max Weber ve Gündelik Hayat.....	11
2.4. Georg Simmel ve Gündelik Hayat.....	13
3. Çağdaş Sosyolojide Gündelik Hayat.....	16
3.1. Sembolik Etkileşimcilik.....	18
3.2. Dramaturji.....	21
3.3. Etnometodoloji.....	23
3.4. Fenomenoloji.....	25
3.5. Gündelik Hayata Neo Marksist Bir Yaklaşım: Henri Lefebvre.....	27
3.6. Gündelik Hayatta Taktikler; Michel De Certau.....	29
4. Gündelik Hayatta Kadın.....	31
5. Kadın Günleri.....	32
5.1. Gün Kavramı.....	32
5.2. Gün Çeşitleri.....	33
5.2.1. Altın günleri.....	33
5.2.2. Erkek Günleri.....	34
5.2.3. Akraba Günleri.....	34
5.2.4. Komşu Günleri.....	35
5.2.5. Konken/Oyun Günleri.....	36
5.2.6. Dini günler.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. Araştırmanın Konusu.....	38
2. Araştırmanın Amacı.....	38
3. Araştırmanın Önemi.....	39
4. Araştırma Yöntem, Desen ve Teknikleri.....	41

5.	Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analizi.....	42
----	--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULARIN ANALİZİ

1.	Kadın Günlerinin Gündelik Hayat Sosyolojisi Açısından İncelenmesi.....	43
1.1.	Bir İletişim ve Sosyalleşme İmkânı Olarak Kadın Günleri.....	44
1.2.	Erving Goffman'ın Dramaturjik Yaklaşımı Açısından Kadın Günleri.....	46
1.3.	Etnometodolojik Açıda Kadın Günleri; Bağlama Gönderimli Sohbetler....	49
1.4.	Kadın Günlerinde Benliğin Sunumu.....	55
1.5.	Kadın Günlerinde Gösterişçi Tüketim.....	65
1.6.	Alan Açma Girişimi Olarak Kadın Günleri.....	73
1.7.	Kadın Günlerinde İş Bölümü ve Hiyerarşi.....	76
1.8.	Kadın Günlerinde “Gün Ritüelleri”.....	79
1.9.	Kadın Günlerinin Değişmez Gündemleri ve Konuları.....	85
1.9.1.	Çocuk Eğitimi ve Terbiyesi.....	86
1.9.2.	Kaynana, Elti, Görümce, Gelin Sohbetleri.....	89
1.9.3.	Televizyon Dizileri ve Gündüz Kuşağı Programları.....	94
1.9.4.	Çeyiz, El İşi ve Kısmet Bulma Sohbetleri.....	98
1.10.	Kadın Günlerinde Sosyal Medyanın ve İletişim Araçlarının Kullanımı.....	104
1.10.1.	Whatsapp.....	105
1.10.2.	İnstagram.....	108
1.10.3.	Facebook.....	113
1.10.4.	Youtube.....	114
SONUÇ.....		118
KAYNAKÇA.....		125

TEŐEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve tezin tüm süreçlerinde bana katkıda bulunan tez danıőmanım, değerli hocam Doç. Dr. Ferhat Tekin'e teőekkürü bir borç bilirim. Çalıőmama dair görüőleri ve yorumları ile destek veren değerli hocalarım Doç. Dr. Reőat Açıkgöz'e ve Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül Sili Kalem'e çok teőekkür ederim. Tezin yazım süreci boyunca fikir alıőveriőinde bulunduğumuz sevgili dostum Hülya Sönmez'e teőekkür ederim. Tezin her anında desteğini esirgemeyen, bu zor ve uzun süreçte moral veren sevgili eşim Ahmet Rifat İpek'e, eğitime devam etmem hususunda her türlü desteği sağlayan ve teşvik eden sevgili anneme, babama ve kardeőlerime çok teőekkür ederim. Hem anne karnında iken hem de doğduktan sonra annesinin her anında yanında olan ve annesi tez çalışması yaparken hep uyuya kalan canım minik oğlum Eymen Taner'e çok teőekkür ederim. Tezimi, en güzel zamanlarımızdan az da olsa feragat etmek zorunda kaldığım için üzüldüğüm anlarda içten bir gülümsemesi ile beni motive eden oğlum Eymen Taner' e ithaf ediyorum.

GİRİŞ

Gündelik hayat denilince aklımıza ilk olarak her gün tekrar ettiğimiz faaliyetler gelir. Uyumak, uyanmak, yemek yemek, işe gitmek, okula gitmek, ev işi yapmak, yemek yapmak gibi pek çok tekrar eden davranış gündelik hayatın içinde rutinsel olarak devam ettirilen faaliyetlerdir. Elbette gündelik hayatın ne olduğuna dair ortaya çıkan bu yaklaşım genellikle kabul gören bir yaklaşımdır. Gündelik hayat her gün tekrar eden ve birbirinin hemen hemen aynısı olan rutinsel faaliyetlerin arka planında pek çok etkileşimi de barındıran oldukça katmanlı bir yapıyı ifade eder. Rutinsel faaliyetler gündelik hayatta insanların ihtiyaç duyduğu düzen ihtiyacını da karşılar. İnsanın doğumundan ölümüne kadar dış dünyaya uyum sağlayabilmek için kurduğu tüm etkileşimler gündelik hayatta inşa edilir. Etkileşimler esnasında tekrar eden rutinsel faaliyetler insanın dış dünyayı anlayıp yorumlamasına da yardımcı olur. Örneğin her gün işe giden bir kişinin iş yerinde diğer çalışanlar ile kurmuş olduğu etkileşimler sonucunda edindiği deneyimler onun sosyal hayatında da kuracağı diğer etkileşimler için birer rehber olabilecektir. Aynı şekilde bunun tam tersi de mümkündür. Hayat boyunca gündelik hayatta üzerinde çok da durmadığımız ancak rutin bir şekilde gerçekleştirilen faaliyet ve davranışlar kurulacak olan başka etkileşimlere her zaman kaynaklık edecektir. Bu sayede insanlar her bir etkileşim sonucunda dünyaya ve sosyal hayata daha fazla uyum sağlayabilmek amacıyla yeni stratejiler, sosyolojik literatürde sıklıkla karşılaşılan adı ile taktikler geliştirirler.

Gündelik hayatta kurulan etkileşimler ve bu etkileşimler esnasında gerçekleştirilen taktikler insanların sosyal hayatlarında edinmiş oldukları sosyal rolleriyle şekillenir. Hayat boyunca edinilen bu roller gündelik hayatın işleyişi ve düzenlenişinde insanların en önemli yardımcısı olmaktadır. Roller aynı zamanda sosyalleşmek için kurulan pek çok sosyal gruba katılabilmek için de ön koşul olabilmektedir. Bu sosyal gruplardan birisi de bu çalışmanın konusu olan günlerdir. Gün yapmak, güne katılmak, gün kurmak gibi isimlerle de anılan bu faaliyetlerin hemen hemen hepsi kadınlar tarafından gerçekleştirilirken çok nadiren de olsa erkekler tarafından gerçekleştirilen günler de bulunmaktadır. Ancak bu çalışmanın konusu yalnızca kadınlar tarafından gerçekleştirilen günlerdir. Kadın günleri kadınların kendi aralarında sosyalleşmek, çevre oluşturmak, hoş vakit geçirmek, eğlenmek ve maddi birikim sağlamak gibi pek çok farklı amaçla katılabildiği, çoğunlukla evlerde düzenlenen, ikramların hazırlanıp sohbet eşliğinde yenildiği bir tür sosyal faaliyettir. Kadın günleri, kadınlara gündelik hayatta gerçekleştirdikleri pek çok rutin faaliyet için sosyal bir ortam da sağlamaktadır. Kadın günlerine katılım sağlayabilmek için her günün kendine has bazı

kuralları bulunmaktadır. Öncelikle katılımcıların gündelik hayatta edinmiş oldukları sosyal rollerin katılmak istedikleri günün özellikleri ile uyumlu olması gerekmektedir. Örneğin, okul çağında çocuğu olan kadınların çocukların eğitimi ve çocuk yetiştirmek amaçlı oluşturmuş oldukları bir güne henüz evlenmemiş bir kadının katılım sağlaması beklenemez. Çünkü bu kadın gününün kuruluş amacı üyelerinin gündelik hayattaki rutinsel faaliyetleri ile doğru orantılıdır. Kadın günlerine katılım sağlamak için kadınların sosyal rollerinin katılacakları kadın günü ile uyumlu olması da yeterli olmayabilir. Katılım sağlanan kadın gününde diğer üyeler tarafından sosyal kabulün de sağlanmış olması gereklidir. Örneğin dini bilgi paylaşımı ve çeşitli ibadetlerin de gerçekleştirileceği bir kadın gününde herhangi bir şekilde dini sohbetlere ilgi göstermeyen ve Kuran'ı Kerim okuma, ilahi okuma gibi davranışları da gerçekleştirilmeyen bir katılımcının günden çıkartılabilmesi mümkündür.

Kadın günlerinde sosyal kabul gerçekleştikten sonra ise kadınların grup içindeki varlıklarını daimî hale getirmek için kullandıkları bazı taktikler olabilmektedir. Bu taktikler kadın günlerinde kurulan etkileşimler esnasında kadınların kendi benliklerini korumalarına yardımcı olur. Kadın günlerinde katılımcıların benliklerinin taktikler sayesinde korunması ise sosyal grubun sağlıklı bir şekilde devam edebilmesinin de ön koşuludur. Kadın günü katılımcısı olan kadınlar gündelik hayatlarında benliklerini korumak için oluşturmuş oldukları yüzü taktikler ile besleyerek devam ettirirler. Böylece günler kadınlar için benliklerini sergiledikleri bir tiyatro sahnesi olurken bir yandan da seyirci olarak düşünülebilen diğer katılımcılar ile çeşitli etkileşimlere girerler. Bu etkileşimler esnasında ortaya çıkan sohbetler kadın günlerinin diğer misafirlik çeşitlerinden farklı olan özelliklerini de göstermektedir. Kadın günlerinde etkileşimler, benliğin sunumu esnasında gerçekleşen taktikler, konuşulan sohbet konuları, güne hazırlık için yapılan tüketimler ve gün sırasında kadınların birbirlerinin tüketim alışkanlıklarını etkilemesi, günlerde gerçekleşen toplum için değerli olan rutinsel gelenekler, günlere katılan kadınların sosyal medya kullanım alışkanlıkları gibi konular kadınların gündelik hayatları hakkında bilgiler vermektedir.

Gündelik hayatta kadınlar için pek çok açıdan oldukça önemli bir noktada durmakta olan kadın günleri, son yıllarda sosyolojik çalışmalarda gündelik hayata olan ilginin de artmasıyla birlikte çalışılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma gündelik hayatta kadın günlerinin kadınlar açısından ne anlama geldiğini ve hangi eksiklikleri gidermeye çalıştığını sosyolojik açıdan ele almaya çalışmaktadır. Bu amaçla Konya ilinin Akşehir ilçesinde sosyo-kültürel olarak farklı kesimlerden olan kadınların çeşitli amaçlarla düzenlemiş olduğu iki farklı kadın günü nitel bir çalışma yöntemi ve katılımlı gözlem ile gözlemlenmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışmanın kavramsal

çerçevesi belirtilmiş, öncelikli olarak gündelik hayat sosyolojisinin ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı gibi sorulara cevaplar aranırken, klasik ve çağdaş sosyoloji literatüründe gündelik hayat sosyolojisi ile ilgili eserlere kısaca yer verilmiştir. Daha sonra ise çalışmanın diğer bir önemli kavramı olan gün kavramı ve Türkiye de kadın günleri çeşitleri belirtilmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında araştırmanın konusu, amacı, problemi, önemi, kapsam ve sınırlılıkları, araştırma yöntem ve tekniklerine, araştırmanın veri analizi ve yorumlanmasına yer verilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise gündelik hayat sosyolojisi bağlamında ele alınan kadın günlerindeki gözlemlere ve bu gözlemler sonucunda elde edilen verilerin analizine yer verilmiştir. Saha verilerinin yorumlanmasında klasik ve çağdaş sosyolojide gündelik hayat sosyolojisi ile ilgili ortaya koyulmuş düşüncelerin Türkiye’de gündelik hayatın bir parçası olan kadın günleri özelinde bir karşılığı olup olmadığı irdelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

1. Gündelik Hayat

Her gün olan, her günkü anlamlarına gelen gündelik kelimesi rutin olarak devam eden faaliyetleri içerir. Gündelik hayat ise insanların yeme, içme, dinlenme, uyuma, barınma ve soyun devamlılığını sağlama gibi yaşamını devam ettirmesine olanak sağlayan faaliyetlerin rutin olarak gerçekleştirilmesini kapsar. Ev hayatı ve onun dekorasyonu, iş yaşamı, tatil, alışveriş, beslenme tarzı, zamanın kullanımı, boş vakit eğlenceleri, nesnelere, nesnelere kullanımı, vb. gibi düzenli olarak yapılan bu eylemlerin tamamı ve daha fazlası gündeliktir (Yiğit, 2012, s.127). İnsanlar çoğunlukla gündelik hayatta gerçekleştirdikleri rutin faaliyetler üzerine düşünmez, zaten öyle olması gerektiğini varsayarlar. Örneğin insanlar her gün uyandıklarında ellerini ve yüzlerini yıkarlar ve bunu neden yaptıkları üzerine düşünmeden gerçekleştirirler. Gündelik hayat, rutinlerden meydana gelir ancak bu rutinler sabit ve değişmez değildir. Gündelik hayatın rutinleri döneminin koşulları altında değişip, dönüşebilmektedir. Teknolojik gelişmeler gündelik hayatın rutinini çok büyük ölçüde değiştirmiş olan ve değiştirmeye devam eden koşulları içerir.

Bunun belki de en etkili örneği saat sistemine geçiş olmuştur. Güneşin gökyüzündeki konumuna göre planlanan gündelik hayatın rutin faaliyetleri, saatin icadı ile yerini eşit olarak bölünmüş modern zaman dilimlerine bırakmıştır. Bu ise gündelik hayatın faaliyetlerini dilimlemiş, modern zamanların hızlı akışında yeni bir zihniyet dünyasını ve yaşam şeklini de beraberinde getirmiştir. Bu anlamda gündelik hayatın akışı saate göre yeniden düzenlenmiştir. Edebiyatımızda, saatin hayatımıza girişi ile gündelik hayatımızın, zaman algımızın ve bilhassa da zihniyet dünyamızın değişimini konu edinen birçok yazar olmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 'Saatleri Ayarlama Enstitüsü', Yahya Kemal'in 'Aziz İstanbul' kitabında 'Ezansız Semtler' bölümü, Ahmet Haşim'in 'Müslüman Saati' makalesi bunların en bilinenleridir. Ahmet Haşim'in Müslüman Saati'ndeki "Alafranga saatin âdetlerimiz ve işlerimizde kabulü ve alaturka saatin geri safa düşüp camilere, türbelere ve muvakkithanelere bırakılmış battal bir "eski saat" haline gelişi, hayata bakış tarzımız üzerinde korkunç bir tesire sahip olmamış değildir."(Haşim, 1990, s.24) sözleri saatin gündelik hayatın işleyişi üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir. Sabah ezanı ile uyanıp gündelik hayatını da ezan vakitlerine göre ayarlayan bir toplumda saat çok büyük değişimlere neden olmuştur.

Gündelik hayat genel anlamı ile gün içerisinde gerçekleştirilen rutinsel faaliyetlere işaret ediyor olsa da, bu faaliyetler zaman içinde değişebildiği gibi yaşanan coğrafyaya göre de değişebilmektedir. Yani gündelik hayat hem zamansal hem de mekânsal olarak

üretilmektedir. Bu yüzden çok soğuk iklimlerde yaşayan insanlar ile çok sıcak iklimlerde yaşayan insanların hayatı devam ettirme rutinlerinin –yeme, içme, barınma gibi- yerine getirilme şekli ve zamansallığı da farklılık gösterir. Aynı şekilde birbirine çok yakın yerlerde yaşayan insanların ve hatta aynı aile içindeki bireylerin dahi gündelik yaşamları birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Gündelik hayatın algılanışı ve yaşanılışındaki bu farklılıklar kişilerin kendi gerçeklik anlayışları ile doğru orantılıdır. Çünkü gündelik hayat hem bir gerçeklik olarak algılanmakta hem de bu algılayış neticesinde muhafaza edilmektedir. Gündelik hayatın yaşanış şeklinde farklılıklara neden olan unsurlardan birisi de hayat tarzıdır. Hayat tarzı insanın yaşam şeklini hangi değerler üzerinde temellendirerek yaşadığıdır. İnsanın kültürü, milli ve ailevi değerleri hayat tarzını şekillendiren unsurlardandır. İnsanlar, erkekler ya da kadınlar hayat tarzları ile sınıflandırılmakta ve gündelik hayatları buna bağlı olarak birbirlerinden ayrılmaktadır.

Berger ve Luckmann'a göre gündelik hayatın gerçekliği, bedenin 'buradalığı' ve mevcudiyetin 'şimdiliği' etrafında düzenlenmiştir. Fakat gündelik hayatın gerçekliği sadece bu dolaysız buradalıklardan ibaret değildir; o aynı zamanda, 'burada ve şimdi' olmayan fenomenleri de kapsar. (Berger, Luckmann, 2008, s.35). Örneğin sanayide 20 yıl öncesinin teknolojik aletleri ile iş yapan bir dükkân sahibinin gündelik hayat gerçekliği gününün hemen hemen yarısından çoğunun geçtiği dükkânındaki işleri ile oluşmuştur. Ancak dünyanın bir diğer ucunda da olsa sanayicinin iş alanı ile ilgili herhangi bir teknolojik gelişme bir süre sonra mutlaka sanayicinin gündelik hayat pratiklerini bir şekilde etkileyecektir. Bu yüzden gündelik hayat gerçekliğinin deneyimlenmemiş zaman ve mekân algısından hiçbir şekilde etkilenmeyeceği düşüncesi yanlıştır.

Gündelik hayat insanın insan olma sürecinde onun en önemli yol haritasıdır. İnsanların hiçbir şekilde etkileşime girmeden yaşayabildiği bir durum söz konusu değildir. Ünlü Robenson Cruose karakteri 24 yıl adada tek başına iken, bu etkileşimi günlük yazarak sürdürmeye çalışmıştır. Ayrıca günlükler, yazan kişilerin gündelik hayatlarına ilişkin bilgiler içerdiği ölçüde, kişinin yaşadığı topluma ve toplumun yorumlanmasına dair verileri de sağlayabilmektedir. Yani günlük her ne kadar öznel bir edebiyat yapıtı türü olsa da belli oranlarda gerçekliğin içinden kesitler de sunabilmektedir. Dünya edebiyatında yazıldığı dönemin olaylarına ve gündelik yaşamının işleyişine ayna tutan birçok günlük yazılmış ve yazılmaya devam etmektedir.

İnsanlar gündelik hayat içinde girdikleri etkileşimler sayesinde toplumun kendilerine sunduğu kalıp rolleri öğrenir, bu roller çerçevesinde hareket etmeye başlarlar. Bu roller, toplumda daha önceden oluşturulmuş sosyal kalıplardır. Birey, toplum içinde bu sosyal

kalıplara riayet ettiği ölçüde normal bir birey olarak kabul görür. İnsanların toplum içinde normal görülen davranış kalıpları ile hareket etmeleri, toplumsal düzenliliği ve istikrarı sağlar. Fakat toplum, normal kabul edilen davranış kalıplarını sergilemeyen insanların da var olduğu bir yapıdadır. İnsanlar, çoğu zaman toplumun kendilerine sunduğu davranış kalıplarını kişilikleri ile harmanlayarak ortaya koyarlar. Bu sayede ortaya koyulan davranış kalıpları toplum içinde yeniden revize edilir ve yeni davranış kalıbı toplum içinde kabul gördükçe, eski davranış kalıbının ve rollerin yerine geçer. Toplum tarafından hiçbir şekilde kabul görmeyen ve toplumsal düzeni tehdit eden davranış kalıpları da mevcuttur. Bu düzenlilik hali ve düzeni bozabilecek durumların yanyanalığı aslında gündelik hayatın bizzat karmaşık, aynı zamanda net bir şekilde anlaşılır haline işaret eder. Gündelik olan düzenin ve düzensizliğin, normalin ve anormalin, kurallı olanın ve kuralsız olanın bir arada lığıdır. Gündelik hayat, insanların yarattığı sosyal dünyanın bütün karmaşıklığını içinde barındıran ve bu dünyayı çok yönlü olarak betimleyen bir etkileşimler alanıdır (Esgin, 2018, s.26). Fakat bu çok yönlü betimleme hali, gündelik olanın tanımı ya da içeriğinin ne olduğu/olabileceği konusunda muğlak bir duruma neden olur.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gündelik hayata olan akademik ilgi her geçen gün artmaktadır. Osmanlı’da tanzimatla başlayan modernleşme çabaları, özellikle Cumhuriyet’in kurulmasından sonra içine girilen ve çok hızlı bir şekilde topluma sirayet eden modernleşme süreci gündelik hayatı da büyük bir değişim ve dönüşüme uğratmıştır. Cumhuriyet Türkiye’sinde, gündelik hayatın seküler anlayışla yeniden temellendirilme girişimi, Batılılaşma temelli bir dizi faaliyetin ürünü olarak gündeme gelmiştir (Çetin, 2013, s.132). Bu yüzden günümüz Türkiye’sinde gündelik hayatı anlamak ve anlamlandırmak için ülkenin geçirmiş olduğu hızlı değişim ve dönüşümden nasıl etkilendiğini de anlamak gerekmektedir. Gündelik hayatla ilgili literatürde bulunan çalışmalara baktığımızda gündelik hayatın çalışma konusu olabilecek zengin içeriğiyle karşılaşırız. Bu yüzden edebiyattan mimariye, coğrafyadan sosyolojiye, politikadan tiyatroya birçok alanda gündelik hayatla ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralayabiliriz. Özellikle Türkiye’de gündelik hayatın tarihi ile ilgili örnekler 80’lerin ortalarından itibaren görülmeye başlamakla beraber konuya dair önemli ürünler 1990’ların ortalarından itibaren ortaya çıkmıştır (Karabekmez, 2010,s.763). Suraiya Faroqhi’nin Osmanlı Kültürü ve Gündelik Hayat, Nevin Meriç’in Osmanlı’da Gündelik Hayatın Değişimi ve Ekrem Işın’ın İstanbul’da Gündelik Hayat isimli eserleri bunlardan bazılarıdır. Eserinde insan, kültür ve mekan unsurları üzerinden gündelik hayatı ele alan Işın’a göre gündelik hayat, bir toplumun zaman ve mekan

değişkenlerine bağlı olarak kendi iç bünyesinde geliştirdiği iktisadi, kültürel ve dinsel pratiklerin birbirleriyle örtüşerek belirli bir tarih kesitinde somutlaşmasıdır (Işın, 1995, s.79)

Edebiyat dünyasında ise gündelik hayat genellikle romanlarda gündelik hayata dair çıkarımlar üzerinden ele alınmıştır. Tuğba Taş'ın kaleme aldığı Edebi Gündelik; Türkiye Romanında Gündelik Hayat isimli derleme kitap bu alandaki önemli bir eserdir. Genellikle Cumhuriyet'in kurulmasından sonra ki toplumsal durumu yansıtan romanların incelendiği çalışmalarda gündelik hayat modernleşmenin insan hayatına etkisi ile ele alınmıştır. Mehmet Nuri Gültekin'in Orhan Kemal'in Romanlarında Modernleşme, Birey ve Gündelik Hayat isimli kitabı buna örnek verilebilir. Gündelik hayatın ele alındığı alanlardan birisi de mimaridir. Özellikle kentin küreselleşme ve kentsel dönüşüm temelinde geçirdiği değişimler kentte yaşayan insanın gündelik hayatını da değiştirip dönüştürmüştür. Jale Nejdet Erzen'in Kent Yaşam isimli eseri, Leyla Bektaş'ın Göğe Uzanan Binalarda Gündelik Hayat, Ayşe Yalçın'ın Merropolde Gündelik Hayat ve Yeni Kavramlar Üzerinden İstanbul Okuması gibi çalışmalar mimari alanında yapılan gündelik hayat çalışmalarına örnek verilebilir.

Gündelik hayatın Türk sosyolojisinde incelenen bir konu olması henüz yakın bir tarihe dayanıyor olsa da, sosyolojik çalışmalar açısından gündelik hayat çok zengin bir veri kaynağı olmuştur. Modernleşme, küreselleşme, teknolojik gelişmeler, kültürel değerler ve ritüeller, birlikte yaşama kültürü, kadın çalışmaları, toplumsal farklılaşmalar, kimlik tartışmaları gibi sayılamayacak daha pek çok konuda gündelik hayatı merkeze alan sosyolojik çalışma bulunmaktadır. Bunun dışında sosyoloji dünyasında gündelik hayat teorisyenleri ve teorileri de Türk sosyolojinde hayli ilgi görmektedir. Ali Esgin ve Güney Çeğin'in editörlüğünü yaptığı Gündelik Hayat Sosyolojisi, Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar, Ayşe Saktanber ve Deniz Kandiyoti'nin Kültür Fragmanları; Türkiye'de Gündelik Hayat isimli derleme çalışmaları gündelik hayat sosyolojisi alanında önemli noktalara dikkat çeken eserlerdir. Saktanber kitap içinde bulunan ve İslamcı gençlik üzerine yazdığı makalesinde günlük yaşamda her toplumun gençliğinin ekonomik ya da siyasal kültürel formlar yaratıp, yeni görünüş, davranış ve dil tarzlarıyla günlük yaşamlarını düzenlediklerini dile getirmektedir (Saktanber, 2017, s.259). Ensar Çetin'in Gündelik Hayat Sosyolojisi ve Gündelik Hayata Sosyolojik Bakmak, Ali Esgin'in Sosyolojik Soruşturmalar, Mesut Yücebaş'ın Yerli ve Milli Gündelik Hayat, Necdet Subaşı'nın Gündelik Hayat ve Dinsellik isimli eserleri son yıllarda sosyoloji literatüründe ortaya koyulmuş eserlerden bazıları olarak sayılabilir. Ayrıca Türk sosyolojisinde, Avrupa ve Amerikan sosyolojisinde olduğu gibi gündelik hayat ve tüketim ile ilgili çalışmalar gittikçe artmaktadır. Bunun nedeni olarak sosyolojinin ilgi alanının çalışma yaşamından çalışma dışı yaşama kayması diğer bir ifade ile boş zamana kayması

görülmektedir (Argın, 2003, s.133). Sosyolojide gündelik yaşama olan ilginin gün geçtikçe artacağı ve en önemsiz görülen gündelik meselelerde dahi çalışmaların yapılabileceği artık öngörülebilir bir durum olmaya başlamıştır.

Gün olgusu Türkiye özelinde kadın yaşamında bazı araştırmalara konu olmuştur. Bu araştırmalarda günler çoğunlukla nitel çalışma yöntemleri ile sosyolojik, antropolojik, iktisadi ve halk bilimsel açıdan incelenmiştir. Bu çalışmalarda günler tüketim alışkanlıkları, Rosca gibi birikim yöntemleri, geleneksel ritüeller, boş zaman etkinliği, gün grubu üyeleri arasındaki ilişkiler, günlerin toplumsal cinsiyet açısından yeri, sosyal ve ekonomik açıdan fonksiyonları gibi konular açısından ele alınmıştır. Günler Türkiyeli kadınların gündelik hayatını anlayıp anlamlandırmak için sorulan birçok sorunun cevabını da vermektedir. Bu çalışmada kadınların gündelik hayatında benlik sunumu, sosyalleşme, yaşam alanı açma, rahatlama, tüketim eğilimi, sosyal medya kullanımı ve iletişim kurma gibi konularda kadın günlerini bir sosyal grup olarak kendi iç dinamikleri ile ele alınmıştır. Bu anlamda çalışma literatürdeki diğer çalışmalardan kapsam ve içerik yönünden daha geniş kapsamlı olmasıyla ayrılmaktadır. Çalışmada günlerin kendi iç dinamikleri ile daha geniş kapsamlı olarak ele alınması sayesinde yapılacak olan diğer çalışmalar için kaynaklık edecektir.

2. Klasik Sosyolojide Gündelik Hayat

İnsanların gündelik hayatları ve rutinleri içinde yaptıkları şeylerin daha sistematik bir biçimde araştırılması olarak tanımlanan sosyoloji de ortaya çıktığı 19. yy dan günümüze kadar birçok farklı teori ve yaklaşım öne sürülmüştür (Turner, Beeghley, Powers, 2013, s.19). Sosyolojik kuramlar ve yaklaşımlar açısından bir kopuşun olduğu net bir tarih vermek mümkün olmasa da, değişen toplum ve değişen toplumu ele alış biçimi farklılıkları sosyolojinin, iki veya üç başlık olacak şekilde zamansal dönemlere ayrılmasına neden olmuştur. Bu dönemlendirmelerden birisi klasik, modern ve post modern dönem şeklindedir. Diğer bir dönemlendirme ise klasik ve çağdaş sosyoloji olarak iki başlıkta ele alınmıştır.

Bu iki dönemselleştirme dışında, yaklaşım tarzı olarak da sınıflandırmalara neden olabilecek birçok mesele ve tartışma konusu da olmuştur. Bu mesele ya da tartışmaların en önemlisi, sosyolojinin inceleme nesnesinin aslında ne olduğu sorusu ile somutlaşan yapı-fail düalizmidir (Esgin, Özben, 2018, s.35). Sosyolojinin inceleme nesnesinin yapı olması gerektiği düşüncesinin neredeyse tamamen hâkim olduğu dönem sosyolojinin ilk ortaya çıktığı ve sonrasında uzun bir dönemi kapsayan klasik dönemdir. Bu dönem de –özellikle Durkheim çizgisi- sosyolojik bir oydaşma halinde yapı merkezli anlayışların güdümünde ilerlemiş ve dolayısıyla uzun bir dönem sosyolojinin ana ilgisi failin eylemleri, bireysel

edimler ya da gündelik etkileşimler olmaktan ziyade yapısal belirleyenler olmuştur (Esgin, Özben, 2018, s.37). Bu yüzden, insanların etkileşimleri ve bireysel eylemleri gibi mikro ölçekli konuları inceleme nesnesi olarak ele alan gündelik hayat sosyolojisi konuları klasik sosyoloji geleneğinde kendisine inceleme nesnesi olarak yer bulamamıştır. Gündelik hayat konularının klasik sosyoloji geleneğinde inceleme nesnesi olarak ilgi görmemesinin başka nedenleri de vardır. Fakat bu nedenler klasik sosyolojide gündelik hayat konularına hiçbir şekilde ilgi duyulmadığı yanlıgisına neden olmamalıdır. Zira ilk dönem klasik sosyoloji geleneğinde birçok isim ortaya koydukları teori ya da yaklaşımlarda birey ve onun eylemleri üzerinde mutlaka düşünmüşler ve bu düşüncelerin onlara sunduğu makro bakış açısı ile teoriler ortaya koymuşlardır.

2.1. Emile Durkheim ve Gündelik Hayat

Bu isimlerden ilk olarak Emile Durkheim'in teorisinin gündelik hayat ile olan bağlantısına bakılabilir. Her ne kadar toplumsal olanın bireysel olan üzerindeki etkisine toplumsal olgular aracılığı ile vurguda bulunsa da Durkheim, gündelik hayatla ilgili konulara bir şekilde ilgi göstermiş olan klasik dönem sosyologlarından. Durkheim, modernliğin sosyoloğu olarak bilinmektedir. Bu yüzden üzerinde durduğu konular da çoğunlukla modernleşme ile birlikte toplumun maruz kaldığı değişimlerdir. Bu değişimler bazen olumlu olurken bazen de olumsuz yönde seyredebilmektedir. Bu değişimler temelde gündelik hayatın işleyişi ve düzenlenişi üzerinde de etkili olmaktadır. Örneğin, Durkheim modernliğin sonucu olarak iş bölümü kavramının ve buna bağlı olarak da toplumsal dayanışmanın geçirdiği değişime dikkat çekmektedir. Mekanik ve organik olarak adlandırdığı dayanışma çeşitleri arasında büyük toplumsal farklılıklar vardır. Bu farklılığın odak noktasında ise iş bölümü bulunmaktadır. Toplumun neredeyse tamamının benzer işlerle hayatını devam ettirdiği ve iş bölümü yerine daha çok karşılıklı yardımlaşmanın yer aldığı toplumlarda mekanik dayanışma, toplumda artan iş bölümü ile her bireyin farklı meslek kollarında uzmanlaşmaları ile hayatını devam ettirdiği modern toplumlarda ise organik dayanışma vardır. Mekanik dayanışmada benzerlikler insanları bir arada tutarken, organik dayanışmada ise farklılıklar bireyleri bir arada tutar. Mekanik dayanışmanın olduğu toplumlarda iş bölümü daha az olduğu içi gündelik hayatın olağan seyri daha sağlıklı ve düzenli bir şekilde ilerleyebilmektedir. Oysa modern zamanlarda artan iş bölümünde meydana gelen herhangi bir aksaklık gündelik hayatın seyrini değiştirebilmekte, bu yüzden de gündelik hayatın içinde var olan ilişki biçimlerinin de daha

çıkarıcı bir düşünce tarzı ile oluşturulmasına da neden olabilmektedir. Dayanışma biçiminin değişmesi temelde gündelik hayatın işleyişinin değişimine de neden olmuştur.

Durkheim'ın gündelik hayata dair konular üzerinde durduğu diğer bir kavram da toplumsal olgulardır. Durkheim, toplumsal olguların insanların davranışları üzerinde etkisini açıklamak için insanların gündelik hayatları ve eylemlerini incelemiştir. Ortaya koymaya çalıştığı şey bireyin, toplumsal olgular karşısında edilgin bir vaziyette olduğudur. Bireyin toplumsal olgular karşısında edilgin olması, bireyin gündelik hayatta davranış ve rutinlerinin toplumsal olgular ile şekillendiği anlamına gelir. Gündelik hayatın işleyişini belirleyici olan bu durumda maddi veya maddi olmayan toplumsal olguların içeriğine giren her şeydir.

Durkheim, sosyoloji literatüründe genellikle pozitivist yaklaşıma dahil edilir. Fakat Durkheim'ın çoğu konudaki pozitivist yaklaşımına rağmen kültüre dair konuları da sosyolojik inceleme nesnesi olarak ele almış olması ve Durkheim'ın sosyoloji mirası üzerine yapılan yeni incelemeler son yıllarda ona dair çizilen “katı pozitivism savunucusu” imajının farklı yönleri kayabilmesine imkân tanımıştır. Durkheim'ın kültür sosyolojisi alanına giren kutsal, sembol ve ritüel gibi kavramlar ile din sosyolojisi alanında incelemeler yapmış olması, kültür sosyolojisi alanında isminin anılmasına neden olmuştur. Ayrıca Durkheim, ritüel kavramı ile de bağlantılı olarak duygular ile de ilgilenmiştir. Durkheim'a göre insanlar eylemlerine duygular aracılığı ile de yön verir. O, duyguların yönlendirdiği eylemlerin insanları toplumsal ortak bir zeminde bir araya getirdiğini ve bu ortak zeminin insanların toplumsal etkisi altında erimesine, ayrıca ortak duygusal eylemlerin sonucu olarak da kolektif bilincin oluşmasına neden olduğunu düşünür. (Alver, 2013, s.79). Durkheim üzerinde durduğu ritüel, ortak bilinç, sembol, kutsal gibi kavramlar kültür ve yapı arasındaki ilişkiler sonucu ortaya çıkan ve bu ilişkileri devam ettirmeye yarayan kavramlardır. Kültürün yapı ile etkileşime girdiği alan ise gündelik hayattır. Bennet'e göre gündelik hayat kültürel olarak inşa edilen çok çekişmeli bir alandır (Bennet, 2013, s.16).

Durkheim, her ne kadar gündelik hayat ile ilgili konulara ilgi göstermiş olsa da, bu ilgi aslında makro ölçekli toplum analizine ulaşmak için araç olarak incelediği konular ve kavramlardır. Sonuç olarak gündelik hayatın kendisini bilinçli bir şekilde sosyolojinin inceleme nesnesi olarak ele almamıştır. Ancak ortaya koyduğu sonuçlar ve gündelik hayat sosyolojisine katkısı bakımından Durkheim ismi anılması gereken önemli isimlerden birisidir.

2.2. Karl Marx ve Gündelik Hayat

Klasik sosyoloji dönemi teorisyenlerinden birisi de çok yönlü kimliği ile tanınan Karl Marx'dır. Karl Marx da Durkheim gibi toplum için meta bir teori ortaya koymuştur. Marx,

yapı temelli meta teorisinde üretim ve yeniden üretim üzerine odaklanır ki bu teorisinin inceleme sahası, maddi yaşam koşullarının değişmesi ile birlikte değişen insan etkinliğidir. Maddi hayatta ki üretim tarzı hayatın diğer alanlarının işleyişini ve şeklini de belirler. Bu aynı zamanda maddi üretime bağlı olarak toplumsal üretimin de gerçekleşmesi anlamına gelir. Örneğin tarımsal üretimin daha yoğun olarak yapıldığı bir toplumda yasalar, ahlak kuralları, adet ve görenekler gibi gündelik yaşamın işleyişini düzenleyen alanlarda tarıma ve kırsal hayata dair içeriklerin çok daha yoğun olması olağan bir durumdur. Burada üretim tarzının mevsimsel koşullara bağlı oluşu, maddi finansal kaynak sağlama ve borç ödeme gibi durumlarında esnek bir zaman diliminde gerçekleşebilmesine olanak sağlar. Ayrıca tarımsal üretim tarzının imece adı verilen karşılıklı emek değişimine imkân tanıyan yanı, toplumsal dayanışmanın canlı tutulmasını sağlamaktadır.

Marx'ın üzerinde durduğu kapitalist üretim tarzında ise tarımsal üretim tarzında var olan toplumsal yapıdan hemen hemen tamamen farklı bir toplumsal yapı karşımıza çıkar. Kapitalist üretim tarzı kent kökenlidir. Marx'a göre kapitalist üretim de daima artı değer üretilmeye çalışılır. Bunun için insan emeğinin 24 saat sömürülmesi kapitalist üretimin kaçınılmaz eğilimi haline gelmiştir. (Marx, 2003, s.229). Ayrıca insanlar tarımsal üretimde olduğu gibi ürettikleri ürünün son halini görme şansına sahip değildir. Bu ise zaman içinde farklı boyutlarda oluşan yabancılaşmayı beraberinde getirir. Kentsel hayatın üretim tarzıyla birlikte insanı içine düşürdüğü yabancılaşma gündelik hayatta kent insanının içine düştüğü buhranların başlıca nedenlerinden biridir. Ayrıca kapitalist üretim tarzında iş bölümünün kapitalist işveren tarafından yalnızca üretim odaklı olarak yeniden düzenlenmiş hali tarımsal üretimde dayanışmayı sağlayan iş bölümünden oldukça farklıdır.

Marx'ın hayalini kurduğu devrim üretim araçlarının el değiştirmesi ile gerçekleşecektir. Bu ise gündelik hayatı dönüştürecek, maddi kaynak dağılımı ve gündelik hayatı yaşayış tarzı açısından aralarında uçurum bulunan proletarya ve burjuva sınıfının eşit şartlar altında olmalarını sağlayacaktır. Bu anlamda Marx gündelik hayatın bizzat kendisini sosyolojinin araştırma nesnesi olarak seçmemiş olsa da ilgilendiği konular onu gündelik hayatın konularına çekmiştir.

2.3. Max Weber ve Gündelik Hayat

Klasik sosyolojide yorumlayıcı bir bakış açısı getirerek döneminin toplum bilimcilerinden ayrılan ve bu yönü ile gündelik hayat sosyolojisinde ismi mutlaka anılması gereken isimlerden birisi de Max Weber'dir. Anlamacı diğer bir ifade ile yorumlayıcı sosyoloji için de yer alan isimlerden biri olan Weber, insan eyleminin toplumsal anlamlarına

odaklanır. Fakat bu odaklanma sosyoloji biliminin nesnel çıkarımlara ulaşmasına ve değerden bağımsız bir inceleme gerçekleştirmesine engel değildir. Weber, öncelikle davranış ile eylem arasındaki farklılığı dile getirir. Davranış, amaç içermezken, eylem amaca yöneliktir. Bireyin eylemi toplumsal olana etkisi neticesinde toplumsal eyleme dönüşür. Weber, toplumsal eylemi anlamak ve açıklamak üzerinde durmuştur. Toplumsal eylem ise ancak gündelik hayatın rutin ve sıradan işleyişinde gözlemlenebilir. Weber'in sınıf ve statü üzerine düşünceleri toplumsal eylemin gündelik hayat içinde incelenmesi ile ortaya koyulmuştur. Özellikle hayat tarzı anlamında karşılığını bulan statü grupları belli bir gündelik hayat düzeni ortaya koyar. Aynı statü grubu içinde bulunan bireylerin benzer gündelik faaliyetleri ve rutinleri yerine getirmesi beklenir. Bu aynı zamanda statü grupları içindeki bireylerin benzer eğilimlere de sahip olması demektir. Statü eğilimlerinin ilkeleri çok çeşitli olmakla birlikte, özellikle en ayrıcalıklı tabakalar arasında belirli tipik özellikler gösterir (Weber, 2008, s.296).

Weber, bu tipik özellikleri ideal tip kavramsallaştırması ile açıklama yoluna gitmiştir. İdeal tipler, gündelik hayatın gerçekliğini anlayıp açıklayabilmek, bu sayede de toplumsala dair analizler yapabilmek için yol haritaları sunan kavramsallaştırmalardır. Bu anlamda ideal tipler toplumsal gerçekliğin tamamını sunmazlar, zira gerçeklik zemininde çok fazla karakter hatta insan sayısı kadar karakterden bahsetmek mümkündür. İdeal tipler bu karakterler arasında ortak özelliklere sahip olanları bir araya getirme kolaylığı sağlar. Böylece toplumsalın analizinde psikolojizme kaçan açıklamalar yapma olasılığı da bertaraf edilir. Weber ideal tip kavramında olduğu gibi rasyonelleşme konusunda da kendisinden sonra gelen isimlere gündelik hayata dair ipuçları sunmuştur. Weber'in rasyonalite üzerine düşünceleri onun ekonomist kökenli bir kimliğe sahip olması ile şekillenmiştir. Rasyonelleşme öncelikle ekonomik alanlarda gerçekleşmekte, daha sonra toplumda insanlar arasında ortak zemini oluşturan farklı alanlara sirayet etmektedir. Weber, başarılı bir rasyonelleşme yaşayan toplumlarda kapitalistleşmenin daha kolay olduğunu düşünmektedir. Bunun nedenini ise dinin de rasyonelleşme düşüncesi ile reforme edilmesinde bulur. Hıristiyanlık rasyonel iktisadi zihniyet ile reforme edilmiş ve kapitalist bir toplum olma yolunda engel sayılabilecek şeyler Protestanlık ile ortadan kaldırılmıştır. Burada Weber, Protestanlığın kapitalist bir ruh taşıdığını düşünür.

Bir yaşam biçimi olarak ve bir "ahlak" görünümü altında ortaya çıkan "kapitalist ruh" un savaşıması gereken birincil düşman, *geleneksellik* olarak adlandırılabilir her çeşit duygu ve davranıştır (Weber, 2014, s.65). Bu duygu ve davranışlar gündelik hayatın işleyişini düzenler. Weber, geleneksellik olarak adlandırılan duygu ve davranışların yerine geçen kapitalist ruhun gerektirdiği duygu ve davranışların çözümlenmesini yapmakla, gündelik

hayatın işleyişinin geçirdiği değişim ve dönüşümü de ortaya koymaktadır. Weber'in özellikle vurguladığı nokta rasyonelleşmenin beraberinde bürokratik bir toplumu da getirmesidir. Bürokratik toplumlarda bürokrasinin en temelde yaşam alanı bulduğu yer yönetimdir. Weber'e göre bürokratik yönetim zamanla bireyi, rasyonel, uzmanlaşmış bir işbölümüne ve toplumsal yaşamın tüm alanlarının giderek rasyonelleştiği bir demir kafese, büyüdüğü bozulmuş bir dünyaya hapseder (Swingewood, 1998, s.224). Ancak gündelik hayat Weber'in ortaya koyduğu şekli ile belli kurallarla hiçbir değişime uğramadan, basitçe söylemek gerekirse içine hep aynı malzemenin katıldığı bir kalıp değildir. Belli dönemler boyunca belli kurallar eşliğinde işlemekle birlikte değişebilir bir niteliğe de sahiptir. Bu yüzden kesin çıkarımlar ve tanımlamalar yapmak mümkün değildir. Gündelik hayat aşına olduğumuzdur ancak Hegel'in de dediği gibi aşına olunan illa ki bilinen değildir. Ve rasyonelleşmiş bir toplumda dahi bürokratik elin tam anlamıyla uzanamadığı kendi içinde gizemini koruyan bir gündelik hayat vardır.

Weber kapitalist ruhun oluşmasına olanak sağlayan tek neden olmasa da – zira hiçbir ekonomik zihniyeti yalnızca din belirlememiştir- en büyük rolü dini ahlakın oynadığını düşünmüştür. Bununla birlikte neden dünya dinleri olarak kabul gören dinlerde böylesi bir kapitalistleşmenin olmadığı sorusu ile dünya dinlerini incelemeye yönelmiştir. Weber herhangi bir dinin bir kere kabul edilmekle, çok farklı tabakaların hayat tarzları üstünde oldukça etkili uzun vadeli etkiler yaptığını düşünür (Weber, 2008, s.359). Hayat tarzı ise gündelik hayatın düzenlenişindeki en etkili faktördür. Herhangi bir din içindeki ibadet şekilleri, inanan kişilere öğütlediği ahlak ilkeleri gibi dinin uyulmasını istediği kurallar gündelik hayatın tanziminde insanlar için yol göstericidir.

2.4. Georg Simmel ve Gündelik Hayat

Klasik sosyoloji içinde gündelik hayat ile ilgili konulara en fazla ilgiyi Georg Simmel'in gösterdiğini söylemek yanlış olmaz. Peki, bu düşünceye neden olan şey nedir? Simmel, kendi dönemi içinde çok farklı konulara ilgi duyan bir sosyolog olmuştur. Bu yüzden de çoğu zaman onu genellemeci bir tavır ile oluşturulan sınıflandırmalar içine yerleştirmek mümkün olmamıştır. O, çok farklı disiplinler ve çok farklı kişilerden edindiği bilgileri kendi bilgileri ile kaynaştırmış ve bu bilgileri doğrultusunda toplumsal olana dair teori geliştirmiştir. Simmel, toplumu anlamının bilimi olan sosyolojiyi ise, ne yalnızca bireyden yola çıkarak ne de yalnızca toplumdan yola çıkarak ele almıştır. Onun teorik yaklaşımı bu ikisinin beraberliğidir. Ona göre sosyoloji;

“İnsanların neler yaşadıklarını ve hangi kurallara göre hareket ettiklerini, zamanla bütünlük içinde, anlaşılabilir bireysel mevcudiyetler geliştirdiklerinde değil, aksine gruplar oluşturdukları ve bu grupsal varoluşları etkileşim sayesinde belirlendiği süreci araştırır. Yani sosyoloji temel toplumsal etkileşim biçimlerini konu etmektedir” (Turner vd., 2010, s.287)

Simmel bu tanımı doğrultusunda bireylerin ne kadar toplumsallaşırsa toplumsallaşsın, toplumsal olana aktarmadıkları bir yönlerinin olduğunu düşünür. Yani birey toplumsallaşma konusunda Durkheim’ın bahsettiği şekli ile bireysel özelliklerin kaybolduğu, bireyin olgular tarafından sürekli yönlendirildiği fikrine katılmaz. Simmel’e göre birey yalnızca toplumun kendisine biçtiği rolleri yerine getiren bir kukla değildir. Örneğin; bürokrat sadece bürokrat, işadamı sadece işadamı değildir, yani gündelik hayatta bireyin toplumsal eylemi sadece basit bir rolü yerine getirmekten ibaret değildir (Başdaner, 2018, s.79).

Bireyler kendine has özelliklere sahiptir ve gündelik hayatta bu kendine has özellikleri sayesinde eylemlerde bulunur, diğerleri ile etkileşime geçerler. Etkileşime girildiği anda ise etkileşimin kuralları bireyler tarafından değil toplumsal olanın kuralları tarafından belirlenmeye başlanır. Etkileşimler ve onun kuralları, zaman içinde toplumsal rollerinde etkisi ile rutinsel olarak devam eder. Rutinsellik ise gündelik hayatın içinde gözlemlenebilir. Simmel’in bireyler arası etkileşime, bireyin toplum içinde iken edindiği roller ve bireysel özellikleri çerçevesinde eylemlerde bulunmasına ilgi duyması, onun gündelik hayat konusunda sosyolojik çıkarımlar yapan ilk sosyolog olarak bilinmesinde büyük rol oynamıştır.

Simmel’in gündelik hayata dair ilgisi yalnızca etkileşim ve onun toplumsal çıkarımları ile sınırlı değildir. Simmel, duyular sosyolojisi ile ilgilenir. Simmel’in duyularla ilgilenmesinin nedeni, toplumsal hayatta bireylerin birbirleriyle ilişkilerinin temelinde kendi duyu verileriyle elde ettikleri algılar ve bilgilerin bulunduğunu düşünmesidir (Başdaner, 2018, s.83). Bu anlamda Simmel, bireylerin gündelik hayatta toplumsal olanla ilişkilerini anlamak için duyuların çok önemli bilgiler sunduğunu düşünmektedir. Duyular iletişimin sağlıklı bir şekilde devam edip etmeyeceğinin sinyallerini verir. İletişimin devamlılığı ise gündelik hayatın normal seyrinde devam etmesini sağlar. Simmel üç önemli duyu üzerinde durmuştur; görme, duyma ve koku.

Simmel (2009, s. 222), “tam anlamıyla eşsiz bir sosyolojik kazanımı mümkün kılan organ gözdür” diyerek birbirine bakan bireyler arasındaki bağ ve etkileşimi sağlayan ‘görme’ duyusunu tüm duyu organları arasında daha üstün görmektedir. Görme duyusu karşıdaki hakkında en genel bilgileri toplayarak kategorize ettiğimiz duyudur. Karşımızdaki kişiyi

koyduğumuz kategori neticesine göre kendimizi ifade ederiz. Örneğin, devlet kurumlarında giyilebilen resmi bir üniforma giymiş birisini gördüğümüzde hareketlerimiz buna göre şekillenebilir. Fakat burada karşıdaki kişi hakkındaki bilgimiz yalnızca göz ile oluşmaz, göze yardımcı olan yüzün tamamıdır. Yüz ifadesi ve mimikler karşıdaki kişide ilk anda gördüğümüzde oluşturduğumuz fikirleri etkileyip, değiştirebilir. Sakin bir şekilde konuşmadan duran bir kişinin, sebepsiz yere bir anda ağlamaya başlaması iletişime dâhil olan diğer kişilerde, o kişiye dair yeni bilgiler oluşturabilir ve var olan bilgiyi değiştirebilir. Yüzün eylemeyip kendini sadece anlatması gündelik hayattaki karşılaşmalarda kişileri niçin görünüşleriyle değerlendirdiğimizi açıklar (Başdaner, 2018, s.85).

Simmel'in üzerinde durduğu diğer bir duyu olan duyma ise kişide anlık olarak gelişen ve o anda biten bilgilere işaret eder. Ayrıca yüz de olduğu gibi bir iletişimin olması da gerekli değildir. Kişi karşı tarafı ya da tarafları dinleyip bilgi edinebilirken, konuşmadığı sürece kendisi hakkındaki bilgileri de saklı tutabilir. Fakat duyma duyusu kendisini uyaranlara karşı genellikle kapatamaz. Bu durumda örneğin birbirine sır vermeye çalışan iki kişi arasındaki etkileşimin içeriği sırf iletilme biçimi yüzünden ortamdaki diğer alıcılara da açık hale gelir (Başdaner, 2018, s.87). Görme ve duyma duyularının aynı anda işler halde olması kişiler arasındaki etkileşimin devamlılığı açısından oldukça etkilidir. Kişiler hem duyup hem gördükleri insanla etkileşime girerken daha rahat hissedebilir. Fakat tersi bir durumda mümkündür. Yani kişiler, kendilerini görmeden konuştukları bir insana karşı, görüp konuştukları bir insanda olduğundan daha rahat bir şekilde ortaya koyabilirler. Hıristiyanlık inancında günah çıkarma ritüelinde günahlarını dile getiren kişilerin papazı ve papazında bu kişileri görmemesinin bu amaçla yapıldığı düşünülmektedir.

Simmel, son olarak koku duyusu üzerinde durmuştur. Koku duyusu, görme ve duyma duyuları kadar önemli bir duyu değilmiş gibi düşünülse de duygusal ilişkilerin temelinde kokuların etkileri oldukça önemlidir. Koku duyusu ile ilgili hisler genellikle kişisel tecrübeler ile nitelendirilir ve kokuların kişiler üzerindeki etkilerinin ifade edilmesi bu yüzden daha zordur. Ayrıca kokular özellikle de kişisel bakım ve parfümeri ürünleri vasıtasıyla, tek tipleştirilmeye zorlanan bireylerin olduğu toplum yapısında kişilerin kendilerini diğerlerinden farklı kılmak amacıyla da kullandığı en önemli araçlardandır. Toplumsal etkileşimler sırasında iki kişi arasında sürekli olarak dokunan görünmez ipler olarak duyular Simmel'in gündelik hayatın ayrıntılarına odaklanan yaklaşımının en mikro bileşenlerini oluşturur (Başdaner, 2018, s.90). Gündelik yaşantımızdaki etkileşimler bu üç temel duyu sayesinde sağlanan karşıdaki kişiye dair bilgiler ile başlar ve bu bilgiler sayesinde iletişim devam eder ya da bitirilir.

Simmel, gündelik hayat ile ilgili daha birçok konuda analizler yapmış, gündelik olana dair farklı sosyolojik bakış açıları getirmiştir. Bu yazıda, konumuz itibari ile hepsini ele almamız mümkün olmasa da Simmel'in metropol hayatı üzerine olan düşüncelerine yer vermek gerekmektedir. Simmel, nesnel ve öznel kültür ayrımı yapar. Bu ayrıma göre nesnel kültür insanların toplumsal düzlemde yapıp ettikleri ve ürettikleridir. Örneğin sanat eserleri, toplumsal akımlar, bilim, felsefe gibi şeyler toplumsal düzlemden bireylere doğru akan ve bireyleri etkileyen, dönüştüren nesnel kültür öğeleridir. Öznel kültürde birey, nesnel kültürün ürettiğini kendi algılama ve dönüştürme kapasitesi ile harmanlar. Bu harman sonucunda ortaya yeni bir yorum çıkar. Burada birey, bilinçli bir katılım ile öz benliğini de gerçekleştirmiş olur. Diğer bir deyişle öznel kültürünü nesnel kültür ile harmanlayan insan, nesnel kültür karşısında şeyleşmemiş demektir. Kentsel hayatta birey bireyselliğini korumayı talep eder.

Bireyin nesnel kültüre karşı direnişi, modern kent hayatının bireye baskıladığı yaşam şekline dolaylı kendi içinde bir çatışmaya girmesine neden olmaktadır. Bu çatışma halinin en fazla görüldüğü yer ise modern dünyada metropol hayatıdır. Simmel, metropolde gündelik hayatın analizine odaklanır, böylece her bir sosyolojik analiz onu toplumsal bir tipe götürür (Başdaner, 2018, s.92). Örneğin, Simmel'in Modern Kültürde Çatışma adlı eserinde gündelik hayatta sürekli ve hızlı bir değişim içindeki uyarıcılara maruz kalan metropol insanının, bu uyarıcılarla nasıl başa çıktığını anlatır. (Simmel, 2006, s.86). Simmel ele aldığı kent yaşamı, moda, taklit, bireysellik gibi konulardan dolayı gündelik hayat ile ilgili birçok veri sunmaktadır.

Burada, klasik sosyolojide gündelik hayata dair konular üzerinde en fazla durduğu düşünülen dört önemli klasik teorisyene yer verilmiştir. Klasik sosyolojinin inceleme nesnesi yaşanan dönemin koşulları ve sosyolojinin ortaya çıkış koşulları düşünüldüğünde daha makro temelli konular üzerinde olmuştur. Gündelik hayatın içinde yer alan konular bu yüzden incelenmeye değer görülmemiştir. Ancak makro teorilerin inceleme nesnelere gündelik hayat ile olan bağlantıları, çağdaş sosyolojide ortaya koyulan gündelik hayat teorileri için –ister kabul edilsin ister eleştirilsin- etkide bulunabilecek bilgiler içermektedir.

3. Çağdaş Sosyolojide Gündelik Hayat

Çağdaş kelimesi son dönem, son yüzyıl, güncel ya da yenilenmiş gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Bu yüzden çağdaş sosyoloji denildiğinde de akla birden fazla anlam gelebilmektedir. Çağdaş sosyoloji, klasik sosyolojinin bütüncül meta toplum teorilerinden oldukça farklı ve geniş çapta konular üzerinde ilerleyen bir alandır.

Çağdaş sosyoloji bir birikimin sonucu olması nedeniyle; 1) klasik kuramların devamı; 2) klasik kuramların kısmen değişmiş ancak bazı açılardan devamı ve 3) ayrıca da geçmiş kuramlarla bağı olan ancak fazlaca değişmiş olması nedeniyle yeni olarak değerlendirilen pek çok kuramın hiçbir dönem olmadığı kadar bir aradılığı anlamına gelmektedir (Poloma, 2012, s.3).

Bu yüzden çağdaş sosyoloji için tarihsel olarak net bir sınır çizmek, o tarih içinde yer almayan ancak çağdaş sosyolojinin ilgi alanına girebilecek konuları ele almış kuramları ya da yaklaşımları göz ardı etmek demektir. Aynı şekilde tek bir konu üzerinden sınırlandırma yaparak çağdaş sosyoloji tanımı yapmak da ortaya koyulan diğer yaklaşım ve kuramları yok saymak demektir. Zira çağdaş sosyolojide konular oldukça çeşitlilik ve farklılık gösterir. Bu karmaşayı engellemek için çağdaş sosyoloji için birden fazla şeyin ölçüt olarak alındığı bir tanım yapmak daha doğru olacaktır. Bu yüzden, bu yazıda Margaret Poloma'nın yapmış olduğu çağdaş sosyoloji tasnifinden hareket edilecektir. Poloma'ya göre çağdaş sosyolojinin anlaşılması için klasik dönemden çağdaş sosyolojiye geçişte ara dönemin de anlaşılması gerekmektedir ki bu ara dönem sosyolojinin kendi içindeki değişimini anlamak için de oldukça önemlidir (Poloma, 2012, s.5). Biz burada klasik dönemden çağdaş döneme geçişte hazırlık aşaması olan ara dönemi de katarak gündelik hayat ile ilgili konularda sosyolojik analizler ve çıkarımlar yapan yaklaşım ve teoriler üzerinde duracağız. Bundan önce ise gündelik hayat sosyolojisine zemin hazırlayan, aynı zamanda çağdaş sosyolojiye geçişte ara dönem olarak nitelenebilecek dönemde –paradigmatik bir değişime de neden olan- Chicago okulundan bahsetmek gerekmektedir.

Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde 1. Dünya Savaşından 1930'ların ortasına kadar akademisyenler ve öğrenciler tarafından yapılmış kente ilişkin çalışmalar bütünü, yaygın olarak "Chicago Okulu" adıyla anılmaktadır (Abbot'tan Akt. Kaya, 2011, s.366). Okul, kapitalist sanayi üretiminin yoğun olduğu Chicago şehri üzerine araştırmalar yapmış, bu araştırmalar ile kent sosyolojisi alanında ilerlemiştir. 1900lü yılların başından itibaren Chicago'nun hızlı bir şekilde kapital ekonomi ile uyumlu bir sanayi kentine dönüşmesi, beraberinde birçok farklı kentsel sorunu da getirmiştir. Çarpık yapılaşma, suç oranının artışı, getto bölgelerin oluşumu ile farklı etnik veya dini kimliklerin yaşamış olduğu sorunlar gibi birçok kentsel sorun Chicago okulunun araştırma konusu olmuştur. Bu araştırmaları diğer araştırmacılardan farklı olarak, kendi deyimleri ile gerçek araştırmada ellerini kirleterek yani bizzat araştırdıkları alanlarda yaşayarak yapmışlardır. Gündelik hayatın akışında kentin sanayileşme ile değişen çehresine ışık tutmaya çalışmışlardır. Chicago Okulu'nu gündelik hayat sosyolojisi bağlamında kıymetli kılan temel unsurlar epistemolojik açıdan inşacı

perspektifleri, öznellikleri üreten mekânsal ve bağlamsal belirleyenleri gözetken ilişkisel yaklaşımlarıdır (Mollaer, 2017, s.104). Bu şekildeki bir yaklaşımın düşünsel temellerini ise George Herbert Mead, John Dewey ve William James atmıştır. Albion Small, Robert Ezra Park ve Ernest Burgess ise okulun en etkili ve bilinen isimlerindedir. Bu düşünsel temel ise Simmel etkisinde gelişmiştir. Chicago Okulu, Simmel'in toplumsal değişimlerin ve değişimin yaşandığı sürecin anlaşılmasının ancak, o sürecin gündelik hayatın olağan durumunda izlenmesiyle mümkün olduğu inancına sadık kalır. Bu yüzden daha önce de bahsedildiği gibi okul katılımlı gözlem yaparak, gündelik hayat içinde olup bitenler ile toplumsal süreçler arasındaki bağlantıları insanlar arasındaki etkileşimler üzerinden okumaya çalışır. Chicago Okulu ortaya koydukları teorik ve pratik birçok bilgi ile kendisinden sonra gelen gündelik hayat yaklaşımları için yol gösterici olmuştur. Bunlardan en bilineni Chicago Okulundaki bazı isimlerinde içinde olduğu sembolik etkileşimciliktir.

3.1. Sembolik Etkileşimcilik

Gündelik hayat sosyolojisi alanında sembolik etkileşimciliğin teorik mirasının etkisi çok büyüktür. 1960'lara kadar sosyolojik anlayışta etkili olan yapısal işlevselcilik, 1960'lardan itibaren yerini adeta moda haline gelen sembolik etkileşimciliğe bırakmıştır. Temelde Amerikan pragmatist felsefesinin etkisinde olan bu isimler sembolik etkileşimciliği de bu minvalde ortaya koymuşlardır. Pragmatist felsefeye göre düşünce eyleme dönüştüğü zaman anlam kazanır. Sembolik etkileşimcilik bireye, daha açık bir ifade ile bireyin bilincine ve bireyin eylemine odaklanır (Richter, 2007, s.169). Sembolik etkileşimciliğin gündelik hayatla olan bağının en can alıcı noktası bireyin bilinci ve eylemidir. Düşüncenin eylem dönüştüğü yer gündelik hayattır ve sembolik etkileşimcilik eylemin anlamı üzerine yaptığı analizi gündelik hayatı incelemek suretiyle ortaya koyabilmektedir.

En genel şekilde, eylemi bir toplumsal uyarana doğrudan bir tepki olarak almak yerine, sosyolojik aktörün nesnel uyarıyı öznel tanımlaması ya da yorumlamasını ele alma zorunluluğu üzerinde duran bir yaklaşım olarak ifade edilebilecek olan sembolik etkileşimcilik, kökleri Chicago Okuluna uzanan bir yaklaşımdır (Poloma, 2012, s.232). Charles Horton Cooley, William Isaac Thomas, John Dewey, William James, Robert Ezra Park, Herbert Blumer gibi isimler sembolik etkileşimciliğin tanınan isimleri olmakla birlikte kuramın teorik zeminini oluşturan en önemli isim George Herbert Mead'dir. Mead' e göre birey toplumun kendisine sunduğu nesnel gerçekliğe karşı yalnızca tepkisel bir cevap vermez. Birey, toplumun kendisine sunduğu herhangi bir uyarıyı yeniden bir yoruma tabi tutarak kendi anlam dünyasında karşılığı olan bir düzlem içinden cevap verir. Yani birey yapının

kendisine sunduğu nesnel gerçekliği kendi içinde içselleştirir ve yoruma tabi tutar ki, Mead bunu benlik (self) olarak açıklar. Benlik ise kişinin içinde bulunduğu toplumun sahip olduğu sembol ve anlam dünyası ile şekillenir. Bu yüzden birey kendisine yöneltilen toplumsal uyarana karşı, bu semboller ve anlam dünyasından edindiği bilgileri ve öznel yorumu birleştirerek cevaplar verir. Benliğin toplumsal uyaraları algılayıp ona göre davranışlar sergilemesinde kilit noktayı ise zihin oluşturur.

Zihin ve benlik, bireyin toplumsal dünyada sağlıklı bir iletişimi devam ettirebilmesi için bir arada bulunmak zorundadır. Zihin anlama ve kavramayı sağlarken, benlik bu kavrama sonucunda oluşan yeni yorum ile davranışlara ve mimiklere yansır. Kişinin kendisine dışarıdan bir nesne olarak bakabilmesi ile ortaya çıkan benlik, onun toplumsal ilişkilerde tutarlı davranışlar sergileyebilmesinin de ön koşuludur. Fakat benlik her zaman eylemlerin tutarlı olmasını sağlayamayabilir. Toplumsal ilişkilerde ve durumlarda öngöremediğimiz ve o an ki durum içinde kendiliğinden gelişen sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Mead'ın benliğe ilişkin 'ferdi ben' (I) ve 'sosyal ben' (Me) ayrımındaki 'ferdi ben' eylemin söz konusu kendiliğindenlik ve öngörülemezliğine işaret eder (Binay, Tatlıcan, 2018, s.171). Sosyal ben toplumun bize sunduklarını içselleştirip ona göre hareket etmemiz, diğer bir ifade ile toplumsallaşmak için uyumlu hareket eden yanımız iken, ferdi ben kişisel talep ve dürtülerden oluşup, toplumsala karşı gelebilen yanımızdır. Sosyal ben ve ferdi ben birbirinden tamamen bağımsız ya da birbirine tamamen karşıt değildir. İkisinin beraberliği insanların gündelik hayat içindeki eylemlerinin kaynağıdır. Bireyin bu eylemleri sonucunda aldığı toplumsal tepkiler, onun hayatının geri kalanında toplumsal uyumu sağlayabilecek şekilde yeniden düzenlenmesine olanak sağlar. Böylece birey toplumsal uyumu yakalarken aynı zamanda sosyalleşir. Mead'ın topluma dair tanımı da onun zihin ve benlik kavramlarına yüklediği anlamla benzer anlamlara gelmektedir. Ona göre toplum, zihin ve benliğinin oluşturduğu koordinasyona göre hareket ederken, aynı zamanda toplumsal ve bireysel uyumu da sağlamaya çalışan bireylerin rol alma süreçlerinden oluşur (Turner, Beeghley, Powers, 2013, s.500). Mead'ın ortaya koyduğu tüm bu düşünceler sembolik etkileşimciliğin teorik zemini oluşturur.

Teorik zeminini Mead'ın oluşturduğu kuramın ismini ise ilk defa dile getiren diğer bir önemli temsilci Herbert Blumer olmuştur. Blumer, Mead'ın fikirlerini sentezleyerek sembolik etkileşimciliği metodolojik bir temele oturtmuştur. Bu yüzden fikirselleşen olarak temelini Mead'ın oluşturduğu sembolik etkileşimcilik Blumer sayesinde sosyolojik anlayışta tanınır ve kabul edilir hale gelmiştir. Blumer, Mead'ın öğrencisidir ve onun bıraktığı mirası geliştirerek sembolik etkileşimcilik için üç önerme sunar. Bunlar:

1. “İnsanlar şeylere karşı, şeylerin kendilerine ifade ettiği anlamlara göre tavır alırlar.”
2. Bu anlamlar, “birinin muhataplarıyla olan etkileşim”inden çıkarılır.
3. Bu anlamlar yorumsal bir süreçte değişime uğrar (Poloma, 2012, s.234).

Bu önermelere göre bizim karşılaştığımız nesnelere yüklediğimiz anlamlar, etkileşime girdiğimiz insanlar sayesinde oluşur. Örneğin, bir yakınını motosiklet kazasında kaybeden biri için motorlu taşıtlar birer ölüm makinesi anlamına gelebilmektedir. Nesnelere ya da insanlara yüklediğimiz anlamlar, onları zihnimize yorumlama tarzımız ve onlara karşı geliştirdiğimiz tepkiler bizim gündelik hayat için de ki etkileşimlerimiz sonucunda edindiğimiz tecrübeler ile oluşur. Bu etkileşimler içinde bize kalıp olarak sunulan nesnelere vardır ki bunlar sembolik etkileşimciliğe de adını veren sembollerdir. Semboller bize toplumsal süreç içinde öğretilir. Ancak semboller tamamen sabit yargılar değildir, toplumsal sürece dâhil olan insanın anlamlara etki etme ve dönüştürme gücü sembollere de etkide bulunabilir. Önceden toplum için kutsal bir öneme sahip olan sembol zaman için de toplumun da geçirdiği değişim ile farklı bir anlama işaret edebilir. Bu değişim ve dönüşümü anlamak için ise dışarıdan bir bakış yerine içeriden ve bizzat deneyim yolu ile elde edilecek bir bakışa ihtiyaç vardır. Bu bakışı bizzat sahada yerinde gerçekleştiren sembolik etkileşimcilik, gündelik hayatın ayrıntılarını sosyolojik inceleme nesnesi olarak ele almış, Chicago okulunun başlattığı gündelik hayata dair ilgiyi devam ettirmiştir.

Sembolik etkileşimciliğe, ortaya koydukları kavramlar ile önemli katkılarda bulunan başka önemli isimlerde vardır. Bunlardan en bilineni Charles Horton Cooley'dir. Cooley, ortaya koyduğu ‘ayna benlik’ kavramı ile Mead'in izinden giden bir çizgide ilerlemiştir. Ayna benlik, kişinin gündelik yaşamda girdiği etkileşimlerde kendisine dair edindiği bilgileri ifade eder. Bu bilgiler ise zaman içinde ve etkileşimlerin şekline göre değişip, dönüşebilmektedir. Gündelik hayat içinde, sahip olduğu statü nedeniyle sürekli övgü duymaya alışmış ve bundan hoşnut olan kişinin –gerçekte başarılı olmasa bile- kendisini sürekli başarılı ya da mükemmel görmesi buna örnek gösterilebilir. Burada kişi kendisine dair yorumlarında kendilik bilincini geliştirmekte, kendi benliğine yönelik ikazlarda ya da motivasyonlarda bulunabilmektedir. Ayna benliğe göre birey kendisini başkalarının kendisi hakkında sunduğu yorumlar vasıtası ile tanır. Bu yorumlar bizim için ayna işlevi görür ve bize dışarıdan yansıyanlar benlik de içselleştirilip dışarıya tekrar yansır.

Toplumsal değişimlerin etkisiyle birlikte bilimsel konularda da meydana gelen paradigmatik değişimler, sahası bizzat toplumun kendisi olan sosyoloji biliminin konularının değişmesine de neden olmuştur. Makro ölçekli konulardan daha çok mikro ölçekli konuları ele alan yorumsamacı paradigmaya yönelik gündelik hayata olan ilgiyi arttırmıştır. Sembolik

etkileşimcilik, bu paradigmatik değişimin ilk nüvelerindedir. Bu yüzden sembolik etkileşimcilik kendisinden sonra gelen birçok teori ve düşünce tarzının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Gündelik hayat sosyolojisi sembolik etkileşimciliğin açtığı yolda ilerlemiş bir entelektüel harekettir (Binay, Tatlıcan, 2018, s.183). Sembolik etkileşimcilikte Mead'ın ferdi/ sosyal ben ayrımı ve Cooley'in ayna benlik kavramları gündelik hayatın içinde gözlemlenebilecek, gündelik hayat içinde değişimleri izlenebilecek kavramlardır. Bu kavramlar gündelik hayatın olağan seyrinde insan etkileşimine etki eden bireysel ve toplumsal unsurlar üzerinde odaklanır ki, bunların en önemlisi kurama adını da veren sembollerdir.

3.2. Dramaturji

Sembolik etkileşimci yaklaşımın temel varsayımları çerçevesinde ve yine sembolik etkileşimciliğin son önemli isimlerinden biri olan Erving Goffman tarafından ortaya koyulan dramaturjik yaklaşım, yüz yüze etkileşim sırasında ortaya çıkan ve bu etkileşim süresince yeniden üretilen benlik üzerine odaklanır. Goffman kendisinden önceki sembolik etkileşimci isimler gibi teorik çerçevesini benlik üzerine inşa etmiştir. Onun en çok etkilendiği isim ise Mead'dir. Goffman, yaklaşımında Mead'ın benlik kavramını tiyatral bir kavram olan dramaturji kavramı ile birleştirir. İnsan davranışlarını tiyatroya benzeten yaklaşımıyla Erving Goffman, insanları kazanmak ya da oyunu iyi oynamak için davranışların nasıl değişebildiğini inceler (Orhan, 2018, s.197-198).

Goffman'a göre oyun insan yaşamının bizzat kendisidir. İnsanlar hayat adı verilen oyunda sahne önünde ve sahne arkasında rollerini icra ederler. Sahnenin önü ve arkası farklı etkileşimlerin, bu nedenle de farklı rollerin devreye girdiği iki farklı kısımdır. Bu iki farklı kısımda bireyin davranışları çok fazla farklılık gösterir. Sahne önü, çoğunlukla bireyin başka insanların yanında iken toplumun kendisine baskıladığı davranış biçimlerini icra ettiği bir alan olarak nitelenebilir. Sahne önünde bireyin rol sahnelemesi, büyük ölçüde *rolün ötekileriyle* yani ilgili kitleyle yüz yüze toplumsal durumlar döngüsü üzerinden gerçekleşir (Goffman, 2018, s.90). Sahne arkasında ise kendi başına kalan birey toplum içinde uyması gereken davranış kalıplarına uygun hareket etmeyebilir. Örneğin, toplum içinde iken temel görgü kurallarına aykırı olan burnunu karıştırmak, gaz çıkarmak gibi eylemler sahne arkasında bireyin rahatlıkla gerçekleştirebildiği eylemler olabilmektedir. Bu yüzden sahne arkası, birey için en gizli ve en özel alandır.

Goffman'ın seyirci olarak tanımladığı başka insanların sahne arkasına girmesi rolü icra eden aktör için tehdit unsuru içerir. Bu tehdit aktör için benliğe yönelik oluşan bir tehdittir.

Çünkü Goffman benliği, aktörün sahip olduğu bir şey olarak değil, aktör ve seyirci arasındaki dramatik etkileşimin bir ürünü olarak görür (Ritzer, Stepnisky, 2015, s.120). Yani benlik sürekli olarak sabit bir konumda ve değişmez bir yapıda değildir. Bu dramatik etkileşim esnasında bireyin davranışlarına yol gösteren toplumsal etkenlerden birisi de sembollerdir. Semboller ve anlamları sahne önünde ve sahne arkasında farklılaşabilmektedir. Semboller rol sunumunda bizim toplumsal olana kendimizi kabul ettirmemizde en büyük anahtar rolü oynar. Örneğin yeni evli bir çiftin toplum içinde evli olduğu taktıkları alyanslardan anlaşılabilir. Böylece alyans evliliğin bir sembolü olarak işlev görmektedir. Alyansın eş rolü için sembolik bir sunum olduğunu bilen kişi, bu rolü toplum önünde icra etmek durumunda kalmadığı zamanlarda örneğin ev içinde iken alyansını çıkartabilmektedir. Bu durumda ev, başkalarının ya da diğer bir deyişle toplumsalın olmadığı arka sahne durumundadır. Goffman, arka sahne rolü olan davranışların ya da konuşmaların yanlışlıkla ön sahnede icra edilmesi gibi beklenmedik durumlarda bireylerin toplumsal olana karşı benliklerini korumak için neler yaptıkları üzerinde durur. Burada arka sahne olan evin misafirlerce ani bir hızla toplumsal bir ön sahne ye dönüşmesi durumunda birey benliğini koruma altına almak için bazı çareler düşünecek ve ona göre hareket edecektir. Goffman özellikle aktörlerin, gündelik hayat içerisinde sosyal çevreyle olan ilişkilerini düzenleme, onlar üzerinde iyi izlenimler bırakmaya çalışma konusuna vurgu yapmaktadır (Wallace – Wolf, 2012, s.319).

Aynı örnekten devam edilecek olursa, pijamalarıyla ayrı odalarda vakit geçiren ve evde rahat edebilmek için alyanslarını çıkaran evli çiftin davetsiz bir misafir gelmesi durumunda benliklerini korumak için ilk yapacakları şey yüz çalışması yapmaktır. Öncelikle bu ani ve beklenmedik misafir karşısında duyulan hoşnutsuzluk –özellikle de gelen kişi saygı noktasında kusurlu hareket edilmemesi gereken bir kişi ise- ifade edilmemeye gayret gösterilir. Böylece yüz ilk intibada korunma altına alınmıştır. Ancak bu devam ettirilmesi gereken bir süreçtir. Bu yüzden kişi gündelik hayatında yüzünü koruyabilmek için en gerekli durumlardan birisi olan giyim kuşamına da dikkat etmek zorundadır. Kapıda gerçekleşen ilk karşılaşma ev sahibinin pijamalı görüntüsü ile gerçekleşmiştir. Goffman, böylesi bir durumda yüzün korunması için vakarlı olma eylemi üzerinde durur. Vakar, önemli bir yüz çalışması türüdür çünkü bu sayede kişi kendi mahcubiyetini ve mahcubiyeti yüzünden de kendisinin ve başkalarının mahcubiyet duymasını kontrol altına alır (Goffman, 2017, s.23). Örnekten yine devam edilecek olursa kişi, beklenmedik misafirin karşısına çıktığı ev kıyafetini müsaade isteyerek değiştirmek ister. Böylece hem kişi kendi yüzünü korumuş olur hem de misafire saygı duyduğunu göstermiş olur. Ayrıca misafir olan kişi de rahatsızlık vermiş olabileceği

hissine kapılmaz. Goffman'ın deyimi ile etkileşim içinde bulunan taraflar mahcubiyet hissini bertaraf ederler ve etkileşim normal seyrinde devam edebilir.

Şimdiye kadar üzerinde durulan konulardan da anlaşılacağı üzere Goffman, gündelik hayatta sıradan insanın sıradan hal ve hareketlerine odaklanır. Onun ortaya koyduğu kavramlar ve yaptığı çalışmalar gündelik hayat sosyolojisi konusunda çalışma yapan her bilim insanı için kaçınılmaz bir uğrak noktası olmuştur. Ayrıca Goffman, yalnızca gündelik hayat sosyolojisi konusunda değil, sembolik etkileşimciliğin etkisinde oluşan bir yaklaşım da ortaya koyması itibarıyla de mikro sosyolojik çalışmalar için de yol gösterici bir rehber niteliğindedir.

3.3 Etnometodoloji

Etnometodolojiyi Harold Garfinkel, Alfred Schutz'un kuramsal mirası ile oluşturmuştur. Garfinkel, etnometodolojinin nasıl bir yaklaşım olduğunu "Etnometodolojik Araştırmalar" adlı kitabında ortaya koymuştur.

Etnometodolojik araştırmalarda üyelerin somut ve gündelik etkinlikleriyle pratik eylemleri; pratik durumları, toplumsal yapılarla ilişkin sağduyusal (gündelik) bilgileri ve pratik sosyolojik muhakemeyi nasıl analiz edilebilir kıldıklarını ve bu ortamların süregelen icraatları olan yaygın ve sağduyusal eylemlerin formel özelliklerini somut durumlar "içinde" hangi metotlarla keşfettiklerini öğrenmeye yöneliktir (Garfinkel, 2005, s.8).

Burada bireyler, durumları anlamlandırmak ve durumlara karşı davranışlarını kontrol edip, düzenlemek için sağduyu bilgisi, prosedürü ve değerlendirmelerini kullanırlar (Ritzer, 2015, s.126). Yani etnometodoloji, gündelik hayatta insanların etkileşimleri esnasında ortaya çıkan gerçeklikleri deneye dayalı olarak incelemektedir. Etnometodoloji inceleme alanının kişiler arası etkileşimler olması nedeniyle sembolik etkileşimcilik ile de benzerlik gösterir. Ancak etnometodoloji kuramcıları, toplumsal düzenin kendi başına bir gerçekliği olduğu fikrini kabul etmemelerinden dolayı kendilerinden önce gelen sosyologları eleştirir ve bu bakış açısı ile onlardan farklılaşır (Poloma, 2012, s.252). Etnometodolojinin sembolik etkileşimcilikten ayrıldığı en önemli nokta burasıdır. Bu önemli noktaya göre insanlar gündelik hayatlarında eylemleri ya da durumları öznel bir yorumla anlamlandırır ve öznel bir bakış açısı ile devam ettirirler.

Garfinkel, Durkheim'ın ortaya koyduğu ve sosyolojide uzun süre büyük oranda kabul gören sağduyu bilgisinin sosyolojiden uzak tutulması gerektiği fikrine karşı çıkar. Garfinkel'e göre sağduyu bilgisinin üretildiği, insanlar arası etkileşimler için geniş bir alan sağlayan

gündelik hayat, sosyolojinin en iyi ve en verimli inceleme sahasını oluşturur. Burada sağduyu bilgisi gündelik hayatın devamlılığı için de en gerekli bilgidir. Toplumsal dünya faillerin aktif inşası olduğu için bu inşanın dayanağı olan sağduyusal bilgi sosyolojik inceleme için esas alınması gereken bir bilgidir (Binici, Tatlıcan, 2018, s.218). Garfinkel, sağduyu bilgisinin önemi üzerinde dururken gündelik hayatın işleyişi içinde sağduyu bilgisi ile bağlantılı olan ve sağduyu bilgisinin tamamlayıcısı olan faillik konusuna da önemli bir yer ayırır.

Gündelik hayatta insanlar, yalnızca kendilerine toplum tarafından sunulanları kabul edip, bunlara göre davranışlar ve tepkiler sergileyen canlılar değildirler. Kendilerine toplum tarafından sunulanları kendi yorum süzgecinde geçirip buna göre davranışlar sergileyip, toplumsal verileri de değiştirip dönüştürebilen fail konumundadırlar. Yani insanlar fail olarak toplumdan etkilenip, toplumsalı da etkileyebilecek bir güce de sahiptir. Garfinkel, toplumun üyelerini salt yapının veya sosyal sistemin taşıyıcısı pasif varlıklar olmaktan çıkararak, kendi varlığına ve ilişkili olduğu dünyaya dair bilgisi, birikimi ve bir ‘görüşü’ olan aktörler olarak kavrar (Binici, Tatlıcan, 2018, s.219). Garfinkel faillik kavramı ile bağlantılı olarak 3 kavramdan daha bahseder. Bu kavramlar, insanların gündelik hayatta fail olarak nasıl konumlandıklarını daha iyi açıklayan kavramlardır.

Bunlardan ilki bağlama gönderimlilikdir. Gündelik hayatta insanların konuşmaları bağlama gönderimlilik temelinde ele alınmalıdır. Bir konuşma hakkında daha önceden bilgi sahibi olmadan ya da konuşmanın amacını bilmeden doğru yorumlar yapamayabiliriz. Sözcükler bağlamı içinde düşünülmeden eksik anlaşılabilir ya da hiç anlaşılabilir. Örneğin, ‘orada bulunduğum süre boyunca ruhum daralmış gibi hissediyordum’ cümlesi ancak orası diyerek kastedilen yer ve bu cümleyi kuran kişi hakkında kişisel bilgilere sahip olduğu sürece doğru bir şekilde anlaşılacaktır. Yani hayat hikâyesi, biyografik durum, bir hikâyeyi kullananın maksadı, ifadenin dile getirildiği ortam, metnin ilişkisi veya konuşan ile dinleyen arasındaki irtibat hakkında bilgi sahibi olmak gerekir (Richter, 2007, s.187). Bu bilgiler sayesinde gündelik hayatta insanlar arasındaki etkileşimler sağlıklı bir şekilde devam ettirilir.

Garfinkel’in üzerinde durduğu kavramlardan birisi de ‘refleksivite’ dir. Refleksivite insan öznenin failliğini destekleyen bir durumdur. İnsanlar, eylemlerini icra ederken ortaya koyduğu düzenlilik halini fark edemez, ancak sonrasında ortaya koyduğu davranışlar ve düşünceler üzerine düşünebilir, bunlar üzerinde değişiklikler yapabilirler. Gündelik hayatın akışı içinde gerçekleştirdiğimiz eylemlerin rutinsel düzenliliği de insanın refleksif bir varlık olduğunun işaretidir. Örneğin, insanlar tuvalet ya da yemek yeme gibi yaşamsal faaliyetleri üzerine düşünmezler. Bu eylemler kendiliğinden bir düzene göre işlemektedir. Bu düzenlilik

hali bizim eylemleri ve durumları betimleyerek inşa etmemiz ile sürdürülür. Refleksivite, bir eylemi betimleme ve üretme arasındaki, eylemin kavranması ve bu kavramın ifade edilmesi arasındaki özdeşliğe işaret eder (Coulon, 2010, s.36).

Refleksivite kavramı ile bağlantılı olarak Garfinkel'in üzerinde durduğu bir diğer kavram da açıklanabilirliktir. Refleksif ve fail bir canlı olarak insanın eylemlerini betimleyerek inşa etmesi için, o eylemi açıklaması da gerekmektedir. Betimlenen durum ya da eylemler gündelik hayatta gerçeklik olarak inşa edilir ve böylece açıklanmış da olur. Temelde gündelik hayatın rutinsel faaliyetlerinin gündelik hayatı nasıl mümkün kıldığı sorusu üzerinden yola çıkan ve faaliyetlerin arka planını görmeyi amaçlayan etnometodoloji, bu yönü ile diğer gündelik hayat sosyolojisi yaklaşımlarından ayrı bir noktada durmaktadır. Aynı şekilde yaklaşımın en önemli ve kurucu ismi Garfinkel, kendisinden önce gündelik hayat ile ilgilenen isimlerden ayrılmaktadır. Çünkü onun çıkış noktası sosyolojinin en verimli çalışma sahası olarak gördüğü gündelik hayatın bizzat kendisidir.

3.4. Fenomenoloji

Felsefi temelini Edmund Husserl'in attığı fenomenoloji ya da diğer adı ile görüngübilim, fenomen kelimesinden türemiştir. Fenomen kelimesi iki farklı anlama gelmektedir. Bu anlamlardan ilki bizim duyularımız ile algıladığımız cismi olarak var olan dünyaya işaret ederken, ikinci anlamı dış dünya da görünen varlıkların özünde var olan görünüş ve gerçekliklere işaret etmektedir. Burada görünüşün özündeki görünüş ya da gerçeklik bizim ona yüklediğimiz anlamlar ve yorumlar sayesinde şekillenir. Bu yorumları yapmayı ve görünenin ardındaki gerçekliği görebilmeyi sağlayan ise bilinçtir. Bu konuyu anlaşılır kılmak için genellikle iskemle örneği verilmektedir. Fenomenler, iskemlenin bana görünen veçesi, yönelikleri şeylerin, örneğin fiziksel nesne olan iskemlenin, doğrudan algılanmayan veçelerini de zihne sunarlar (Woff, 1997, s.504). İskemle ilk bakışta gözümüzle gördüğümüz ön kısmı ile bir fenomendir. Ancak bilincimiz ilk bakışta gözümüzle göremediğimiz arka ya da yan kısımları hakkında ki bilgiyi de zihnimize canlandırabilmemiz için teferruatlı bir bilgi toplamını sağlar. Bu iki bilgi toplamı bize fenomenolojinin net bir resmini sunar.

Fenomenolojide asıl vurgulanan nokta natüralistik ana akım sosyolojinin savunduğu nesnellik iddiasının mümkün olmadığıdır. Yani toplumsal süreçte ortaya koyulan nesnelere tamamen insanlardan bağımsız olarak oluşturulabilmesi mümkün değildir. Aynı şekilde tamamen öznel bir bakış açısı ile oluşturulabilen bir nesnenin varlığından söz etmek de mümkün değildir. Nesnelere, insan öznenin öznel yorumu ve ona yüklenen nesnel anlamın

içeriği ile birlikte bir bütünlük oluşturur. Fenomenolojinin dünya görüşü de böyle bir ortak zemin anlayışı sonucunda şekillenmiştir. Bu anlayışa göre dünya, onları deneyimleyen insanlardan bağımsız görüşlere sahip nesnelere dolu olmadığı gibi öznel deneyim, nesnelere, olaylar ve yaşanan etkinliklerden de bağımsız var olamaz (Şentürk, 2018, s.240).

Schutz'un fenomenolojisinin gündelik hayat ile olan ilişkisine gelecek olursak; Schutz, burada yine bilince vurgu yapar. Ona göre gündelik hayat bilinçten bağımsız bir şekilde işleyemez. Zaten gündelik hayatın işleyişi olmadan toplumsal bir hayattan bahsetmek mümkün de değildir. İnsanlar bilinçleri sayesinde, toplumun kendisine sunduğu bilgi ve deneyimleri sürekli olarak aynı şekilde tekrar eden bir robotlardan ayrılmaktadırlar. Gündelik hayatta belli bir coğrafya ve onun etkisi ile oluşan verili bir kültür içinde bulunuruz. Ancak bilincin etkin konumda olduğu yaşa geldikten sonra, bize sunulan bilgileri ayıklamaya, onları kendi yorum süzgecimizden geçirmeye başlarız. Bu yorum süzgeci, üzerimizde ki toplumsal etkiyi tamamen yadsımak demek değildir. Aksine birey gündelik hayatta edindiği bilgi ve deneyimleri kendi yorum süzgecinde öznel bir bakışla harmanlayarak gündelik pratiklerine ve düşüncelerine yön verir. Gündelik hayatın üzerine kurulduğu yüz yüze etkileşim, dil kullanımı birey e toplum hayatı için en basitinden en karmaşığına kadar bir bilgi birikimi oluşturur (Şentürk, 2018, s.253). Schutz, buna 'bilgi stoku' adını verir. Bilgi stoku gündelik hayatta insanların eylemlerinin kaynağıdır. Başka insanlarla kurulan etkileşim esnasında bu bilgi stokunun diğer insanlar tarafından da depolandığı ön kabulü ile hareket ederiz. Örneğin bir tanıdığımızın evine ilk kez gittiğimiz zaman 'lavabo nerede?' sorusuna karşılık olarak 'lavaboyu neden soruyorsun?' gibi bir cevap yerine lavabonun yerinin tarif edileceğini düşünürüz. Bu günlük hayatta gerçekleştirdiğimiz çoğu rutinsel eylem için geçerlidir. Biz bu eylemleri üzerine düşünmeden gerçekleştirir, var olan bilgileri doğru kabul eder ve diğerlerinin de doğru kabul edip, eyleme geçtiklerini varsayız.

Schutz'un gündelik hayatın devamlılığını sağladığını düşündüğü şeylerden birisi de tipleştirme. Schutz, bu düşüncesini Weber'den etkilenerek ortaya koymuştur. Tipleştirmeler de aynı bilgi stokları gibi kişiler arası etkileşimleri sağlıklı bir şekilde devam ettiren ve böylece gündelik hayatı da düzenleyen araçlardır. Biz, sınırsız bir bilgi dünyası karşısında sınırlı bir zihne sahip olan varlıklar olarak, toplumsal dünyayı daha iyi anlamak ve anlamlandırmak için insanları ve ilişkileri kategorize ederiz. Bilgi stokları süreç ve deneyimleri kategorize ederken, tipleştirmeler de etkileşim içine girdiğimiz insanları kategorize etmemize imkân tanır. Bu anlamda bilgi stokları, tipleştirme yapabilmemiz için ön koşulları sağlar. Fenomenolojik sosyolojinin amacı insanların tipleştirme sürecini anlamakla mümkündür (Esgin, 2016, s.77). Tipleştirme de bilgi stokunun sağladığı gibi gündelik

hayatta bize kolaylık sağlar. Gündelik hayatta kadın, erkek, evli, bekâr, zengin, sarışın, çocuk, yetişkin, esnaf, öğretmen vs gibi birçok sıfat bizim gündelik hayatta sorgulama gereği duymadan sıkça kullandığımız tiplendirmelerdir. Bu sayede tiplendirme kategorilerine göre davranışlarımızı yönlendiririz.

Sonuç olarak gündelik yaşantıda onu oluşturan etkenleri ele alıp anlamaya çalışan fenomenoloji, içine doğulan kültürel yapıyı başat unsur olarak kabul eder. Ancak bunu yaparken insanın bilinç sahibi bir varlık olarak failliğini de göz ardı etmez. Gündelik hayatın bu normal ve sıradan işleyişi üzerinde duran fenomenolojinin gündelik hayat sosyolojisinde önemi oldukça büyüktür. Bu nedenle kendisinden sonra gelen yaklaşım ve kişiler üzerinde etkili olmaya yanı sıra zamanda kendisinden sonra gelen gündelik hayat sosyolojisi çalışmaları için vazgeçilmez bir durak olmaya devam edecektir.

3.5. Gündelik Hayata Neo Marksist Bir Yaklaşım; Henri Lefebvre

Fransız sosyolog ve felsefeci olan Henri Lefebvre, daha çok Neo-Marksist olarak bilinir. Bu yüzden onun görüşlerini Neo-Marksist bir çizgide okumak ve yorumlamak gerekmektedir. Gündelik hayat ile ilgili ortaya koyduğu fikirler de bu yönde yorumlanmalıdır. Gündelik olan Lefebvre için yaşamsal zorlamaları barındırır. Lefebvre yaşamsal zorlamalara ilişkin Marksist bir yaklaşımla gündelik hayat eleştirileri yapmıştır. Ona göre, gündelik hayat insanlara dayatılan zorlamaların ardı arkası kesilmez bir biçimde devam ettirildiği bir zemin haline gelmiştir. Yaratıcı etkinlik vasıtasıyla insan varoluşunun kıymetinin hissedilebildiği alanlar tüketim odakları tarafından ele geçirilmiş, tüketim odaklı yaşam insanları adeta kısıpına almıştır. Kapitalist toplum, gündelik rutinsel sıradan eylemlere nüfuz etmiş ve yaşamsal düzenliliği ekonomik bir temel üzerinde kurgulamıştır. Bu kurgusal dünya içinde insanlar git gide birer kukla haline gelmeye başlamıştır. Kukla olan insanların iplerini elinde tutan ise tüketim toplumunun üretici ve devam ettirici güçleridir. Yani Lefebvre'ye göre insan gündelik hayat içinde üreten değil ekonomik düzen içinde anlamdan yoksun olarak üretilen her şeyi tüketen bir canlıdır. Bu düzen ekonomik olarak kurgulanır. Bu kurguyu sürekli kılan ise bürokrasidir. Ona göre gündelik hayat politik yaşamı da içerir: kamusal bilinç, bir topluma ve bir ulusa ait olma bilinci, sınıf bilinci (Lefebvre, 2010, s.97). Böylece onun ortaya koyduğu gündelik hayatın eleştirisi dolaylı olarak politik yaşamın eleştirisini de içerir. Yine bu eleştirel bakışla elde edilen çıkarımlar sayesinde ideal politik yaşamın gerçekleşebileceğine dair bir umut taşır.

Lefebvre'nin ideal bir politika biçiminin var olmasının ardından gerçekleşme umudunu taşıdığı devrim düşüncesi klasik anlamdaki devrim düşüncesi ile aynı değildir. O, her yönden

tüketimle özdeşleşmiş ve her bir insani tavrın gösteriye dönüştüğü gündelik hayatta asıl devrimin, insanın kendi yaşamı üzerinde gerçek anlamda söz sahibi olup, onu yönetebilmesi ile gerçekleşeceğini düşünür. Başka bir deyişle, gündelik hayatsal deneyimin sürekli bir eleştirel tutumla kavranarak yaratıcı ve özgürlükçü davranış biçiminin gündelik pratiklere egemen kılınması durumudur (Köse, 2018, 331). Böylece gündelik hayatın yabancılaştırıcı etkisi de alt edilebilecektir. Lefebvre, burada da Marks'ın ömrü yetmediği için göremediği farklı bir yabancılaşma olgusundan bahseder. Lefebvre'ye göre Marks'ın yabancılaşma tanımı “ İnsan faaliyetlerinin ve ilişkilerinin iktisadi fetişler –para, meta, sermaye aracılığıyla şeylere dönüşümü” dür ve bu tanıma göre yabancılaşma çoğu kez işçi sınıfının yaşadığı bir durumdur (Lefebvre, 2015, 220). Oysa Lefebvre yabancılaşmanın yalnızca işçi sınıfı içinde farklı şekillerde tezahür eden bir olgu olmadığını düşünür. Modern tüketim toplumunun tüm katmanlarında, artan kentleşmeyle beraber gündelik hayatın tüketim odaklı bir yaşam tarzını dayatması bireylerin git gide kendilerine ve topluma yabancılaşmalarının da zeminini oluşturmuştur.

Lefebvre, bu yabancılaşmanın zemini olan modern dünya da gündelik hayatın nasıl ve hangi şartlarda oluştuğunu, yabancılaşma etkisinin hangi nedenlerden dolayı ortaya çıkıp, hangi nedenler yüzünden arttığını ve yabancılaşmanın nasıl bertaraf edilebileceği üzerine düşüncelerini 1968 yılında yazdığı meşhur kitabı “ Modern Dünyada Gündelik Hayat” adlı eserinde ortaya koyar.

Bu kitabında da açıkladığı üzere ona göre gündelik hayatın tarihi en azından üç kısım içerir: a) üsluplar; b) üslupların sonu ve kültürün başlangıcı; c) gündelik hayatın yerleşmesi ve sağlamlanması. (Köse, 2018, s.315). Bizim burada konumuz açısından en önemli ve üzerinde duracağımız aşama üçüncü aşama olan gündelik hayatın yerleşmesi ve sağlamlanması aşamasıdır. Lefebvre, bu aşamayı söz konusu kitabın “Bürokratik Yönlendirilmiş Tüketim Toplumu” başlıklı kısmında ayrıntılı bir şekilde ele alır. O, bu son evrenin gündelik hayatın kendi içinde evrimci bir praksisin oluşumuna imkân tanıdığını düşünür. Evrimci praksis anlayışı bu son aşamada toplumda meydana gelen hızlı değişim ve dönüşümlerin sonucudur. İnsanlar bu aşamada siyasi arenalarda siyasi düşünce ve fikirleri savaştırmak yerine gündelik hayatlarında yerleşmiş ya da yerleşmeye devam eden tüketim üslupları ve hayat tarzlarını savaştırmaktadırlar. Bu anlamda artık eğitim ve kültür seviyesi değil, bireyin sahip olduğu gösterge değeri yüksek maddi olanaklar statü belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden bireyler tükettikleri ölçüde ve tükettikleri şeylerin gösterge değeri yükseldikçe toplumda kabul görebileceklerini ya da var olabileceklerini düşünmektedirler.

Bu Lefebvre'nin öngördüğü bürokratik yönlendirilmiş bir tüketim toplumunda bireylerin içine düşebileceği en olası durumdur. Fakat tüketim sınırlı ve sonlu değildir. Belli bir gösterge değeri sağlayan nesne ya da herhangi bir gösterge değeri taşıyan şey elde edildikten sonra tüketme ihtiyacı –yaşamı sürdürmeye yarayan temel ihtiyaçların tüketimi dışında- son bulmaz. Tükettikçe tatminsizlik artacak, tatminsizlik arttıkça ‘diğeri’ olarak görülen karşı taraflar arasındaki savaş kızışacaktır. Bu savaşın ateşini daha da alevlendiren şey ise medyatik baştan çıkarma aracı olan reklamlardır. Gündelik hayatımızın düzenlenişinde ve işleyişinde bize birçok konuda fikirler sunan –daha doğrusu bu fikirleri bize empoze ederek tüketimi devamlı hale getirmeye çalışan- reklamlar sabah kalktığımızda ne yiyip içeceğimizden, tatil günlerinde vaktimizi nasıl değerlendireceğimize kadar gündelik hayatımızın rutinsel faaliyetleri için çok fazla alternatif sunmakta ve her bir reklam kendi markasının en iyisi olduğunu iddia etmektedir. Bunu yaparken de insanların ürünü satın aldıkları takdirde gündelik hayatta ihtiyacını hissettikleri duyguları da satın alıp tüketebileceklerini vaat etmektedir. Böylece tüketim ve tüketme hali belli bir ideolojiye dönüşür. Geçmişini anmak ve geçmişini bugünde tekrar yaşatmaya çalışmak stratejisi ile reklamlar belli bir ideoloji de sunarlar. Lefebvre'ye göre reklam, sadece bir tüketim ideolojisi sunmakla kalmaz; tüketici kimliğiyle doyuma ulaşan, kendini edimler yoluyla gerçekleştiren ve kendi imgesiyle (veya idealiyle) örtüşen tüketici “ben”in bir tasarımını sunar (Lefebvre, 2016, s.104). Buna göre reklamlar tüketme ihtiyacının yalnızca yaşamsal gerekliliği ile oluşturulmaz. Bundan çok daha önemli olarak onun asıl amacı insanlara belli ideolojiler, düşünce kalıpları sunmaktır. Bu sayede tüketerek belli bir statüye ulaştığını düşünen birey git gide daha da artan bir tüketim açlığı hissedecektir ki bu reklamların ulaşmak istediği nihai hedeftir.

Sonuç olarak Lefebvre, gündelik hayatı ve gündelik olanı hem bir eleştiri düzlemi hem de gündelik hayatın içinde fail olarak insanın bilinç düzeyinin değişime uğraması ile ortaya çıkmasını umut ettiği devrimci praksisin eylem alanı olarak ele almıştır. Böylece gündelik hayat birbirinin aynısı robotik insanlar üretmeye devam ederken aynı zamanda bu insanların farklılaşma ve değişmelerine de imkân sağlayacak birçok fırsatı da kendi içinde barındırmaktadır.

3.6. **Gündelik Hayatta Taktikler; Michel De Certeau**

Gündelik hayat hakkında birçok farklı düşünce öne süren önemli isimlerden birisi de Michel de Certeau'dur. Certeau' ya göre gündelik hayat taktiklerin ve bu taktikler sayesinde yaşama tutunmaya çalışanların alanıdır. Bu görüşü ile o gündelik hayat tartışmalarına farklı bir pencereden bakar. Onun gündelik hayatta asıl üzerinde durduğu nokta ise insanların

eylemlerinin, gündelik hayata rağmen onunla uyumlu olabilmek amacıyla nasıl yeniden şekillendiğidir. İnsanlar toplumun kendisine sunduğu yaşam tarzıyla uyumlu hale gelmek ve bu yaşam tarzını benimsemiş diğerleri tarafından kabul görebilmek ister. İnsanların bu isteği salt dürtüsel bir istek değildir. De Certeau'ya göre sistem bu isteği insanlara çeşitli yöntemlerle empoze etmeye çalışır. De Certeau ve Lefebvre gündelik hayatın manipüle edici güçlere imkân sunan bir alan olması konusunda hemfikirdir. Ancak De Certeau'nun Lefebvre'den ve diğer gündelik hayat kuramcılarından ayrıldığı en önemli nokta, sistemin inşa ettiği ve toplum üzerinde büyük değişimlere neden olduğu düşünülen manipülatif etkinin ne kadar gerçekçi ve ne derece geçerli olduğudur. Ona göre bir etki vardır ancak, insanlar bu etkiyi kendi yaşamsal deneyimleri sayesinde pasif hale getirebilmekte ya da kendi algılarına göre değişik şekillerde yorumlayabilmektedirler. De Certeau'nun gündelik yaşamla ilgili fikirlerinin özü de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Gündelik hayatı üretim ve tüketim ilişkileri temelinde ele alan Certeau için, anlamlı kabul edilen bazı günlük pratiklerin -okumak, konuşmak, yürümek, yemek yapmak gibi- incelenmesi 'taktik' kavramı ile açıklanmaktadır (Sili Kalem, 2015, 45). Bu anlamda taktikler gündelik hayatın her alanında her anında insanların gerçekleştirmeye açık olduğu bir davranış şekli olabilmektedir. De Certeau'ya göre sıradan insan, özneliğini korumak ve nesneye dönüşmemek için sistem tarafından uygulanan stratejilere karşı tepki vermekte, taktikler üretmektedir (Yiğit, 2012, s.128). Bu taktikler, sıradan insanın gündelik hayatın baskıcı tutumuna karşı varoluş mücadelesindeki en önemli yol haritasıdır. Öyle ki De Certeau'ya göre taktikler zayıfın sanatıdır. Zayıf olanlar hayata tutunabilmek için bu sanatı en iyi şekilde icra etmek durumundadırlar. Diğer üzerinde durduğu kavram olan strateji ise zayıfın taktikler yoluyla karşı koymaya çalıştığı güçlü olanın tahakkümü sağlamasına yardımcı olan yöntemlerdir. De Certeau, gündelik hayatın her alanı ve her ilişki biçimine nüfuz eden iktidarın egemen düzenlemelerini stratejiler olarak tanımlamıştır (Ergin, 2018, s.346). İktidar uyguladığı stratejiler ile egemenliği altında bulunanların kendisine tam bağımlı hale geleceğini düşünmektedir. Ancak bu düşünce zayıf olanın sanatı sayesinde bertaraf edilir.

De Certeau, gündelik hayat sosyolojisinin temelini kent ve mekân ile bağdaştırır. Ona göre kent gündelik hayatın çözümlenmesinde merkezi bir role sahiptir. Kentin anlatıları ve hikâyeleri eksik olmaz. Örneğin, reklam, arzularımızın ve belleklerimizin efsanelerini, tüketim nesnelere ilişkin sözcükleriyle anlatarak çoğaltır (De Certeau, 2015, s.174). Bu tüketim hikâyeleri için de zayıf olan reklamların büyümesine kapılır, ait olmadığı dünyaya bir köşesinden de olsa dâhil olabilmek için taktikler geliştirir. 1

De Certeau, gündelik hayat konusunda ortaya koyduğu düşünceler ile çok önemli tespitler yapmış olsa da henüz hak ettiği ilgiyi görememiş ya da çoğu zaman indirgemeci bir tutumla ele alınmıştır.

4. Kadın

Geçmişten günümüze kadının konumu ile ilgili çeşitli değişiklikler yaşanmıştır. Bunun önemli nedenlerinden birisi her toplumun kendi kültürel normlarına göre kadın için yeni cinsiyet rolleri belirlemeleridir. Cinsiyet rolleri toplumun geçirmiş olduğu her değişimle birlikte yeniden düzenlenmektedir. Bu değişimlere neden olan olaylardan birisi sanayi devrimidir. Sanayi devrimi ile birlikte, önceden ev içinde ailesinin ihtiyaçları için üretim yapan kadın, sanayileşmenin ihtiyaç duyduğu insan gücü açığını karşılamak için ücret karşılığında çalışmaya başlamıştır. Kadının ihtiyaç duyulan sektörlerde çalışmaya başlaması kadına yüklenen cinsiyet rollerinin yeniden düzenlenmesine neden olmuştur. Bu dönemde iş bölümü ile birlikte kadın ve erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri daha belirgin ve kadın aleyhine görünmez hale gelmiştir (Demircioğlu, 2019, 1). Geleneksel cinsiyet rollerine göre ev ile ilgili bütün işleri yapan ve çocuğun bakımından sorumlu olan kadın, ev dışında çalışmaya başlamasıyla birlikte bunların hepsini aynı anda yerine getirmek zorunda kalmıştır. Kadın hem evi kuran dişi kuş hem de erkeğe maddi destek olandır. Kadınlar için seçilen meslekler ve görevlerde yine toplumsal cinsiyet rollerine göre belirlenmiştir. Kadınlar, kadınsı işler olarak nitelenen, hizmet ve bakımla ilgili hemşirelik, hosteslik, öğretmenlik, tezgâhtarlık gibi işlerde çalışmaktadırlar (Adak, 2007, 139).

Sanayi devrimi ile birlikte özellikle alt sınıftan olan kadınlar iş yaşamına girerken, iş yaşamına girmeyen, yalnızca evin işleri ve çocuk bakımı ile meşgul olan kadınları betimlemek için de ‘ev kadını’ kavramı ortaya çıkmıştır. Ev kadını kavramı ülkemiz de genellikle, İngilizce ‘Housewife’ kelimesinin çevirisi olan ‘ev hanımı’ şeklinde

1 “Modernliğin Arka Yüzü” Olarak Gündelik Hayat: Aşk Memnu adlı makalesinde Zehra Yiğit, dizilerde zayıfın sanatı olan taktiklerin nasıl ortaya çıktığını ve ekrana nasıl yansıtıldığını farklı Türk dizilerinden örnekler vererek anlatmıştır. Örneğin Aşk Memnu adlı dizide Adnan Bey ve ailesinin yanında çalışan Süleyman, eşi Şayeste, kızları Cemile ve diğer çalışanlar Beşir, Nesrin ve Katya bu stratejilere karşı taktikler geliştirmekte, (örneğin markalı giysiler yerine sahtelerini alma ya da bir maaşını bir geceliğe yatırma gibi), böylece nesne olmaktan kurtularak, geçici taktiklerle özneliğini korumaya çalışmaktadırlar (Yiğit, 2012, s.141). Bunun yanı sıra dizide üst sınıfa ait kadınların kullanmış olduğu eşyalar da gündelik hayatta izleyiciler tarafından oldukça ilgi görmüş, bu eşyalar kapitalist sistemin pazarına yeni ürünler olarak eklenmiştir. Bihter parfümü, bilekliği ve yüzüğü, Nihal ruju bunlardan yalnızca birkaçıdır. Buna benzer pek çok tüketim maddesi mevcuttur.

kullanılmaktadır. Kadınlık, içinde yaşadığımız kültürde, yaş, eğitim, sınıf gibi değişkenlerden bağımsız olarak, esasen “ev” üzerinden tanımlanır ve yeniden üretilir (Bora, 2016, 11). Ev üzerinden yapılan bu tanımlamayı çoğu kadın içselleştirmekte, kendisini de toplumsal cinsiyet kalıpları üzerinden özneleştirmektedir. Ayrıca artık ev kadınla cinsiyetleşmiş bir mekân haline gelmiştir. Özellikle ataerkil toplumlarda daha katı kurallara göre işleyen toplumsal cinsiyet rolleri kadını evin içindeki tüm işlerden sorumlu tutarak, onu eve hapseder. Kadının ev içinde gündelik hayatta gerçekleştirdiği davranışlar toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun olmak zorundadır. Örneğin kadın akşam işten gelecek eşi için yemeği hazırlamalı, eşinin iş kıyafetlerini yıkayıp ütulemelidir. Ayrıca çocuğun banyo yaptırılması, karnının doyurulması gibi bakımı ve ihtiyaçları ile ilgili her şey kadının sorumluluğundadır. Ev ve çocuklarla ilgili tüm sorumluluğun kadına yüklendiği toplumsal cinsiyet rolleri kadını ev ile özdeş görmektedir.

5. Kadın Günleri

5.1. Gün kavramı

Türk toplumunda misafirlik, misafirlğe gitmek, oturmaya gitmek gibi cümleler toplumun değer verdiği kavramlara işaret etmektedir. Ev sahibi olan kişi için misafir baş tacıdır. Misafir olan kişi habersiz bir şekilde gelmiş olsa hatta hiç tanınmayan bir kişi dahi olsa bile “Tanrı misafiri” denilerek ikram da ve saygı da kusur gösterilmemeye çalışılır. Bu yüzden Türkler için misafirperverlik yorumu yapılmaktadır. Türklerde misafirlik, boş zaman gibi konularda çalışmaları bulunan Mahmut Tezcan, Türklerin misafire olan yaklaşımı ile ilgili şu sözleri örnek gösterir;

Dünya’da en güzel şey nedir?

Fransız için: esprili genç kadın

İngiliz için: gemi

İtalyan için: akılsız güzel

Alman için: askeri geçit ve resmî tören

Amerikan için: dolar için iş

Türk için: ‘Buyrun oturalım’dır.

Türklerde ilk kez tanışılan kişi ile vedalaşırken bu yüzden genellikle ‘bize buyrun gelin, oturalım’, ‘misafirlğe de bekleriz’, ‘eve de bekleriz’ gibi cümleler kullanılmaktadır. Artan kentleşme ile birlikte misafir kabul etme ve misafirlğe gitme gibi faaliyetler azalmış, habersiz misafirlikler artık hoş kabul edilmiyor olsa da insanların birbirleri ile vakit geçirme

ve sosyalleşme ihtiyacı hep devam edegelmiştir. Bu yüzden misafirlik ve bununla bağlantılı olarak komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin tamamen bittiğini söylemek de çok doğru olmayacaktır. Elbette eskiye nazaran bir azalma mevcuttur ancak sosyalleşme ihtiyacının en çok ihtiyaç duyulduğu yaşadığımız çağ içinde misafirliğin şekil ve ad değiştirerek devam ettiğini söyleyebiliriz. Bunun en bilinen örneği günlerdir. Gün denilince akla ilk ev hanımı olan kadınlar arasında belirli zaman aralıklarıyla yapılan para veya belirli bir miktar menkulün toplandığı misafirlikler gelir. Oysa gün kavramı yer, zaman, yapılan kişiler ve amaç bakımından pek çok farklı çeşitte de gerçekleştirilebilmektedir.

Bu yüzden gün için yapılabilecek en genel tanım belirli zaman aralıklarıyla belirli bir amaç doğrultusunda bir araya gelen kişilerin oluşturduğu sosyal gruplardır diyebiliriz. Günler birer sosyal gruplardır. Çünkü günler düzenli bir şekilde belirli kuralları da içerecek şekilde ve grup halinde yapılabilen faaliyetlerdir. Bu yüzden günlerde günlere devamlı şekilde katılım sağlamak ve koyulan grup kurallarına uymak esastır.

4.2. Gün Çeşitleri:

Günlerin yapılış amaçlarına, toplanan gayrimenkul çeşidine ve güne katılan kişilerin sosyal statülerine göre çok fazla sayıda çeşidi bulunmaktadır. Altın günü, dolar günü, apartman günü, akraba günü, memleketliler günü, konken günü, emekliler günü ve Kuran okuma günü gibi çeşitleri bulunan günlerde katılımcıların günlere katılma durumu güne girmek, gün yapmak ve güne katılmak gibi cümleler ile ifade edilmektedir.

Literatürde yer alan gün ile ilgili çalışmalara baktığımızda günlerin genellikle kadınlara özgü birer etkinlik olduğu kabul edilerek tanımlamalar yapıldığını görmekteyiz. Bu çalışmada kadınlara özgü bir sosyal etkinlik olan kadın günlerinden hareketle yapılmıştır. Ancak çok nadiren de olsa erkeklerin oluşturmuş olduğu günlerin varlığından bahsetmek de mümkündür.

4.2.1. Altın günleri

Osmanlı'nın son dönemleri itibariyle başlayan ve Cumhuriyet'in ilk modernleşme yılları ile birlikte üst ve orta sınıfın düzenlediği misafirliklere "kabul günü" denilmekte ve bu günlerde genellikle sosyo ekonomik statülere göre misafir edilen kişi sayısı ve misafirliğe gidilen kişiler değişiklik gösterebilmekteydi. 1980 li yıllardan sonra ise kabul günleri alt ve alt-orta sınıfa doğru genişleyerek çağdaş bir hal almış, günümüzde tüm gün çeşitlerinin genel bir adı olarak 'gün yapmak' şeklinde tabir edilmeye başlanmıştır (Cengiz, 2016, s.9). Bu günlerin en önemli amaçlarından birisi de maddi birikim sağlamaktır. Bu günlerde öncelikle kura çekme yöntemi ile misafirliğe gidilerek para ya da altın götürülecek kişiler belirlenir.

Misafiri kabul eden kişiye gruptaki herkes belirlenen tutarı getirir. Her buluşma esnasında bir grup üyesi toplu bir şekilde maddi birikim sağlamış olur. Bu şekilde her grup üyesi her misafirlikte parça parça götürmüş olduğu menkulü kendi sırası geldiğinde toplu bir şekilde almış olur. Bu şekilde gerçekleştirilen kadın günleri için sıklıkla ‘altın günü’ tabiri kullanılır.

Düğünlerde de dönüşümlü olarak altın/para toplanması da buna benzer bir durumdur. Dönüşümlü borçlanma sistemi ile maddi birikim sağlama durumu dünyada Rosca adı verilen sistemle gerçekleşmektedir. Rosca'nın Türkiye'deki örneği olarak Eminevim, Finansevim gösterilebilir. Bu sistem de taksitli bir şekilde yatırılan para belli bir süre sonra toplu olarak alınabilmektedir. Rosca sistemi bazı çalışmalarda Türkiye'de ki altın günleri ile benzer olduğu yönünde adı geçen bir sistemdir. Ancak altın günleri ve Rosca arasındaki tek benzerlik para birikimi sağlanması için yapılan karşılıklı borçlanmadır. Bunun dışında altın günleri çok katmanlı bir ilişkiler ağına işaret etmekte, gerçekleştirilmesinin en önemli amaçlarından birisi birikim sağlamak olsa da sosyalleşmek de katılımcılar için en önemli etkenlerden biridir. Altın günlerinde toplanmış olan menkul ev sahibi olan kadının ihtiyacına yönelik olarak değerlendirilmektedir. Özellikle evlenecek yaşta çocuğu olan kadınlar için toplanan menkul çeyiz eşyası alınması için kullanılabilir. Evlenecek yaşta çocuğu olmayan kadınlar ise genellikle kendilerine gelecekte birikim olarak kalması açısından bilezik, kolye gibi altın takılar olarak değerlendirmektedirler. Bunun dışında ele geçen menkulü eşine destek olmak için veren kadınlarda olabilmektedir.

4.2.2. Erkek günleri

Erkeklerin özellikle de yoğun iş temposunda çalışan erkeklerin sosyalleşme ihtiyacı ile birlikte iş arkadaşları ile oluşturmuş oldukları sosyal gruplardan ve bu sosyal grupların düzenli bir şekilde buluşmalarından söz edilebilir. Bu buluşmalar düzenli zaman aralıklarıyla ve belirli ritüeller ile oluşturulmaları nedeniyle gün kavramı ile benzer pek çok yanı bulunmaktadır. Erkeklerin günlere benzer şekilde oluşturmuş oldukları sosyal gruplar yalnızca iş hayatında oluşturdukları gruplar ile sınırlı değildir. Erkekler özellikle de hayatlarında önemli bir yer kaplayan eğitim hayatları esnasında ve sonrasında oluşturdukları okul arkadaşlarıyla da benzer sosyal gruplar oluştururlar. Bu sosyal gruplar erkeklerin sosyalleşme ihtiyacını karşılamaya yönelik oluşturulmuşlardır. Bu yüzden düzenli bir şekilde ve uygun sıklıkta buluşmalar gerçekleştirmeye özen gösterirler. Perşembe yemeği, doktorlar buluşması, dernek yemeği, kulüp gecesi, lokal gecesi gibi ifade edilen, genel adıyla akşam yemekli buluşmalar olarak adlandırabileceğimiz, belirli bir düzen içinde gerçekleşen ve çoğunlukla ev dışında akşamları yapılan etkinlikler vardır (Cengiz, 2016, s.9).

4.2.3. Akraba Günleri

Katılımcıların birbirleriyle akraba olan kişilerden oluştuğu, özellikle de köyden kente sonradan göç etmiş akrabaların oluşturduğu günlerdir. Köy hayatından şehir hayatına göçten sonra yoğun ve tempolu bir şehir hayatına uyum esnasında yaşanan sıkıntılar ve yabancılaşmadan kaçınmak için oluşturulan günlerdir. Genellikle gündüzleri kadınlar arasında düzenlenen bir gün olmakla birlikte, aynı günün akşamında erkeklerinde katıldığı ve düzenli olarak buluşmaların yapıldığı günlerdir. Bu günlerde sohbet konuları genellikle şehir hayatı zorlukları ve köy yaşamına duyulan özlemdir. Bu günler sayesinde katılımcılar kendilerini yabancı dış dünyaya karşı birlik olmuş bir grup olarak hissetmekte, akrabalık bağlarını canlı tutarak da zorluklara karşı birlikte olduklarının da altını çizmektedirler. Bu günler de maddi bir birikim sağlama amacı güdülmemektedir. Ana amaç sosyalleşmek ve akrabalık bağlarını canlı tutarak, çocukları için de güvenli ilişkilerin kurulmasını sağlamaktır. Katılımcısı sayısı diğer günlere nazaran daha kısıtlı olan bu günlerde genellikle haremlik selamlık şeklinde bir misafirlik düzeninden bahsedilebilir. Bu durumun tek nedeni ise dini hassasiyet değildir. Köy hayatından kalma bir gelenek olarak da sürdürüldüğü için, haremlik selamlık şeklinde oturma düzeni çok sıkı kurallara da bağlı değildir. Örneğin, bir akraba grubu içerisinde ‘ununu elemiş eleğini asmış’ şeklinde tabir edilen 60 yaş üstü kadınların grup içinde daha etkin olduğu görülebilir. Bu kadınlar özellikle kendilerinden küçük erkeklere aile ve akrabalık ile ilgili uzun konuşmalar yapabilmekte, herhangi bir durumda diğerlerinden daha fazla olarak sözü dinlenen bir kişi olabilmektedir. Özellikle grubun devamlılığı bu kadınların çabalarıyla sağlanabilmektedir.

4.2.4. Komşu Günleri

Genellikle ev hanımı olan kadınlar arasında komşuluk ilişkilerini canlı tutmak ve sosyalleşmek amacıyla kurulan günlerdir. Bu günlerde birikim sağlamak da önemli amaçlardan birisidir. Belirlenen tutarda para ya da altın sırayla evine gidilen kişiye verilerek, herkesin birikim sağlaması amaçlanır. Bu yüzden katılımcı olan kişilere güven duyulması en önemli konulardan birisidir. Belirlenen gün esnasında belirlenen tutarı ev sahibine iletmeyen ya da günün ilk düzenlendiği ilk zaman toplu para alıp, katıldığı günlerde ev sahibine para/altını getirmeyen kişi günden atılabilir. Hatta günden atılmakla kalmaz ve güven duyulmayan bir insan olduğu ile ilgili bütün komşulara bildirilerek toplumsal bir cezalandırma da yapılabilir. Bu nedenle bu günlere katılım için güven

duyulan kişilerin seçilmiş olması günün sağlıklı bir şekilde devamlılığının sağlanması için de oldukça önemlidir.

Bu kadın günün de birikim sağlama dışında mahalle içinde kabul görme, toplumsal uyumu sağlama gibi konularda önemlidir. Örneğin mahalleye yeni taşınan bir kişinin mahalle içinde samimiyeti kurmak ve sosyalleşmek için mahallede düzenlenen bir kadın gününe katılması onun sosyal kabulünü en çabuk şekilde sağlamasına da yardımcı olacaktır. Ev hanımları dışında çalışan kadınlarında katılabildiği bu günlerde, çalışan kadınların da katılımının sağlanması için hafta sonu düzenlenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu sayede hafta içi zamanını sürekli iş yerinde geçiren kadınlar için komşuluk ilişkilerinin devamlılığı ve sosyalleşme ihtiyacı bu günler sayesinde karşılanabilmektedir.

4.2.5. **Konken/Oyun Günleri**

Bu gün türü çok da fazla karşılaşılmayan günlerdir ancak farklı bir gün çeşidi olması nedeniyle kısa bir şekilde bahsetmek günlerin çeşitliliğini görmek açısından önemlidir. Üst sosyo ekonomik gelir grubundan olan kadınlar ya da kadın-erkek karışık bir şekilde katılımcıların olduğu bu günlerde amaç oynanan oyunlara bağımlılığı olan kişilerin hem oyun keyfini tatması hem de bu sayede sosyalleşmesidir. Katılımcılar genellikle zengin ve emekli bir kesimden oluşmaktadır. Çoğunlukla masa başında oynanan ve uzun süre devam ettirilen kâğıt oyunları esnasında katılımcılar bir şeyler yiyip içebilmektedirler. Fakat katılımcılar açısından en önemli olan şey oyun ve oyunu kazanmaktır. Oyunda sürekli olarak kazanma eğilimi gösteren katılımcı o gün içinde en çok saygı duyulan kişi olabilmekte ve güne öncülük etmek konusunda itibar kazanabilmektedir.

4.2.6. **Dini Günler**

Son yıllarda sayısı gittikçe artan bir gün çeşidi olan dini günler de amaç sosyalleşmenin yanı sıra dini bilgilerin aktarımı, manevi hazzın sağlanmasıdır. Kuran'ı Kerim okuma günü, hadis günü, tefsir günü gibi dini içerikli isimlerle de adlandırılan bu günlerde ismi ile uyumlu olarak dini öğrenmenin gerçekleştirilmesi asıl amaçtır. Bu yüzden yeme içme faslı uzun tutulmamakta, bazı günlerde yalnızca çay ve yanında tek çeşit bir yiyecek ikramı ile gün sonlandırılmaktadır. Dini içerikli gün etkinlikleri genelde 12-15 kişi katılımıyla sınırlı tutulmakta, kişi sayısının az tutulmasından amaç samimi ve birebir bir ortam oluşturup dini konularda esas gaye olan “irşad” ve “tebliğ”

vazifelerini ifa edebilmektir (Dağ, 2019, s.34). Bu yüzden bu günlere katılım sınırlı sayıda kişi ile katı kurallar içinde gerçekleşebilmektedir.

Dini günler kendi içinde farklı isimlerde gerçekleştirilen günlerdir. Yasin günleri, Hatim günleri, kandil günlerinde yapılan dua günleri, tefsir okuma günleri ve dini sohbet günleri bu gün çeşitleri arasında sayılabilir. Ayrıca aileler için önemli olan günlerde dua etmek amaçlı gerçekleştirilen Mevlit günleri de bu günler arasındadır. Kırk uçurma mevlidi, yeni gelin mevlidi, dış çıkarma mevlidi ve ölen kişi için düzenlenen 7'si, 40'ı şeklinde ifade edilen günlerde okunan dualarda mevlit günlerine örnek gösterilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE METODOLOJİSİ

1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusunu ‘Gündelik Hayat Sosyolojisi Bağlamında Kadın Günleri; Akşehir Örneği’ oluşturmaktadır. Konya’nın Akşehir ilçesinde gerçekleştirilen kadın günleri gündelik hayat sosyolojisi bağlamında ele alınacaktır. Bu kapsamda gözlemlenen iki farklı kadın günündeki kadın katılımcıların gündelik hayatın rutininden kaçmak için gerçekleştirdikleri gün esnasında -bizzat başrolü olarak- gündelik hayatı yeniden hangi temeller üzerine inşa ettikleri, sosyal bir grup olarak oluşturdukları gün gruplarında rutinsel faaliyetleri yeniden nasıl ve hangi kaynaklar ile ürettikleri üzerinde durulacaktır. Kadın günlerinin bu rutinsel faaliyetleri oluştururken hangi toplumsal değerlerden etkilendikleri de çalışmanın konusu kapsamındadır. Ayrıca Türk toplumunda ayrı bir sosyalleşme imkânı sunan kadın günlerinin hangi argümanlar ve değişkenler sayesinde bu imkânı kadınlara sunduğu da çalışmanın üzerinde durduğu başka bir konudur. Toplumumuzda kadınlar için önemli bir sosyalleşme biçimi olarak kadın günleri uzun yıllardır varlığını sürdürmesine rağmen sosyal bilimler açısından yeterince incelemeye tabi tutulmamıştır. Başka çalışmalara da kaynak teşkil etmesi açısından bu konu da araştırma konusu olarak ele alınacaktır.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı kadınların gündelik hayat deneyimlerinin onların gerçekleştirmiş olduğu kadın günlerine nasıl yansıdığını anlamak ve açıklamaya çalışmak, aynı zamanda kadınların günler esnasında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin onların kendi gündelik yaşamlarına olan etkisini görmeye çalışmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda sorulan sorular ile de çalışmanın alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Kadınlar neden kadın günlerine katılım sağlamaktadır?

- Kadın günlerinde sosyalleşme nasıl sağlanmaktadır?
- Kadın günlerinde grupla iletişimi sağlamak açısından yüz çalışmasının önemi nedir?
- Kadınların günlerde oluşturmuş olduğu bağlamsallık ve buna dayalı oluşturulan sohbetler kadın günleri için neden önemlidir?
- Kadın günlerinde kadınların benliklerini sunmasına yardımcı olan faktörler nelerdir? Bu faktörler bir sosyal grup olarak kadın günlerine sosyal kabul ve uyumu nasıl sağlar?
- Kadın günlerinde tüketim hangi boyuttadır? Gösterişçi bir tüketimden bahsedilebilir mi?
- Kadın günlerinde iş bölümü ve hiyerarşi var mıdır? İş bölümü ve hiyerarşiyi belirleyen temel ölçüt nedir?
- Kadın günlerinin kendine has ritüelleri var mıdır?
- Kadın günlerinin değişmez gündemleri ve sohbet konuları nelerdir?
- Kadın günlerinde sosyal medyanın kullanımı nasıldır? En çok hangi sosyal medya aracı tercih edilmektedir? Sosyal medyanın kullanımı kadınların gündelik hayatlarına nasıl etki etmektedir?

3. Araştırmanın Önemi

Sosyal bilimlerde gündelik hayat ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar genellikle gündelik hayatta mekânsal-zamansal değişim, kentsel dönüşüm, iktisadi ve teknolojik gelişmelerin toplumsal hayata etkileri gibi konular etrafında şekillenmiştir. Bu anlamda gündelik hayat konusunun belirli dönemler arasında karşılaştırmaya yönelik konular etrafında ele alındığını söyleyebiliriz. Gündelik hayat ve kadın konusu ile ilgili çalışmalara baktığımızda ise kapitalist toplum, kadın bedeninin sunumu, ataerkillik, cinsiyet, modernleşme konuları ekseninde kadın gündelik hayatının işlendiğini görmekteyiz. Toplumumuzda uzun yıllardır bir sosyal grup olarak varlığını sürdüren ve kadınlar için sosyalleşme, iletişim kurma, kendini iyi hissetme, kendini ifade edebilme gibi daha pek çok şeye karşılık gelen kadın (altın, akraba, apartman vb.) günleri ile ilgili çalışmalar bir elin parmaklarını geçmeyecek kadardır. Bu çalışmalarda da günler ekonomik, dini ve halk bilimsel açıdan incelenmiştir. Literatürde kadın günleri ve kadın günlerinin kadınların gündelik hayatı

ile ilişkisini inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma literatürdeki bu boşluğu doldurmaya çalışacaktır.

Bu çalışma daha önce gerçekleştirilen kadın ve gündelik hayat ile ilgili çalışmalardan farklı olarak kadınları gündelik hayatta yalnızca toplumsal olandan etkilenen değil aynı zamanda toplumsal olanı da etkileyebilen yönleri ile ele almaya çalışmaktadır. Kadınlar sosyal bir grup olarak oluşturmuş oldukları kadın günlerinde aktif bir oyun kurucu gibi kendi gündelik hayatlarını yeniden inşa etmekte, her bir kadın günü toplanması onlar için gündelikliğin rutinini yapı bozumuna uğrattı ve yeni bir rutinsellik kurma anlamına gelebilmektedir. Gündelik hayatın içinden bir sosyal grup olarak kadın günlerinin sosyolojik boyutlarıyla ele alınması açısından çalışma önemli bir noktada durmakta ve bu sayede sonraki çalışmalar için de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın ana problemi kadınların oluşturduğu bir sosyal grup olan kadın günlerinde kadınların gündelik hayatlarının nasıl etkilendiği ve yeniden nasıl oluşturulduğudur.

Araştırma Konya ilinin Akşehir ilçesinde ikamet eden iki farklı tema ile oluşturulmuş olan kadın günü katılımcılarını kapsamaktadır. Çalışmanın bu ilçede gerçekleştirilmesinin nedeni araştırmacının bu ilçede ailesi ile ikamet ediyor olmasıdır. Bu sayede katımlı gözlem sağlanması gereken kadın günlerinin bulunmasında da avantaj sağlanmıştır. Araştırma için gerekli olan iki farklı tema ile gerçekleştirilen kadın günlerinin birisine araştırmacının annesinin katılım sağladığı kadın günü sayesinde ulaşılrken, diğer kadın gününe ise araştırmacının nişanlısının ailesi vasıtası ile ulaşılmış ve katımlı gözlem sağlanmıştır. Bu sayede araştırma için gerekli olan kadın günlerine katılım konusunda zorluk çekilmemiştir.

Araştırma iki kadın gününe katılım sağlayan kadın katılımcılarla sınırlıdır. İki gün grubunda katılımcıların çoğu evli ve en az iki çocuğu olan kadınlardan oluşmaktadır. Kadın günlerine zaman zaman katılımcıların tanıdığı misafirlerin gelmesi, gün başladıktan iki üç hafta sonra katılım sağlayan katılımcıların olması, bazı katılımcıların ikamet değişikliği ya da gün grubunda istediğini bulamaması gibi nedenlerden dolayı katılımı bitirmesi gibi sebeplerden dolayı katılımcıların sayısı ile ilgili net bir sayı verilememiştir. Zira katımlı gözlem yapılan bu çalışmanın gerçekleşme süresi kadın günlerinin haftada bir kez ya da on beş günde bir gerçekleşmesinden dolayı oldukça uzun bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu gibi sebeplerin dışında ortalama bir katılımcı sayısı vermek gerekirse her iki kadın

gününde de 10 ila 13 kişinin bulunduğunu, güne en az katılımın olduğu günlerde 10 kişinin, en fazla katılımın olduğu günlerde ise 15 kişinin olduğunu söyleyebiliriz. Araştırma ile ilgili karşılaşılan zorluklardan birisi de katımlı gözlem esnasında araştırmacının yalnızca bulunduğu ortamda gerçekleşen sohbet ve durumları gözlemleyebilmesi, bunun dışında farklı odalarda birkaç kadın katılımcı arasında gerçekleşen sohbet ve durumun gözlemlenememesidir. Örneğin araştırmacı salonda otururken mutfakta hazırlık yapan kadınların gerçekleştirdiği sohbet ve durumlardan habersiz olabilmektedir.

4. Araştırma Yöntem, Desen ve Teknikleri

Bu araştırma da kadın günleri katılımcısı olan kadınların gündelik hayatları ile katıldıkları günler arasındaki ilişki inceleneceği için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Sosyal bilimlerde saha araştırması ile gerçekleştirilen çalışmalarda nitel ve nicel olmak üzere iki yöntem kullanılmaktadır. Pozitivist paradigmanın tercih ettiği nicel araştırma yöntemine göre olgular dışarıdan deney ve gözlem yoluyla incelenebilir. Araştırmacı olay ve olguları incelerken nesnel bir bakış açısı ile incelemelidir. Auguste Comte ve Emile Durkheim'ın öncüsü olduğu pozitivist yaklaşımda araştırmacı objektif davranmalı ve toplumsal değerler tarafından şekillenen karakterini bir kenara bırakarak, araştırmalarında bilim insanı gömleği ile çalışmasına yön vermelidir. Nitel yöntemin esas alındığı yorumlayıcı yaklaşımın öncüleri ise Max Weber ve Wilhelm Dilthey kabul edilmektedir. Yorumlayıcı yaklaşımda pozitivist yaklaşımdaki nicel araştırmanın aksine gözlemlenen olay ve olgular için empatik bir bakış açısı kullanılır. Pozitivist bir araştırmacı, binlerce insan hakkında seçilmiş nicel ayrıntıları kesin biçimde ölçüp istatistik kullanırken yorumlayıcı bir araştırmacı gündelik yaşamda nasıl anlam yarattıklarına dair derin bir anlayış kazanmak için büyük miktarda ayrıntılı nitel veri toplamak üzere bir yıl boyunca bir düzine insanla birlikte yaşayabilir (Neuman, 2017, s.131). Nitel araştırma yöntemi bireyin gündelik yaşamda nasıl etkileşime geçip, bu etkileşimleri nasıl devam ettirdikleri ile ilgilenir. Bu yüzden kadınların gündelik hayatında sosyal bir grup içinde iken kurmuş oldukları etkileşimi anlamak ve bu etkileşimin nasıl devam ettiği sorusuna cevaplar aradığımız çalışmamız için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma nitel yöntemde sıklıkla başvurulan fenomenolojik yaklaşım benimsenerek yürütülmüştür. Fenomenolojik yaklaşıma göre insanlar gündelik hayatın işleyişinde pasif değil aktif bir rol oynarlar. Bu sayede gündelik hayat insanlar tarafından

yorumlanan ve bu yorumlar sonucunda yeniden inşa edilen bir alan haline gelmektedir. Buna bağlı olarak araştırmada araştırmacı dışarıdan gözlem yapmak yerine bizzat araştırmaya konu olan yerde bulunup, içlerinden biri gibi davranarak çalışmayı devam ettirir. Bunu yaparken de ön yargı gömleğini çıkararak, bizzat araştırmaya konu olan insanlar gibi davranmaya özen göstermelidir.

Araştırmada örneklem seçimi de katılımlı gözlem yapılmasından dolayı yalnızca iki kadın günü grubunun katılımcıları ve bu kadın günlerine nadiren de olsa dışarıdan misafir olarak katılan kadınlar olarak belirlenmiştir.

5. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analizi

Araştırmada literatür taranmasının devamında saha çalışması kısmına geçilmiş ve önceden belirlenmiş olan Konya ilinin Akşehir ilçesinde gerçekleşen iki farklı sosyo-kültürel çevreden olan kadınların oluşturmuş olduğu kadın günlerine katılımlı gözlem ile katılım sağlanmıştır. Araştırmacı kadın günlerine düzenli olarak gitmekte olan kendi annesi ve nişanlısının annesi vasıtası ile katılım sağlamıştır. Bu durum katılımcının günlere gerçek bir kadın günü katılımcısıymış gibi katılmasında ve veriler toplamasında büyük avantaj sağlamıştır. Ayrıca araştırmacının kendi sosyal hayatında da bu tarz günlerin varlığından haberdar olup, günlere katılımcı olmasa dahi birçok kez dışarıdan misafir olarak da olsa katılmış olması, çoğu zaman katılımlı gözlemlerde karşımıza çıkan problemlerden biri olan önyargılı yaklaşma durumunun yaşanmasını da engellemiştir. Araştırmacının katılmış olduğu günlerde kendi akraba çevresinden kişilerin ve kayınvalidesi vasıtasıyla tanışmış olduğu kişilerinde katılımcı olarak var olması gözlemlenen günlere dair daha gerçekçi yorumlar yapılmasını da sağlamıştır. Örneğin: gün esnasında konuşulan ancak araştırmacının bilgi sahibi olmadığı için yorumlamakta zorlandığı gündelik hayata dair izlenimlerini daha yakından tanıdığı katılımcılara sorarak öğrenmesi bu bilgiler ışığında daha iyi yorumlar yapabilmesine imkân sunmuştur.

Araştırmacının gündelik hayatında daha yakın olduğu katılımcılardan sözlü olarak edinmiş olduğu bilgiler de veri toplama yöntemlerinden birisi olmuştur. Araştırmada kullanılan diğer veri toplama tekniklerine gelecek olursak, araştırmacı katıldığı günler esnasında hem not tutmuş hem de ses kaydı almıştır. Araştırmacı katılım sağladığı günlerdeki her bir katılımcıyla samimi ilişkiler kurmaya çalışmış, katılımcıların güvenini ve sevgisini kazanarak güne sonradan katılmış olmasından dolayı oluşabilecek önyargının da önüne geçmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR

1) Kadın Günlerinin Gündelik Hayat Sosyolojisi Açısından İncelenmesi

İnsanlar, gündelik hayatın sıkıcı monotonluğundan kaçış için bazı toplumsal gruplar oluştururlar. Bu toplumsal gruplar çoğu zaman sosyalleşmenin de merkezi haline gelir. Başka insanlar ile gündelik rutinsellikten çıkarak yeni bir iletişim ortamı ve sosyal ortam kurmak modern dünyanın açmazlarından çıkıp rahat bir nefes almak için en etkili yöntemlerden biridir. Türk toplumunda bu şekilde toplumsal grupların sayısı da oldukça fazladır. Bunda toplumun sahip olduğu gelenek ve göreneklerin çeşitliliği, maddi ve manevi kültürel zenginliklerin etkisi vardır. Gelin mevlidi doğum mevlidi, doğum günü, kırk çıkarma, kadın günleri, bayram günlerinde bir araya gelerek bayramlaşma ve son yıllarda gittikçe popüler hale gelen ‘Baby Shower’ adı verilen etkinlikler hem birer sosyalleşme alanı hem de insanların toplumla temas halinde kalabilmeleri için aracı rolündedir. Bu tarz etkinlikler, gerçekleştirildiği toplumun kültürel kodlarını anlamlandırabilmek, gündelik hayatın değişim ve dönüşümünü izleyebilmek için sosyolojik açıdan verimli birer inceleme alanı oluşturmaktadır.

Türkiye’de özellikle kadınların oluşturduğu toplumsal gruplardan biri de “gün” gruplarıdır. Bu toplumsal grup yalnızca kadınlardan oluşmakta, “altın günü, para günü, Kuran’ı Kerim okuma günleri, apartman günü, akraba günü gibi isimler alabilmektedir. Günler belirli tarih aralıklarıyla, sosyalleşmek, akrabalık ya da dostluk ilişkilerini canlı tutabilmek, birikim yapabilmek gibi amaçlarla düzenlenir. Gündelik hayatta misafirlğe gitmek, oturmaya gitmek ve buluşmak gibi isimler verilen sosyalleşme biçimlerinden oldukça farklı bir düzlemde yer alan günler, belli bir amaç doğrultusunda ve grup tarafından belirlenen zamanlarda gerçekleşmesinden dolayı bazı rutinsel faaliyetleri de içerir.

Tüm dünya da olduğu gibi son on yılda ülkemizde sosyolojik çalışmaların ilgisi gündelik rutinsel faaliyetleri de kapsamına alan gündelik hayat sosyolojisine doğru kaymıştır. Özellikle yorumlayıcı sosyoloji açısından birçok kavramında karşılığını bulduğu ‘gün’ olgusu sosyolojik bir inceleme sahası olarak dikkat çekici bir konu haline

gelmiştir. Bu çalışma da iki farklı kadın günü benzerlikleri ve farklılıkları açısından sosyolojik bir bakış açısıyla incelenecektir. Bu amaçla iki farklı güne 6 şar kez katılımlı gözlem gerçekleştirilmiş, kadın günlerinin katılımlı bir şekilde gözlemlenmesi ile gündelik hayat sosyolojisi açısından oldukça farklı tespitler yapmaya imkân sunmuştur. Bu tespitler başlıklar altında verilmeye çalışılacaktır. Bu başlıklarda gündelik hayat sosyolojisinin temel yapı taşları olan ve hemen hemen tamamı Batılı köklere sahip olan kuram ya da fikirlerin Türk toplumunda gerçekleştirilen bir sosyal grup etkinliği olan kadın günlerinde bir karşılığının olup olmadığı betimleyici bir anlatımla ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

1.1. Bir İletişim ve Sosyalleşme İmkânı Olarak Kadın Günleri

İnsanlığın varoluşundan bu yana olmazsa olmaz bir alan olan iletişim birey için en vazgeçilmez yaşamsal gerekliliklerden birisidir. İnsanın toplum içinde “insanca” bir hayat sürmesinin ilk ve en önemli yolu, onun diğer insanlar yani toplum ile iletişim kurması ve bu iletişimi devamlı kılmasıdır. Bilgi paylaşımı, bilgi aktarımı ve beden dili ile iletilerin aktarılıp alınması gibi tanımlandığı konu ve alana göre birçok farklı şekilde ifade edilebilen iletişim, gündelik hayatta ortak bir mekân ve ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelen insanlar için çok daha önemli hale gelebilmektedir. Her insan, diğer katılımcılarla yüz yüze veya dolaylı irtibat kurmasını gerektiren bir toplumsal karşılaşmalar dünyasında yaşar (Goffman, 2016, s.15). Bu karşılaşmalar ise iletişimin karşılıklı etkileme ve etkilenme durumuna dönüşmesiyle sosyal etkileşim ortamının oluşmasına imkân sunmaktadır.

Çalışmanın bu kısmında, sosyal bir etkileşim grubu olarak kadın günlerinde gerçekleşen karşılaşmaların sonucunda ortaya çıkan sosyalleşme durumundan söz edilecektir. Kadın günleri, gruba dâhil olan üye sayısının genellikle 5 ile 15 arasında değiştiği sosyal bir etkileşim grubudur. Etkileşim ise beraberinde sosyalleşmeyi de sağlamaktadır. Türk toplumunda kadınların özellikle de ev hanımı olan kadınların en önemli sosyalleşme aktivitelerinden birisi de ev oturmaları, misafirlğe gitme ve kadın günleridir. Kadın günleri diğer aktivitelerden daha sistemli bir şekilde gerçekleştiği ve kendine has kuralları olduğu için sosyalleşme düzeyi daha fazladır. Çünkü belli bir sıra ile belli aralıklarla düzenlenir. Gruba üye olan kişiler düzenli bir şekilde bir araya geldiği için bir önceki toplanma da konuşulan sohbet konusu devam ettirilebilmekte, üyeler birbirleri hakkında gitgide daha fazla bilgi sahibi oldukları için birbirlerinin bilgi ve birikimlerinden faydalanabilmektedir. Kadın günlerinin sağladığı sosyalleşme imkânı evde oturma ve

sohbet etme faaliyeti ile de sınırlı kalmamaktadır. Grubun üyesi olan kadınlar kendi aralarında anlaşarak çeşitli kurslara birlikte katılabilmekte, belli günlerde indirimli olan marketlere hep birlikte giderek alışveriş yapabilmekte ya da sabahları birlikte yürüyüşe giderek sosyalleşme imkânını evden dışarıya taşıyarak, gündelik hayatın farklı anlarında da devam ettirebilmektedirler. Bu çalışmada incelenen iki farklı kadın gününde buna benzer şekilde sosyalleşme durumları gözlenmiştir. Özellikle ‘Apartman Günü’ adı verilen kadın gününde grubun üyeleri, gruptaki bir kişinin ders verdiği spor merkezine hep birlikte gidip dans ederek zayıflamaya karar vermişlerdir. Bu, görünüşte zayıflamak gibi bireysel bir amaca dair bir karar gibi görünse de şu aşağıda geçen konuşma planlanan aktivitenin sosyalleşmeye dair olduğuna güzel bir örnek teşkil etmektedir;

Kadın 1 (27): Bizim merkezde dans dersleri de verilmeye başlandı, hep birlikte gidelim. (Heyecanlı bir ses tonuyla)

Kadın 2 (34): Valla herkes giderse ben de giderim. Akşamları evde sıkılıyorum zaten, şimdi izlediğim dizi de yok televizyonda. (Canı sıkın bir ifade ile)

Diğer Kadınlar: (Hep bir ağızdan) Ay gidelim ya hepimiz, Çok eğleniriz.

Sohbet Günü adı verilen kadın günü grubunda geçen şu konuşmalar da kadın günlerinde sosyalleşmenin ne kadar fazla olduğuna dair bir başka örnektir:

Kadın 1 (37): Geçen hafta günü yapmadık, evde ne yapcamı şaşırđım gı! Kendi başıma olunca okuyasım gelmedi (Her hafta okunması planlanan dini kitaplardan bahsediyor) akşama kadar boş boş yattım evde...

Kadın 2 (44): Bende okuyamadım, evde Müge Anlı izledim hep, gebermiyesice adam kadını boşanıyo, onu izleyip izleyip sinirlendim amma vakit geçiremedim evde yine de...

Konuşmalardan da görüldüğü üzere kadınlar, bu günleri kendileri için verimli bir vakit geçirme imkânı olarak görmekte, güne katılmayıp başka şeylerle meşgul olmak durumunda kaldıklarında bundan üzüntü duyduklarını dile getirmektedirler. Ayrıca kadınlar bu günlerde kendi aralarında bazı ödevler oluşturmakta ve bir sonraki buluşmaya kadar bu ödevi yerine getirmeye çalışmaktadır. İkinci örnek konuşmada bu ödev Kuran’ı Kerim’den belli sureleri okumaktır. Ancak gün buluşmasının diğer haftaya kayması bazı üyelerde sorumlu hissetme ve ödevi yerine getirme durumunu geciktirmekte ya da tamamen unutturmaktadır. Bu şekilde sorumluluk gerektiren davranışların ödev haline getirilmesi üyelerin farklı konularda da sosyalleşmelerine yardımcı da olmaktadır. Örneğin bu güne katılan kadınlardan birisi Kuran’ı Kerim’i diğerleri kadar iyi okuyamamaktadır ve bu yüzden bir kursa gitmeye karar vermektedir. Böylece gittiği kurs ortamı onun için yeni bir sosyalleşme imkânı oluşturmaktadır. Kadın günleri, Türk toplumunda kadınların sosyalleşmesi açısından önemli

bir ihtiyaca karşılık gelmektedir. Özellikle uzun zaman bu gün faaliyetlerine katılan kadınlar için adeta bağımlılık haline gelebilmekte, güne katılamadıkları zamanlarda kendilerini boşluğa düşmüş gibi hissedebilmektedirler. Bu yüzden kadın günleri, bu günlere katılan kadınlar için gündelik hayatın koşuşturmacasından çıkıp nefes alabilmeleri için zengin bir etkileşim alanıdır.

1.2. Erving Goffman'ın Dramaturjik Yaklaşımı Açısından Kadın Günleri

Gündelik hayat sosyolojisi konusunda en önemli isimlerden biri olan Erving Goffman, kendi geliştirdiği dramaturjik yaklaşımda ortaya koymuş olduğu sahne önü ve sahne arkasında benliğin nasıl inşa edildiği tezini, yüz çalışması kavramı ile temellendirmektedir. Goffman'a göre insan başkaları ile karşılaştığında sahne önündedir ve burada bir rol üstlenmekte, rolünü yerine getirirken de benliğini yeniden inşa etmektedir. Birey benliğini inşa ederken, karşısında bulunan kişi ya da kişilerin eylem ve tavırlarından hareketle kendi eylem ve tavırlarına yön verir. Böylece toplum içinde kabul görmesini sağlayan bir "yüz" elde etmiş olur. Kadın günlerinde Goffman'ın ortaya koymuş olduğu bu fikirlerin birçok örneğini görmek mümkündür.

Kadınlar bu günlerde, öncelikle toplum içinde oluşturmuş oldukları 'yüz çalışmaları' sayesinde bir yer edinebilirler. Yani bir kadının bir gün grubuna katılabilmesi için öncelikli olan onun 'yüz' ünün yani benliğinin böylesi bir sosyal gruba dâhil olmak için uygun olmasıdır. Örneğin, 20 li yaşlarında yeni evli bir kadının 60 lı yaşlarında kadınlardan oluşan bir gün grubuna katılması beklenemez. Aynı şekilde farklı dinlere mensup kadınların dini nitelikli bir gün grubu oluşturması da düşünülemez. Yüz çalışması her ne kadar bireysel bir nitelikte olsa da böylesi sosyal gruplarda ortaklıklar temelinde şekillenen belli bazı yüz çalışmaları mevcuttur. Buna saygıyı göstermek amacıyla büyüklerin elini öpmeyi örnek verebiliriz. El öpmek eylemi, kişisel boyutta saygılı bir birey olduğu ile ilgili bir imaj çizerek, kişinin kendine dair bir yüz çalışması yaptığını da göstermektedir. Aynı zamanda da grubun tüm üyelerinin bu davranışı sergilemesi bu gruba uygun bireyler olduğunu da kanıtlamaktadır. Grubun içinde yüz çalışması yapmış ve varlığını kanıtlamış bireyler, grubun dışından bireylerin ya da gruba yeni katılmış ancak varlığını henüz kabul ettirememiş bireylerin yanında iken mahcup olabileceği durumlar içine girebilir. Goffman, bireyin mahcubiyet hissetmesi ile benliğinin tehlikeye girebileceğini söyler. Bu mahcubiyet çoğu zaman dışarıdan hissedilebilir ya da görülebilir.

Mahcubiyet, kişinin ellerinin titremesi, yüzün kızarması, kekelemek, lafları birbirine karıştırıp zırvalamak, benzi solmak, terlemek gibi şekillerde görünür olabilir. Mahcubiyetin

bu şekilde dışarıdan görülebilir olması, onu diğer bireylerin, Goffman'ın tabiriyle seyircilerin etkisine açık bir hale getirir. Mahcubiyetin dışarıdan görünür olması mahcubiyeti sergileyen kişinin etkileşimini tehlikeye sokabilir. Bu yüzden kişi mahcubiyetini gizleme eğilimindedir. Aynı şekilde etkileşim içindeki diğer taraf ya da taraflar da etkileşimin devamlılığı için mahcubiyeti fark etmemiş gibi davranma ve mahcubiyete neden olan şeyi bertaraf etme eğilimindedir. Mahcubiyet hisseden bireyin bu durumu aşamaması Goffman'a göre o an ki etkileşim ile oluşturulan küçük toplumsal sistemin çökmesi demektir, bu sistemin çökmesi ile her biri ayrılarak bir kenara çekilir ve alelacele yeni birtakım roller üstlenmeye çalışırlar (Goffman, 2017, s.118). Katılımlı olarak gözlemlenen iki gün grubunda yüz çalışması ve mahcubiyetin giderilmesi ile örnekler gözlemlenmiştir.

Apartman günü adı verilen kadın gününde ikinci katılımda güne katılan üyelere birisinin giymiş olduğu ince çoraplardan birisinin tini (iplik) kaçmış, yani çorabın parmak kısmının bir bölümü delinmiştir. Bu kadın daha önce kendisine dair varlıklı, aşırı titiz ve kılıfına kıyafetine çok önem veren biri olarak düşünülmesini sağlayan bir yüz çalışması gerçekleştirmiştir. Ancak bu yüz çalışması, çorabının yırtılması nedeniyle sekteye uğramış, içinde bulunduğu mahcubiyet durumundan dolayı ise benliği de tehlikeye girmiştir. Gün grubunda bulunan üyelere birinin 5 yaşındaki kızının çorabın yırtık olduğunu fark etmesi ile şu konuşmalar geçmiştir;

Çocuk (5): Aaaa, Leman teyze parmağın dışarı kaçmış, çorabından dışarı kaçmış. (Şaşkın bir şekilde, işaret parmağı ile kadının ayağını gösterir.) Benim de böyle kaçmıştı parmağım dışarı, annem içine kattı, çorabımı dikti, sende dikmelisin çorabımı...

Kadın 1 (44): Ay çocuğum sen çok yaşa emi, asker kaçmış denir ona (kahkaha atarak) Leman teyzene çorap dar gelmiş galiba (yine kahkaha atarak).

Kadın 2 (43): olur öyle ya, benimde hep giyerken kaçır ince çoraplarım, hanımlar hepimizin başına geliyor. Normal bir şey bu (biraz tavırlı ve ayıplar bir şekilde).

Leman Hanım (39): (Mahcup ve utanmış bir tavırla) Ay kaçmış mı bu, hangi ara olmuş ki? Hiç fark etmedim. Tüh ya.

Bu konuşmalardan sonra gün ortamında kısa bir süre sessizlik hâkim olmuştur. Daha sonra ise kadınlardan birkaçı aynı anda başka bir konu açmış ve kendi aralarında konuşmaya başlamışlardır. Biraz önce başına gelen olaydan dolayı Leman Hanım bir süre sessiz kalmayı tercih etmiştir. Fakat kadınlardan birisinin bu durumun herkesin başına gelebileceğini söyleyerek kendisini teskin etmesi Leman hanımın daha kötü hissetmesini engellemiş ve onun oluşturmuş olduğu yüzü ve benliğini korumasına yardımcı olmuştur. 1. Kadının Leman hanımın duyduğu mahcubiyeti gidermeye çalıştığı konuşma, aynı zamanda tehlikeye girmiş

olan etkileşimi de kurtarmıştır. Böylece etkileşim kaldığı yerden sağlıklı bir şekilde devam edebilmiştir. Gündelik hayatta kurulan etkileşimlerde iletişimi kurtarmaya yönelik birçok girişim hem etkileşimi kurtarmakta hem de insanların toplum içinde var olmaları için oluşturdukları benliklerini de korumuş olmaktadır. Ancak her tehlikeye giren etkileşim aynı şekilde kurtarılamayabilir. Bu, aynı zamanda insanların benliklerinde de yaralar açtığı için kişinin toplumla kurduğu iletişimde problemlere neden olabilmektedir.

Goffman, yüz çalışması kavramlarıyla bağlantılı olarak “hürmet ve tavır” kavramları üzerinde de durur. Bu kavramlar gündelik hayatta insanlarla kurduğumuz ilişkilerimizin sürdürülebilir olmasını sağlayan kavramlardır. Yukarıda örnek verilen konuşmalardan sonra Leman Hanım, benliğini korumasına yardım eden gün arkadaşına karşı daha fazla hürmet göstermekte ve bunu birçok şekilde ifade etmektedir.

Benliğin korunması ile ilgili başka bir örnek “Kuran’ı Kerim Okuma Günü” adı verilen günde gözlemlenmiştir. Gün karşılıklı hâl hatır sormakla başlayıp, daha sonrasında Kuran’ı Kerim’ den bazı surelerin sırayla okunması ile devam etmektedir. Fakat herkesin okuma seviyesi aynı olmadığı için daha hızlı ve daha güzel okuyan kişi daha uzun süre okumaktadır. Gün grubundaki çoğu kişi daha güzel okuyanın uzun süre okuyor olmasını memnuniyetle karşılıyorken, birkaçı kendileri daha kısa okudukları için bundan rahatsız olabilmekte ya da bu durum karşısında üzüntü duyabilmektedir. Bu gün grubuna ikinci kez katılımımızda şu olay yaşanmıştır: Kadınlar yine sırası ile Kuran’ı Kerim’den sureler okumaya başlamışlardır. Sıra 3. okuyan kadında iken bir cümlede hatalı bir okuyuş yapmıştır. O sırada şu konuşmalar yaşanmıştır.

Kadın 1 (52): Cemile, “ha” değil “hı” şeklinde oku, birde yanlış olursa Alimallah anlamı çok farklı oluyormuş.

Kadın 2 (41): Abla öyle okumadım mı zaten (kırılğan ve mahcup olmuş bir ifade ile)

Kadın 3(59): Tamam Cemile ben devam ediyorum.

Kadın 2(41): Fatma abla okuyacaktım ben, devam ederim ne olacak ki (daha da kırılmış bir ifade ile).

Kadın 1(52): Tamam Cemile okusun işte Fatma abla, o daha iyi okuyor.

Bu konuşmalardan sonra Cemile Hanım mecburen okumayı bırakmış, kaldığı yerden Fatma Hanım devam etmiştir. Ancak Cemile Hanım bu süreçten sonra sohbe çok fazla katılmamaya, sohbe yabancılaşmaya başlamış ve bakışları donuklaşmıştır. Öyle ki Cemile Hanım, gün bitiminde herkese sarılıp vedalaşırken, kendisine yanlış okuduğunu söyleyen kadına ve kendi okuduğu esnada “ben devam ediyorum” diyen Fatma Hanım’a karşı sanki yabancıymış gibi davranarak, sarılarak vedalaşmak yerine yüzlerine dahi bakmadan hayırlı

günler diyerek etkileşimi bitirmiştir. Cemile Hanım'ın kırgınlığını belli etmek için özellikle bu şekilde davranmıştır. Goffman, bu tarz selamlaşma ve vedalaşmaları ortaya koyduğu dramaturjik yaklaşımda şu sözlerle ifade eder.

“Selamlamalar, ilişkinin hala birlikte katıldıkları önceki etkinliğin sonundaki gibi olduğunu ve genellikle, katılımcıların geçici olarak süngü düşürüp, konuşmasını sağlayacak kadar düşmanlıkları bastırdıklarını göstermeyi sağlar. Vedalar karşılaşmanın ilişki üzerindeki etkisini özetler ve bir dahaki karşılaşmalarında birbirlerinden neler bekleyebileceklerini gösterir. Selamlamaların coşkusu, katılımcıların, henüz sonlandırılmış olan birbirleriyle görüşmemiş olmaları durumunun ilişki üzerinde oluşturduğu zayıflatıcı etkiyi telafi eder. Vedaların coşkusu ise ayrılığın getireceği zararı telafi eder.”

Bu gün grubuna 3. Katılımlı gözlemlerde Goffman'ın ifade ettiği gibi bir selamlaşma olmuştur. Önceki gün toplantısında biraz kırgın bir tavırla vedalaşan kadınlar, bir sonraki buluşmada da bu kırgınlığa konuşmalarında ki soğukluk ile devam etmekle birlikte, selamlaşma esnasında sadece selam vermekle yetinmeyip, sarılarak selamlaşmayı gerçekleştirmişlerdir. Bu davranış, güne katılan iki kadının aralarında kırgınlık olsa da bunun düşmanlık boyutunda olmadığını, ilişkilerinin önceki gibi devam etmesini istediklerini göstermektedir. Küçük toplumsal gruplarda kişiler arasındaki küçük anlaşmazlıklar bu şekilde iletişimin devam ettirilmesi ya da grupta ki başka bir kişinin aracılık ederek kırgın kişileri barıştırması sayesinde giderilir. Bu, gündelik hayatta toplumsal ilişkilerin devam ettirilmesinde ve bu sayede kişilerin oluşturmuş oldukları yüzlerin en az hasarla kurtarılmasında da çok önemli rol oynar. Bu örnekte ilk örnekte de olduğu gibi iletişimin devam etmesine ve mahcup duruma düşen kişilerin yüzlerini kurtarmalarına yardım eden kişilere duyulan hürmet artmakta ve tavrın mahiyeti de olumlu yönde değişmektedir.

1.3. Etnometodolojik Açıdan Kadın Günleri; Bağlama Gönderimli Sohbetler

İnsanların yaşamları boyunca oluşturdukları düşünceler, durumları algılayışları, hisleri ve ortaya koydukları davranışlar, kendi oluşturmuş oldukları sosyal dünya ve o sosyal dünyanın bağlamsallığı içinde anlam kazanır. İnsan doğumundan ölümüne kadar birçok bağlam içinde yer alır ve bu bağlamsallık sayesinde içinde bulunduğu toplumun, ailenin, okulun, iş çevresinin, arkadaşlık ortamının bir üyesi haline gelir. İnsan, üyesi olduğu her bir grupta etkileşim halindedir. Bu etkileşimin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi ise o gruba ait bağlamsallığın doğru bir şekilde anlaşılıp, o bağlama uygun şekilde iletişim kurulabilmesine bağlıdır. Katıldığımız iki gün grubunda da yalnızca bağlam içinde iken anlamlı olan ve

dışarıdan bu bağlamın temel noktalarını bilmeyen biri için anlaşılmaz hale gelen çeşitli sohbet konuları ve davranışlar gözlemlenmiştir. Kadın günlerinde bağlama gönderimli sohbet ve davranışlar daha etkileşimin en başında yani misafirleri kapıda karşılama kısmında iken başlamakta, sonrasında ise telefon üzerinden kurulan toplu grup mesajlarındaki iletişimlerde devam etmektedir.

Öncelikle, katıldığımız Kuran'ı Kerim Okuma Günü adı verilen gün grubunda gözlemlediğimiz şu olay bağlama gönderimli sohbet açısından oldukça dikkat çekicidir. Güne katılan kadınlar gündelik hayatta kullandıkları çantaları dışında el işi ya da Yasin okudukları kitapları koymak için ayrıyeten bir çanta daha taşımaktadırlar. Bu çantalar genelde evlenecek çocuğu olanların çeyiz için yaptıkları el işlerini ya da çocuğu evli olanların torunları için yaptıkları el örgülerini kattıkları çok da büyük olmayan çantalardır. Küçük ilçelerde genellikle kuyumcudan yapılan alışveriş esnasında hediye edilen, üzerinde kuyumcunun reklamının yer aldığı çantalar genellikle bu işlevi görür. Bu gün grubunda olan kadınların büyük bir çoğunluğu da bu çantadan kullanmaktadır. Hemen hemen herkes bu çantadan kullandığı için de kimse birbirini yadırgamamaktadır. Gözlemlediğimiz bağlama gönderimli sohbet konusu da bu çanta üzerine kuruludur. Gün grubuna ikinci katılımımızda, evinde ağırlayan Hayriye Hanım misafirlerini kapıda karşılamakta, hepsine tek tek halini hatırını sormaktadır. Bu sefer misafirler önceden buluşup birlikte ip vs alışverişi yaptıkları için toplu bir şekilde gelmişlerdir. Hayriye Hanım bu durumu önceden bildiği için kapıda tüm misafirlerini birlikte görünce şaşırmamıştır. Ancak kadınlar içeri girip selamlaşmayı da bitirdikten sonra kendi aralarında muhabbete başlamışlardır. Aradan yarım saat kadar geçtikten sonra kadınlardan 36 yaşında olan Nurten Hanım, karşı koltukta oturan yaşı 65 olan Zeynep hanıma seslenmiş ve aralarında şu diyalog gerçekleşmiştir.

Nurten Hanım (36): Zeynep Teyze, nasılsın iyi misin?

Zeynep Hanım (65): iyiyim Nurten kızım, sen nasılsın?

Nurten Hanım: bende iyiyim Zeynep teyze, senin torun evleniyor mu yoksa, hayırdır?

Zeynep Hanım: Yok kızım benim torunlar okuyor hala, küçükler hem daha. Ayol! Nerden çıktı hem böyle bir soru? Benim torunların küçük olduğunu biliyorsun sende. Valla sizde durup durup bir şeyler çıkarıyorsunuz (Kızmış bir şekilde). Hem böyle bir şey olsa size söylerim zaten, ayıp ettin valla Zeynep (gereğinden fazla yüksek bir ses tonu ve kırılmış bir eda ile)

Nurten Hanım: ay yok Zeynep Teyze, niye laf çıkaralım ki durduk yere. Bugün çarşıda kuyumcuya girdin ya bir ara, bende hazırlık falan yapıyorsun sandım.

Zeynep Hanım: Yok kızım ben altın almadım, küpemin tokası kırılmıştı. Onu yaptırmak için girdim kuyumcuya. (Sesi oldukça kısık bir şekilde çıkarak)

Nurten Hanım, Zeynep Hanım'ın verdiği bu cevaba karşılık cevap vermemiş ve ilgisini başka bir şeye yönlendirmiştir. Zeynep Hanım ise sohbete daha önceden çok aktif bir şekilde katılırken bir anda sessizleşmiş ve bir şeyler düşünür gibi bir hale bürünmüştür. Aradan yarım saat daha geçtikten sonra Zeynep Hanım, ahretliği dediği yaşıtı ve dul bir kadın olan Pakize Hanım ile kendi aralarında derin bir sohbete başlamışlardır. Kısa bir süre sonrada Pakize Hanım, grupta bulunan herkese seslenerek şunları söylemiştir;

Pakize Hanım (65): Hanımlar! Zeynep Hanım'ın size güzel bir haberi olacaktı. Ama ondan önce ben diyeyim bizim aramızda bir mevzu vardı onunla, şimdi onu diyeyim de hepiniz beni bi dinleyiverin. Benim bir dileğim vardı ya, onu gerçekleştirmek için baya para eksikim vardı. Bende bir ortak bulur muyum ki diye baya bi kıvrandım. Çok şükür ki buldum. Allah onu da bu sevaba dâhil etti, kabul etsin inşallah. O kişi de işte Zeynep Hanım. (Mutlu bir şekilde ve gülümseyerek).

Grupta bulunan diğer kadınlar aynı anda “Aaa gerçekten mi” diyerek mutlu bir şekilde şaşırırlar. İçlerinden bazıları da “hayırlı olsun, Allah kabul etsin, bize de nasip olur inşallah” gibi cümlelerle Pakize Hanımı tebrik ederler. Herkes duyduğu bu haberden oldukça memnun olmuştur. Fakat grup üyelerinin memnun olduğu durumun ne olduğunu anlamak, gruba üye olmayan ve bir bağlam olarak konudan bihaber olan birisi için oldukça zordur. Her grupta olduğu gibi gün grubunda da sadece o grupta bulunan kişilerin etkileşimleri sayesinde oluşan bağlamsallıklar vardır. Bu örnekte de sohbetin konusu bizzat bağlama gönderimlidir. Konuşulan konunun bağlamını ancak üretildiği somut ortamı ve dilsel alışverişi bildiğimiz sürece anlayabiliriz. Bir konuşmada “bir sözcük veya ifadenin anlamı konuşmacının biyografisi, asıl niyeti, dinleyiciyle arasındaki özel ilişki ve aralarında daha önce geçen konuşmalar gibi bağlamsal faktörlerden gelir” (Coulon, 2010, s.30). Bu anlamda Pakize Hanımın anlattığı durum ancak onu tanıyan, onun en büyük dileğinin ne olduğunu bilen birisi için anlamlı gelmektedir. Sohbet esnasında Pakize Hanımın başlatmış olduğu muhabbetin bağlamın konusunu anlamak için Pakize Hanım'a bu konuyla ilgili sorular sorduğumuzda, onun en büyük hayalinin Afrika'da bir su kuyusu açtırmak olduğunu öğrendik.

Katıldığımız bu kadın gününde olduğu gibi oluşturulan her sosyal grupta hatta 2 kişinin bir araya gelerek oluşturmuş oldukları etkileşimlerde dahi konuşulan birçok konu, ortaya koyulan jest ve mimikler ancak kişiler arasında daha önceden oluşturulmuş bağlamlar temelinde anlaşılır hale gelmektedir. Katıldığımız diğer kadın günü grubu olan Apartman

gününde de buna benzer örnekler yaşanmıştır. Bu kadın gününe sağlanan ikinci katılımda o gün için evinde misafir ağırlayan kadın ellili yaşlarında, her işinde becerikli olarak anılan ve bu yüzden ev işleri ve ekonomisi konusunda oldukça saygı duyulup, örnek alınan bir ev hanımı olan Emine Hanım'dır. Emine Hanım misafirlerine karşı çok sevecen ve misafirperver davranışlar sergileyerek gün boyunca gruptaki diğer tüm kadınların onun evinde misafir olmaktan memnun olmasını sağlamıştır. Ancak misafirliğin devam ettiği 3-4 saatlik kısa zaman diliminde kadınların kendi aralarında daha önceden kurmuş oldukları iletişimlere dayalı ve bağlamsallığı gruptaki diğer kişiler tarafından bilinmeyen sohbetler, bazen diğer katılımcıları rahatsız edebilmekte, onların kendilerini dışlanmış hissetmelerine neden olabilmektedir. Ayrıca kadınların, bağlamsallığı diğerleri tarafından bilinmeyen konuşmalar ya da jest ve mimikleri grupta bulunan kişilerin dedikodularının yapıldığı gibi yanlış anlaşılmalara da neden olabilmektedir. Bu durum nadiren de olsa gerçektede gruptaki diğer üyeler hakkında dedikodu yapmak şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Bunun sonucunda ise grup üyeleri arasında istenmeyen münakaşalar gerçekleşebilmekte, grubun samimiyeti hakkında üyelerin endişe duymasına neden olmaktadır. Endişe halinin olduğu ve grubun sürekliliğinin tehlikeye girdiği bir durum Emine Hanım'ın günü esnasında meydana gelmiştir.

Kadınlar kısa bir selamlaşma ve hâl hatır sorma faslından sonra o güne özel olarak mutfaktan taşınan sandalyelerin getirildiği ve kalabalık misafirlerin oturabileceği şekilde yeniden düzenlenen salonda, aralarındaki yaş hiyerarşisine göre sıralı bir şekilde oturmakta ve yerleşme düzeni sağlandıktan sonra ise kendi aralarında çeşitli konularda sohbe koyulmaktadırlar. Kadınların oturma düzeni, modernite ile Türk kültürüne giren ve hemen hemen her evde bulunan iki adet tekli koltuk ve iki adet üçlü koltuktan oluşan salon takımına göre oluşmaktadır. Gün grubunun en yaşlısı olan iki kadın bu tekli koltuklara oturmakta, tabiri caizse başköşeye kurulmaktadırlar. Böylece yaşlarının getirmiş olduğu olgunluk ve hayat deneyimlerinin fazlalığı onların daha fazla saygıya layık görülmelerini sağlamaktadır. Kadın gün gruplarında üstü örtülü veya açıktan bir şekilde belirlenmiş pek çok hiyerarşik düzen söz konusudur. Hiyerarşik düzeni sağlayan öge ise bu örnekte olduğu gibi sadece yaş da değildir. Ancak gün grubunda düzeni sağlayan hiyerarşi mekanizmaları başka bir başlıkta detaylandırılacaktır.

Kadınların büyük bir çoğunluğu salonda otururken, mutfakta ev sahibi olan Emine Hanım ve yanında ona yardım etmek için bulunan birkaç kadın çay ve çayın yanında ikram edilecekleri hazırlamak için telaşlı bir şekilde koşturmaktadırlar. Bir yandan da güne katılan kadınlardan ilk merhabalaşma esnasında gözlemledikleri şeylerden bahsetmektedirler. Bunlar genellikle kadınların güne gelirken tercih ettikleri kıyafetlerin uyumlu olup olmadığı,

selamlaşma esnasında kadınların ilk olarak gözlenen duygu hali gibi konular olmaktadır. Katılımlı gözlem ile incelediğimiz bu kadın gününde örneğini vereceğimiz bağlama gönderimli sohbet, kadınlar ikram edilecek olan ikramlıkları salondaki kadınlara dağıtmaya başladıktan sonra gerçekleşmiştir. Güne katılan 33 yaşındaki Serpil Hanım, ikram olarak sunulan yiyeceklerin olduğu tabağı eline aldıktan ve tabağındaki tatlıdan birkaç dilim yedikten sonra tüm kadınların duyacağı şekilde şu konuşmayı yapmıştır:

Serpil Hanım (33): Ay Emine abla, senin bu tatlının hastasıyım valla (Memnun bir şekilde). Övünmek gibi olmasın bende çok güzel tatlı yaparım ama senin bu tatlıyı bir türlü tutturamıyorum. Ne katıyorsun içine bi söyleyen ne olur? Ayol yoksa tatlı dilinle tatlıları da bayıyor musun? (Yüksek bir kahkaha atarak)

Diğer kadınlarda gülmeye başlarlar.

Emine Hanım (48): Ay sen çok yaşa Serpil, aynı tarif herkeste var kız. Belki elimin lezzetindedir bilmiyorum ki. (Mağrur bir şekilde söylemiştir).

Serpil Hanım: abla valla bilemiyorum artık. Maşallah senin elin lezzetli, dilin de pek tatlı ama senin kız sana çekmemiş mi bilmem. Sen mutfaktayken tam da biz onu konuşuyorduk ta. Geçen onun evin mutfak camından ay bir yanık kokusu yayıldı mahalleye, kaç gün koku sanki burnumdan hiç gitmedi gibi. Tüm mahalleli aramızda senin kıza yemek yapma konusunda ders mi versek diye bile konuştuk. Aman abla yanlış anlama, kötülüğüne demiyoruz. Hani yeni evlendi ya kocası, kaynanası falan laf etmesin diye yani, yoksa niye söyleyelim ki bunu sana demi ama. Seni tanıyıp sevmesek lafını bile açmayız. (Söylediklerine karşılık gün de bulunan birkaç kadından onay beklercesine başını sallamıştır).

Bu konuşmadan sonra Emine Hanım bir süre duraksamış, ne diyeceğini bilememiş ve yüzü düşmüştür. Diğer kadınlar Serpil Hanımın konuşmalarından sonra konuyu değiştirmeye çalışmışlar ancak Emine Hanım diğerlerinin konuyu geçiştirmesine izin vermeden, konuşmaya başlamıştır.

Emine Hanım: Aşk olsun hanımlar, işiniz gücünüz yok benim kızın mutfağını, ne yapıp yapmadığını mı takip ediyorsunuz. Hiç yakıştıramadım size. Burada hepimiz kız kardeş gibi olduk ama siz benim ve kızımın arkasından mı konuştunuz. Çok gücendim size. Hiç beklemezdim gerçekten (ağlamaklı ve kırılmış bir ses tonu ile).

Kadınlar bir anda ne diyeceklerini bilememişlerdir. İçlerinden birisi mahcup bir ses tonuyla Emine Hanım' a seslenmiştir.

Kadın 1(37): Emine abla hiç öyle şey olur mu? Tamam, sen haklısın hiç konuşmamamız gerekirdi. Ama biz de kötü niyetli değiliz ki. Belki bir faydamız olur diye şey

ettik. Yoksa niye lafını edelim ki. Hepimizde var kız çocuğu evlenecek, gelin olacak. Bizimkiler çok mu iyi sanki mutfakta. Benim kız gelinlik çağa geldi hala sokakta top peşinde. Ders desen o da yok. Seninki eline mesleği aldı, evlendi kız. Normal tabi, hangi ara okuldan fırsat bulup da yemek öğrenecek.

Kadın 2 (42): Evet Emine abla, Derya haklı. Biz niye kötü bir niyetle konuşalım ki? Bizi tanımıyor musun? 12 yıldır komşuyuz şurada. Hiç dedikodu muz oldu mu yani?

Diğer kadınlarda bu iki kadının sözlerine katıldığını ifade eden cümleler kurarlar. Emine Hanım, biraz daha sakinleşmiş olsa da kırgınlığı yüzüne yansımaktadır. Kısa bir süre sonra Serpil Hanım' a dönerek şunları söylemiştir.

Emine Hanım: Serpilcim, neredeyse kızımınla aynı yaştasın, 2 tane kocaman evladın var ama onlarla meşgul olacağına sen kalkmış benim kızımın yemek yapamamasının derdine düşmüşsün. Kızım sana bir abla tavsiyesi sen önce kendi evinle, ocağınla ilgilen. Ayol, sürekli gezmekten yemek yapmaya vaktin kalmıyor. Beni de günaha sokuyorsun bak konuşurarak. Hem ben senin genç kızlığını da bilirim. Sen de az değildin. Az koşturmadın anneni kapı kapı (kahkaha atarak).

Serpil Hanım kızarmıştır ve cevap olarak bir şey diyememiştir. Gün grubunda Emine Hanım'ın yaşıtı olan ve uzun yıllardır aynı mahallede oturan kadınlar onun söyledikleri karşısında gülüşmeye başlamışlar. Ancak mahalleye henüz yeni taşınmış olan ya da Serpil Hanım'ın evlenmeden önceki gençlik yılları ile ilgili bilgisi olmayanlar konuşulan konuların ne olduğunu anlayamamışlardır. Emine Hanım'ın yaptığı konuşmadan kısa bir süre sonra keyfi yerine gelmiştir. Günün sonuna kadar güler yüzlü ve misafirperver tavrını Serpil Hanım'a ve diğer misafirlerine karşı hep korumuştur. Serpil hanım ise yarım saat kadar sessiz kalmakla birlikte, günün sonuna kadar sanki morali hiç bozulmamış gibi görünmeye dikkat etmiştir.

Gözlemlenen bu örnekte bağlama gönderimli sohbetlerin gündelik hayat içinde insani ilişkiler için ne kadar önemli bir konu olduğu tekrar kanıtlanmaktadır. Özellikle, yalnızca kadınların oluşturduğu bir sosyal grup olan kadın günlerinde, bağlama gönderimli sohbetlerin kadınlar arası güvenin sağlanması açısından ayrı bir önemi vardır. Bu örnekte, güne katılan kadınların bir kısmının orada bulunmayan bir kadın hakkında konuşmaları, hakkında konuşulan kadının o konunun bağlamdan kopuk ve habersiz olması demektir. Bu ise ilerleyen zamanda, konuşulan konunun bağlamından habersiz olan kadınla kurulan iletişimde kopukluklara neden olabilmektedir. İletişimin kopması ise toplumsal gruplarda güven probleminin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Emine Hanım, kendisi mutfakta iken kızı ve kendisi hakkında konuşulan konunun bağlamını bilmediği için, arkasından dedikodu

yapıldığını düşünmüştür. Bu düşüncenin vermiş olduğu kızgınlık ve kırgınlık hali ile kendisine konuyu ilk açan Serpil Hanım hakkında bağlamını herkesin bilmediği bir konuşma yapmıştır. Konuşma gerçekten iyi niyetli bir şekilde yapılmış olsa bile sonrasında yanlış anlaşılmaya müsait bir hale gelmiştir. Böylece içinde bulunduğu kırgınlık hissini biraz olsun bastırması, tabiri caizse intikamını bu şekilde almıştır. Ancak kırgınlık hissini biraz olsun bastırması olsa da gün boyunca Serpil Hanım'a olan uzak tavrından dolayı ona karşı güveninin kırılmış olabileceğini de söylemek mümkündür. Toplumsal gruplarda grup üyelerinin bir arada bulunabilmesinin temel koşulu birbirlerine olan güvenleridir. Bir toplumsal grup olarak kadın günlerinde de güven ayrı bir öneme sahiptir. Bunda elbette grup üyelerinin birbirlerini kendi özel yaşam alanları olan evlerinde ağırlıyor olmalarının da etkisi oldukça büyüktür. Ev halinin her bir detayı diğer grup üyelerinin izlenimine açılarak, evin mahremiyeti de gözler önüne serilmektedir.

Gündelik yaşam içinde insanlarla kurduğumuz tüm iletişimler, daha önceden kurulmuş olan iletişimlerin bir sonucu olarak ya da o an içinde bağlantısını kurduğumuz konu ile birlikte düşündüğümüzde anlamlı bir hal almaktadır. Kadın günleri de gündelik yaşamın içinde iletişimin sürekli olarak devam ettiği bir sosyal gruplar olarak oluşturulmaktadır. Bu yüzden kadın günlerinde bağlamsallık iletişimin devamlılığı için en önemli konulardan birisidir.

1.4. Kadın Günlerinde Benliğin Sunumu

İnsanlar hayatları boyunca iletişim kurdukları, hatta yoldan geçerken kendisine bir anlık bir bakış atmış olan bir insanın bile kendisiyle ilgili zihninde neyin canlandığını, insanlar üzerinde nasıl bir etki bıraktığını merak eder. Bu merakının nedeni ise insanlar üzerinde bırakmış olduğu etkinin olumlu olmasını istemesidir. İnsanlar üzerinde olumlu bir ilk izlenim oluşturmak ve bunu kurulan sayısız etkileşim boyunca devamlı kılmak, gündelik hayatta kurulan ilişkilerin sağlıklı bir temel üzerinde yükselmesinin en önemli adımlarından birisidir. Bu yüzden insanlar başka bir insanla karşılaşmanın sağlandığı ilk andan itibaren benliklerini sunmaya başlarlar. Bunu yaparken etkileşime girdikleri kişilerin sosyal konumları, karakteristik özellikleri gibi pek çok farklı faktörü de göz önünde bulundururlar. Örneğin bir ortaokul öğrencisinin okul müdürünün karşısındaki benlik sunumu ile sınıf arkadaşı karşısındaki benlik sunumu birbirinden farklıdır. Okul müdürünün karşısında müdürün kendisinden beklediği örnek öğrenci profiline uygun bir şekilde bir benlik sunumu gerçekleştirmeye çalışırken, kendi akranı olan sınıf arkadaşının karşısında arkadaşlığın

gerekleri olan ve onun arkadaşı olarak kabul edilmesini sağlayan öğeleri de göz önünde bulundurarak benlik sunumu gerçekleştirir.

Dramaturjik yaklaşımın öncüsü Erving Goffman, bireyin çizmeye çalıştığı imajı tıpkı oyuncuların yaptığı gibi çeşitli rollerin sahnelemesi olarak görür. Goffman'ın kuramına göre rol sahnelemesi, büyük ölçüde *rolün ötekileriyle*, yani ilgili kitleyle yüz yüze toplumsal durumlar döngüsü üzerinden gerçekleşir (Goffman, 2018, s.90). İnsanlar farklı durumlar ve ortamlara göre rollerini yeniden düzenlerler. Her rol değişikliği beraberinde insanların buldukları ortamda benliklerini korumak için yeniden bir benlik sunumunu da gerekli kılmaktadır. Bu kişinin kendisini hem savunma mekanizması hem de bulunduğu ortama sosyal uyumunu sağlaması için gereklidir. Örneğin bir askerin astları karşısında saygınlığını koruması ve sözünü dinlenir kılması için sadece rütbesinin yüksek olması yeterli değildir. Aynı zamanda rütbesinin ve konumunun getirmiş olduğu rolleri de gerçekleştirmesi gerekir. Bu askerin bir baba ve eş olarak gerçekleştirilmesi gereken roller ise mesleğinde gerçekleştirdiği rollerden oldukça farklıdır. Genellikle kolluk kuvvetlerinde çalışan kişilerin ailevi ilişkilerde yaşadığı çoğu problem bu iki rolün birinin ağır gelmesinden dolayı ortaya çıkan rol çatışması durumudur. Benliğin, ortamlara ve durumlara en uygun şekilde rollerin gerçekleştirilerek sunumu, rol çatışmasını engellemesi açısından oldukça büyük bir önem arz etmektedir.

Gündelik hayatta sosyal bir grup olarak kadın günlerinde de benliğin sunumuna ve farklı rol sahnelemelerine yönelik pek çok örnek bulunmaktadır. Bütün sosyal gruplarda olduğu gibi kadın günlerinde de sosyalizasyon ve gruba kabul edilme ölçütleri bireyin, grup üyeleri ve grubun kurallarına uygun bir benlik sunması ile mümkündür. Kadının bu günlerde kendi benliğinden daha önce 'ön izleme' olarak düşünebileceğimiz bir benlik sunumu vardır ki; bu da 'misafir odası' dır. Goffman'ın dramaturjik yaklaşımına göre ele alacak olursak evin misafir odası dışındaki odaları ya da kısımları sahne arkası olarak düşünülürken, misafir odası evin sahne önüdür. Misafir odası diğer odalara göre daha özenli, daha süslü ve daha temiz olabilmekte, öyle ki misafir gelmediği zamanlarda mecbur kalınmadıkça bu odada vakit dahi geçirilmemektedir. Buna rağmen misafir odasının dizayn edilmesine çok daha fazla kafa yorulabilmekte, çok daha fazla emek harcanabilmektedir. Bu dizayn yapılırken eve misafirlğe gelecek insanların özellikle de kadınların beğeni yargıları ve onların evlerinde kullanmış oldukları, diğer bir tabirle ev modasına uygun obje ve aksesuarlar, mobilyalar da göz önünde bulundurulur. Örneğin bereketi simgeleyen nar aksesuarları, son yılların trendi olan chester adı verilen koltuk takımları misafir odasında sıklıkla yer verilen eşyalardır. Böylece misafir odası ev sahibi olan kadının benliğinin sunumunu da gerçekleştirmesine

yardımcı olmaktadır. Kadın, misafir odasını döşeyiş tarzı ile zevk sahibi olduğunu göstererek benliğinin sunumunu da yapmaktadır. Türkiye’de uzun yıllar hemen hemen bütün evlerin misafir odalarının başköşesini süsleyen; içinde çeşit çeşit fincan takımı, su takımı, evlilik albümü gibi ailenin; en çok da kadının sergilenmeye değer gördüğü şeylerle doldurulan ve bu sergilemenin el emeği danteller ile daha da şık hale getirildiği ‘vitrin’ ler evin hanımı olan kadının benlik sunumunda ayrı bir yerde durmaktadır. Son yıllarda vitrinin yerini çok daha başka ev aksesuar ve mobilyaları olsa da sergilenen şeylere gösterilen özen hep aynı olmaktadır. Misafir odası ve içindekiler benliğin sunumuna her daim hazır bulunmakta, misafir gelmeden önce temizliği yapılmakta, gelecek misafir sayısına göre yedek sehpa ve sandalyeler buraya getirilmektedir. Bu hazırlıklar benliğin sunumunun kusursuz olması için misafir odasında iken ev sahibinin üstüne düşen rolü harfiyen yerine getirmesi ile mümkündür. Misafirlere ev sahiplerinin görüldüğü misafir odası, yani *ön sahne* içinde ev sahipleri toplumun onlardan beklediği gibi cömert, sevecen ve görgülüyken, aynı kişiler *arka sahne* ye geçtiklerinde, yani mutfığa gittiklerinde komşularını çekiştiren, onlara hakaret eden ve dedikodularını yapan insanlara dönüşebilirler (Orhan, 2018, s.198). Misafir odası ve misafir odasına dair mobilya ve aksesuarlar kadın günlerinde, kadının benliğinin sunumuna yardımcı maddi öğeler olarak boy göstermektedir.

Benliğin sunumuna yardımcı diğer öğeler ise daha çok kişisel ve farklı şekillerde olabilmektedir. Bunların başında elbette görünüşe dair boy, kilo, kılık kıyafet, yaş gibi öğeler gelmektedir. Özellikle görünüşe dair giyim kuşam tarzı, saç ya da eşarp örtme şekli, kılık kıyafetin uyumu, takılar veya aksesuarlar kişi hakkında ilk izlenimi veren detaylar benliğin sunumuna dair ipuçları da vermektedir. Kadın günlerinde, kadınların dış görünüş ile benliklerini sunma kaygısı ise oldukça fazla olabilmektedir. Buna güne katılan orta yaş üstü olarak tabir edilen 50 yaş üstü kadınlar da dâhildir. Görünüş, giyim kuşam ile uyumlu bir bütünlük sağlamak oldukça önemlidir. Bunun en bariz örneği katıldığımız kadın günlerinden birinde 62 yaşındaki bir kadının kılık kıyafetinin renk uyumunun yanı sıra gözlüğünün iplerini bütün kıyafetleri ile uyumlu olacak şekilde rengârenk bir iple örerek süslemesidir.

Kadınlar, bu günlerde genellikle yeni aldıkları ve henüz başka bir yerde giymedikleri, renk olarak da birbiri ile uyumlu kıyafetleri tercih ederler. Gündelik ev kıyafeti ile güne katılmak diğer misafirlere karşı özensiz bir davranış olarak düşünülmektedir. Ayrıca bu özensiz davranışın sonucunda alay konusu dahi olabilen kadının benliğini sunması başarısızlıkla sonuçlanabilmektedir. Kılık kıyafet de renk uyumunun yanı sıra özellikle yeni evli ve nişanlı olan kadınların düğün ya da nişan esnasında takılmış olan takıları ile günlere katılması onun, toplumsal olarak kendisine atfedilen yeni evli, yeni gelin gibi kimlikleri

taşması ve bu sayede benliğini sunmasına imkân tanımaktadır. Altın takmak genellikle yeni evli ve nişanlılara özgüymüş gibi görünse de orta yaşlı ve daha yaşlı olan kadınlarda altın küpe ve bir iki taneden fazla olmayan altın bileklik, bilezik takmak oldukça yaygındır. Bu, kadının hem görünüşünü şık bir hale getirmekte hem de kadının ekonomik olarak az da olsa şahsi bir birikimi- kadınlar arasında ki tabiri ile güvencesi olduğunu- göstermekte, benliğin sunulduğunda maddi olarak olumlu bir imaj çizmesine katkı sunmaktadır.

Kadın günlerinde, kadınlar benliklerini sunarken bazı toplumsal ve dinsel normlara göre hareket ederler. Bunlardan en önemlisi genellikle dinsel bir anlama işaret eden ve Türk Dil Kurumunun tanımına göre gizlilik, gizli olma anlamlarına gelen mahremiyet kavramıdır. Mahremiyet algısı, kadınların benlik sunumunda kullandıkları yol haritalarındandır. Örneğin kapalı bir bayanın mahremiyet algısı onun dindarlık seviyesi ile şekillenmiştir. Kadının çalışsın veya çalışmasın ev ile ilgilenen kişi olarak özneleştirilmesi geleneksel toplumlarda kadının ev halinin mahrem olarak görülmesiyle de ilgilidir. “Mahrem” sözcüğü gizliliğe, aile hayatına, kadının sahasına, yabancıların bakışlarına yasaklanan şeye ilişkindir (Göle, 2010, 20). Mahrem alan kadınla cinsiyetleşmiş bir alandır. İslamiyet’te kadın mahrem alanda yani özel alanda bulunmaktadır. Göle’ye göre İslamcı kadın modernleşmeye eleştirel bakmış ve kamusal alana mahremiyetini sürdürerek katılmaya çalışmıştır. Ancak küresel bir köy haline gelen dünyada kamusal alana mahremiyetini koruyarak katılmaya çalışan kadının, mahrem algısını toplumsal olarak yeniden düzenlemesi gerekmiştir.

Modernizm, teknolojik gelişmeler, moda ve sosyal medya kadının mahremiyet algısını değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Özellikle giyim modası kadının kamusal çıkmasına yardımcı olan en önemli araçlardan birisidir. İslamcı kadının moda ile tanışmasından sonra ortaya tesettür modası çıkmıştır. Tesettür modası ile kamusal alanda kendine yer bulan kadın aynı zamanda tüketimin kamusuna da açık hale gelmiştir. Modaya ayak uydurabilmek için tüketim yapan ve süslenen kadın artık “Hem modern hem Müslüman’dır.” (Göle, 2009, 164). İslamcı kadının tesettür modasını takip ederek kamusal katılma çabası zaman içinde nihai amacından sapmaya başlamış, modanın kendisini takip etmek ve bu amaçla sosyal statüyü yükselterek benliğini sunmak asıl amaç haline gelmiştir. Tüketim geleneksel dini ve homojen kimliklerin yumuşamasını sağlamıştır. (Orçan, 2014, s. 222). Böylece kadının mahremiyet algısı değişmiş, mahremiyetin ne olduğu sorusuna verilen cevaplarda netliğini yitirmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak ise kadınlar benliklerini sunarken değişen mahremiyet algısına göre hareket etmişlerdir. Geleneksel hayatın ve bakış açısının devam ettiği kırsal yerleşimlerde daha önceden dışarıda yani kamusal alanda tesettürlü kadınların şalvar dışında

uzun etek giymeleri bile mahrem olmadığı gerekçesiyle ayıp olarak görülürken, bu anlayış günümüzde neredeyse yok olmuş durumdadır.

Kadın günlerinde kadınların mahremiyet anlayışlarının değişiminde moda ve modaya bağlı gösterişçi tüketimden sonra sosyal medya araçlarının da etkisinin olduğu gözlemlenmiştir. Sosyal medya, insanların gündelik sıradan faaliyetlerinden, en özel anlarına kadar birçok veriyi diğer insanlarla paylaştıkları –sundukları- bir mecradır. Burada aslında sunulan benliktir. İnsanlar, yemek yeme, işe, okula gitme, spor yapma gibi gündelik faaliyetlerini, düşüncelerini, siyasi fikirlerini, duygu hallerini, eğitim durumlarını, medeni durumlarını, sevdikleri insanlarla fotoğraflarını kısacası hayatları ile ilgili, sokakta tanımadıkları bir insanla asla paylaşmayacakları tüm bilgileri sosyal medyada tanımadıkları binlerce insan ile paylaşır hale gelmişlerdir. Sosyal medyayı kullanma ve içerik paylaşma konusunda kuşaklar arasında farklılıklar olabilmektedir. Günümüzde internet kuşağı olarak da adlandırılan Z kuşağı teknolojik imkânların içerisine doğan nesli kapsamakta teknoloji ile sonradan değil doğduğu andan itibaren tanışan bireyler kastedilmektedir (Kalem, 2021, 5). Z kuşağı doğar doğmaz internet ve sosyal medya ile tanıştığı için kullandıkları hesaplarda içerik paylaşma, takipçi sayısı artırma ve sosyal medya aracılığıyla yeni sosyal çevreler oluşturma konularında diğer yaş gruplarına göre oldukça isteklidir. Sosyal medya sıradan insanlar için kamusal alana çıkmanın en kolay yolu haline gelmiştir. Bu alana sosyal medya kamusalı da diyebiliriz. Sosyal medya kamusalına çıkan insanlar hesaplarının profillerini herkese açık olarak seçtiklerinde hitap ettikleri kitleler için “15 dakikalığına da olsa ünlü olma imkânı” elde edebilmektedirler.

İnsanlar sosyal medya aracılığıyla benliklerini sunma ihtiyaçlarını da giderebilmektedirler. Bu benlik dijital ortamda oluşturulmuş ‘sanal’ bir benliktir. Yüz yüze etkileşim gerçekleşmeden kurulan sosyal medya ilişkileri insanların kendilerini karşı tarafa tanıtmak istedikleri kadar tanıtılmalarını sağlamaktadır. Böylece insanlar gerçek kişiliklerini belirli bir noktaya kadar saklayabilmekte, göstermek istedikleri bir benlik oluşturmaktadırlar. Ortaya yeni bir kimlik inşası çıkmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları hesaplarında benliklerine zarar gelebilecek herhangi bir durumla karşılaştıklarında, yeni bir hesap açarak yeni bir kimlik inşa edebilmektedirler. Kimliklerin dijital ortamlarda üretilmesi bireyselliğin gitgide arttığı dünyada mahremiyet, gözetim ve iktidar-birey ilişkisi gibi konularda değişimlere ve sorunlara neden olabilmektedir. Görünür olma ve gözetlenebilme üzerine kurulu bir iletişim biçimi olan sosyal medya, gizli kalma ve özel alana işaret eden mahremiyet anlayışının değişmesine neden olmuştur. Sanal âlemde tanınma ve bilinme endişesi olmadığından sohbetler ve paylaşımlar mahremiyet sınırlarını aşabilmektedir (Utma, 2018,

1199). Gözetleme isteğiyle birlikte gözetlenmenin gönüllü unsurları haline gelen insanlar mahremiyetlerini de sanal kamusal sunmaktadırlar. Kadın günleri katılımcısı olan kadınların da sosyal medya kullanımı ile birlikte mahremiyet anlayışlarının değiştiğini söyleyebiliriz. Gözlemlenen günlerde kadınların neredeyse tamamının aktif olarak kullandığı sosyal medya hesapları bulunmaktadır. Hesaplarında kendi kişisel bilgileri de dâhil olmak üzere pek çok veriyi paylaşmakta, paylaşımlara gelen beğeni sayılarına göre paylaşımlarının içeriklerini değiştirebilmektedirler. Sosyal medyada fotoğrafların paylaşılması, like ve yorum sayısının çokluğuyla değer kazanması mahremiyetin gizlilik boyutunu değiştirmiştir (Karşlı, Aycan, 2020, 253). Bunun kadın günlerindeki örneği, kadınların ev ve ev yaşamı ile ilgili her şeyi fotoğraf olarak paylaşabilmeleridir. Kadınlar günler esnasında İngilizce kişisel anlamına gelen ve kendi kendinin fotoğrafını çekme olarak ifade edilen selfie tekniği ile fotoğraflar çekmekte ve sosyal medya da çoğunlukla instagram profillerinde paylaşmaktadırlar. Mahrem olarak kabul edilen ev içi ve kadın bedeni sosyal medya kamusal alanına çıkmaktadırlar. Kadınlar yalnızca güne gelecek misafirler için değil, sosyal medya da paylaşılacak fotoğraflar için de gün sırası kendilerine gelmeden önce çok büyük hazırlıklar yaparlar. Zira kadının yalnızca kendi paylaştığı fotoğraf değil, evine gelen misafirin evle ilgili paylaştığı fotoğrafta kadının benlik sunumunun bir parçasıdır. Eve gelen misafirden ev sahibinin emeği üzerinden beğeni almak derdine düşebilmektedir (Arvas, 2017, 83). Bu anlamda sosyal medya kadının kendini ve evini hem eve gelen misafirlere hem de kendi sayfasındaki takipçilerine sunduğu sahne olmaktadır.

Byung Chul Han sosyal medyanın mahremiyeti şeffaflaştırdığını söyler. Han'a göre sosyal medya dijital bir panoptikondur ve dijital panoptikon sakinleri her şeylerini kendi istekleri ile açık ederler (Han, 2020, 12). Kadın günü katılımcısı olan kadınlar paylaştıkları fotoğraflar ile mahremiyetlerini dışarıya açık hale getirdiklerinin farkındadırlar. Ancak bu durum onlar için çoğunlukla çok büyük bir tehlike arz etmemektedir. Çünkü profillerini yalnızca takip etmesine izin verdikleri kişiler takip edebilmektedir. Bazı kadınlar bu düşünce ile hareket ederek yüzlerinin görüldüğü fotoğraflar paylaşırken bazı kadınlar yüzlerini emoji adı verilen küçük resimlerle kapatmayı tercih etmektedirler. Bunu mahremiyet kaygısı ile yapan kadınlar genellikle grubun daha yaşlıları ya da daha dindar olanlardır. Dindar ve yaşlı kadınlar bedenlerinin teşhir edildiği fotoğraflarını paylaşmayı tercih etmezken, ev ve evin içi ile ilgili fotoğraflar paylaşmakta bir mahsur görmemektedir. Kadınların gündelik hayatta mahremiyete dair algılarının dönüşümü dinselikle birlikte ele alınabilir. Subaşı'na göre dinsellik, toplumsal görüntü içinde, kişilerin, özel hayatlarındaki eğilimlerinden kamusal hayatta oluşturdukları imajlarına kadar somutlaşan zihniyetlerini, bir süreklilik içinde, mevcut

değişkenlerden de bağımsız olmaksızın, zaman ve mekân çerçevesinde gündelik hayatta yansıtan bir ayna olmaktadır (Subaşı, 2004, 44). Kadın günlerinde dinseliliğin mahremiyet algısı üzerindeki etkisine kadınların günler esnasında çekindikleri fotoğrafları ya da gün esnasında konuşulan sohbetlerin konusunu dinsel temalar ile birleştirerek paylaşımları örnek verilebilir. Özellikle Kuran'ı Kerim Okuma kadın günü grubunda kadınların sıklıkla Cuma günlerinde gün buluşması düzenleyerek evlerinin salonlarından bir kesitin ya da içtikleri kahvelerin fotoğraflarını, gündeki diğer kadınların da isimlerini etiketleyerek cuma günü ile ilgili dini söylemlerle paylaşımları oldukça dikkat çekicidir. Kadınlar paylaşımları ile bir yandan mahrem olan ev içini diğer insanlara sunarken diğer yandan dini içerikli paylaşımları ile dindarlıklarını belirtmektedirler. Kadın günlerinde mahremiyet algısına dair dikkat çeken hususlardan birisi de iki kadın gününde sosyal medya paylaşımlarının profillerde görünme şekli ve süresi ile ilgilidir. Apartman kadın günü grubu katılımcıları instagram sosyal medya hesaplarında fotoğraf paylaşımlarını gönderi olarak, yani kendileri silene kadar süresiz olarak duracak şekilde paylaşırken, Kuran'ı Kerim Okuma günü katılımcıları yüzlerinin görüldüğü fotoğrafları daha çok yirmi dört saat süre ile takipçilere açık olan ve hikâye olarak adlandırılan şekilde paylaşmaktadırlar.

Sonuç olarak modernleşme, dijitalleşme, iletişim teknolojilerinin gelişmesi mahremiyet üzerinde birçok değişime neden olmuştur. Beden üzerinden ele alındığında dindar kadınlar için tesettür içinde bulunma manasındaki mahremiyet kaygısı devam etmekte ancak içinde bulunulan toplumsal koşulların dönüştürücü manasının kavranmasına imkân veren zemin kaymaktadır (Erkilet, 2018, 130). Aynı şekilde sosyal medya araçları da beden ve evin içi ile tanımlanan mahrem alanı şeffaf bir zeminde görünür hale getirmiştir.

Kadın günlerinde benliğin sunumu gruba aidiyet hissetme ve gruba kabul edilme açısından oldukça önemlidir. İncelenen iki kadın günü grubuna baktığımızda benliğin sunulduğunda çok farklı örneklerle karşılaştığımızı söyleyebiliriz. Öncelikle Kuran'ı Kerim okuma günündeki kadınlardan bahsedecek olursak; kadınlar benliğin sunulduğunda genellikle gün grubunun toplanış amacını da yansıtan öğeleri kullanmaktadırlar. Yani benliğin sunulduğu sıklıkla Kuran'ı güzel okuma, dini hikâyeleri güzel anlatabilme, sohbet konularını güzel bir şekilde yönlendirebilme gibi konular etrafında gelişmektedir. Bu sıralanan konularda başarılı olmak benliğin sağlıklı bir şekilde sunulduğunun da göstergesidir. Kadınlar bu sayede bir sonraki gün buluşması için daha hevesli bir şekilde hazırlanabilmektedir. Bu gün grubunda benliğin sunulduğu çoğunlukla manevi konularla ilgili gibi görünse de maddi açıdan görünüşe dair bir benlik sunumu da sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Bu duruma gözlemlenen bir örnek

ile devam etmek, benliğin sunumunda maddi ve manevi öğelerin her ikisinin birlikte anlamlı bir bütünlük sağlandığında daha başarılı olduğunu da görmemizi sağlayacaktır.

Kuran'ı Kerim Okuma gününde kadınlar daha önceki toplanmalarında çoğunluğun herhangi bir grup üyesinde görüp beğendikleri bir kıyafet ya da nesne üzerinden kendi aralarında gizli bir moda akımı oluşturmuşlardır. Bir toplanmada beğenilen ve beğenileri kadınlar tarafından dile getirilen iğne oyası işleme ile tamamlanmış, büyük ortanca desenli yazma (tülbent, çember gibi isimlerle de anılan pamuklu başörtüsü) bir sonraki toplanmada kadınların büyük bir kısmında kıyafetlerini tamamlayan bir öge olmakta, benliğin sunumu ile sosyal gruba uyum sağlama ve kabul edilme işlevini yerine getirmektedir. Bu kadın gününün gözlemlenen gün, grubun yaş ortalamasının biraz daha altında olan 26 yaşındaki yeni evli Büşra Hanım'ın evinde gerçekleşmiştir. Üniversite mezunu olan ancak şu an çalışmayan Büşra Hanım henüz 5 aylık evlidir. Gün için misafirler eve geldiği andan itibaren saygılı ve sevecen bir şekilde misafirlerini ağırlayan Büşra Hanım, yaşına göre oldukça ağırbaşlı bir tavra sahip olduğu için kadınlar arasında saygı duyulan ve sözü dikkatle dinlenen birisi olarak görünmektedir. Gün grubunda Kuran'lar okunduktan sonra ikramları yeme faslına geçilmiştir. Bu sırada gün sahibi olan Büşra Hanım ile misafirleri arasında şu konuşmalar geçmiştir.

Kadın 1 (54): Büşra kızım valla maşallah on parmağında on marifet, hem de bu yaşta, senin annen de pek beceriklidir. Nereliydi kızım annenler?

Büşra Hanım (26): Annemler Urfalı teyzecim. Konya'ya babam memur olduğu için taşınmışlar. Bende eşimle evlenince Akşehir'e taşındım. Sağ olun sayenizde de hiç yabancılık çekmedim. Bana ikinci bir aile ortamı oldunuz. Hepiniz sağ olun.

Büşra Hanım'ın gün grubunda bu kadar çok sevilmesinin nedeni onun benliğini grubun koşullarına uygun bir düzlemde sunması ile mümkün olmuştur. Misafirperverlik, saygılı davranışlar, gün grubundaki tüm kadınların özel isteklerini göz önünde bulundurarak ikramlıklar hazırlaması, (soğansız kısır, acı biberli ya da acı bibersiz ayrı ayrı turşular hazırlaması, sadece saplı çay bardağında çay içebilen konuğu için ayriyeten saplı çay bardağı satın alması gibi) sade ve şık giyim tarzı, demode olarak nitelenebilen ancak yaşlı kadınların kendi gençlik zamanlarında çok değer verdikleri obje ya da kıyafetleri evinde ve kıyafetlerinde uyumlu bir şekilde kullanması (tel kırma adı verilen eski bir el işlemeden yapılmış yazmayı örtmesi) düğünde takılan takılarını takması gibi pek çok davranışı ve tutumu onun diğerlerinin önünde -Goffman'ın tabiriyle- sergilediği rolünü başarılı bir şekilde oynadığını göstermektedir.

Gün grubunun gözlemlenen diğer günlerinde genç ve yeni evli olan iki kadınında Büşra Hanımın bazı davranışlarını örnek aldıklarını söylemek yanlış olmaz. Güne katılan

diğer genç kadınların Büşra Hanım'a duyulan saygı ve takdirden dolayı kendilerini kötü hissetmeleri ya da en azından "bize karşı neden bu kadar takdir söz konusu değil" diye düşünmeleri normaldir. Bu yüzden Büşra Hanım'ın gününden bir sonraki günde genç kadınlar modern eşarp ya da şallar yerine iğne oyalı yazmalar örtmüşlerdir. Bunda grubun çoğunluğunu oluşturan kadınların iğne oyası el emeği eşarplara verdiği önemin etkisi oldukça büyüktür. Kadın günlerinde bu ve buna benzer şekilde kadınlar içinde buldukları ortamda kabul görmek amacıyla çeşitli maskeler takmakta ve benliklerini içinde buldukları sosyal grup içinde sunmaktadırlar.

Kadın günlerinde kadınlar benliklerini yalnızca kişisel özellikler sayesinde sunmamaktadır. Kişisel özelliklerin ve kişisel olarak takılan maskelerin yanı sıra eşin ya da çocukların mesleği ya da statüsü, kadının benliğini sunmasında yardımcı bir araç olabilmektedir. Özellikle toplumda daha fazla değer gören mesleklere sahip ya da kazancı yüksek olan işlerle meşgul olan eşlere ya da çocuklara sahip olan kadınlar, bu durum üzerinden kendi benliklerine dair çıkarımlar yaparak, benliklerini sunmakta -her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır- sözünün karşılığı olarak kendilerini görmektedirler. Katıldığımız günlerden birinde karşılaştığımız bir olay tamda bu konunun örneği olmuştur. Apartman günü adı verilen kadın gününde 50 li yaşlarının başında Nazife isminde bir kadın vardır. Nazife Hanım, evli ve biri erkek biri kız olmak üzere iki çocuk annesidir. Nazife hanımın eşi memur, evin büyük çocuğu olan oğlu doktor ve kızı da tıp fakültesi 4. sınıf öğrencisidir. Nazife hanım katıldığımız her Apartman gününde sohbet konusunu mutlaka bir şekilde çocuklarına ve onların eğitimlerine getirmektedir. Vereceğimiz örnek yine Nazife Hanım'ın açmış olduğu konu üzerinedir. Gün esnasında kadınlar yeme içme faslından koyu bir sohbe koyulmuşlardır. Sohbetin konusu çocuk yetiştirmek ve çocukların eğitimidir. Hemen hemen bütün kadınlar çocuklarının kitap okumaya karşı isteksizliklerinden dert yanmaktadır. Sohbet şu konuşmalar ile devam etmektedir.

Kadın 1 (33): Valla hanımlar ben artık ne yapacağımı şaşırdım bu çocuklara. Eğitim seti mi almadım. Özel hoca mı tutmadım. Neler neler yapmadım. Yok anacım olmayınca olmuyor. Sevdiremedim benimkilere kitap okumayı. Ders çalışıyorlar dersleri iyi maşallah ama kitap okumuyorlar. Ne yapsak bilemedim? (Derin bir şekilde nefes alıp vererek).

Kadın 2 (37): Ah bacım bir tek sen değilsin ki, çocuğunun kitap okumamamsıyla uğraşan. Eline telefonu aldı mı, bilgisayarın başına çöktü mü kalkmıyor ne yapsam da. Söz dinlemiyorlar. Ayol babalarından falan da korkmuyorlar.

Kadın 3 (43): kızlar hadi sizinkiler çocuk, akılları almıyor. Benimkilerin biri lisede biri üniversitede. Ama ikisi de zoraki okuyor. Hele üniversiteye giden nasıl kazandı bilmem okulu?

Nazife Hanım (54): Hanımlar valla benimkilerde kolay okumadı ama ben benimkileri hiç sıkmadım şunu oku, bunu yap diye. Hep yanlarında kitap okudum. Onlar da benden gördükçe küçükten aldılar ellerine kitabı bir daha da bırakmadılar. Okumayı sevdiklerinden ders çalışmak da zorlarına gitmedi. Benim gayretim ve örnek oluşum onlara iyi geldi. Onlar da gayretli tabi maşallah (biraz böbürlenerek) eh bu kadar zeki olmasalar tıpya da tutturamazlardı bence. Yani diyeceğim çocuğu korkutarak, zorlayarak ders çalıştırtamazsın. Çocuğa iyi örnek olacaksın benim gibi. Çocuğun yanında pembe dizi açıp izlersen, telefonda oyun oynarsan, çocuğa kalkıp da ders çalış diyemezsin. Çalışmaz. Ayol dizi takip ediyor sizin kızlar hep. Daha 12 13 yaşındalar hep. Çocukların yanında bari izlemeyin. Benden size tavsiye olsun canlarım. Hava atmak, böbürlenmek gibi olmasın ama ana ne yaparsa çocuk da onu yapar. Elhamdulillah ben iyi örnek olmuşum her şeyimle evlatlarıma. Aynı benim gibi merhametli ve çalışkanlar. O yüzden de ikisi de insanlara yardım etmek için tıp okuyup, doktor olmak istedi. Benim babam okutmadı yoksa ben neler olurum da işte. Bana nasip olmadı. Evlatlarıma nasipmiş. (Memnun ve gururlu bir ifade ile). Ayyy hanımlar neyse ya (şen bir kahkaha atar). Kendimi övüyor gibi oldum ama benim izlediğim yol buydu. Naçizane size de tavsiye olsun. Beğenen alır kullanır fikri, beğenmeyen bildiği yoldan devam eder ama benim çok şükür aldığım sonuç ortada.

Kadın 2 (37): Nazife ablacığım valla haklısın her dediğinde. Benim ki akşam eve geldi mi yemeğe yer dire televizyon karşısına oturur. Ara sıra çocuklarla ilgilenir hakkını yemeyeyim ama hep gözü televizyonda olur. E benim kızlarda babacı yani, baba ne yaparsa onu yaparlar. Baba televizyon izlerse onlarda televizyona dalar ki başından kaldırılabilene aşk olsun, baba yokken de gündüz ben youtube da video izlerim, onlarda o sırada benimle izler. Pek meraklılar, bir şey öğreniyorlar diye başta bir şey demedim ama iyice bağımlı oldular. Şimdi ben izlemesem bile kendileri açıp izliyorlar. Hiç izin almak falan yok. Kaldı ki oturup kitap okuyacaklar. Ah ah ne yapsam bilemedim.

Kadın 1 (33): bizim evde de durum aynı. Bir ara bende müziğe meraklı diye benim oğlanı kursa falan yazdırdım ama bilgisayar oyunu denen bir illet var ki, onu oynayacam diye kursu da boşladı. Nazife abla sen haklısın çocuğa ne gösterirsen onu yapıyor. Ben hep boş işlerle oyalandım. Onlarda beni taklit ediyor.

Kadın 3 (43): kızlar durum bizde de aynı benimkiler lise bitip üniversiteye başlayana kadar pek bir çalışkanlardı. Hevesli hevesli kitap okurlardı. Ben de okurdum çünkü yanlarında

fırsat buldukça ama okula başladılar, okuma huyları gitgide çevreye ayak uyduracaklar diye bozuldu gitti. Şimdi tek dertleri kankileri ile gezmek tozma kafe kafe (hayıflanarak). Nazife ablacım seni gerçekten canı gönülden tebrik ediyorum. Hepimize çok güzel bir tavsiye de buldun. Sen maşallah çok güzel örnek oldun evlatlarına. Şimdi ikisi de ne güzel yerlerdeler. Tabi senin emeğin, zekânın katkısı çok büyük. Sen kendini çocuklara adadın tabi, herkes yapamaz bunu. Darısı başımıza artık hanımlar.

Bu konuşmalardan da görüldüğü üzere Nazife Hanım yaptığı konuşma ile gündeki bütün kadınların dikkatini üzerine çekmiştir. Nazife hanım benliğini iki şekilde ortaya koymaktadır. Öncelikle onun çocuklarının başarısı ile övünmesi ve bundan gurulu bir ebeveyn olarak bahsetmesi, çocuklarının başarısı üzerinden benliğini ortaya koyduğunu göstermektedir. İkinci olarak ise Nazife Hanım, çocukların başarısının arkasında kendi ilgi ve zekâsının yattığını düşünüp, bunu dile getirerek benliğini sunmaktadır. Nazife hanımın benliğini doğru bir şekilde gerçek bilgiler ile sunması (çocuklarının akademik başarısı) benliğini içinde bulunduğu sosyal grup içinde başarılı bir şekilde ortaya koymasına imkân tanımıştır. Nazife hanımın başarılı bir şekilde benliğini sunması onun içinde bulunduğu gruba sosyal uyumunu ve kabulünü sağlarken, aynı zamanda onun saygı duyulan bir kişilik olmasını da sağlamıştır. Gündelik yaşamda tüm karşılaşmalar beraberinde benliğin sunumunu da gerektirir. Gündelik yaşamın içinden bir sosyal grup olarak kadın günlerinde benliğin sunumu oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Zira gruba kabul edilmenin ilk koşulu kişinin benliğinin sosyal gruba uyum ve katkı sağlamasıdır.

1.5. Kadın Günlerinde Gösterişçi Tüketim

Tüketim, en basit şekilde üretilen mal ve hizmetlerin insanların tarafından ihtiyaçları karşılamak amacıyla insanlar tarafından kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Ancak literatürdeki bu ilk karşımıza çıkan tanımının aksine tüketim günümüzde oldukça farklı anlamlara gelebilmektedir. Bunda elbette değişen dünya düzeni ve küresel piyasasının çok büyük rolü vardır. İnsanlar artık üretilen nesnelere kendilerine sağladıkları maddi kullanım değerlerinden ziyade manevi tatmin de sağlayan şeyleri tüketme eğilimindedir. Aslında tüketmenin kendisi bizzat manevi tatmin sağlamaya yönelik de olabilmektedir. Tüketim, insanlığın manevi hazlara en çok ihtiyaç duyduğu çağımızda gündelik hayatın en vazgeçilmez parçası haline gelmiştir.

Baudrillard'a göre tüketimin yeri gündelik yaşamdır. Günlük yaşam yalnızca gündelik olayların ve hareketlerin toplamı, sıradanlığın ve yinelemenin boyutu değil, *bir yorumlama sistemidir* (Baudrillard, 2013, s.27). Gündelik hayatta yorumlama yapmayı sağlayan şeylerden

birisi ise tüketmekle alakalıdır. İnsan tükettikleri vasıtası ile gündelik hayatına yeni yorumlar eklemektedir. Örneğin kişinin gündelik hayatında beslenme şeklini vegan bir beslenme şekline çevirmesi onun tüketim alışkanlıklarının da değişmesi anlamına gelmektedir.

Araştırmamızda günlerdeki kadınların mahremiyet algısının moda söz konusu olduğunda her iki kadın gününde de farklılaştığını söyleyebiliriz. Bunun nedeni iki kadın günü grubunun üyelerinin dindarlık düzeyleri ve sosyo-ekonomik düzeylerinin farklı olmasıdır. Apartman kadın günü katılımcılarından tesettürlü olanların moda olan tesettür kıyafetleri daha çok tercih ettikleri, ayrıca başörtüsü yerine görece daha modern ve genç gösterdiği kabul edilen şal taktıkları gözlemlenmiştir. Kuran'ı Kerim Okuma gün grubu katılımcıları moda olan şeylere ilgi duymakla birlikte, kıyafet seçimi konusunda daha muhafazakâr bir çizgide ürünleri olan markaları tercih etmekte ve dini hassasiyetlerini ön plana çıkarmaktadırlar. Pardesü, büyük ipek eşarplar, tüm vücut hatlarını kapatan uzun tunik ve abayalar bu kadın günü katılımcılarının tercih ettiği kıyafetlerdendir. Her iki kadın günü grubunda da giyim modasına büyük bir ilgi söz konusudur. Ancak dini hassasiyetleri çizgisinde bir giyim kuşam anlayışı geliştirmişlerdir. Örneğin, apartman kadın günü grubunda kapalı olan kadınlar tesettür ve açıklık arasındaki bir çizgide olduğu düşünülen kısa tunik, dar paçalı pantolonlar, hatları belli eden elbiseler tercih edebilmektedir. Bununla birlikte her iki günde de, aynı gün grubunda olsalar dahi mahremiyet, giyim kuşam ve gösterişle ilgili farklı hassasiyetlere sahip kadınlar da bulunmaktadır. Bunun temel nedenlerinden birisi günlere katılan kadınlar arasındaki kuşak farkıdır. Kuşak farkı kadınların tüketim alışkanlıklarına da yansımaktadır. Gençler açısından tüketimde etkili olan faktörlere bakıldığında gösteriş, tarz, imaj, sosyal medya ve sosyal uyum gibi temaların ön plana geçtiği söylenebilir (Tekin, 2019, 67). Gençler tüketim nesnelерinin kendilerine sağladığı imaj değerleri ile ilgilenirken yaşlılar ise nesnelерin kullanım değeri ile ilgilenmekte, gösteriş amaçlı tüketim yapmamakta, dahası altın, döviz gibi araçlar vasıtasıyla birikim yapmaya çalışmaktadırlar. Genç kuşak için ihtiyaç olarak görülen pek çok şey yaşlı kuşak için fuzuli harcamalara neden olan gereksiz eşyalardır. Kadın günlerinde yaşlı kuşak bir kıyafeti birden fazla kez giyerken, orta kuşak bir kıyafeti farklı ve yeni parçalarla kombin yapmaya özen göstermekte, en azından eşarpları her hafta farklı takmaya çalışmakta, genç kuşak ise her hafta birbirinden farklı kıyafetlerle günlere katılım göstermeye çalışmaktadırlar. Kadınlar günlerde kendi yaşlıları olan kadınlar tarafından kabul görmek ve bir imaj oluşturmak için rakipleri yine katıldıkları günlerdeki kadınlar olan bir tüketim yarışına girmektedirler. Baudrillard'a göre toplumun tüm düzeylerinde “sonradan gelen” kuşaklar kendi gösteri eşyalarını talep etmektedirler (Baudrillard, 2013, 125).

Kadın günlerinde genç ve orta yaş grubundaki kadınlar gösteriş yapmak için öncelikli olarak kıyafeti seçmiş, daha sonra ise ev eşyalarını tercih etmiştir. Çünkü kıyafet kişinin kamusal alanda en görünür sosyal statü gösterenidir. Kıyafetin ve ev eşyasının gösterge değeri arttıkça kadınlar kendilerini mutlu hissetmekte, tükettikleri nesnelere üzerinden takdir görmeleri daha çok tüketme arzusu yaratmaktadır. Artık tüketim nesnesini elde etmek değil, sürekli olarak tüketebilme gücüne sahip olmak önemli hale gelmiştir. Kadın günlerinde kadınların sohbetler esnasında birbirlerine neredeyse tüm aldıkları eşyaları söylemeleri buna örnek verilebilir. Apartman kadın günü grubunda gün esnasında ev sahibi olan kadına 3 defa kargonun kıyafet alışverişi paketlerini getirmesi ve diğer kadınların bu duruma özendiklerini belirten “oh ne güzel, bizim kocamızda böyle her istediğimizi almamıza izin verse keşke” gibi cümleler kullanmaları da ilginç bir örnektir. Ev sahibi olan kadının “boşuna zengin adam ile evlenmedim” şeklindeki cevabı ise kadın günlerinde kadınların kocalarının statüleri ve servetlerini kullanarak gösteriş yaptıklarını da göstermektedir. Erkilet’e göre malikâne, mobilya ve süslemeler gibi kadın da bir süs ve kocasının servetinin bir gösterenidir (Erkilet, 2018, 123). Kadınların kocaları sayesinde elde ettikleri zengin kadın imajı, diğerleri tarafından daha yakın ilişkiler kurma ve zengin olanın statüsünden faydalanma gibi konuları da açığa çıkarmaktadır. Kuran’ı kerim okuma gününde kocası fabrika sahibi olan kadının bazı günler öncesinde diğer grup üyeleri ile birlikte alışverişe çıkması buna örnek verilebilir. Diğer kadınlar alışveriş esnasında zengin olan kadının, esnaflar arasında tanınmış olmasından faydalanarak yaptıkları alışverişlerde indirim yaptırabilmektedirler

Tüketim insanlara gündelik hayatlarına yeni yorumlar ekleme, gündelik hayatın sıradanlığını bir nebze olsun kırma imkânı sundukça ihtiyaç dışı dahi olsa da yaygın bir alışkanlık haline gelmeye başlamıştır. Özellikle üretmeden tüketmek gündelik hayatın en sık gerçekleştirilen eylemi haline gelmiştir. Örneğin, metropolde yaşayan bir üniversite öğrencisinin sabah evden çıktığında kahvaltı niyetine aldığı hamburger, ders arasında dünyaca ünlü bir kahve zincirinden özel olarak adının yazılı olduğu bardakla aldığı filtre kahve, okul dönüşü eve giderken tüketmek için aldığı hazır paketli cipsler, içecekler... Bu liste elbette daha da uzatılabilir. Tüm bunlar kişinin maddi ve zorunlu ihtiyaçlarının yanı sıra belli marka değerleri taşıdıkları düşünüldüğünde tüketime farklı anlamlar da yüklenebilmesinde ve tüketimin anlamının değişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Artık tüketilen ürün değil, tüketimin kendisi bir mutluluk kaynağı haline gelmiştir. Bunda gündelik yaşamımızın vazgeçilmez parçası olan televizyon reklamlarının payı oldukça büyüktür. Reklamlar, tüketilen ürünün kişiye daima mutluluk vereceği üzerine kuruludur. Reklamdaki temsili tüketici ürüne kavuştuğu anda yüzünde hep bir gülümseme belirir. Bu gülümseme, ürüne

ihtiyacı olmayan ancak mutluluğu amaçlayan tüketicinin ürüne olan talebini arttırmaktadır. Tüketilen ürünün kişiye sağladığı gösterge ve imaj değeri kullanım değerinin önüne geçmiştir. Featherstone'a göre çağdaş toplumdaki hayatın dokusunu dolduran göstergelerin ve imajların hızlı akışı gündelik hayatın estetikleştirilmesinin anlamlarından biridir (Featherstone, 2013, s.125). Gündelik hayat estetik hale getirilmek amacıyla tüketim nesnelere kullanım değerinden ziyade gösterge ve imaj değerine yönelik olarak üretilmeye ve tüketilmeye başlanmıştır. Gerçek dünyanın basit imajlara dönüştüğü yerde, basit imajlar gerçek varlıklar ve hipnotik bir davranışın etkili motivasyonları haline gelir (Debord, 2017, s.38). İnsanlar, satın alma eylemi gerçekleştirecekleri zaman ürünlerin kullanım değeri üzerine değil imaj değeri üzerine çıkarımlarda bulunarak eylemi gerçekleştirmektedirler.

Gündelik hayatın içinden bir sosyal grup olarak kadın günlerinde tüketim ve gösterge değeri ön planda olan tüketim oldukça büyük bir yer kaplamaktadır. Misafirler için hazırlanan ikramlıklar, evin dekorasyonunda kullanılan ürünler, kadınların kılık kıyafetleri gibi misafirlerin gün boyunca dikkatlerini çekebilecek olan her şey kadınlar tarafından gösterge değerleri hesaplanarak hazırlanabilmektedir. Bunlardan en dikkat çeken elbette ki kadınların tercih ettiği kıyafet ve aksesuarlardır. Kadın günlerinde kıyafetler özellikle moda uygun bir şekilde tercih edilmeye çalışılmaktadır. Bu modayı belirleyen ise her zaman televizyon programlarında gösterilen moda akımları değildir. Halk arasında özellikle ev hanımları arasında oluşturulan, özellikle orta sınıf olarak tanımlanan kesimin tercih ettiği birçok ürün de moda olarak görülmektedir.

Örneğin, iki gün grubunda da kadınlar arasında hazır örgü ile yapılan, önü tek bir ipe bağlanan yelekler özellikle orta yaş üstü kadınlarda sıklıkla tercih edilen ve beğenilen bir üründür. Bu yelek kadınlar arasında kayınvalide olmanın ve bu yeleği alabilecek güce sahip olmanın göstergesidir. Bu yüzden orta yaş altı kadınlardan hiç birisi bu yeleği tercih etmezken orta yaş üstü kadınlar bu yeleği satın almakta ve birbirlerinde farklı modellerini gördükçe nereden satın alınabileceğini sormaktadırlar. Apartman günü adı verilen gün grubunda kılık kıyafet ile ilgili dikkat çeken örneklerden birisi de Obama takma adını kullanan ve eskiden pazar esnaflığı yapan kişiden alınan kıyafetlerdir. Bu adam İstanbul'dan ihraç fazlası ya da birebir marka olan ancak çok küçük defoları olan dünyaca ünlü markaların kıyafetlerini getirmekte ve kendi evinin garajında satışa sunmaktadır. Küçük bir ilçe olan Akşehir'de hemen hemen herkes onu tanımakta ve sattığı ürünlerden alabilmek için sabah erken saatlerde evinin önünde beklemeye başlamaktadırlar. Apartman gününe katılan kadınlar için de satılan bu ürünler den alabilmek ve günlerde bu ürünleri giymek oldukça önemlidir. Çünkü bu ürünler dünyaca ünlü markaların etiketlerini taşımaktadır. Kadınların büyük bir kısmı etiketini

taşıdığı değerlilik hissinden dolayı bu ürünleri satın almak istese de geriye kalan küçük bir kısmı da grupta ki çoğunluk bu kıyafetlerden aldığı için gruba uyum sağlamak, diğerlerinden eksik kalmamak adına kıyafetlerden edinebilmektedir. Öyle ki kadınların bir kısmı ev hanımı olmasından dolayı günde toplanan paranın bir kısmını bu kıyafetleri almak için ayırmaktadır.

Kadınların etiketlerde yazılı olan marka isimlerden dolayı bu ürünleri satın almak için bu kadar hevesli olmalarını Micheal De Certau, taktik olarak isimlendirir. De Certau'ya göre gündelik hayat içinde sıradan insanlar üst sınıftaki insanların sahip olduğu ancak kendilerinin mahrum oldukları her şeyi farklı yollardan elde edebilmek için taktikler geliştirirler. Güne katılan kadınlar da normal şartlarda elde edemeyecekleri ürünlere bu şekilde sahip olarak kendilerince taktikler geliştirmişlerdir. De Certau, taktikleri üst sınıfa özenen zayıfın sanatı olarak görür. İnsanların taktiklerin nasıl ve hangi yollarla yapıldığı ile ilgili birçok bilgi ise televizyon ve sosyal medya gibi araçlar vasıtasıyla sağlanmaktadır. Özellikle televizyon dizilerinde taktiksel davranışların gündelik hayattaki yansımaları üzerine Zehra Yiğit yapmış olduğu çalışmada bu konu ile ilgili önemli tespitlerde bulunmaktadır. Yiğit, çalışmasında yayımlandığı dönemde çok büyük bir ilgiyle izlenen Aşk Memnu dizisini taktiksel açıdan ele almıştır. Yiğit, dizide alt sınıftan olan ev çalışanlarının üst sınıftan olan ev sahipleri evde olmadığı sırada evin içinde vakit geçirmenin onlar için nasıl bir mutluluk kaynağı olduğunu ancak bunun aynı zamanda geçici ve sonuçları kötü olan bir taktik olduğunu söyler (Yiğit, 2012, s.137).

Alt ve üst sınıfın farklılıkları üzerine kurulu senaryosu olan bütün dizilerde bu ve buna benzer pek çok taktiksel davranışın örneği bulunmaktadır. Dizilerde işlenen taktiksel davranışların izleyici açısından da karşılığı bulunmakta, dizilerde empati kurulan tüm öğeler ve karakterler ile ilgili taktiksel davranış ve nesnelere gündelik hayatın içinde kendine yer bulmaktadır. Bunların en basit örnekleri dizi karakterlerinin kullanmış oldukları aksesuar ve kıyafetlerdir. Sıla kolyesi, Bihter parfümü, Bihter tokası, Feriha çizmesi gibi daha birçok öğe dizilerden gündelik hayata taktiksel birer öğe olarak taşınmıştır. Taktiksel öğeler daha çok kadınlara yönelik gibi görünse de erkeklerin de aynı oran da sosyal medya ve televizyon dizilerinden etkilenerek kendilerince taktiksel öğeler geliştirdikleri bilinen bir durumdur. Özellikle, dizilerde kaba kuvvet ve suç eğilimi gösteren başrol erkek oyuncuların giydikleri kıyafetler ve kullandıkları aksesuarlar kısa süre içerisinde moda haline gelebilmekte, erkekler bu modayı takip ederek kendilerini özendikleri başrol karakterlerine benzetmeye çalışabilmektedir. Erkeklerin de bu şekilde taktiksel davranışlar ile gündelik hayatta var olmaya çalıştıkları bilinmesine rağmen, Lefebvre'nin de dediği gibi gündelik hayatın ağırlığı

kadınlar üzerinedir (Lefebvre, 2016). Bu yüzden gündelik hayatta taktiksel davranışların en iyi oyun kurucuları ve aynı zamanda en iyi oyuncularını kadınlardır.

Katıldığımız kadın günlerinde kadınların gündelik hayatta kurguladıkları taktiksel davranışlar açısından pek çok örnek gözlemlenmiştir. Bunlardan ilki Apartman günü adı verilen kadın günü toplantısı sırasında gerçekleşen şu ilginç olaydır. Kadınlar misafir oldukları evin hanımı ile selamlaştıktan sonra ellerinde kol ve el işi çantaları ile salona geçip yerlerine oturmaktadırlar. Kısa bir hâl hatır sormadan sonra açılan herhangi bir konu üzerinden sohbet etmeye başlamaktadırlar. Bu gün grubunda sohbet konusu kadınların günde takmış oldukları çantalar üzerinden devam etmiş, kadınlar arasında şu konuşmalar gerçekleşmiştir;

Kadın 1 (33): Ay hanımlar Perşembe pazarının köşedeki çantacıya bir çantalar gelmiş ki, görmeniz lazım hepsi çok güzel. Adam orijinalden farksız diyor. Cidden öyle. Aldım hemen bende iki tane dayanamadım valla. Bu ay ördüğüm oyuncak bebeklerin parası hep oraya gitti.

Kadın 2 (49) : kız hülya sen daha yeni almamış mıydın çantanı, eskidi mi de hemen? (Şaşkın bir ifade ile sorar)

Kadın 1 (33): İlahi Pakize abla sen illa eskিয়েince mi yeni bir şey alırsın? Hem ne için çalışıyoruz. Rahat yaşamak rahat etmek için. Tabi ki canımız çektiğinde en güzelini en iyisini alıp giyeceğiz, takacağız. Ne yapcaz parayı yoksa kefenin cebi yok ki öbür dünya ya götürsek. Demi ama hanımlar. Ya konuşun biraz siz de haksız mıyım yani? (Biraz yüksek bir sesle ve tepkili bir şekilde söylemiştir).

Kadın 3 (58): Hülya kızım sen de kendince haklısın kızımda yani varken niye bir daha bir daha alıyorsun ki? Tamam, kazanıyorsun Allah bereket versin de yarın bir gün çocukların evlenecek lazım olur, biriktir paranı. Benden sana abla tavsiyesi. Bak benim oğlan evlendi. Az uz para gitmiyor yani. Oğlan çalışıp biriktirdi, biz biriktirip bir kenara koyduk da öyle borçsuz harçsız altından ancak kalktık düğünün.

Kadın 4 (37): Pakize abla haklısın da Hülya da haklı yani şimdi. Bu zamanda giyiniş süslenmeyeceğiz, gücümüz yettiğinde marka şeyler almayacağız da ne zaman alacağız. Abla yanlış anlama ama sizin içiniz geçmiş biraz. Hülya ne güzel marka marka alıp giyiyor, kullanıyor. Gücü yetiyor ki alıyor.

Kadın 5 (38): Bende Hülya'ya katılıyorum ablalarım gücümüz yettiğinde marka alıp giyebiliriz. Ne var ki bunda? Hem bakın bende çocuklarıma hep belli markalardan indirim görünce alıyorum. Hem çok kaliteli. İndirim olunca siz almaz mısınız yani? Çocuklarımızın da hakkı iyi ve kaliteli giyinmek.

Kadın 6 (42): Pakize abla tutumlu olalım diye her şeyden fedakârlık etmek eskide kalmış ya da zamanımızda her şey bol ve çeşitli. Sizin zamandaki gibi değil ki. Bende benim kıza hep lisanslı kaliteli oyuncaklar alıyorum. Marka olmayanları da görüyoruz yani çocukları hasta ediyor. Hem eve mobilya ya da beyaz eşya alırken hep en kalitelisini almaya çalışıyoruz. Pahalı da olsa bir şeyden kısıp en iyisini alıyoruz. Ev eşyası bizden değerli mi canım?

Bu konuşmaların ardından kısa bir sessizlik olmuş ve kadınlar başka bir konu hakkında konuşmaya başlamışlardır. Bu örnekte güne katılan kadınların çoğunun konuşmalarından marka değeri yüksek olan ürünleri alıp tüketmeye önem verdikleri anlaşılmaktadır. Ancak kadınlar marka değeri yüksek olan ürünleri tüketmeyi gösterge değerinden faydalanmaktan ziyade kaliteli olmasından dolayı tercih ettiklerini dile getirmektedirler. Tabi ki markalı ürünlerin kadınlar için birer gösterge değeri taşıdığı da bilinen bir gerçektir. Bu kaniya varmamızın nedeni de aynı gün grubuna katılan kadınların ileriki tarihte gerçekleşen apartman gününde gözlemlenen şu konuşmalardır;

Kadın 1 (37): Aaa abla çantan ne kadar güzel. Dur bi bakayım. Abla orijinal mi bu inanmıyorum. Geçen gün instagram da bir fenomen anlatıyordu. Çok pahalı bu çanta. Ay inanmıyorum bayıldım valla. Nerden, nasıl aldın? (Oldukça heyecanlı bir şekilde).

Kadın 2 (43): Tatlım orijinal tabi ki. Ayol çakma ürün kullanır mıyım ben? (Kibirli bir eda ve jestlerle dile getirmiştir). Eşim almış sağ olsun evlilik yıldönümü hediyesi.

Kadın 3 (45): Ayten bayıldım kız çantana. Eşin de zevkliymiş marka almış hediye. Bizim ki hayatta marka şeyler almaz hele ki çanta. Keşke azıcık senin kocandan ders alsan (kahkaha atarak).

Kadın 1 (37): Ay abla valla sen de eşinde çok zevklisiniz alışveriş konusunda. Geçen örttüğün eşarpta baya ünlü bir markanı. Tabi gelir güzel olunca marka ürünler alıyorsunuz hep. Ne kadar güzel.

Kadın 5 (53): hanımlar eşyanın güzel olması için illa marka olması mı gerekli. Aynı markanın tıpatıpını yapıyorlar şimdi. Her şeyi aynı sadece etiketi farklı. Geçen benim evde gördüğünüz biblolar ünlü bir markanın çakması. Üç buçukçudan aldım. Hem de marka olanın fiyatının onda birine. Hiçbir fark yok. Hepiniz de bayıldınız yani. (Bütün kadınlar aynı anda gülmeye başladılar).

Bu örnekte güne katılan kadınların markalı ürünlere sahip olmak istemelerinin yalnızca kaliteli olmasından dolayı olmadığı anlaşılmaktadır. Kadınlar aynı zamanda marka ürünlerin etkileşim içinde oldukları sosyal ortamlarda onlara birer imaj sağlamasından dolayı da onlara

sahip olmak istemekte, satın aldıkları ürünlerin diğerleri tarafından fark edilip, dikkat çekmesini de istemektedirler.

Gözlemlediğimiz diğer kadın günü olan Kuran'ı Kerim okuma gününde kadınların tüketimlerinin gösteriş konusu olması ile ilgili ilginç örnekler gözlemlenmiştir. Kadınlar gösterişi kılık kıyafet ve evlerine yeni satın almış oldukları eşyalar üzerinden yapmaktadırlar. Fakat bu gün grubunda gösterişi yapılan ürünün marka değeri göz ardı edilmektedir yani ürünün marka olup olmamasının bir önemi yoktur. Daha doğrusu ürünün herkesçe bilinen pahalı bir marka olmasından ziyade kadınlar arasında yaşadıkları yerdeki moda olan yerlerden alınmış olması gösteriş yapmak için daha önemlidir. Kuran'ı Kerim okuma gününde gözlemlediğimiz şu örnek tam da bu durumu yansıtmaktadır;

Kadın 1 (45): abla perdeleri diktirmişsin. Ne kadar güzel olmuş.

Kadın 2 (46): Evet diktirdim. Hem de çok uyguna. Bu adamlar işi biliyor valla uyguna dikti ama öyle bir reklamını yaptı ki bütün evin perdesi yenilendi. Hem başka şeylerde aldım. Hem kendime hem kızın çeyizine. Çok memnun kaldım bende. İyi ki bana demişsiniz orayı. Benim bey bile memnun kaldı fiyattan sonra (kahkaha atarlar).

Kadın 1 (45): Aynen Havva abla bu adam işini hem güzel hem uygun yapıyor. Akşehir'in bir numarası valla. Hem o kadar çeşit var ki ben evlenirken tüm çeyizi oradan dizdim. Yıllardır bu işi yaparlar. Bana geldiğinizde size geçen aldığım su takımı ile servis yapayım da görün, nasıl güzel nasıl kaliteli (gururlu bir ifade ile dile getirmiştir).

Kadın 3 (51): ay hanımlar neresiymiş orası hemen bana da söyleyin, bi ben mi bilmiyorum ayol küçücük Akşehir'de? İyice merak ettim.

Kadın 2 (46): Ayten abla, anıtta Kaplan çeyiz var ya orası işte. Sen biliyorsun ya nasıl bilmezsin. Seninle Büşra'ya düğün hediyesi nevresim almıştık oradan.

Kadın 3 (51): tamam tamam bi an başka yerden bahsettiniz sandım. Biliyorum tabi. Sonradan gidip aynı nevresimden kendime de almıştım. Ay Akşehirli olup da oradan ürün almayan kaldı mı zaten? Akşehir'de oradan ev eşyası almak modadır.

Kadınlar bu mağazadan alışveriş yapmayı gösteriş yapmak için bir araç olarak görmekte, oradan aldıkları ürünleri diğer kadınlara göstermek istemektedirler. Bu gün grubunda kadınların gösteriş yapmak amacıyla tüketim yaptıkları konulardan birisi de kıyafet alışverişleridir. Diğer kadın günü olan Apartman gününün aksine bu kadın günü grubunda kadınlar yerli esnaftan kıyafet alışverişi yapmak yerine, internet üzerinden satış yapan uygun fiyatlı tesettür giyim sitelerinden alışveriş yapmayı tercih etmektedirler. Bu sitelerden sık sık alışveriş yapmak gün grubundaki özellikle orta ve genç yaş grubu kadınlar arasında gösteriş

yapmak için önemli bir fırsattır. Öyle ki kadınlar her hafta bu sitelerden sipariş verip, aldıkları kıyafetleri günlerde giymek için kendi aralarında yarışa dahi girmektedirler. Genç ve orta yaşlı kadınlar arasında böylesi bir gösteriş yarışı varken, güne katılan daha yaşlı kadınlar arasında da gösteriş yapma konusu olan şeyler daha çok el emeği gerektiren ve yapımı diğerlerine göre daha zor olan iğne oyası yazma, örgü yelek ve örgü şallar edinmek üzerinden olmaktadır. Özellikle el işine güvendikleri, güzel yaptığını düşündükleri kişileri birbirlerine önermekte, bu kişilerden aldıkları el örgüsü ürünleri çoğunlukla yalnızca günlere katılırken kullanılmaktadırlar.

Her iki gün grubunda da gösterişçi tüketimin örnekleri bulunmaktadır. Fakat iki gün grubunun aynı ilçede yaşıyor olmalarına rağmen aralarında belirgin farklar bulunmaktadır. Özellikle iki gün grubunun yaşadıkları muhit ve güne katılan kadınların eşlerinin meslekleri, kendi meslekleri ya da ev hanımı olmaları gibi değişkenler iki gün grubunun gösteriş yapmak amaçlı yaptıkları tüketimlerde farklılıklar oluşturmaktadır. Kuran' ı Kerim Okuma günü grubunda alışveriş yapıyor olmak bizzat gösteriş konusu olabilmekte iken, Apartman Günü grubunda pahalı markalardan alışveriş yapabiliyor olmak gösteriş konusudur. Tüm bu örneklerden de görüldüğü gibi gösteriş yapmanın kadın günlerinde büyük bir yer kapladığını söylemek mümkündür.

1.6.Alan Açma Girişimi Olarak Kadın Günleri

Türkiye'de kadınlar gündelik yaşamlarının bir parçası olan boş zaman etkinliklerini sosyalleşme, rahatlama, deşarj olma gibi amaçlara yönelik olarak düzenlenmeye çalışırlar. Ancak toplumsal hayatın pek çok alanında olduğu gibi boş zaman kullanımı konusunda kadınlar erkeklere göre dezavantajlıdır. Ataerkil toplum yapısında kadınlar çalışsın veya çalışmasın boş zamanlarını ev işleri, çocuk bakımı gibi daha çok cinsiyet rollerini gerçekleştirmekle harcamak durumunda kalmaktadırlar. Bununla birlikte kadınların boş zamanlarında kendileri için yeni bir yaşam alanı inşa etmeye çalışmaktadırlar. Bu yaşam alanında kendine has bir kültür, dil ve söylem geliştirilir. Kadın günleri böyle bir yaşam alanı oluşturma girişiminin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Günler, kadınların birçok yönden ihtiyaç duydukları şeyleri karşılayan kişisel bir boş zaman etkinliği olmakla birlikte, kadın kadına olması ve ev içi alanla sınırlı tutulması gibi nedenlerden dolayı ataerkil düzenin devam etmesini de sağlayan bir etkinlik olmaktadır. Bununla birlikte kadın günleri ortaya çıktığı andan itibaren kadınlar için en iyi alan açma şeklidir.

Alan kavramı kullanıldığı bağlam içerisinde yeniden tanımlanabilen bir kavramdır. İnsanlar yeni bir alan açarken bazı sermaye türlerini kullanırlar. Bourdieu'ya göre her alanda kullanılabilen temel sermaye türleri olmakla birlikte iktisadi, kültürel, toplumsal ve simgesel

sermayeler açılacak olan alanlar için anahtar görevindedir (Bourdieu, Wacquant, 2014, 82). Farklı sermaye türlerinin önem dereceleri içinde buldukları şartlara göre değişebilmektedir. Bourdieu toplumsal, ekonomik ve kültürel olmak üzere üç temel sermaye türünden bahseder. Bu üç sermaye türü toplamda simgesel sermayeyi oluşturur. Bourdieu, alan ve sermaye arasındaki bağlantıyı net bir şekilde gösterebilmek için oyun metaforunu kullanır. Hayat bir oyundur ve oyunun oynandığı yer ise alandır. Her bir oyuncunun oyunu kazanmak için ortaya koyduğu kozlar ise sermaye türleridir. Bourdieu, alan ve sermaye kavramının vazgeçilmez bir diğer unsuru olarak habitusu görür. Bourdieu'nun habitus olarak tanımladığı tam da bu bağlamda “bir oyundaki her oyuncunun bir sonraki hareketi, bir sonraki oyunu, bir sonraki vuruşu sezgileriyle kavrama kapasitesi” olarak toplumsal alanda bireyin konumlanışını imler (Aydemir, 2011, 47). Habitus yaşam boyunca insanların tekrar ederek oluşturdukları davranış kalıplarıdır. Habitus, toplumsal yapılaşmanın, dünyanın anlamını, daha açık bir deyişle anlamlandırılmasını ama ayrılmaz bir biçimde geleceğe yönelimini kılıfsal olarak oluşturmamızı sağlayan tüm öneleme ve ön varsayımların ilkesidir (Bourdieu, 1999, 495). Habitus ve alan birbirini besler ve birbirini tamamlar. Bir alana dâhil olmak ya da var olan alanda yer açmak için o alanın habitusuna da girmek gerekmektedir. Örneğin bilim insanı olmak isteyen birisi o alandaki bilimsel sermayeyi edinmek ve o bilimsel çevrenin habitusunu kendisi için çıkış noktası kabul etmek zorundadır yani bu alanın kurallarına bağlı kalmak zorundadır (Wacquant, 2007, 63).

Bourdieu sermaye çeşitlerini şöyle tanımlar. Anında ve doğrudan paraya çevrilebilir ve mülkiyet hakları biçiminde kurumsallaştırılabilir olan *ekonomik sermaye*; belirli şartlar içinde ekonomik sermayeye çevrilebilir olan ve eğitim vasıfları biçimlerinde kurumsallaştırılabilir olan *kültürel sermaye* ve son olarak toplumsal yükümlülüklerden (“bağlantılar”) oluşan, belirli şartlar içinde ekonomik sermayeye çevrilebilir ve bir soyluluk unvanı gibi biçimlerde kurumsallaştırılabilir olan *sosyal sermaye* (Bourdieu 2010: 49).

Gündelik hayatta aile, akrabalık ve arkadaşlık ilişkileri gibi ilişkiler sosyal sermayenin oluşmasında birincil ilişkilerdir. İnsanların gündelik aktiviteleri içerisinde sıklık derecesine göre aile üyelerinden sonra en yoğun ve yakın ilişki kurdukları sosyal çevrelerinde komşuları ya da arkadaşları yer alır (Aydemir, 2011, 130). Bu ilişkiler insanların sosyal faaliyet alanını genişletir. Ayrıca bu ilişkilerde kurulan karşılıklı güven ve samimiyet insanların sosyal sermayelerini arttırarak hayat boyunca girecekleri diğer ilişkiler ve gruplara katılım için aracılık eder. İnsanlar yeni alana girerken ya da kendilerine alan açarken sosyal sermayeleri ile girer, girdikleri andan itibaren ise önceden var olan habituslarını girdikleri alanın habitusu

ile uyumlu hale getirmeye çalışırlar. Ancak bu sayede girdikleri alan diğer bir deyişle oyun da başarılı olarak mevcudiyetlerini devamlı kılabilirler. Kadın günleri tam da böylesi bir alan açma girişimi olarak kadınların sosyal, ekonomik ve kültürel sermayeleri ile katıldıkları bir sosyal gruptur. Kadınlar benzer habitusu ve sosyal sermayeyi paylaştıkları diğer kadınlar ile gündelik hayatın içinde ama aynı zamanda gündelik hayatın dışına da çıkarak sosyalleşmek, rahatlamak ve deşarj olmak amacıyla kadın günlerini düzenlerler. Bu günlere sonradan katılım sağlamak için gün grubunun habitusuna uyum sağlamak ve gün grubundaki kadınların sahip olduğu ekonomik, kültürel ve sosyal sermayelerin düzeyinde bir sermaye bütününe sahip olmak gerekmektedir. Ekonomik düzey – bir gösterge olarak- insanların yaşam tarzları, kurdukları ilişkiler, kültürel sermaye gibi toplumsal alanda kendilerini ifade etme imkânlarını ve toplumsal ilişki düzeylerini önemli ölçüde etkiler (Aydemir, 2011, 118). Kadın günlerinde bu durumun karşılığı olarak iki örnek verilebilir. Bunlardan birisi kadınların kocaları sayesinde elde ettikleri ekonomik sermaye ile gösteriş yapmaları, ikincisi ise çalışan kadınların “benim kendi param vardır hep cebimde” sözünü sıklıkla kullanmalarındır. Ayrıca günlerde ekonomik sermaye olarak diğerlerine göre daha üst düzeyde olan kadınlara karşı diğer grup üyeleri daha çok yakınlık gösterebilmektedir. Kadınlar arasındaki sosyal mesafe kadınların kendileri ya da eşlerinin sahip olduğu sermayeler toplamına göre belirlenmektedir.

Araştırmamıza konu olan iki farklı kadın günü komşuluk ve hemşehrilik gibi mekâna dayalı sosyal ilişkiler etrafında kurulmuştur. Bu günlerden Apartman kadın günü grubu komşuluk ilişkileri temelinde oluşturulmuş bir gündür. Sosyal ve kültürel açıdan homojenlik gösteren “cemaat” tipi toplumlarda komşuluk ve komşuluk ilişkileri daha yoğun ve olumludur (Alver, 2012, 343).Mahalle kültürü temelinde oluşan komşuluk ilişkileri sosyal sermaye açısından yüksek bir potansiyel taşımaktadır. Kadınlar gündelik yaşamda etkileşimlerle inşa ettikleri komşuluk ilişkilerini katıldıkları günlerle daha da pekiştirirler. Komşuluk ilişkilerinin getirdiği dayanışma, topluluk duygusu ve aidiyet hissi kadın günlerine taşınmış olur. Apartman kadın günü grubunda kadınların yarısı aslen Akşehirlidir, geri kalan kısmı ise Afyon başta olmak üzere çevre illerden Akşehir’e eğitim ya da iş nedeniyle göç etmiş ve burada ev satın alarak yaşamaya devam eden kişilerdir. Birçoğunun ailesi başka yerde yaşadığı için komşuluk ilişkilerine önem vermekte, sıkı ve güçlü komşuluk ilişkileri sayesinde karşılaştıkları güç durumları komşularının sahip olduğu sosyal sermaye yardımıyla aşmaya çalışmaktadırlar.

Kuran’ı Kerim Okuma kadın günü grubunda ise kadınları bir araya getiren motivasyon hemşehrilik ilişkisidir. Bu gün grubunda kadınların yüzde doksanı Akşehir’de yaşayan ancak aslen Doğanhisar ilçesinin Karaağa köyündendir. Geriye kalan yüzde onluk kısım ise Akşehir

ilçesi ya da başka Anadolu illerinden olan kadınlardan oluşmaktadır. Kadınlar dindarlığı yaşamak için hemşehrilik ilişkisi temelinde günleri kendilerine bir alan olarak açmışlardır. Bu alanda habitus aynı köken ve ortak kültürden geliyor olmaktır. Ancak kadınların aynı kökenden olmalarına rağmen farklı zamanlarda Akşehir'e göç etmiş olmaları sosyal ve ekonomik sermayelerinin birbirlerinden farklı olmasına neden olmuştur. Kişisel olarak sosyal sermayeler arasındaki farklar artarken, topluluk duygusu ve kadınların grup üyelerine olan güven duygusu azalmıştır.

Sonuç olarak her iki kadın günü grubunda da kadınlar içinde doğup büyüdükları habitusa göre kendilerine yeni alanlar açmaya çalışmakta, açılan yeni alanlarda habitusu devam ettirme ya da habitusa uyum sağlama eğiliminde olmaktadır. Sahip oldukları sosyal sermayenin içeriği olan kültür, eğitim ve gelir düzeyi açtıkları ya da sonradan dâhil oldukları alanda oynayacakları rollerin belirleyicisi olmaktadır. Gözlemlenen her iki kadın gününde de açılan alanın kadınla cinsiyetleşmiş bir alan olduğunu söyleyebiliriz. Günler, kadınlar üzerinde sosyalleşme ve rahatlama gibi birtakım olumlu psikolojik etkilere sahip olmasına rağmen, toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında kadınların ataerkil sistem içerisinde ikincil konuma itilmesinin sonucu olarak katıldığı alanlardır (Karayığit, 2015, 168).

1.6. Kadın Günlerinde İş Bölümü ve Hiyerarşi

Gündelik hayatın her evresinde ihtiyaç duyulan bir olgu olan iş bölümü sosyal hayatın düzenlenmesinde oldukça büyük bir öneme sahiptir. İş bölümünün tarihi insanlık tarihi kadar uzak bir geçmişe dayanmaktadır. İnsanlığın varoluşundan itibaren artan nüfus, insanların kendi aralarında bir dayanışma ve iş bölümü düzeni kurmalarını zorunlu kılmıştır. Avcı toplayıcı toplumlardan günümüz modern diğer bir ifade ile post modern toplumlarına gelene kadar iş bölümü pek çok açıdan değişime uğramış ve uğramaya da devam etmektedir. Geçirmiş olduğu değişimlere rağmen iş bölümünün basit bir tanımını yapacak olursak; toplumsal üretim düzeni içinde, birbirlerine karşılıklı bağımlılığı olan toplum üyelerinin toplumsal görevleri kendi aralarında paylaşarak yerine getirmeleri anlamına gelmektedir. Durkheim'a göre iş bölümü eskinin toplumlarında bir bütünleşme prensibi olan ortak bilincin yerine alarak, toplumsal yapının bütünleşmesine de yardımcı olacaktır (Huther, 2013, s.102).

İş bölümü yalnızca belirli bir üretim faaliyetinin gerçekleştirildiği iş dünyasındaki anlamı ile anlaşılmalıdır. Toplumun her alanında iş bölümüne ihtiyaç vardır. Gündelik hayat içinde insanlar birbirlerinin yardımına ve dayanışmaya ihtiyaç duyarlar. Aile, komşuluk ve akrabalık ilişkileri gibi birçok ilişki türünde iş bölümü grup üyelerini hem bir arada tutar hem

de grubun sağlıklı bir şekilde devamlılığını sağlar. Bu iş bölümü genellikle kişilerin yerine getirdikleri sosyal rollerle paralel bir şekilde işler ve gönüllülük üzerine kuruludur. Örneğin, geleneksel Türk ailelerinde evin babası diğer aile üyelerinin ihtiyaçlarını ve geçimlerini karşılamak konusunda ilk olarak kendisini sorumlu görür. Evin hanımı ise eğer herhangi bir işte çalışmıyorsa eve dair tüm gündelik işlerin kendi sorumluluğunda olduğunu düşünmektedir. Bu durum, geleneksel ailelerde karı ve kocanın toplumun geleneksel kodlarına göre belirlenmiş olan iş bölümüne uyduklarını göstermektedir. Ayrıca kişilerin yaşamları boyunca edindikleri sosyal rollerde, iş bölümünde kendilerine düşen görevi yerine getirmeleri için yol gösterici olmakta, dahası sosyal roller kişilerin içinde buldukları durumlara uygun yeni iş bölümleri ortaya çıkarmaktadır. Roller toplumsal ilişki de yüz yüze kaldığımız olgulardır, bu olgunun gerisinde ise iş bölümü yatmaktadır (Birkök,2004,2).

İş bölümünün sıklıkla sosyal rollere bağlı olarak düzenlendiği toplumsal gruplardan biri de kadın günleridir. Kadın günlerinde de yazılı kurallarla oluşturulmamış diğer toplumsal gruplarda olduğu gibi kendiliğinden oluşan ve toplumun geleneksel kodları ile şekillenmiş iş bölümü ve buna bağlı bir hiyerarşi vardır. Burada hiyerarşiyi sağlayan ise genellikle yaş olmaktadır. Yaşın yanı sıra evli ya da bekâr olmak da hiyerarşiyi şekillendirebilmektedir. Örneğin güne katılan kadınlar arasında mutfak işleri ve ikramlıkların dağıtılması gibi işler eğer varsa öncelikle genç kızların işidir. Daha sonra ise yeni evli ya da yaş olarak diğerlerine nazaran daha küçük olanlar ikramlıkların sunulması işini üstlenmektedir. Ancak ev sahibi olan kişi misafirperverliğini göstermek ve evinin düzenini bilmeyen ancak kendisine yardımcı olmak isteyen misafirlerine mutfak eşyalarının yerini göstermek amacıyla ikramlıkların ilk sunumunda büyük bir rol üstlenmektedir.

Bu durum ev sahibi olan kişinin gruptaki kadınlarla arasında bulunan yaş farkına göre de değişebilmektedir. Örneğin, misafir ağırlayan kadın genç ise gün boyunca ikramlıkları sunma, mutfakta bulaşık yerleştirme, çay ya da kahve yapma gibi işlerden dolayı misafirleri ile oturup sohbet etmeye vakit bulamamasına da neden olabilmektedir. Eğer misafir ağırlayan kadın diğer grup üyelerine göre daha yaşlı ise misafirliğe gelmiş ve ikramlıkları sunacak olan kadınlara yalnızca mutfak düzenini göstermekle yetinebilmektedir. Bu süreçten sonra ise kendisi salona misafirlerin yanına geçip onlarla sohbet ederek gününü tamamlamaktadır. İkramlıklar yenildikten sonra en son kahve yapma görevi de yine genç olan kadınların özellikle de grubun en küçük ve varsa bekâr üyesine düşmektedir. İkramlıklar hepsi yenildikten sonra dağınık kalan mutfak evden çıkılmadan önce toparlanır ve bulaşıklar yıkanır. Ev sahibi olan kadın bulaşıkları kendi yıkayacağı konusunda ısrar etse bile bulaşıkların yıkanmaması ev sahibine karşı büyük bir ayıp olarak görülmektedir. Kadın

günlerinde yalnızca yaşça küçük olanlar iş bölümünde yer alıyor gibi görünseler de güne gelen küçük çocuklu kadınların çocukları ile ilgilenmek görevi de salonda oturan yaşça büyük hanımların görevidir. Kadın günlerinde annesine bağımlı olmayacak büyüklükte olan çocuklar genellikle evde bırakılmakta, çok daha küçük yaşta olanlar güne getirilmektedir. Eğer kadınlar çocuklarını güne getirmeyi tercih etmişlerse onlar için başka bir oda ayarlanır ve orada vakit geçirmeleri sağlanır. Oda da bulunan çocuklara ayriyeten ikramlık hazırlanır ve onlara göz kulak olma görevi eğer varsa genç kızların görevidir. Böylece günlere katılan her kadın kendince bir görev üstlenmektedir.

Kadın günlerinde grubun üyesi olan genç kadınların sunum hazırlama, ikramları sunma, ikramlıklar yendikten sonra bulaşıkları ve mutfağı toplama gibi görevleri üstlenmesi yalnızca iş bölümüne riayet etmek amacıyla gerçekleştirilmemektedir. Maharetini ve saygısını göstermek, övgü almak, üzerine düşen sosyal rolü gereği gibi yerine getirmek ve bu sayede sosyal kabulü sağlamakta amaçlanabilmektedir. Örneğin yeni evli olan bir kadının kendisinden yaşça büyük olanlara özellikle de güne katılım sağlayan en yaşlı kadınlara –kendisi o gün misafir ağırlayan ev sahibi olmasa dahi- çay ikramında bulunması onun gündeki diğer kadınlar tarafından iltifat almasını ve saygılı bir insan olarak anılmasını sağlamaktadır. Katılım sağladığımız iki kadın gününde de geleneksel kodlar ile şekillenmiş iş bölümü ve dayanışmaya dair pek çok örnek gözlemlenmiştir. Bu örneklerden en dikkat çekici olanlarını gündelik hayat sosyolojisi açısından ele almaya çalışacağız.

Katılım sağladığımız Kuran'ı Kerim Okuma gününde gözlemlediğimiz şu olay iş bölümünün kadın günleri için ne kadar önemli bir konu olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu kadın gününde kadınlar ilk baştaki selamlaşma faslından sonra salondaki yerlerini almış ve kendi aralarında sohbe koyulmuşlardır. Ev sahibi Emine Hanım kısa bir süre sonra müsaade isteyip mutfığa geçmiştir. Daha sonra arkasından birkaç kadın daha gitmiştir. Ev sahibi olan hanım mutfığa ikramlıklarını hazırlamak için gitmiştir. Diğer kadınlar da eğer ev sahibinin arkasından mutfığa gidiyorsa yardım etmek için gittiği düşünülmektedir. Yaklaşık 15 dakika sonra ev sahibi olan kadın elinde ikramların bulunduğu tepsi ile gelmiştir. İkramları dağıttıktan sonra tekrar mutfığa gidip bu sefer de elinde çay tepsisi ile gelmiştir. Çayları da dağıttıktan sonra misafirleri oturmaya fırsat bulamadan bu sefer de çocuklar için hazırladığı bir tepsiyi salonun bir köşesinde oturan çocukların önündeki sehpa dizmeye başlamıştır. Ev sahibi olan hanımın arkasından giden iki genç hanım ise henüz salona geri dönmemişlerdir. Kısa bir süre sonra gün grubunun en yaşlı üyesi olan Nazmiye Hanım mutfığa gitmiştir. Salondakiler bu duruma şaşırmıştır ve birbirlerine ne olduğunu anlamak istercesine bakmaya başlamışlardır. Çünkü grubun Nazmiye Hanım namaz vakitleri ya da abdest almak dışında

kolay kolay oturduğu yerden kalkmamakta, hele ki mutfağa hiç gitmemektedir. Kısa bir süre sonra Nazmiye Hanım geri döner salona. Ev sahibi olan hanım ve onunla birlikte mutfağa geçen kadınlarda ellerinde çay bardakları ile salona gelirler ve aralarında şu konuşmalar geçer;

Nazmiye Hanım (65): hanımlar aşk olsun size, kadın o kadar hazırlık yapmış bizim için, biz bir iki çeşit ikramlık hazırlarken o beş altı çeşit ikram hazırlamış. Birde mutfakta bi o tarafa bi bu tarafa koşturuyor bize hizmet etmek için. İnsan bir yardım etmez mi ayol? Biz de siz peşinden gittiniz kadının diye ona yardım ediyorsunuz sandık. Hepimiz oturduk burada. Ama maşallah siz de kadın orada iş yaparken oturmuş dedikodu yapıyorsunuz. Hadi çoğumuz yaşlıyız ama siz gençler bari biraz yol yöntem bilerseniz. Ayıp olur a kızım! Misafir de gitsen tüm iş ev sahibine bırakılmaz ki. Az da olsa bir işin ucundan tutarsın. Biz böyle gördük. Siz de böyle bilirdiniz ama bugün bir boşluğunuza geldi galiba. Aman kızım alınmayın bu dediklerime ama bunlar kadınların misafirlik adabıdır.

Kadın 1 (41): Nazife teyze tamam haklısın ama biz lafa dalmışız. Ne kadar zaman geçmiş fark etmedik konuşacağız diye bir baktık mutfak masasında da tezgâhta da bir şey kalmamış içeri gidecek. Sonra da sen geldin zaten. Yoksa hiç yardım etmez miyiz? Ayol sen de bizi iyice hayırsız, adab bilmez yaptın (kırgın bir ses tonu ile).

Kadın 2 (45): gerçekten öyle oldu abla, lafa dalmışız. Hem yardım etmeyecek olsak niye Emine ablanın hemen arkasından mutfağa gidelim. Biz de biliyoruz herhalde ev sahibine yardım edileceğini. Hem hiç yardım etmeyenler de var, her gün de oturup duran. Şimdi senin gözün de bi bizi gördü yani aşk olsun. (Kırgın ve daha çok kızgın bir ifade ile dile getirmiştir).

Emine Hanım (63): Nazife Hanım, kızlar haklı ben iş yaparken onlar önemli bir konu konuşuyorlardı. Bende özellikle ses etmedim. Hem ne yaptım ki. Beş dakikamı almadı hazırlamak. Her zaman da yardım ederler bize, bir kere sohbeta dalmışlar. Olur, öyle biz de gençken böyle olurduk arada. Hadi sohbetimize devam edelim tatlıca. Boş verin bu konuyu, hem ben çok güzel Kıbrıs tatlısı yaptım. Nasıl olmuş, baktınız mı tadına?

Emine Hanım ev sahibi olarak, gününün güzel geçmesi ve huzursuzluk olmaması için konuyu değiştirmeyi tercih etmiştir. Onun bu sözlerinden sonra da bu konu kapanmıştır. Ancak Nazife Hanım'ın sözlerinden sonra diğer gözlemlenen kadın günlerinde genç hanımlar ev sahibine yardımcı olma konusunda daha özverili ve dikkatli davranmaya başlamışlardır. Kadın günlerinde basit bir durummuş gibi görünen ev sahibine ya da iş yapan kişilere yardım etme konuları grup üyeleri için oldukça büyük önem arz etmektedir. Çünkü yardımlaşma ve iş bölümü ister yazılı kurallarla ister yazılı olmayan kurallarla belirlenmiş olsun, toplumsal grupların sağlıklı bir şekilde devamlılığını sağlamanın en önemli unsurudur.

1.7. Kadın Günlerinde ‘Gün’ Ritüelleri

Sosyal bilimlerde sosyolojinin ve antropolojinin ilgilendiği konulardan birisi olan ritüeller, özellikle geleneksel eğilimleri fazla olan toplumlarda oldukça büyük bir yer kaplamaktadır. Ritüel kavramı genel geçer bir tanımının yapılması zor olan kavramlardan birisidir. Her toplumda birbirinden oldukça farklı davranış kalıpları ve adetler ritüel olarak gerçekleştirilebilmekte, bu yüzden ritüelin tanımı gerçekleştirildiği topluma göre farklı anlamlara da gelebilmektedir. Aynı şekilde bir toplumun farklı kesimlerinde gerçekleştirilen ritüelsel davranışlar, onu gerçekleştiren insanların ona yüklediği anlamlara göre de çok farklı anlamlar kazanabilmektedir. Tanımının yapılması zor olmasına rağmen ortak özellik ve işlevlere göre ele alındığında ritüel, geleneklere bütünlük kazandıran toplumsal çerçevelerle bütünleşmiş, muhafazayı sağlama almanın pratik bir aracıdır (Giddens, 2011, s.29).

Standart kurallar ve belirli zaman aralıkları ile tekrarlanan davranış kalıpları olan ritüeller, özellikle Batı toplumlarında dini konularla özdeşleştirilerek düşünülmektedir. Ancak ritüeller yalnızca dini konularla ilgili değildir. Aksine gündelik yaşamda insanların dinsel içeriği olmayan en basit eylemlerinde dahi gözlemlenebilmektedir. Ritüel konusunda ritüelin açık tanımı kadar tartışmalı bir konu vardır ki o da ritüelin ibadet ile aynı şey olup olmadığıdır. Biz burada bu tartışmaya ve ritüelin farklı tanımlamaları ile ilgili tartışmalara girmeden, ritüelin az önce belirtmiş olduğumuz tanımı üzerinden kadın günlerinde ritüel davranışları inceleyeceğiz.

Gündelik hayatta toplumsal davranışlara ve insanlar arası ilişkilere de yön veren ritüeller, gündelik hayatın inşasında bizzat başrolü üstelenen kadınlar için de ayrı bir anlam ifade etmektedir. Türkiye’deki kadınlar için önemli bir sosyalleşme aracı olarak kadın günü gruplarında gerçekleştirilen ritüel davranışlar grup üyelerinin gruba aidiyet hissetmelerinin önemli araçlarından birisidir. Kadın günlerinde Türk toplumunda diğer misafir ağırlamalarda olduğu gibi, kapı girişinde misafirin karşılanması bir ritüel haline gelmiştir diyebiliriz. Misafire hoş geldin denildikten sonra varsa eğer çanta ve ceket gibi eşyalarının alınarak askıya asılır, daha sonra ise genellikle misafirin oturulacak odaya geçmesini beklemeden başı ile selam verme, sarılma ya da el öpme gibi davranışlar gerçekleştirilir. Burada gerçekleşen selamlama ritüeli gelen misafir ile yakınlık derecesine bağlı olarak değişebilmektedir.

Örneğin gelen kişi ile yakınlık derecesi fazla ise selamlaşma genellikle kucaklaşma şeklinde gerçekleşir. Kadın günlerinde ev sahibi olan kadının yanında yaşayan ya da eğer o an orada bulunan bir yakını varsa –kızı, gelini ya da herhangi bir akrabası gibi- onunda bizzat kapıda misafir ağırlaması ve hoş geldiniz demesi beklenir. Gözlemlediğimiz Apartman günü

grubunda gerçekleşen şu konuşmalar selamlaşmanın mahiyeti ve önemi açısından dikkat çekicidir.

Güne katılan kadınlar, sıra kendisinde olan bir numaralı dairede oturan Nilgün Hanım'ın evine birbirleri ile haberleşip aynı anda gelmişlerdir. Nilgün Hanım onları oldukça sevecen bir şekilde karşılamış ve şu diyaloglar gerçekleşmiştir.

Nilgün Hanım (54): hoş geldiniz, sefa geldiniz hanımlar (neşeli bir ses tonu ile).

Kadın 1 (37): abla ne kadar şensin maşallah.

Nilgün Hanım (54): sizi görünce çok mutlu oldum ablam, bu arada çok güzel yakışmış elbisen Allah nazardan korusun, dal gibi olmuşsun kız (gülümseyerek ve samimi bir şekilde)

Kadın 2 (43): Nilgün abla senin enerjinden istiyorum birazcık valla çok değil. Hoş bulduk ablam.

Kadın 3 (56): Nilgün gençken de hep böyleydi kızlar, gerçi hala genç maşallah. Hep enerjik güler yüzlü. Kalbi çok güzel ondan sevecen hep böyle. Yüzüne yansıyor ne güzel.

Nilgün hanım tüm misafirleri ile ayrı ayrı ilgilenmiş, hepsine ev terliği uzatmış ve susadıklarını düşünerek öncelikle soğuk içecekler ikram etmiştir. Tüm bu süreç yaklaşık yirmi dakika kadar sürmüştür. 25 dakika kadar sonra misafirlerin bulunduğu salona Nilgün Hanım'ın bir süredir yanlarında tatilde olan gelini Sevcan Hanım gelmiştir. Ancak diğer kadınların Nilgün hanımın gelininin burada olduğundan haberi yoktur ve gelinin salona girmesi ile şu konuşmalar gerçekleşmiştir.

Sevcan (29): (soğuk ve sessiz bir ses tonu ile) Hoşgeldiniz.

Kadın 1 (37): ayol Sevcan sen burada mıydın?

Kadın 2(43): Sevcan asıl sen hoş geldin canım (biraz iğneleyici bir ses tonu ile) duymadın sanırım geldiğimizi?

Sevcan (29): ay yok duydum abla da biraz işim vardı ondan şimdi gelebildim.

Kadın.1 (37): kız bari duydum demeseydin (kahkaha atarak)

Kadın 2 (43): Nilgün abla senin gelin azıcık senden ev sahipliği nasıl olur öğrenseymiş keşke. Sevcan yanlış anlama ama canım eve misafir gelince kapıda karşılanır. Hele ki sen gelinsin, aileyi temsil ediyorsun. Bu nasihat al canım kendine. Hem başkalarını mahcup etmemiş olursun hem de kendin mahcup olmazsın. Hadi biz komşuyuz burada olan burada kalır da. Yabancı birileri gelse ayıplar seni, dikkat et canım böyle şeylere.

Sevcan Hanım bu sözler karşısında kızarmış ve gün boyunca genellikle mutfak ta vakit geçirmiş, mecbur kalmadıkça salona kadınların yanına gelmemiştir. Nilgün Hanım ise bu konuşmalardan sonra oldukça mahcup olmuş, misafirlerini güzel bir şekilde ağırlamak için normalden fazla gayret göstermiştir. Kadın günlerinde basit bir eylemiş gibi görünen

selamlaşma ve misafiri kapıda karşılama eylemi bir ritüel haline gelmiştir. Bu ritüelin yerine tam olarak getirilmeyişi ise sosyal bir grup olan kadın günlerinde grup üyelerinin gruba sosyal kabulünü zorlaştırmakta, ritüeli yerine getirmeyen kişinin benliğini mahcubiyete düşürmekte ve etkileşimi de tehlikeye sokmaktadır. Goffman'ın tabiri ile söyleyecek olursak misafiri kapıda karşılama eylemi kadın günleri için etkileşimin ilk başladığı anda gerçekleştirilen bir ritüeldir. Bu ilk ritüelden sonra kadın günlerinde birçok ritüel davranış gözlemlenebilmektedir. Ancak bu davranışlar her zaman tam olarak ritüelin tanımına uygun olarak gerçekleşmeyebilir. Bu davranışlar daha çok gelenek, görenek ve adet şeklinde toplumda uzun zaman boyunca kalıplaşmış davranışları da içerebilmektedir. Adetler ve gelenekler sosyal ilişkilerin ve toplumsal hayatın düzenlenmesinde büyük bir rol üstlenmektedir. Örneğin; bayramlaşmak ve büyükleri ziyaret etmek, yakınına kaybetmiş kişilere baş sağlığı dilemek, hasta kişilere geçmiş olsun demek, askere gidecek olan kişiyi ziyaret edip ona hediye hazırlamak, lohusa kişiye ev ya da bebek bakımı konusunda yardımda bulunmak, bebeğe ad verilirken ailenin büyüğünün ezan okuyarak ismini vermesi, yeni bir ev satın almış kişiye ev hediyesi alıp ziyarette bulunmak gibi daha sayamayacağımız birçok gelenek ve adet toplumsal bağların güçlenmesi ve toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir zeminde devam edebilmesi için önem arz eden, ritüel hale gelmiş davranışları içerir.

Kadın günlerinde gündelik hayatın içinde de sıkça gerçekleştirilen pek çok davranış ritüel hale gelmiştir. Bunlardan birisi de Türk kahvesi içmektir. Türk toplumunda Türk Kahvesi'nin yeri ayrı bir konumdadır. İster misafirle ister tek başına olsun, kahvaltıdan sonra, akşam yemekten sonra ya da günün herhangi bir anında yorgunluk ya da keyif için Türk kahvesi sıklıkla tüketilen bir içecektir. Bu yüzden kadın günlerinde de özellikle günün son anlarında ikramlıklar yenilip, koyu sohbe geçildiği anda Türk kahvesi ikram edilir. İkram sırasında ise kahvenin yanına lokum çikolata gibi tatlı yiyecekler koyularak servis yapılır. Misafir olan kadınlar kahvenin sunumuna özellikle ayrı bir anlam yüklemektedirler. Bu yüzden o gün ev sahibi olan kadın kahvenin ikram ve sunumuna ayrı bir özen gösterir. İki kadın günü grubunda da bu durum ortaktır. Özellikle katılımcı yaş ortalaması daha genç olan Apartman Günü grubunda genç hanımların kahveyi nasıl ikram ettiklerine daha da fazla dikkat edilir. Örneğin gözlemlenen bir gün de ev sahibi olan kadının 22 yaşında ve bekar olan kızının kahve sunumunu çok güzel bir şekilde yapması tüm kadınlardan övgü almasına neden olmuştur.

Kadın günlerinde ritüel hale gelen davranışlardan birisi de hatıra kalması amacıyla fotoğraf çekilmektir. İki kadın günü grubu da fotoğraf çekinmeyi ritüel bir şekilde sürdürmekte, unutulduğu durumlarda kapı önünde bile olsa birkaç kare çekilmektedirler. Çekilmiş oldukları

fotoğrafları kurmuş oldukları telefon uygulaması grubunda birbirleri ile paylaşmaktadırlar. Ayrıca kadınlar kullanmış oldukları sosyal medya uygulamalarında da sıkça fotoğraf paylaşmaktadırlar. Ancak iki kadın günü grubunda sosyal medya paylaşımlarına bakış açısı ve sosyal medya da fotoğraf paylaşma sıklığı oldukça farklıdır. Apartman günü kadın grubunda tesettürlü kadınlardan bazıları misafirlige geldiği ev ortamında rahat edebilmek amacıyla başlarını açabilmekte, içlerine kısa kollu giyip üstüne aldıkları uzun kollu ceketi eve girince çıkartabilmektedir. Bunu yalnızca rahat olabilme amacıyla yapmamaktadırlar. Apartman kadın günü grubunda tesettürlü olmayan kadınlar da vardır ve bu kadınlar saç bakımına ve makyaja oldukça önem vermektedirler. Bu yüzden tesettürlü kadınlarda namahrem olmayan bu ev ortamında kendilerini bakımlı göstermek amacıyla saçlarını önceden hazırlayıp, üzerine ince bir tülbent örtmek suretiyle güne gelmekte, eve girdikleri zaman da bu tülbendi çıkartmaktadırlar. Bu yüzden bu kadın günü grubunda fotoğraf çekinme durumu diğer kadın günü grubuna göre daha azdır. Buna bağlı olarak da sosyal medya da ya da paylaşım yapılan uygulamalarda fotoğraf paylaşılması hoş karşılanmamaktadır. Eğer sosyal medya da bir paylaşım yapılacaksa fotoğrafta bulunan kişilerden izin alınmakta, fotoğrafta normalde tesettürlü ancak o an tesettürlü olmayan kişiler varsa o kişilerin yüzüne emoji adı verilen büyük resimler konularak fotoğraf paylaşılmaktadır. Böylece kadınların mahremiyetinin de korunduğu düşünülmektedir.

Kuran'ı Kerim Okuma Günü grubunda eve gelince tesettürün çıkarılması gibi bir durum gözlenmemektedir. Bu gün grubunda da tesettürlü olmayan birkaç katılımcı vardır ancak güne gelirken yanlarında getirmiş oldukları tülbenti diğerlerine göre daha gevşek olacak bir şekilde başlarına örtmekte ve hemen hemen gün bitene kadar bu şekilde durmaktadırlar. Gün grubunda başını açanlar olmadığı için fotoğraf çekinip sosyal medya da ve gün grupları için açılmış uygulamalarda paylaşmakta bir mahsur görmemektedirler. Fotoğrafların günün olduğu akşam, gün grubu için açılmış telefon uygulamasında paylaşılması ve paylaşılan fotoğraflar hakkında sohbetin devam ettirilmesi bu gün grubunda ritüel hale gelmiştir.

İki kadın günü grubunda da ritüel olarak fotoğraf çekinilmesi söz konusudur ancak Apartman günü grubunda kadınların çekindikleri fotoğrafları sosyal medya da paylaşma sıklığı çok daha az iken Kuran'ı Kerim Okuma günü grubunda sosyal medya da fotoğraf paylaşmak daha sık tekrarlanan bir davranıştır.

Kadın günlerinde, Türk toplumunun gündelik hayatında önemli bir konumda bulunan geleneksel organizasyonlara da yer verilebilmektedir. Bu organizasyonlar, pek çok insan için küresel hareketlilik hayatın bir gerçeği haline gelse de yerel unsurların gündelik hayatın inşasında hala büyük bir yer kapladığının da kanıtı olmaktadır (Bennet, 2018, s.112). Dış

göllesi (hediği), gelin mevlidi, loğusa mevlidi, bebek mevlidi, 40 uçurma, altı ay kınası gibi bazıları ulusal bazıları yöresel daha pek çok gelenek doğumdan ölüme kadar gündelik hayatımızın bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir. Bu geleneksel törenler zaman içinde başka biçimlere dönüşebilmekte, uygulanışı zamanın şartlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Uygulanışı ya da adları ne kadar değişirse değişsin, gündelik hayata renk katan ve gerçekleştiren kişi ya da kişilerin kendilerini özel hissetmelerini sağlayan bu törenler toplumun vazgeçilmez ritüelleri arasındadır. Kadın günleri de çoğu zaman bu ritüel organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır. Bu yüzden gündelik hayatın akışı içinde büyük bir yer kaplayan bu ritüel organizasyonların en sıkça karşılaşılanlarından bahsetmek, kadın günlerinin gündelik hayatın işleyişine olan katkısını ve yerini anlamak için oldukça önemlidir.

Bu ritüel organizasyonlardan en sıkça karşılaşılanlarından birisi diş göllesi, diş buğdayı ya da diş hediği olarak da adlandırılan, diş ilk kez çıkan bebek için düzenlenen kutlamadır. Diş buğdayı geleneği çok eski bir Anadolu geleneğidir. Bebeğin ilk çıkan dişlerinin buğday gibi sağlıklı ve ömrünün buğday gibi bereketli olması için diş buğdayı âdeti gerçekleştirilmektedir. Ancak bu sebebin dışında bu âdetin gerçekleştirilmesinin sosyolojik ve psikolojik sebepleri de bulunmaktadır. Bebekler ilk dişlerini çıkarırken sık sık ateşlenir ve huysuzlanırlar. Bu yüzden diş çıkarma süreci hem bebek hem anne için oldukça zor geçmektedir. Diş göllesi, bu duruma yeni giren anne için etrafındaki insanlardan maddi ve manevi destek bulmasını sağlamaktadır. Örneğin annenin diş buğdayı yapacağını haber verdiği kişiler o gün erken saatlerde eve gelir ve annenin temizlik, ikram hazırlıkları gibi işlerine yardım eder hem de diş buğdayını pişirirler. Bu sayede anne bebeği ile ilgilenebilmektedir. Ayrıca diş buğdayı gününde anne ve bebek için küçük hediyeler alınmakta, annenin mutlu olması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Diş buğdayında gerçekleştirilen ritüellere sırası ile bakacak olursak, öncelikle diş buğdayının hazırlanması ve ikram edilmesi gelir. Buğday içine katılacak fasulye ve nohutla birlikte haşlanarak, karıştırılır. Daha sonra ister tuzla ister şekerle tatlandırılır ve ceviz fıstık gibi kuruyemişlerle süslenir. Diş buğdayında buğday aşının yanı sıra çeşitli ikramlıklar da hazırlanır. İkinci adet ise bebeğin önüne çeşitli meslekleri ifade eden makas, iğne, kitap, kaşık gibi eşyalar konularak, bebeğin seçip eline aldığı eşya üzerinden bebeğin ilerideki mesleği üzerine tahminler yürütülmesidir. Bu âdetin sonucuna kesin bir inanç bulunmamakta, genellikle kaynaşma ve eğlence amacıyla gerçekleştirilmektedir. Gözlemlediğimiz kadın günlerinden olan Apartman Günü grubunda Diş Buğdayı ritüeli gerçekleştirilmiştir. Böylece hâlihazırda bir sosyalleşme ve yardımlaşma imkânı sunan kadın günleri bebeği olan katılımcılar için ayriyeten bir dayanışma ortamı sağlamış olmaktadır.

Kadın günlerinde sıklıkla gerçekleştirilen ritüellerden birisi de Gelin Mevlidi'dir. Gelin mevlidi de en az diş göllesi kadar eski bir Anadolu âdetidir. Gelin mevlidi, henüz yeni evlenmiş olan kadınların düğünden birkaç hafta ya da 3-4 ay sonrasına kadar gerçekleştirebildiği bir organizasyondur. Yapılışı yöreden yöreye bazı farklılıklar gösterse de, özünde yeni evli bir çift için tanıdık olan kadınların evli çiftin evinde bir araya gelip, onların mutluluğu ve huzuru için dua okumak ve yeni geline hayırlı olsun dileklerinin sunulması için gerçekleştirilir. Misafirlere çeşitli ikramlıklar hazırlanır; mevlit lokumu, gelin şerbeti adı da verilen gül şerbeti, gül kolonyası ikram edilir. Gelin olan kişi o gün için özel bir şekilde hazırlanır ve genellikle beyaz bir elbise tercih eder. Elbisenin oldukça şık olmasına dikkat edilir. Bu durum, yeni gelinin kendisini yeni girmiş olduğu çevrede kabul ettirmesinin en önemli adımlarından birisidir. Daha sonra ise kılık kıyafetinde olduğu gibi yeni gelinin evinin dekorasyonu ve misafirlere için hazırlanmış olduğu ikramlıklarda henüz girmiş olduğu topluluk da kabul görmesinin bir diğer koşuludur. Mevlit sonrasında misafirlere hatıra olarak kalması amacıyla hediyelerde dağıtılabilmektedir. Bu hediyelikler genellikle koku kesesi, gül kolonyası, küçük Yasin'i Şerif kitapları, özel yazılı buzdolabı magnetleri ve anahtarlık gibi şeylerden seçilmektedir.

1.8. Kadın Günlerinin Değişmez Gündemleri ve Konuları

Toplumsal yaşam içinde her sosyal grupta olduğu gibi kadın günleri gruplarında da belli başlı konular üzerinde durulmakta, tek bir konu üzerinden dakikalarca hatta saatlerce sürebilen muhabbetler kurulabilmektedir. Elbette her toplumsal grupta sohbet konusunu oluşturan dinamikler o toplumsal grubun kuruluş amacına ve grup üyelerinin karakter özelliklerine göre şekillenmektedir. Örneğin bir savaş sonucunda gazi unvanı almış olan kişilerin oluşturmuş olduğu bir toplumsal grupta sohbet konusunun savaş hatıraları, askerlik hatıraları, unutulmaz komutanlar ve şahit olunan kahramanlıklar üzerinden ilerlemesi kaçınılmaz bir durumdur. Ancak grup üyesi kişilerin karakter özelliklerine göre zaman zaman sohbet konularının içeriği değişebilmektedir. Örneğin, güncel siyasi olaylar bu toplumsal grubun üyelerinin hararetle bir biçimde tartıştığı bir sohbet konusu olabilmektedir.

Kadın günlerinde de hemen hemen her bir araya gelindiğinde, kadınların mutlaka sohbet konusu olarak açtığı değişmez konular vardır. Bu konular oldukça çeşitlidir. Çocuk eğitiminden, geleneksel tıp ve hastalıklara; kaynana, elti ve görümce hakkında yapılan konuşmalardan, yeni gelin olmanın getirdiği sorumluluklara; televizyon dizileri ve gündüz kuşağı programlarının yorumlanmasından, bekarlar için hayırlı kısmet bulmaya; halk modasından çeyiz alışverişine kadar daha sayılamayacak pek çok konu kadın günlerinde bahsi

geçen ve bir şekilde katılımcıların müdahil olup, sohbetin ve grup içi etkileşimin devamlılığının sağlanmasına yarayan konular arasında yer almaktadır.

Bu sohbet konularının en başında ise belki de kadın günlerinin vazgeçilmez unsuru olan ikramlıkların tarifleri yer almaktadır. Çünkü kadın günlerinin asli olmasa da önemli bir oluşturulma sebebi de sohbe eşlik edecek olan yiyip içme faslıdır. Zira yiyip içme faslı hem sohbe ortam oluşturan bir sunuma hazırlık hem de sohbetin bizzat kendisidir. Çeşit çeşit tatlılar, salatalar, hamur işleri; kekler, börekler, yemek tarifleri, kahve çeşitleri gibi pek çok ikramlık, özellikle misafirlğe gelenlere ikramlıkların sunumu başladığı andan itibaren tüm grup üyelerinin dikkatini cezbeden bir sohbet konusu olabilmektedir. Kadınlar, gün süresince ara ara bu sohbet konusunu açmakta, birbirlerinin tariflerine övgüler sunmakta ve birbirlerinden beğendikleri tarifleri almaktadırlar. Bu sohbet konusu gözlemlenen hemen hemen tüm kadın günlerinde istisnasız olarak karşımıza çıkan bir konu olarak yer almaktadır.

Yemek tarifleri sohbeti zaman zaman yerini diyet, sağlıklı beslenme, zayıflama gibi sohbet konularına bırakabilmektedir. Kadın günlerinin tüm ihtişamlı yemek yeme rütiellerine rağmen zayıflama ve diyet konuları grup üyelerinin dikkatini çeken başka bir konu olmaktadır. Ancak kadınların büyük çoğunluğu hem gönüllerince yemek yemek hem de hemen zayıflamak gibi bir tezat durumu gerçekleştirmeyi hayal etmektedir. Bu yüzden, genellikle birbirlerine kilo vermede oldukça hızlı ve etkili sonuç veren, ancak bırakıldıktan sonra öncekinden daha hızlı bir şekilde verilen kiloların geri alındığı, şok diyetlerin tariflerini vermektedirler. Bu tarz tarifler kadınlar arasında oldukça popülerdir. Fakat kadın günlerinde birkaç azimli grup üyesi dışında diyet yapmak oldukça zor bir durum olarak görülmekte, bununla birlikte her sohbet esnasında çoğu grup üyesi zayıflamakla ilgili açılan sohbet konularına büyük bir ilgi göstermektedir. Ancak kadın günlerinde zayıflamakla ilgili açılan sohbetlerin büyük bir çoğunluğu, diyet yemeklerine oradan da kadınların gündelik hayat içinde sıklıkla yaptıkları normal kalorili yemek tariflerine doğru değişmekte ve böylece sohbet bir şekilde hamur işi ve tatlı tariflerinin paylaşımı ile sonlanmaktadır.

Kadınlar, gündelik hayatın her alanında olduğu gibi oluşturmuş oldukları toplumsal gruplarda da çok fazla sohbet konusu bulabilmektedir. Kadın günleri de bu sohbet konularının en fazla çeşitlendiği toplumsal gruplardandır. Çalışmanın bu kısmında bir toplumsal grup olarak kadın günlerinin hemen hemen hepsinde gözlemlenebilen sohbet konularına sosyolojik bir bakış ile değinilmeye çalışılacak, gözlemlenen iki farklı kadın gününde sohbet konuları ve değişmez gündemlere dair örnek olaylara ve konuşmalara yer verilecektir.

1.8.1. Çocuk eğitimi ve terbiyesi

Gözlemlediğimiz iki kadın gününden biri olan Apartman Günü grubunda bir gün faaliyeti sırasında kadınlar her zamanki gibi kapıda kısa bir selamlaşma gerçekleştirmişlerdir. Daha sonra salondaki yerlerini alan kadınlar herkesin duyacağı şekilde hâl hatır sorma faslı da bitince ikişerli ve üçerli gruplar halinde kendi aralarında derin ve fısıltı şeklinde gerçekleşen bir sohbe koyulmuşlardır. Bu sırada ev sahibi olan kadın ve ona yardımcı olmak için mutfağa giden birkaç genç kadın mutfakta bol kahkahalı bir sohbet eşliğinde ikramlık hazırlıklarına devam etmektedir. Kısa bir süre sonra kadınlardan birinin ilk ve tek çocuğu olan 4 yaşındaki bir erkek çocuğu elinde kırık bir tabanca ile salona koşarak girmiş ve “Annee! geri zekâlı, salak bebek benim tabancamı kırdı” diyerek bağırma ve ağlamaya başlamıştır. Çocuğun argo tabirleri bu yaşta ve bu tavırla bağırarak söylemesi herkeste bir şaşkınlık yaratmıştır. Annesi ise şaşkınlıktan daha çok mahcubiyet dolu bir yüz ifadesine bürünerek ne diyeceğini bilemeden öylece çocuğa bakakalmıştır. Daha sonrasında ise kadınlar ve çocuk arasında şu konuşmalar gerçekleşmiştir.

Kadın 1 (57): Çocuğum onlar nasıl sözler öyle, hiç yakışıyor mu senin gibi bir yakışıklıya? Bir daha öyle sözler söyleme. Sen abisin, bebek o daha, senin oyuncağını bilerek kırmaz ki. Merak etmiştir sadece. Sen öyle kelimeler kullanma olur mu yakışıklı? Çok kötüdür böyle kelimeler. Büyükler hiç öyle sözler söylemez. Sende büyüdün bak bebeğin abisi sayılırsın. Abiler de öyle konuşmaz. (Kadın, çocukla oldukça sakin ve kendinden emin bir ses tonuyla bir eğitimci gibi konuşmuştur).

Çocuk (4): (itiraz ederek ve bağırarak). Ama Hanife teyze annemde bazen bana geri zekâlı diyor. Hem ben kötü bir şey yapmasam da diyor. Şimdi bebek benim oyuncağımı kırdı. Kötü bir şey yaptı o. Geri zekâlı bebek işte! (Çocuk bir süre sonra tekrar ağlamaya başlar).

Çocuğun bu sözlerinden sonra annesi daha mahcup bir yüz ifadesi takınmış, morali bozuk bir şekilde çocuğunu susturmaya çalışmıştır.

Çocuğun annesi olan kadın (32): yavrum çok ayıp! Hiç öyle söylenir mi? Sen abisin o bebek, senden çok daha küçük. Hem ben ne zaman öyle kötü sözler söyledim. Bak teyzelerin yanında böyle söylemen anneni çok üzer. Bende mi ağlayayım şimdi. Hadi sakinleş, sana yenisini alırsın kırılan oyuncağın. Hatta daha güzelini alırım ben oğluşuma, ağlama hadi bak teyzelerin de başı ağrımış senin ağlamandan.

Çocuğun annesi bu konuşmasıyla çocuğu biraz sakinleştirip, çocukların oyun oynadığı odaya dönüp oyun oynamaya devam etmesi için ikna etmiş ve odaya diğer çocuklarının yanına götürmüştür. Bu sırada salonda oturan kadınlar arasında şu konuşmalar geçmiştir.

Kadın 2 (38): Hanife abla, valla Sevinç’in işi çok zor. Çok şımartmışlar çocuğu, ne dese yapmışlar. Bu yaştan sonra nasıl terbiye olacak bu çocuk böyle. Küçücük yaşta bir sürü

kelime öğrenmiş ağzına yakışmayan. Benim oğlanın çocukta aynı yaşta Selim’le ama gelin öyle bir terbiye vermiş ki, yaşıtlarına falan “canım arkadaşım, dostum” diye kelimeler söylüyor. Annesinden izinsiz asla bir şey yapmıyor. Dışarıda falan asla her şeye saldırmıyor. Gelinim diye demiyorum. Bu devirde çocuğu böyle alıştırmak çok zor. (Gayet gururlu ve böbürlenmiş bir ifade ile konuşmuştur).

Kadın 1 (57): A canım sende kızını iyice yerdin. Olur böyle şeyler. Çocuk bu yaramazlık da yapar, kötü söz de öğrenebilir. Önemli olan sürekli alışkanlık haline getirmemesi. Sevinç’in de hataları var ama o da ne yapsın. Daha ilk çocuk. Nasıl davranacağını hala bilemiyor. Birde çocuğun anneanne, dede, babaanne hepsi yanında hepsinden yüz buluyor. Kendisi çok naif bir insan büyükler şımartmasa gayet iyi yetiştiriyor aslında çocuğu. Ama çocuğun yanında, hele birde çocuğa geri zekâlı, salak falan diyorsa o çok kötü işte! Neyse canım, kız gider gitmez arkasından konuşur gibi olduk. (Konuyu değiştirmek istercesine salondaki kadınlardan birine dönerek konuşmaya başlamıştır).

Eee Handan, sen ne yaptın çocuğu kreşe yazdıracak mısın? Karar verdiniz mi. Okula mı gidecek bakıcı gelmeye devam edecek mi? Senin de baya kafan karıştı. Erken mi okul için diye. Bana sorarsan bi abla tavsiyesi vereyim kaç çocuk hatta torun büyüttüm. Erken değil kızım kreş için. Çocuğun özgüveni oluşur. Sosyalleşir. Arkadaş edinir. Çok faydalı olur onun için. (Hanife Hanım’ın konuşması esnasında salondaki herkes büyük bir dikkatle onu dinlemiş ve kendi aralarında onu haklı bulduklarını gösteren tepkiler vermişlerdir. Hanife Hanım bu konuşmaları da önceki konuşmaları gibi kendinden oldukça emin bir şekilde yapmıştır).

Handan Hanım (36): abla benim kafam karıştı cidden. Bilemedim çocuğu göndersem mi okula yoksa daha erken mi? Okulla görüşünce biraz ikna olmuşum ama komşunun çocuğu da oraya gidiyormuş. Komşu çok da övmedi ama kayıt yaptıınca en azından dönemin sonuna devam etsin diye mecburen gönderiyorum dedi. Ne yapsam bilemedim. Çocuk için çok faydalı ama şimdi benim benimsettiğim bir terbiye ve düzen var. O düzen bozulursa diye korkuyorum. Durduk yere düzen değişecek gibi geliyor.

Kadın 1 (57): Korkma kızım. Oradakiler profesyonel eğitimci sonuçta. Çocuğu hayattaki en uygun düzene alıştırmaya ve terbiye etmeye çalışırlar zaten. Sen güvenirsen verim alırsın okuldan. Abla bunu seninle ayrıca konuşalım inşallah müsait olduğun bir zamanda. Senin fikirlerine ihtiyacım var bu konuda.

Handan hanım ve gruptaki hemen hemen herkesin her konuda fikrine saygı duydukları Hanife Hanım bir süre sonra bu konudaki muhabbete yalnızca kendi aralarında duyulacak bir ses tonu ile devam etmişlerdir. Gruptaki diğer kadınlarda kendi aralarında başka bir muhabbet konusuna geçmişlerdir. Kadın günlerinde grup üyelerinin her toplanma esnasında çocuklar ve

çocukların eğitimi, terbiye edilişi, kim veya kimlerin çocuğun eğitimi ve terbiyesinde daha etkili olduğu ile ilgili konulara mutlaka değindikleri görülmektedir. Bu, gündelik hayatın merkezinde yaşayan kadınlar için anlaşılır bir durumdur. Zira kadınlar neslin devamını sağlama konusunda büyük bir rol oynarken, aynı zamanda bu nesli hayata hazırlayan başrol oyuncularını olarak çoğu zaman gündelik hayatın tüm ağırlığını sırtlanmayı bir sorumluluk olarak görmekte ve bu sorumluluğun gerekliliklerini en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu yüzden kadınlar için sorumlulukları yerine getirme konusunda fikir alışverişi yapabilecekleri toplumsal gruplara üye olmak ve burada etkileşimi devam ettirmek büyük bir önem taşımaktadır. Kadın günleri de Türkiye özeli içinde bu toplumsal gruplardan birini oluşturmaktadır. Her toplumsal grupta olduğu gibi kadın günlerinde de sohbet konuları belli bir noktada değiştirilmekte, toplumsal grubun üyelerinin dikkatini çeken başka bir konuya geçilmektedir. Bu örnekte de görüldüğü gibi belli bir süre boyunca tüm grup üyelerini meşgul eden çocuk eğitimi konusu, grup üyelerinin bir kısmının konuya olan dikkati azalmaya başlayınca yerini başka bir konuya bırakmıştır. Özellikle eğitimi ile ilgilenen yaşta çocuğu olmayan ya da konuya çok da fazla ilgi duymayan kişilerin sohbete olan ilgisi tamamen kesildiğinde sohbet konusu ikili üçlü grup oluşturmuş olan kişiler arasında devam etmektedir. Grupta sohbet konusunun değişmesinin sohbete olan ilginin azalması dışında başka bir nedeni daha vardır. Sohbet konusunun herhangi bir grup üyesi için olumsuz eleştiri içermesi ile eleştiriye maruz kalan kişinin sohbete devam etmemesi ya da sohbet ortamını terk etmesi de sohbet konusunun değişmesinde etkisi büyüktür. Apartman kadın günü grubu örneğinde çocuğu argo kelimeler kullanan Sevinç Hanım, gruptaki bazı üyeler tarafından oldukça sert bir dille eleştirilmiştir. Sevinç Hanım eleştirilerden kaçabilmek için sohbet hala devam ederken çocuğuna arkadaşlarının yanına dönmesini söylemek yerine çocuğu ile birlikte kendisi de salondan çıkıp diğer çocukların bulunduğu odaya gitmiştir.

Gündelik hayatta etkileşimlerin devamlılığı grup üyelerinin sohbete katılım gösterme istekliliği ile doğru orantılıdır. Ancak kadın günü gruplarında herhangi bir sohbet konusunun kapanması etkileşimin sona ermesi anlamına da gelmemektedir. Zira sohbet konusu bir anda kapansa dahi kadınların bir arada bulunma sebeplerinden en önemlilerinden birisi de sürekli bir etkileşim hali ile sosyalleşmeyi sağlamaktır. Bu yüzden bir sohbet konusu grup üyeleri için kötü bir hatıra ile kapanmış olsa dahi kısa bir sessizlikten sonra yerini başka bir sohbet konusuna bırakabilmektedir. Bu durum gündelik hayatta karşılaştığımız kısa süreli çoğu etkileşimden oldukça farklıdır.

1.8.2. Kaynana, elti, görünce, gelin sohbetleri

Kadın günlerinde sıklıkla bahsi geçen ve uzun dakikalar boyunca sohbet konusu olabilen konulardan bir diğeri de kaynana, elti, gelin, görümce gibi akrabalık ilişkileridir. Tüm toplumlarda olduğu gibi Türk toplumunda da aile bağları ve akrabalık ilişkileri önemli bir yeri işgal etmektedir. Öyle ki pek çok toplumun kullanmış olduğu dilde birden fazla akraba için tek bir kelime kullanılırken, Türkçe de her bir akraba için ayrı bir isimlendirme yapılmaktadır. Örneğin İngilizce de hala, teyze kelimelerine karşılık olarak “aunt” kelimesi kullanılırken Türkçe ’de teyze ve hala kelimeleri baba ve annenin kız kardeşleri için ayrı ayrı kullanılmaktadır. Ayrıca Türk toplumunda evlilik akdi ile gerçekleşen akrabalık ilişkilerinde her bir akraba için de kayın, görümce, elti, baldız, kayınbaba, kaynana, yenge, enişte gibi isimlendirmeler de akrabalık ilişkilerinin ne kadar zengin bir temeli olduğunu göstermektedir. Bu yüzden akrabalık ilişkileri de gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkmakta ve bu akrabalık ilişkileri üzerinden ilerleyen sohbetler özellikle de gündelik hayatın başrolü olan kadınlar arasında kendisine sıkça yer bulmaktadır.

Gözlemlediğimiz her iki kadın günü grubunda da akrabalık ilişkileri ile ilgili sohbetler açılmakta, sıklıkla eş tarafından olan akrabalar ile ilgili şikâyet ve sitemler dile getirilirken nadiren de olsa kendi anne- baba tarafından olan akrabalar ile ilgili sohbetler açılmaktadır. Tam olarak bu durumu yansıtan bir olay Kuran’ı Kerim Okuma kadın günü grubunda yaşanmıştır. Grubun katılımcıları her zaman ki gibi toplanacakları evde buluşmuşlar kısa bir selamlaşma ve hal hatır sorma faslından sonra adet olduğu üzere öncelikle, belirlemiş oldukları sureleri okumuş, kıssadan hisseler anlatmışlar ve dini birkaç paylaşım yapmışlardır. Daha sonra ise ev sahibi hanımın hazırlamış olduğu ikramlıkların hazırlanması ve sunumu için mutfağa birkaç kadın daha gitmiştir. İçeride kalanlar ise kendi aralarında sohbe koyulmuşlardır. İkramlar ve çaylar dağıtıldıktan sonra herkes salonda kendine bir yer bulmuş ve gündelik konular hakkında hep birlikte sohbet etmeye başlamışlardır. 50 li yaşlarındaki bir katılımcının genç ve yanında 3 yaşlarında çocuğu olan bir kadına yönelttiği soru ile tüm kadınlar bu sohbe dikkat kesilmişlerdir. Aralarında geçen konuşmalar şu şekildedir;

Kadın 1 (56): Nurcan kızım kayınvaliden nasıl oldu, hastanede demiştin geçen hafta. Çıktı mı hastaneden?

Kadın 2 (27): çok şükür abla şimdi daha iyi. Görümcem var yanında. İki üç gün sonra taburcu edecekmiş doktor. Bir iki haftaya bir şeyi kalmaz demiş doktoru. Kayınbabam da ilgilenir zaten eve gelince onunla. Arada bende giderim. Çocukla gidip gelmek zor olursa eve getirir, evde ilgilenirim.

Kadın 1 (56): Helal olsun kızım valla sana. Kaynananın onca ettiğine, lafına sözüne göre sen yine hala ona bakarım hatta eve getiririm diyorsun, bu devirde senin gibi gelin zor bulunur. Sen bu kadar saygılı, hatır naz olmana rağmen sana yapmadıkları kalmadı.

Kadın 3 (29): abla az bile söyledin kıza yapmadıkları pislik, atmadıkları iftira kalmadı resmen. Ben olsam yerinde yüzlerine bakmam, görüşmem de asla. Sen nasıl dayanıyorsun canım yüzlerine bakmaya. Hiç hatırlamıyor musun yaptıklarını. Biz bile unutamıyoruz ki. (Çok hiddetli bir şekilde sinirlenerek söylemiştir).

Kadın 2 (27): ablacım evet haklısın, yapmadıkları kalmadı bana ama ne yapalım o da eşimin anne babası. Atsan atılmaz satsan satılmaz. Hem yaşlılar bakıma muhtaçlar. Ben bakmasam kim bakacak. İnsanlık görevi bu. Allah muhafaza belki ileride benim de başıma gelir. Ben şimdi onlara bakıcam ki. İleride gelinim, damadım da bana bakacak. Bu işler parayla değil sırayla.

(Kendi yaşıtı olan kadına cevaben). Gülüm kınama sende hiç. Dünya hali hiç belli olmuyor. Onlar bana yapmadığını bırakmadı ama Allah onları bana muhtaç kıldı. Hem onlar pişman oldu bence. Her gittiğimde, işlerini yaptığımda “yoruldun kızım, hakkını helal et” falan diyorlar sürekli. Ben kindarlık yapmadım, Allah sabrımı da verdi çok şükür. Eşim hep benim arkamda oldu ya, o yeter bana. Beni hiç ezdirmedi onlara karşı. Yoksa bizde de ne yuva kalırdı ne aile. Kolay değildi tabi ki sabretmek. Ama Allah hayırlı sonlarda sabrını bir şekilde veriyor. Yani benim diyeceğim o ki, size kötülük de yapsa insanlara kin beslemeyin. Sabredin, onlar bir gün size karşı yaptıklarından pişman oluyorlar. Bu sefer de onlar ne yapacağını şaşırıyorlar, mahcup oluyorlar. Kalpten dua ediyorlar sizin için. Ah yıllar, en güzel yıllarım eziyetle geçti ama çok şükür sonu güzel oldu.

Nurcan Hanım, bu konuşmaları ile diğerlerinin büyük bir kısmının takdiri ile karşılaşırken, bir kısmı ise Nurcan Hanım’ın kaynanasının ona yaptığı eziyetler yüzünden kaynanası hakkında kötü düşünceler beslediklerini ifade eden cümleler kullanmaktan çekinmemişlerdir.

Gözlemlediğimiz kadın günlerinden bir diğeri olan Apartman Kadın günü grubunda da gelin-kaynana-görümce muhabbeti ile ilgili ilgi çekici bir örnek gözlenmiştir. Apartman Kadın günü grubunda diğer toplanmalarda olduğu gibi rutin bir şekilde kapıda ve salonda selamlaşmalar yapılmış, hâl hatır sorulmuş ve ikramlıklardan önce veya sonra adet olduğu üzere kahve ikramının ne zaman yapılması istendiği de sorulmuştur. Büyük bir çoğunluk normal buluşma saatinden bir saat kadar geç geldiği için evde yemek yiyip geldiklerini söylemişler, bu yüzden de ikramlıktan önce kahve içilmesinin daha iyi olacağına karar vermişlerdir. Bu toplanma da ev sahibi olan kadın, oğlunu henüz yeni evlendirmiş ve düğün sonrasında ilk kez evine kadın günü için misafir kabul etmektedir ve kadının gelini de gün

ortamında bulunmaktadır. Yeni gelin misafirleri kapıda karşılamış ve tek tek hal hatır sormuştur. Daha sonra ise salona geçerek yemek masanın yanında bulunan sandalyelerden birisine oturmuştur. Bu sırada ev sahibi ve kayınvalide olan kadın, salona gelerek misafirlerine tek tek nasıl kahve içmek istediklerini sormuştur. Tüm misafirler kahveyi nasıl içeceklerini söyledikten sonra ev sahibi kadının gelininin şu cümlesi ile kadın günlerinde gelin-kaynana muhabbetinin farklı bir boyutu daha gözlemlenmiştir.

Gelin (21): Şerife teyzecim, bende orta içiyorum.

Sohbetin fısıltı şeklinde de olsa devam ettiği salonda bir anda bir sessizlik olmuştur. Tüm misafirler birbirlerine bakmışlar ancak kimse ne diyeceğini bilememiştir. Şerife Hanım “tamam kızım” diyerek salondan mutfığa geçmiştir. Şerife hanım salona tekrar elinde kahve tepsisi ile dönmüş, arkasından da ona yardım etmek için giden bir kadın elinde, kahve yanında ikram edilecek olan çikolata ve lokum tepsisi ile içeri girmiştir. Kahveler ikili, üçlü olarak oluşturulmuş gruplar arasındaki kısa sohbetler eşliğinde içildikten sonra, Şerife Hanım’ın gelini tepsiyi eline alarak boş kahve fincanlarını toplamaya başlamıştır. Gelin mutfığa geçtikten sonra kadınlardan birinin konuşmaya başlaması ile aşağıdaki ilginç sohbet gerçekleşmiştir.

Kadın 1 (43): Ay Şerife abla senin gelin hiç anlattığın gibi değil sanki. Hayal kırıklığına uğradım valla. Maaşallah çok güzel, kibarca ama biraz adap, görgü bilmiyor gibi. Ya da bana mı öyle geldi bilemedim. Biliyorsa da aklına gelmedi herhalde az önce.

Kadın 2 (39): ablacım bence de haklısın yani. Yeni nesil o kadar değişti ki? (Hayıflanarak). Gelinler hiç gelin gibi değil. Ne hürmet biliyorlar ne de saygı. Anne baba evinde nasılsa gelin gittiği evde de aynı olmak istiyor. Yanlış anlama Şerife ablacım. Senin gelinin için demiyorum sadece. Şimdiki devir gelinlerinin hepsi böyle şimdi. Yoksa senin gelinin daha yaşı küçük bilmiyor olması, nasıl davranacağını şaşırması çok normal, sen ona illa ki yol yordam gösterirsin. Bi bakmışsın senden benden daha hürmetkar olur. Bir elinde bin marifet taşır bu kız. Yeter ki hevesli olsun öğrenmeye. Bak benim kız da öyle. Eve misafir geldi mi, hangi odaya kaçacağını şaşırır iş yapmamak için. Ama zamanla alışacak. Yarın bir gün evlenince böyle devam etmez. Benden görüyor ama ah birde uygulasa ama işte kanı deli akıyor bunların. Hoşlanmıyorlar böyle kendi yaşıtı olmayan insanların yanına girip, oturmaktan. O yüzden misafir geldiğinde hiç gözükmez bile. Ama öncesinde börekmiş, kekmiş döktürür. Benden çok ikramlık hazırlar hatta geçen bayıldığınız kısırı da o yapmıştı. Ben ses etmedim siz güzel yapmışsınız deyince. Bak şimdi kendimi ele verdim. (Kahkahayı patlatır bu sırada, salondaki herkes de gülmeye başlar).

Kadın 3 (44): Ayol, ne alem kadınsın. Konuya Şerife ablanın geline laf sokacak gibi girdin. Kendini ele verip çıktın. (hep birlikte tekrar gülerler).

Kadın 4 (43): Şerife ablacım. Hanımlar haklı. Sen biraz yol yordam gösterirsin. Kızın yaşı küçük ondan dolayı pek görmemiş gibi böyle şeyleri. Ay abla o değil de, ne dikkatimi çekti benim. Senin gelin sana “Şerife Teyzecim” mi dedi? Ben mi yanlış duydum acaba.

Şerife Hanım (50): Ay evet canım ya! (dert yanar bir şekilde ve birazda mahcup bir ifade ile konuşmaya devam etmiştir). Maalesef henüz anne diyemedi bana. Bir şey de diyemiyorum. O da kendince haklı. Bir anda bir başka kadına anne demek kolay mı? Ne kadar eşinin annesi de olsa, hemen söyleyemiyor işte.

Kadın 1 (43): Abla tamam da, hadi sözlü iken diyemedi, hadi nişanlı iken de diyemedi diyelim. Evlendikten sonra demesi gerekirdi. Şimdi daha zor gelecek söylemesi. Böyle alıştım deyip böyle devam da eder gider yani bence. Biz de tanıdığımız insanlara anne demedik ya. İlk başta söyleyip, alıştık gitti. Başta diyemeyince sonra hiç diyemez insan.

Kadın 2 (39): Ay kız sende her şeye muhalif misin? (Önceki konuşan kadına cevap olarak). Zaten şerife abla ile bu kız düğünden önce kaç kez görüştü ki? Birbirlerini bi söz de birde nişanda, bohça da birde düğünde gördüler. Uzun uzun vakit geçirseler neyse de. Kızın anne demeye dili alıacak zamanı bile olmadı. Ona da alışır. Aman sanki biz anamızın karnında mı alıştık, kaynanaya ana demeye. Daha süt kuzusu gibi bu kız. Ancak 20 yaşında var ya da yok. Bak yine diyorum. Şerife ablanın elinden büyüyecek. Dört dörtlük gelin olacak. Her şeyin zamanı var. Kızın üstüne gitmeyin hemen. (Kendinden emin bir şekilde konuşmuştur).

Kadın 1 (43): kız sende beni gelin düşmanı yaptın ya! Ne dedim sanki. Ben Şerife ablanın geline bir şey demedim ki. Hani hep diyorlar ya “şimdiki gelinler kaynana, kaynanalar da gelin” diye. Ben ondan şey ettim. Benim 3 oğlan var ondan herhalde biraz gözüm korktu. Allah kimseyi kötü gelinlerle muhatap etmesin. Herkesin yuvasına huzur versin inşallah.

Bir süre sonra salona Şerife Hanım’ın gelini elinde çay tepsisi ile gelip herkese güler yüzlü bir şekilde çay ikramında bulunmuş, daha sonraki ikramlıkların dağıtılması esnasında da hiç yerinde oturmaya fırsat dahi bulamadan servise yardım etmiştir. Bu sırada sohbet tamamen kapanmış ancak sohbeta dahil olan kadınlar, gelini elinde çay tepsisi ile görünce birbirlerine gülümseyerek imalı bakışlar atmışlardır. Şerife Hanımın ise, konuşmalar esnasındaki yüzündeki mahcup ifade kaybolmuş, daha enerjik ve sevecen bir tavra bürünmüştür. Burada Şerife Hanım’ın diğerleri karşısında oluşturmuş olduğu toplumsal yüzü korumasına yardımcı olan bizzat kendisi değil, toplumun akrabalık ilişkisi hasebiyle kendisinin de bir aynası olduğunu düşündükleri gelini vasıtası ile olmuştur. Gelininin elinde çay tepsisi ile gelip, güler

yüzlü bir şekilde dağıtması onun grup içindeki yüzünü korumasına yardımcı olmuş, bu davranışının önceki davranışına göre olumlu yönde değişmiş olması Şerife Hanım'ın kişiliği ile ilişkilendirilmiştir. Anadolu da bu durum için sıklıkla kullanılan “Gelin, kaynana toprağındandır” sözü bu durumu açıklar niteliktedir.

Gözlemlenen bu sohbet esnasında zaman zaman kişilerin toplumsal olarak oluşturmuş oldukları benliğe karşı tehdit oluşturabilen cümlelerin kurulduğu durumlar oluşsa da hemen hemen her kadın günü grubunda bulunan bir arabulucu kişinin varlığı ve duruma müdahil olması sayesinde hem grubun etkileşiminin sağlıklı bir şekilde devam etmesi, hem de benliğine karşı tehdit bulunan kişinin benliğinin kurtarılması mümkün olabilmektedir. Hemen hemen her toplumsal grupta olduğu gibi kadın günü gruplarında da karşımıza çıkan arabulucu kişiler, genellikle her sözüne saygı duyulan, yaş olarak orta yaş üstü, hayatı boyunca görmüş geçirmiş olarak da tabir edilen hayat tecrübesi bulunan ve tavırları ile olgun davranışlar sergileyen kişiler olmaktadır. Yukarıdaki örnekte de ikinci olarak konuşan kadın katılımcı diğer kadınlara nazaran daha ılımlı cümleler kullanarak, Şerife Hanım ve gelini üzerine yapılan olumsuz yorumlara karşılık çok daha olumlu ve mantıklı çıkarımlar yaparak, Şerife Hanım'ın diğer katılımcılar karşısındaki mahcubiyetini gidermesine yardımcı olmuştur.

Kadın günlerinde bu tarz arabulucu kişilerin varlığı yalnızca kişiler ve kişilerin benliğinin korunması açısından değil, aynı zamanda grubun etkileşiminin ve grupta açılan sohbet konularının sağlıklı bir şekilde devam etmesi açısından da büyük bir rol oynamaktadır. Özellikle katılımcılar arasında çatışmaya dönüşebilecek sohbet konularının kapatılması ya da sorun olabilecek cümlelerin kullanılmasının engellenmesi yine bu arabulucu bir kişiliğe sahip kişiler sayesinde olabilmektedir.

1.8.3. Televizyon dizileri ve gündüz kuşağı programları

İçinde bulunduğumuz son yüzyıl içindeki teknolojik gelişmelerle birlikte kitle iletişim araçlarına olan bağımlılık günden güne daha da artmaktadır. Bu bağımlılığın Türk toplumundaki durumu ile ilgili birçok araştırma yapılmakta ve bu bağımlılığın ilk olarak televizyona karşı olduğu görülmektedir. Bunun nedeni toplumumuzda medya ve kitle iletişim araçları denilince insanların aklına ilk olarak televizyonun gelmesi de gösterilebilir. Gündelik hayatta pek çok televizyon izleyicisi televizyonu gündelik hayatın sıkıcı ve rutinsel faaliyetlerinden kaçış olarak görmekte, televizyonun eğlendirici niteliği ile tüm günün gerginliklerini akşam izledikleri bir komedi filmi ya da şov programı ile unutmaya çalışmaktadırlar. Kısaca medya içerikleri, bireylerin psikolojik tatmin aracı olarak işlev

görmekte, onları eğlendirmekte ve medya kullanımı, boş zaman aktivitelerinin başında gelmektedir (Çakır, 2005, s.127).

Gündelik hayatta ev içinde daha çok vakit geçirme imkânı olan emeklilerin, çocukların ve ev hanımı olan kadınların televizyon izleme oranları daha yüksektir. Eğitim durumu, yaş aralığı, medeni hal, meslek gibi değişkenler televizyon izleme süresini ve izlenen programların içeriğini etkileyebilmektedir. Ayrıca kadınların katılmış oldukları toplumsal gruplarda televizyon izleme süresini ve tercih edilen televizyon programlarının farklılaşmasını sağlayabilmektedir. Örneğin, incelediğimiz kadın günlerinde gerçekleşen sohbetlerden edinilen çıkarımlara göre kadın günlerine katılım sağlayan kadınların televizyon izleme alışkanlık ve motivasyonlarının grup içi katılım sağladıkları süre boyunca değişiklik gösterebildiği gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra katılımcıların izlemiş olduğu televizyon program ve dizileri kadınlar arasında önemli bir sohbet konusu haline gelmektedir. Hatta bu sohbet ortamına yabancı kalmamak için güne katılım sağlayan kadınlar, grupta sohbe konu olan dizi veya programları normalde izlemeseler dahi izlemeye başlayabilmekte, bu sayede sohbe katılım sağlayabilmektedirler.

Her iki kadın günü grubunda da gündüz kuşağı kadın programlarına olan ilgi oldukça fazladır. Özellikle toplumda sorunları olan bireylerin sorunlarına çözüm bulmak için başvurdukları, olayların program da konuk olan avukat, psikolog gibi meslek gruplarınca aydınlatılmaya çalışıldığı, en az 3 saatlik bir süreyi kapsayan gündüz kuşağı yapımları oldukça rağbet gösterilen programlardandır. Kadınlar günlük olarak yayınlanan bu programları takip etmekte, kadın günlerinin gerçekleştirildiği zamanlarda bu programlardaki olay ve kişiler hakkında çıkarımlarda bulunarak tartışabilmektedirler. Bunun dışında günlük ve haftalık olarak yayınlanan diziler de kadınlar arasında sohbet konusu olarak sıklıkla açılan konular arasındadır. Özellikle 45 yaş üstü katılımcıların günlük ve haftalık yayınlanan, genellikle aşk, entrika, zengin-fakir zıtlığı gibi konular etrafında şekillenen dizilere olan ilgisi ve bu ilgi ile birlikte dizi oyuncularına sanki gündelik hayatta tanıdıkları gerçek kişilermişçesine yaklaşım sergiledikleri gözlemlenmektedir. Öyle ki izlenen dizilerdeki karakterlerle duygusal yakınlık ve özdeşim kurabilmekte, diğer kadınlarla girdikleri sohbetler esnasında karakteri bizzat tanıyor gibi davranarak konuşmalar gerçekleştirebilmektedirler. Gözlemlenen kadın günlerinden olan Kuran'ı Kerim Okuma kadın günü grubunda tam olarak bu durumun örneği birden fazla kez gözlemlenmiştir. Ancak aşağıda verilecek olan konuşmalar kadın günü katılımcısı olan kadınlar için gündelik hayatta televizyonun ne kadar önemli bir sohbet aracı olduğunu çok net bir şekilde göstermektedir.

Kadın 1 (71): Elifi izlediniz mi? Uyuyakalmışım ben başını kaçırdım. İzlediyseniz başını anlatıverin hele. Devamını izledim ama başında Elif Hakan'a bir şey dedi mi? Hakan yine anasının yalanlarına inandı mı bilemedim. (Çok heyecanlı bir şekilde sormuştur).

Kadın 2 (43): Ay Zeynep teyze valla nasıl da heyecanlı sordun. Bende bi an gerçekmiş gibi düşündüm. (Kahkaha atar). Elif kimdi, Hakan kimdi? Diye düşündüm.

Kadın 3 (32): Zeynep teyze bende izleyemedim, dünürler geldi yemek yaparken mutfakta televizyonu açmak da aklıma gelmemiş. Tekrarını da vermediler yeni bölümden önce. İzleyen varsa anlatsın da biz de rahatlayalım bi.

Kadın 4 (41): Pek de bir şey olmadı abla ya. Elif'le Hakan yine uzun uzun bakışıp konuşmadan arabaya binip gittiler. Hakan annesine gidip dert yandı. Elif şöyle yaptı böyle yaptı diye. Annesi de boş durur mu Hakan dert yanınca hemen Elif'i kötülemeye başladı. Sanki annesini bilmez gibi gidip annesine anlatıyor şaşkın da. İnsan bi düşünür. Annem bu kızı zaten istemiyor. Bana doğru bir akıl mı verecek, tabi ki kızı kötüleyecek diye! Ay valla sinirlerim bozuldu izlerken. İyi ki izlememişsiniz. Deli eder bu diziyi yazanlar. Bir kere de iyiler kazansın ya. Hep kötüler oyun oynar, iyiler ezilir anca, hayret bir şey! (Hiddetli bir şekilde konuşmuştur).

Kadın 2 (43): Hanımlar biraz abartamadınız mı yahu, dizi bu dizi. Bu kadar sinirlenmeyin. Sanki gerçek hayatta bizim komşunun oğlu kızımı gibi anlatıyorsunuz. Dizi bu bitince Elif'i de unutursunuz, Hakan'ı da unutursunuz, onun cadı annesini de. Niye bu kadar sinirleniyorsunuz ayol durduk yere, keyfinizi kaçırıyorsunuz bir dizi için. Boş verin onları da asıl Müge'yi izlediniz mi siz? Bakın onda hep gerçek olaylar var. Üzülecekseniz onlara üzülün. İnsanlar neler yaşıyor. Kız daha 17 yaşında lisedeki öğretmeni ile kaçmış, ama bence adam bunu kandırıp kaçırdı. Adam götürmeye niyetlenirse kız kendi kendine kaçacak değil ya? Kim bilir nasıl girdi kızın aklına. Yazık valla, hepimizin çoluğu çocuğu, torunu var. Okuldaki öğretmene de güvenemeyeceksek kime güveneceğiz. Kime emanet edeceğiz çocukları.

Kadın 3 (32): Valla haklısın ablacım da napalım. Devir öyle bir değişti ki. Kime güveneceğimizi, kime kızacağımızı şaşırdık. Kıyamet alameti işte bunlar hep ama biz hala dünya için yaşayıp duruyoruz. Biz de de hata çok da işte, biz kabul edip, hatamızı telafi edene kadar zaten yıllar geçip gidiyor. Ah ah eskisi gibi ar, edep kalmadı ki. Bak şimdi televizyonda ki dizi oyuncularının derdine düştük. Sanki etrafımızda gerçeği hiç yokmuş gibi onlara çareler arayıp, onlara üzülüyoruz. İşte biraz daha gerçek hayata üzülenlerimiz de Müge Anlı falan izliyor. Hepimiz izliyoruz ama ah vah tüh yapıp, kınayıp, kendimizi sorgulamadan yaşayıp gidiyoruz yine. Aman neyse bakalım ne kadar iç karartıcı konular bunlar. Biraz moral

bulalım, sohbet edelim diye bir araya geliyoruz. Bari güzel şeylerden konuşalım. Zeynep teyze, senin izlediğin şu diğer dizi ne komikmiş valla gül gül öldüm. Diğer odadan bizimki sesimi duyup geldi. Ne oldu hanım diye sordu, bir şey oldu sanmış, kahkaha atmıştım yüksek sesle. (Gülerek).

Kadın 1 (71)(Zeynep Hanım): kız o dizi çok komik gül gül ölüyor insan. Bazen saçmıyorlar ama olsun. Çoluk çocuk da izliyor diye düşünmüyolar pek. Açık açık konuşuyorlar herşeyi. En iyisi çocuklara izletmemek.

Kadın 2 (43): öyle valla Zeynep teyze, neyi açsak televizyonda hep bir kötü örnek. Hadi biz izliyoruz kötüyü iyiyi ayırt edip ona göre davranıyoruz da çocuklar öyle mi? Şimdi çizgi filmlerde bile kötü örnek olabilecek şeyler çıkıyor karşlarına. Aman valla kızıp kızıp televizyon başından da kalkamıyoruz. Çocukları da ne kadar kısıtlasak da onlara da izletiyoruz. İşimiz oldu mu çocuğu başımızdan kovmak için hemen ya televizyon açıyoruz ya da eline tablet telefon verip bir şeyler izlesin diye açıyoruz. Eskiden böyle miydi hiç. Biz çocukken hatta bundan bi 10 yıl önce ki çocuklar eve girmezdi oyun oynayacağız diye. Şimdi çocuklar evden dışarı çıkamıyor ki. Arkadaş desen o da kısıtlı. Sadece arada bir görüştürüyoruz çocukları. Onun dışında hep evdeler. Ne yapacaklarını şaşırıyorlar çocuklar da sıkıntıda. Ya biz de televizyonu daha az izleyip çocuğumuzla oturup oyun oynayıp, kitap okuyacağız ya da çocuk televizyonu çok izliyor, sürekli oyun oynamak istiyor diye kızmayacağız. Onlarında suçu yok çünkü hata bizde.

Kadın 1 (71) (Zeynep Hanım): çok doğru dedin kızım da işte devir değişti. Bizim zamanımızda falan televizyon izleme mi vardı. Akşama kadar ev işi, erkeklere hizmet derken akşam da koca eline alırdı kumandayı sevmezse kapatır sohbet ederdi bizimle. Zaten ev de her gün başka bir akraba komşu olurdu. Komşunun çocukları ile her gün görüşürdü çocuklar. Sıkılmaya vakitleri olmazdı. Sonrada yorgunluktan uyuyakalırlardı. Şimdi herkes kendi kabuğuna çekilmiş. Akşam televizyon, gündüz de hep evin içinde televizyon, oyun, bilgisayar. Başka yapacak bir şeyleri yok ki. En fazla bahçeye iner çocuklar onda da üstü batacak diye siz oynarken yapma, etmek, toprak oynama diye çocuğu sıkıştırıp duruyorsunuz. Televizyonda sabah programındaki şu kadın hep diyor. Çocukların doğayla iç içe olmasına izin verin, üstünü başını batırsın ama dışarıdan korkmasın diye.

Kadınlar sohbetin sonunda birbirlerinin televizyon ve televizyonun kendi hayatlarına verdiği olumsuz sonuçlar hakkında eleştiriler getirip, birbirlerine hak verseler de sonraki toplanmalarında yine televizyon da çıkan günlük kadın programlarını, dizileri ve yapımları izlemiş bulunmakta ve izledikleri üzerine sohbetler gerçekleştirmektedirler. Sonuç olarak televizyonun kendilerine ve çocuklarına verdikleri zararları sürekli tartışıp dursalar bile,

eleştirilerini yaparken kullandıkları cümlelerin kaynağını yine televizyondaki gündüz kuşağı programlarından göstermektedirler. Bu yüzden kadın günlerinde televizyon izleme ve televizyon programları bir sohbet konusu olarak kısır bir döngü içerisinde devam etmektedir. Kadın günü katılımcıları hem televizyon yapımlarının ve genel olarak televizyonun zararları hakkında sürekli eleştiriler getirmekte hem de bu yapımları izlemekten vazgeçememektedirler.

1.8.4. Çeyiz, el işi ve kısmet bulma sohbetleri

Kadın günlerinin vazgeçilmez sohbet konularından birisi de Türk milleti için önemli geleneksel kodlardan olan çeyiz, el işi ve evlilik gibi konulardır. Evlilik kurumu Türk toplumunda gündelik hayatın temel dinamiklerinin oluşmasını ve devam etmesini sağlayan temel kurumlardan biridir. Evlilik kurumunun oluşmasından önce ise belli hazırlıklar yapılmakta, bu hazırlıklar yine gündelik hayatın içinde oluşturulmuş toplumsal kodlarla şekillenmektedir. Hazırlıkların başında ise çeyiz hazırlama gelmektedir. Toplumsal bir sosyal grup olan kadın günleri gruplarında da gündelik hayatın bu kadar içinden olan konuların sohbet konusu olarak açılması ise kaçınılmazdır. Grup içinde evlenme çağında olan bir katılımcı olmasa dahi, katılımcıların çocukları ya da torunları, yakınları, komşunun çocukları üzerinden mutlaka kısmet bulma, evlilik, nişan, çeyiz hazırlama, bohça götürme gibi konular açılmaktadır.

Özellikle çeyiz hazırlama konusunda çoğu zaman titizlikle duran kadınlar, henüz yeni, doğmuş bebekler için dahi çeyiz hazırlama ile ilgili birbirlerine öğütlerde bulunabilmektedirler. Gözlemlediğimiz iki kadın gününde de çeyiz hazırlama konusunda pek çok kez sohbet konusu açılmıştır. Bu sohbet konuları bazı zamanlar kadınlar arasında küçük küçük atışmalara neden olabilmektedir. Bu küçük atışmaların nedenlerinden birisi her kuşaktan katılımcının olabildiği kadın günlerinde çeyize karşı ve çeyiz eşyalarına karşı bakışın kuşaklar arasında farklılıklar gösterebilmesidir. Diğer bir nedeni ise çeyiz alışverişinin detayları ve çeyizde kız ya da erkek tarafının neler alacağı konusu ile ilgili fikir ayrılıklarıdır. Bunda özellikle çeyiz alışverişi konusunda yöresel farklılıkların olmasının etkisi büyüktür. Aynı ilçenin farklı köylerinde bile farklılıklar gösterebilen çeyiz alışverişi bu yüzden çiftlerin aileleri arasında sorunlara neden olabilmektedir. Kadın günlerinde de farklı farklı yörelerden kadınların bir araya geldiği düşünüldüğünde -ortada yakın zamanda evlenecek bir çift yokken bile- konusu açıldığında küçük atışmalar yaşanabilmekte, bazı kadınlar kendi yörelerinin çeyiz alışverişi kültürünün en doğrusu ve en adil olanı olduğu konusunda ısrar edebilmektedir.

İncelediğimiz kadın günlerinden biri olan Apartman Kadın Günü grubunda çeyiz konusunun sohbet konusu olarak açılmasından sonra katılımcılar arasındaki tatlı atışma bu

konunun em güzel örneğini oluşturmaktadır. Kadınlar her zaman ki gibi kısa selamlaşmalar, hâl hatır sormalar ve çayların ikram edilmesinden sonra ellerine ördükleri el işlerini almışlar bir yandan da güncel konular ve görüşmedikleri süre zarfında neler yaptıkları hakkında sohbetle devam etmişlerdir. Kadınlardan birisinin grupta elinde kocaman bir tığ işi oya yapan kadına söylediği sözlerden sonra çeyiz konusu açılmıştır.

Kadın 1 (40): Ayten kız o ne öyle, kime örüyorsun onu? Bitirmeye ömür yetmez valla, ay nasılda ince iş hem de gözlerin yorulmuyor mu onu örerken?

Kadın 2 (43) (Ayten Hanım): benim kıza yapıyorum, kime yapıcım bu kadar ağır bir işi. Başkasına yapamam valla bin katı değerinde para verse de. Gözlerim bozulacak zaten bu gidişle ama değer mi, değer bence.

Kadın 3 (25): Abla ellerine sağlık muhteşem olmuş. Çok hoş görünüyor ama senin kız inşallah değer verip, annem örmüş deyip kullanır evinde. Boş boş sandık beklemez. Malum şimdi gençler böyle dantel falan örtmüyorlar evlerinde. Modern takılıyorlar keten örtü falan örtüyorlar ya da hiçbir şey örtmüyorlar masanın üstüne falan.

Kadın 4 (36): Aman ne gerek var zaten böyle dantellere falan. Eskiyecek bir şey dökülecek üstüne, çıkmaz falan lekesi maazallah. Birde ona üzülür insan. Ben bunu bilir bunu söylerim ‘fazla örtü pırtı insana ancak yük olur, vaktini çalar’ hele böyle ince işler. Düşünecek, vakit ayıracak başka bir şey yok gibi insan evlenince birde bunları mı düşünsün? Yanlış anlama ablacım ama senin kız da yeni nesil, değer verse bile sürekli, bunu ört, temizle, kaldır falan uğraşmak istemez yani. Belki bir kere gönlün olsun diye çıkarır örter, ondan sonra da yıllarca sandıkta sararır kalır. Hani boşuna yapmışsın demek ayıp olur tabi ki ama kusura bakma valla biraz boşuna kendini yoruyorsun. Daha işlevsel şeyler örseniz ya da yapsanız ya. Her zaman kullanacağı kullanışlı şeyler yapsanız. Hatta bence hiç örgü çeyiz yapmaya gerek de yok artık bu devirde. Ev eşyası, mutfak eşyası tam olsun yeter.

Kadın 2 (42) (Ayten Hanım): Kız ben bunu bunca zaman boşuna mı ördüm, aşk olsun valla. Bende oğlana koyarım (yüksek sesle gülererek). Kız örtmezse gelin kesin örter. Kaynanam örmüş ellerine sağlık der. Kız gibi acımazlık yapmaz. (Hepsi birden gülerler).

Kadın 1 (40): Ay dersen onu de valla Ayten. Bu kadar ağır bir dantelle ne gösteriş yapılır valla gelen misafire. Hele birde kaynanam ördü derse şanın yürür valla. Ayten’e bak geline bile neler örmüş, nasıl özenmiş derler.

Kadın 3 (25): Abla şimdi keten kumaş var, onlara bir yapay dantel sardırıyorlar. Hem böyle renk renk. Eski oyalar gibi standart beyaz değil ve eski oyaların yanında bile daha güzel duruyor. Modern mobilyalara da öyle modern örtü ve salon takımları (her bir sehpa, konsol ve masa üzerine bir takım şeklinde yapılan örtüler) daha çok yakışıyor. Düşünsene aynalı gümüş

grisi konsolun üstüne hiç beyaz dantel gider mi? Yeni çıkanlar bu dantelleri geçti benden söylemesi. Ona göre yapın çeyiz hazırlığınızı. Sonra kullanılmadı diye üzülmeyin.

Kadın 5 (44): hanımlar birde yapıyoruz yapıyoruz da bunca masraf, ipler desen uçmuş gitmiş yani fiyatları. Çeyize örgü yaparken bile artık bütçeyi düşünmemiz gerekiyor eskiden bu kadar pahalı değildi. Bir tane salon takımı örmek için alınan ip fiyatına hazırından 3 takım farklı ev eşyası alırsın. Daha birde örmek için onca zaman ayır, emek ver. Bunlar kolay değil tabi.

Kadın 4 (36): Abla valla sonunda beni anlayan bi sen çıktın (önceki konuşan kadına hitaben). Haklısın hem emek ver hem onca para ver ama kullanılacak mı belli bile değil.

Kadın 2 (42)(Ayten Hanım): doğru dedin kız, kaç yumak ip aldım bu dantel örtü için. O kadar pahalı olmuş ki. Benim kocadan para istemeye yüzüm kalmadı artık. Her seferinde ne alıyorsun bu kadar para ile diyor (Gayri ihtiyari gülerek).

Çeyiz sohbeti gün bitip tüm kadınlar dağılına kadar devam etmektedir ancak sosyolojik olarak gündelik hayatta kadın günleri gruplarının çeyiz sohbetlerinin dinamiklerini etkileyen unsurları göstermek açısından bu kısım yeterli olacaktır. Çeyiz sohbetini başlatan kadının sözleri ve sonrasında konuşulanlar, aslında katılımcıların yaş, meslek, gelir durumu gibi değişkenlerden dolayı çeyiz konusuna bakış açılarının farklı olduğunu göstermektedir.

Örneğin ilk olarak sohbeti başlatan kadının profiline bakacak olursak, kadın 35-40 yaş aralığında, ortaokul mezunu ve orta gelir seviyesindedir. Kadın çeyiz ürünlerinin gösteriş değeri üzerinden onlara anlam yüklemekte, el örgüsü bir çeyiz eşyasını örmüş olmanın diğer kadınlar arasında becerikli bir kadın olarak ön plana çıkmaya yardımcı olacağına inanmaktadır. Bu yüzden de direk olarak örgünün el işi olarak ne kadar kaliteli olduğu ve yapmanın ne kadar zor olduğu üzerinde durmuştur. Sonuç olarak ilk konuşan kadına göre çeyiz ürünü olan eşya tüketim değerinden ziyade gösteriş değeri ile ön plana çıkmalıdır.

İkinci olarak konuşan yani sohbeta konu olan gösterişli ve beceri isteyen el işi masa örtüsünü ören kadının profiline bakacak olursak, kadın 40-50 yaş aralığında orta gelir seviyesinin biraz üzerinde bir gelire sahip, ilkökul mezunu ve diğerleri tarafından hemen hemen her zaman maharetli oluşu ile bahsedilen naif ve kibar bir kadındır. Gözlemlenen diğer günlerden de edinilen bilgilere göre kadının el emeği çeyiz ürünlerine düşkünlüğü, kendi evinde de çok uzun yıllardır hiç yıpratmadan kullandığı el işi ürünlerinden de anlaşılmaktadır. Bu yüzden aynı şekilde evlatları içinde çeyiz hazırlıklarını daha çok el işi ürünler üzerinden devam ettirmekte, bu yüzden de elinden el işi örgüsü hiç eksik olmamakta, güne geldiği ilk dakikadan itibaren el işi örmeye başlamaktadır.

Üçüncü olarak konuşan kadının profiline bakacak olursak, henüz yeni evlenmiş, 25-27 yaşlarında, üniversite mezunu bir memur profili ile karşılaşmaktayız. Bu katılımcı çeyize önem vermektedir ancak çeyiz ürünlerinin yeni neslin beğeneceği tarzda modern ev eşyaları ile uyumlu şekilde hazırlanması gerektiğini düşünmektedir. Özellikle son dönemlerde moda olan keten gibi kumaşlardan yapılmış örtülerin yapay dantel ile süslendirilmiş olduğu ürünleri örnek göstermekte, diğer el oyası ürünlerin artık modasının geçtiğini söylemektedir. Bu yüzden de diğerlerine çeyiz hazırlarken modern ürünler tercih etmeleri gerektiğini, el işi örgülerin yalnızca sandık beklediğini, boşuna emek vermemeleri gerektiğini öğütlemektedir.

Dördüncü konuşan kadının profiline baktığımız zaman ise karşımızda diğerlerinden biraz daha farklı bir profil çıkmaktadır. Dördüncü olarak söze katılan kadın 35-40 yaş aralığında hiç evlenmemiş, üniversite mezunu, devlet memuru, oldukça bakımlı ve yaşını göstermeyen bir kadındır. Çeyiz eşyalarına bakış açısı da diğerlerinden biraz daha farklıdır. Ona göre çeyize örgü eşyalar hazırlamak hem zahmetli hem de pahalı bir uğraştır. Zaten bu eşyaların kullanım değeri de oldukça azdır. Belki de yalnızca bir iki defa kullanılacak ürünler için bu kadar emek sarf etmek ve harcama yapmak yerine daha kullanışlı ev eşyaları hazırlamak daha mantıklıdır. Yeni gelen neslin çeyiz ile ilgili fikirlerinin de bu yönde olduğunu düşünmektedir.

Beşinci olarak konuşan kadının profiline baktığımızda ise 40-45 yaş aralığında uzun yıllardır evli bir kadın profili ile karşılaşmaktayız. Çeyiz konusundaki fikirleri ise dördüncü olarak konuşan kadının fikirleri ile benzeşmektedir. Yani el örgüsü çeyiz eşyaları hem emek gerektirmekte hem de masraflı olabilmektedir. Bu yüzden bu kadar el işi yerine ev için gerekli işlevsel ev eşyaları almak daha mantıklı bir eylemdir.

Kadın günlerinde katılımcıların çeyiz muhabbeti esnasında farklı fikirler sundukları ve bu fikirler üzerinden birbirlerini eleştirebildikleri görülmektedir. Sosyolojik olarak kuşaklar arası çatışmaların Anadolu kültürünün gündelik hayatında önemli bir yer kaplayan çeyiz ürünleri yapımı, çeyiz ürünlerinin çeşitleri konusunda da farklı farklı bakış açılarına neden olduğu görülmektedir. Çeyiz konusunda bakış açılarının farklılık göstermesi yalnızca kuşaklar arasında olmamakta aynı nesilden ve aynı yaş grubundan kadınlar arasında da gözlemlenebilmektedir. Bunun nedenleri arasında da eğitim durumu, mensup olunan ailenin çevresel koşulları, kültürel ve mesleki farklılıklar, medeni ve ekonomik durum gösterilebilir. Nitekim, yukarıda gözlemlenen sohbetin katılımcıları arasında, henüz yeni evli, uzun yıllardır evli ve orta yaş grubunda olup da henüz hiç evlenmemiş kadınlar bulunmaktadır. Ayrıca, bu katılımcıların ekonomik durumları, mesleki durumları ve kültürel sermayelerinin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

Bu şekilde farklı profiller çizen kadınların oluşturmuş oldukları toplumsal bir grup olan kadın günlerinde sohbet konuları da çeşitlenmekte, herkesin aynı fikirde olduğu sohbetlerden ziyade fikirlerin çatışabildiği ancak bu toplumsal grubun dağılma tehlikesinin bir şekilde bertaraf edildiği sohbetlere tanık olunmaktadır. Sonuç olarak sohbetlerde ortaya çıkan fikir çatışmaları toplumsal grubun dağılmasına neden olmamakta, aksine farklı fikirlerin olgunlukla karşılanmasını sağlayan grup katılımcıları sayesinde grup içinde çok farklı kimliklere sahip kişiliklerde kendine yer bulabilmektedir.

Çeyiz sohbeti ile bağlantılı olarak kadın günlerinde açılan sohbet konularından birisi de kısmet bulma, evlendirme ve görücü olma gibi sohbet konularıdır. Bu sohbet konularının diğer sohbet konularından ayıran en önemli noktası ise birçok toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da önemli bir kurum olan aile kurumunun oluşmasında olan etkisidir. Kadın günlerinde bir araya gelen kadınların birbirlerinin tanıdıkları aracılığıyla tanıdıkları bekar kişilere kısmet bulmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Özellikle bu işi yapmaya çalışan katılımcıların grubun daha ileri yaş grubunda olan ve sözüne saygı duyulup, hürmet edilen kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Gözlemlendiğimiz kadın günlerinden Kuran'ı Kerim Okuma Kadın günü grubunda kısmet bulma ilgili bir sohbet açılmış, hatta ilerleyen zamanlarda katılım sağlanan günler esnasında da kısmet bulma girişiminin olumlu bir şekilde sonuçlanıp, bir ailenin kurulmasına da vesile olduğu da gözlemlenmiştir. Olumlu bir şekilde sonuçlanan kısmet bulma sohbetinin başlangıcında kadın günündeki katılımcılar arasında şu konuşmalar geçmiştir.

Kadın 1 (51): Hanifecim gözün aydın, oğlun gelmiş askerden. Maşallah aslanlar gibi yaptı gel uzun dönem yaptı demi birde. Mesleği de hazır zaten. Bi evlenmesi kaldı ayol, tam yaşı valla. Biraz daha zaman geçmeden hemen ever sen oğlanı. Sonra zor olur, eğemezsin. Var mı konuştuğu falan?

Kadın 2 (45) (Hanife Hanım): ay ablacım sorma. Oğlan askerliği yaptı. Mesleği zaten eline almış da gitmeden önce ama nerdeyse otuzuna geldi daha bir kızla konuştuğunu ne gördüm ne duydum. Gelir gelmez konuştum zaten bende 'oğlum daha evlenmeyecek misin' dedim. 'Bi kız bul da evleneyim anne' demez mi şaşım kaldım. Bizim oğlan çok açıktır malum. Hiç utangaç da değildir ama gel gör ki gönül işlerinde hiç tarağı da yok bezi de (Hiç tarağı, bezi olmamak cümlesi ilgi duymamak anlamında kullanılmıştır).

Kadın 3 (37): abla istiyor yani demi evlenmek. Şöyle güzel, oturup kalkmayı bilen, okumuş, mesleği olan, kendini bilen bir kız bulsak tanışmak ister mi ki?

Kadın 2 (45) (Hanife Hanım): Hiç istemez mi. O da benden bekliyor zaten, bi kız bul da evleneyim diye boşuna demedi. Şimdiki hep kendi bulur, bizimki de annesine diyor ayol!

(Gülerek) yani güvenir annesine de bulacağı kıza da, iyi tanırım oğlanı, kimi beğenir kimi beğenmez anlarım sonuçta. Ah işte bulabilsem bir de. Ne zamandır bakınıyorum ama onun isteyeceği gibi birini bulamadım. Hadi buldum diyelim bakalım kız bizimkini beğenip isteyecek mi? Yakışıklı oğlan ama gönül işi işte bu işler.

Kadın 3 (37): Abla aslında hiç uzakta aramana gerek yok. Benim aklımda biri var. Eğer ikisinin de kalbine aklına uyarsa bence çok güzel olurlar. Çok da yakışlırlar. Kızın da mesleği var, hatta yıllardır çalışıyor. Çeyizini falan, her şeyini aldı. Edepli, namuslu, ailesine düşkün, oturup kalkmasını bilir, marifetli, saygılı bir hanım hanımcık kızımız kendisi. Hem pek de güzel. Ay valla ben heyecan yaptım bak şimdiden. Olursa ben çok sevinirim.

Kadın 2 (45) (Hanife Hanım): Aaa kimmiş bu kız. Bizim etrafımızda bekar kız var mı ki? Benim aklıma kimse gelmedi. Hem de dediğin gibi bir kızsaa valla hiç durmadan tanıştırmak lazım bizim oğlanla.

Kadın 1 (51): Kız Ayşe, benim aklıma tam da böyle birisi geldi ama teyzesi de burada sanki hatta. Bi ona mı sorsak? (Gelin adayı ile ilgili bilgi vererek konuşan kadına göz kırparak söylemiştir).

Kadın 3 (37): Aynen abla, Münevver ablanın abisinin kızından bahsediyorum. Tabi Münevver abla ne düşünür bilemem.

Kadın 4 (49) (Münevver Hanım): Valla sen bahsedince ben de direk bizim kızı düşündüm ne yalan söyleyeyim aklıma da yattı hemen. Bizim kızın da bi konuştuğu falan yok. Evlenmek de istiyor ama güveneceğim kimse olmadı hala diyordu bana da. Ay valla neden olmasın. Bak ben de heyecan yaptım. Hem Hanife ablanın oğlanla da pek uyumlular ama yine de yeğenimin beğenmesi, gönlünün hoşlanması lazım. Bende şimdi halası olarak onun mutluluğunu çok isterim. Bi görüşseler olmazsa, yani abim ve yengem de uygun bulursa tabi. Bizimkiler de malum baya muhafazakardır. Abim görüşmelerine, tanışmalarına izin verir tabi ama öyle her zaman değil. Sonuçta görüşmeden nasıl tanıyacaklar birbirlerini.

Kadın 3 (37): o zaman bu iş bende ablalarım. Gençlerle siz konuşun biiznillah ben ayarlarım buluşmalarını. Bir yuvanın kurulmasına vesile olurum inşallah. Ay valla nasıl heyecan yaptım. İnşallah hayırlısı ise olur bu iş. Hiç olmazsa bi düğün görmüş oluruz, bu yaz pek düğün yoktu tanıdıkların falan (Kahkaha atarak).

Kadın 2 (45)(Hanife Hanım): kız sen bu işi yap, çocuklar mutlu bir yuva kursun inşallah bir iğne oyalı yazma benden sana helali hoş olsun.

Kadın 3 (37): bak unutma abla bu sözünü hatırlatır durur yüzüne vururum valla unutursan.

Kadın 2 (45)(Hanife Hanım): yok kız hiç unuttur muyum? Aşk olsun bir oyalı yazmadan ne olacak sanki.

Kadınların arasında geçen bu sohbet burada sonlanmış, 15 gün sonra gerçekleşen kadın günü toplanmasında yeniden açılmıştır. Gençlerin tanışmasını ve buluşmasını sağlayacağını söyleyen kadın dediğini yapmıştır. İki gencin de birbirleri hakkındaki izlenimleri iyidir, ikisi de birbirini beğenmiş, anne babalarına kafalarının uyuştüğünü söylemişlerdir. Bu yüzden Hanife Hanım ve kızın halası olan Münevver Hanım sohbet esnasında oldukça mutlu olduklarını dile getirmişlerdir. İlerleyen zamanlarda gerçekleşen kadın günleri toplanmalarında aile arasında söz kesileceği ve hemen ardından büyük bir nişan yapılacağı haberi verilmiş, kadın günü katılımcılarının hepsi bu nişana davet edilmiştir.

Bir toplumsal grup olarak oluşturulan kadın günlerinde toplumun ihtiyacı olan bazı kurumların oluşmasına da vesile olunabilmektedir. Bu örnekte de evlenmek isteyen gençleri bir araya getirmek için aracı olunmuş ve bir yuvanın kurulmasına katkı sağlanmıştır.

Kadın günlerinde bu sohbet konuları dışında elbette sayılamayacak kadar çok sohbet konusu açılabilir. Ancak gözlemlenen günlerde hemen hemen her toplanma esnasında konu olarak açılan ve her katılımcının mutlaka fikrini beyan edip sohbete katıldığı belli başlı sohbet konuları bunlardır. Bu sohbet konuları kadın günlerinde kadınlar arasındaki etkileşimin devamlılığını sağlayan konulardır.

1.9.Kadın Günlerinde Sosyal Medyanın ve İletişim Araçlarının Kullanımı

İçinde bulunduğumuz son yüzyıl içinde iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı değişim ve gelişmeler toplumsal dünyamızda birçok değişikliği de beraberinde getirmiştir. Bu değişimlerden toplumu en çok etkileyeni ise kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesidir diyebiliriz. Kitle iletişim araçları değişip çeşitlenirken aynı zamanda toplumsal ilişkilerde ve yaşamda da değişimlere neden olmuştur. Öncelikle kendisine iş yaşamında yer bulan internetin gündelik yaşamda her kesimden insanın kullanımı ile kendine yer bulması ve bunun akıllı telefonlar aracılığıyla kolay erişilebilir hale gelmesi toplumsal yaşamda birçok kolaylığa imkân sunarken aynı zamanda iletişimle ilgili geleneksel davranışların körelmesine de neden olmuştur. İletişim alışkanlıkları değişmiş, insanlar bir yerden bir yere giderek yüz yüze görüşmek yerine avuç içi kadar bir cihaz vasıtasıyla binlerce kilometre ötedeki insanlarla ya da tam tersi aynı evin içinde başka odalarda bulunan insanlarla bile haberleşebilmekte, iletişim kurabilmektedir. Bu hızlı değişim ve gelişim rüzgârından elbette toplumun tüm kesimleri etkilenmiş, çocukluğunda televizyonun varlığı dahi mucizevi bir olaymış gibi gelen yaş grubunda bulunanlar dahi akıllı telefonlarla iletişim sağlar hale gelmiştir. Bunun basit bir örneği Anadolu kültüründe misafirlğe gidileceği zaman evdeki küçük çocukla misafir gidilecek olan aileye önceden haber verilir ve müsaitlik durumu sorulurdu. Müsaitlik durumu

çocuğa söylenir ve ona göre misafirlige gidilirdi. Bu davranış kendi dönemi içinde görgü kuralı sayılmaktaydı. Günümüzde bu davranış neredeyse hiç gerçekleşmemekte, yerini telefonla haberleşmeye özellikle de sosyal medya ile haberleşmeye bırakmıştır.

İletişim araçlarının çeşitlenmesi ile birlikte iletişim kurmaya erkeklerden daha fazla önem veren kadınlar da oldukça etkilenmiştir. Özellikle kadınların kendi aralarında kurmuş oldukları gruplar arası iletişim, değişen ve gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte farklı şekillerde kurulur hale gelmiştir. Sosyal medya araçları kadınların bu yeni iletişim kurma sürecinde en çok faydalandıkları iletişim teknolojilerinden olmaktadır. Toplumsal bir grup olarak kadın günlerinin de iletişimi en üst seviyede tutması gerekmektedir. Bu yüzden başta sosyal medya araçları olmak üzere iletişim teknolojilerinin pek çok çeşidini kullanmaktadırlar. Kullanım amacı çeşitlilik gösterse de kadın günlerinde katılımcılar sosyal medya araçlarından en az bir tanesini düzenli olarak kullanmakta, grup içi etkileşim de bu sosyal medya aracından haberleşmek amacıyla faydalanmaktadırlar.

Sosyal medya benliğinin sunumu için de kullanılmaktadır. Kendini sunma, bizim sadece kim olmak ve kendimizi nasıl göstermek istediğimizle ilgili olmamakta, bazen ne yaptığımızın da bizzat sebebi olabilmektedir (Şişman, 2017, 104). Gündelik hayatta gerçekleştirilen en basit bir eylem bile sosyal medyanın “sanal sahne”lerinde kendine yer bulabilmektedir. İnsanlar yalnızken içtikleri çayların, kahvelerin resimlerini “çay keyfi, kahve keyfi” gibi etiketlerle paylaşmakta, içinde buldukları yalnızlık hissini sosyal medya aracılığıyla doldurmaya çalışmaktadırlar. Çalışmanın bu kısmında gözlemlenen kadın günlerinde sosyal medya araçlarının hangilerinin ne sıklıkta kullanıldığı, kullanım amacı, katılımcıların sosyal medya araçları hakkındaki düşünceleri gibi sorulara cevaplar aranacaktır. Popüler olarak kullanılan sosyal medya ve iletişim araçlarına bakacak olursak, bunların en başında whatsapp, instagram, facebook, twitter ve pinteresti sayabiliriz.

1.9.1. Whatsapp:

Günümüzde haberleşme ve iletişim amaçlı en sık kullanılan uygulama olan whatsappın sosyal medya aracı olup olmadığı ile ilgili tartışmalar devam etse de büyük bir kesim sosyal medya aracı olduğunu kabul etmektedir. Kullanım kolaylığı ve daha az internet tüketimi nedeniyle hemen hemen her akıllı telefonda bulunan ve sıklıkla kullanılan whatsapp uygulaması kadın günleri katılımcıları arasında da en sık kullanılan sosyal medya aracıdır. Her iki kadın günü grubunda da bir iki katılımcı dışında tüm katılımcılar aktif olarak whatsapp kullanmaktadır. Kullanmayan katılımcılara bakıldığında ise yaş grubu 60-70 yaş aralığında ve kullandıkları telefonlar whatsapp uygulamasını kaldıramayacak telefon modellerine sahip olan kişiler görülmektedir.

Kadın günleri katılımcıları günü ilk kez organize ederken irtibatı yüz yüze gerçekleştirmiş olsa da sonraki günlerin organize edilmesi genellikle telefonla özellikle de whatsapp üzerinden sağlanmaktadır. Whatsapp, gün ile ilgili her türlü konu hakkında iletişimin aktif bir şekilde devam ettirilmesine yardımcı olan bir uygulamadır. Örneğin, güne katılım durumu, güne dışarıdan misafir getirmek için müsaade istenmesi, günde eğer konuklar sırası ile ikramlık hazırlayacaksa kimin ne ikram hazırlayacağı, gün sahibi olan kişinin yardıma ihtiyacı olup olmadığının sorulması gibi gün henüz gerçekleşmeden önceki tüm konular whatsapp üzerinden açılmış olan bir grup üzerinden konuşulmaktadır. Her iki gün grubunda da yalnızca güne katılım sağlayan kadınların olduğu bir whatsapp grubu vardır. Bu whatsapp gruplarının isimleri genellikle günün oluşturulma amacı ile ilgili olabilmekte iken, kadınların kendi aralarında samimilik durumlarına göre oluşturdukları ve genellikle kendilerini betimlemek için kullandıkları isimlerde olabilmektedir. Altın kızlar, Apartmanın Gülleri, Şen Kızlar, Mahallenin Sultanları gibi isimler kadın günleri için sıklıkla kullanılan whatsapp grup isimleridir.

Katıldığımız iki kadın günü grubunun whatsapp grup ismi kendilerine takmış oldukları kadın günü grubu isimlerinin anlamı ile benzerlik göstermektedir. Apartman kadın günü grubunun whatsapp grup ismi Ayyıldız'ın gülleridir. Ayyıldız ismi kadınların yaşadığı apartmanın ismidir. Kuran'ı Kerim Okuma Kadın Günü Grubunun whatsapp grup ismi de Cennette Komşu Olalım'dır. Öncelikle Apartman Kadın günü grubu katılımcılarının whatsapp kullanımlarına bakacak olursak, bu kadın günü grubunun katılımcısı olan kadınların yalnızca biri hariç hepsinin whatsapp'ının bulunduğu ve düzenli olarak kullandıkları, ayrıca whatsapp durumlarında sık sık durum paylaşımı yaptıkları gözlemlenmiştir. Bunun dışında kadınlar gün boyunca çekinmiş oldukları fotoğrafları grupta paylaşmakta, daha sonrasında ise kendi whatsapp durumlarına atarak telefon rehberlerinde kayıtlı olan herkesin görmesini sağlayabilmektedirler. Ancak bazen katılımcılar eğer fotoğraf paylaşılacaksa fotoğrafların paylaşılmasını söylemektedirler. Fotoğraf paylaşımı yapmayı seven katılımcılar bunun içinde çözümler bulmuşlardır. Özellikle fotoğraflarda görünmek istemeyen kişilerin yüzlerine emojiler koyarak sosyal medya hesaplarında paylaşımlar yapabilmektedirler. Apartman kadın günü katılımcıları günün yapıldığı akşam whatsapp grubunda o gün gerçekleşen sohbetleri devam ettirebilmekte, bazı katılımcılar her konuda mesajlar atarak aktif bir kullanıcı olurken bazıları yalnızca mesajları okuyup geçebilmekte, herhangi bir cevap yazmamaktadırlar. Bu durum bir sonraki toplanma esnasında mutlaka bahsi açılan bir konu olmaktadır. Whatsapp grubunda sessiz katılımcılar olarak görülen kişiler eleştirilmekte, grup sohbetlerine katılımı istenmektedir.

Diğer bir kadın günü grubu olan Kuran'ı Kerim Okuma Kadın günü grubunda da whatsapp oldukça sık bir şekilde kullanılan sosyal medya aracıdır. Bu kadın günü grubunda telefon modelinden dolayı whatsapp kullanmayan 3 kadın bulunmaktadır. Bu kadınların üçü de 60-70 yaş aralığındadır. Bu kadın günü grubunda da whatsapp kadınlar arasında birincil iletişim kaynağıdır. Gün ile ilgili her şey buradan konuşulmakta, bunun dışında gündelik sohbetlerde yapılmaktadır. Ancak bu kadın günü grubunda diğerinden farklı olarak -günün de kurulma amacı olan- Kuran'ı Kerim ile ilgili sıklıkla video linkleri ve resimler paylaşmakta, hatta diğer bir toplanma için kendi aralarında seçmiş oldukları kişilere belli duaları ezberleyip gün esnasında okumaları için teşvik edici konuşmalar yapılabilmektedir. Bununla ilgili bu kadın günü grubunda gerçekleşen şu sohbeti örnek vermek yerinde olacaktır.

Kuran'ı Kerim Okuma kadın günü grubunda kadınlar belirlemiş oldukları süre ve duaları okuduktan bir süre süreler ve dualar ilgili sohbet etmişlerdir. Bir süre sonra kadınlardan biri grupta daha genç ve henüz yeni evli olan bir katılımcıya dönerek şu sohbeti başlatmıştır.

Kadın 1 (53): Ayselcim, kızım duayı okuyacak mısın? Whatsaptan attığımız hatim duasını sen okuyacaktın bu hafta.

Kadın 2 (37) (Aysel): abla baktım duaya ama ezberlemeye çalıştım ama baya uzun ve kelimeleri zormuş. Çoğu Arapçaydı. Öyle olunca pek güzel ezberleyemedim açıkçası. Yine oku dersiniz okuyayım ama pek güzel olmaz şimdi hepsi ezberimde olmadığı için.

Kadın 1 (53): Ah kızım deseydin ya keşke ben duayı dinlemeden atmıştım. Başka bir dua bulurduk. Bazı dualar öyle çok yabancı kelimeli olunca ezber yapması zor oluyor. Malum zamanda kısa bir haftaya ezberlememiz gerekiyor ama evde de iş gücü bitmiyor ki.

Kadın 3 (48): ayselcim, benim bi abla var tanıdığım whatsapp da hep böyle kısa güzel dualar paylaşıyor. Ona bir sorayım onu ezberle istersen. Ben hep izlerim onun duruma attıklarını, çok güzel ve kısa oluyor hepsi. Maksat dua okumak, sevap işlemek, güzel örnek olmak sonuçta.

Kadın 1 (53): evet, sen gönder canım Aysel'e. Haftaya onu dinleriz inşallah. Bu hafta da benim ezberimde bir dua vardı onu okurum. Boş geçmemiş de olur.

Kadınlar bu konuşmalardan sonra gündelik şeylerden konuşmaya devam etmişlerdir. Görüldüğü gibi whatsapp yalnızca bir haberleşme aracı değil, aynı zamanda kadınlar için kendilerine belirli görevler hazırlayıp, bu görevleri paylaşım olarak sundukları bir ödev paylaşım aracı olarak da işlev görmektedir. Whatsapp üzerinden video ve resim paylaşımı yapabilmek bu yüzden bu kadın günü grubu için çok önemlidir. Bu kadın günü grubunda da gün esnasında diğer kadın gününde olduğu gibi fotoğraflar çekinilmektedir. Ancak whatsapp

durumlarında bu fotoğrafları paylaşmamakta, bunun yerine gün esnasında okunan surelerden gündelik hayat için ibret alınacak şeyler olduğunu düşündükleri ayet ya da gün esnasında ezber ile herkesin söylemiş olduğu hadisleri yazarak paylaşmaktadırlar. Kadınlar bu şekilde paylaşımlar yaparak en azından kendi telefon rehberlerinde kayıtlı olan kişilere farkındalık sağladıklarını düşünmektedirler. Bununla paralel olarak kadınların whatsapp da kendileri hakkında profil oluşturdukları kısımlarda daha çok dini ve toplumsal ahlak içerikli kısa sözler paylaştıkları gözlemlenmiştir. Bunlardan bazıları; “Rızkımı veren Huda’dır, kula minnet eylemem”, “Her şerde bir hayır vardır”, “Elbette her zorluğun yanında bir kolaylık vardır” gibi cümlelerdir.

Sonuç olarak iki kadın günü grubunda da whatsapp uygulaması çok sık bir şekilde ve çok çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Ancak iki kadın günü grubu arasında whatsapp durum paylaşımı ve fotoğraf paylaşımı konusunda farklılıklar vardır. Bu farklılıklar ise iki kadın günü grubu katılımcılarının dini hassasiyet ile ilgili düşüncelerindeki küçük farklılıklar gösterilebilir. Aynı ilçede yaşamalarına ve gündelik hayatı yaşayışları ile ilgili çok büyük benzerliklere rağmen sosyal medya hesabında fotoğraf paylaşımı konusunda kadınlar profil olarak birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Apartman Kadın günü katılımcılarının çok büyük bir kısmı whatsapp durumlarında kendi fotoğraflarını paylaşmakta herhangi bir mahsur görmezken, Kuran’ı Kerim Okuma kadın günü katılımcılarının da hemen hemen hepsi whatsapp durumlarında kendi fotoğraflarını paylaşmama konusunda hemfikirdir. Fotoğraf paylaşımı yapsalar dahi mutlaka yüzlerine emoji koyarak yüzlerini gizlemektedirler.

1.9.2.İnstagram:

Tüm dünyada en çok kullanılan sosyal medya uygulamalarının başında gelen instagram, her kesimden insanın ilgi gösterdiği bir platform haline gelmiştir. Görselliğe dayalı bir içeriğe sahip olan instagram açıldığı zamandan bu yana toplumumuzda da kendisine oldukça fazla sayıda kullanıcı bulmuştur. Kullanıcıların cinsiyet oranına bakıldığında ise tüm dünya da instagram kullanıcı sayısının en büyük payında kadınların olduğu görülmektedir. (www.instatürkiye.com). Ülkemizde de kadınlar bu sosyal medya aracına erkeklerden daha fazla rağbet göstermektedir. Bu yüzden kadın günleri katılımcılarının da instagrama olan ilgileri kaçınılmazdır. Her iki kadın günü katılımcıları da telefonları uyumlu olmayan ve yaş aralığı yüksek olan kadınlar hariç instagrama oldukça ilgi göstermekte, hemen hemen hepsinin instagram hesabı bulunmakta, olmayanların ise çocuklarının açmış olduğu instagram hesaplarından kendi ilgi duydukları alanlarla ilgili takipler yaptıkları ve boş zamanlarını burada geçirdikleri gözlemlenmiştir.

Daha çok haberleşme ve iletişim kurma amaçlı kullanılan whatsapp dan çok daha farklı kullanım alanları ile ayrılan instagramın kadın günleri katılımcıları tarafından neden kullanıldığına bakacak olursak aslında Türkiye’de ki diğer kadınların da instagramı neden kullandıkları sorusunun cevabı ile aynı cevaplara ulaşabiliriz. Kadın günü katılımcılarının yapılan günler esnasındaki konuşmalarından edinilen çıkarımlar sonucunda kadınların instagramı öncelikle boş vakit değerlendirme ve bilgi edinme kaynağı olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Örneğin bir sohbet esnasında bir katılımcı şu konuşmayı yapmıştır.

“Instagram da bir yemek ve sunum sayfası buldum hanımlar, yaptığım her tarif muhteşem oluyor. Takip ettiğim kadın evdeki eski eşyalardan geri dönüşüm de yapıyor. Ondan bakarak eski eşyalara giriştim, hepsini boyayacağım. Bir de bi kadın daha vardı, evde yapılacak pratik bilgiler veriyor. Mutfak da olsun, temizlikte olsun. Valla baya tasarruf ettim sayesinde. İyi ki açmışım kız kendime hesabı. Oğlanın telefonda gircem diye canım çıkıyordu. Bak size de linkini atayım. Çok beğeneceksiniz. Hemen takip edin. Hem kadın da emek veriyor azıcık para kazansın sayemizde. Her şey var instagramda. Ne demişler bin bilsen de bir bilene danış”.

Bu sözleriyle kadının instagramı kendisi için çok gerekli bir bilgi edinme kaynağı olarak gördüğü aşıkardır. Instagramın kadın katılımcılar açısından daha birçok farklı kullanım sebebi vardır. Instagram görselliğe dayalı bir sosyal medya aracıdır. Bu yüzden fotoğraf paylaşımı ve sonrasında fotoğrafa gelen beğeni ve olumlu eleştiriler ile kendilerini iyi hissetmektedirler. Bu anlamda instagram pek çok kullanıcı için gerçek dünyada yaşanan ilgi eksikliği ve benlik kaygısı gibi içsel sorunlara sanal dünya da geçici çözümler sunmaktadır. Instagramın kadın günü katılımcıları tarafından kullanılmasının diğer bir sebebi de instagramın ekonomik faaliyetler için aracı bir mecra olmasıdır. Instagram da işletme sayfaları oluşturularak satış yapmak ve firmaların ürünlerinin reklamını yaparak ekonomik gelir elde etmek tüm dünya da sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Kadın günü katılımcıları arasında da el emeği işlerini satışa sunan, yaptığı network (katalog) işinin reklamını ve satışını yapan ya da komisyonlu giyim, çanta gibi ürünleri satarak gelir elde eden kadınlar bulunmaktadır. Apartman kadın günü grubunda instagram üzerinden ekonomik gelir elde eden iki kadın bulunmaktadır. Bu kadınlardan birisi 25-30 yaş aralığında, henüz yeni evlenmiş, ev hanımı olan bir kadındır. Bu kadın instagram üzerinden network işi yapmaktadır. Bu network işinde kişisel bakım ürünleri, kozmetik, temizlik ürünleri, diyet ürünleri gibi pek çok ürünü içeren bir firmanın ürünlerinin sipariş ile satışını yapmaktadır. Bu yüzden de sıklıkla gün toplanmaları esnasında bu ürünlerden bahsetmekte, ayrıca bu sistemde başka bir gelir kaynağı olan üye yapma yöntemi ile kazanmak için kadınları firmaya üye olmaya teşvik

etmektedir. Bir toplanma esnasında bu kadın ve diğer katılımcılar arasında gerçekleşen sohbet kadın günlerinde network işlerinde instagram kullanımının ve instagram sayesinde gelir elde etmenin önemini göstermektedir.

Kadın 1 (28): Ablacım senin siparişler geldi. Hatta getirdim bak şimdi yanımda. İstersen açalım da tüm ablalar görmüş olsun. Serpil abla falan baya merak etmişti. (Hemen yanındaki hitaben konuşmuş ve salonun dışına çıkıp elinde iki poşetle geri gelmiştir).

Kadın 2 (47): Getir getir ablacım. Bakalım hep birlikte. Şu dediğiniz parfümün kokusunu da çok merak etmişim zaten. Sayfanda gördüm çok güzel yorumlar vardı ama işte insan eliyle tutup bakmayınca, koklamayınca emin olamıyor. (Bu sırada poşetlerden çıkan ürünler elden ele dolaştırılarak, incelenmeye başlanır).

Kadın 3 (39): Hanife 'cim merak ettim geliri iyi mi bu işin? Sayfanda yorumlara bakıyorum. Yüzlerce kişi fiyat falan soruyor. Alan da çok gibi. Biz de mi başlasak bu işe. Hem ürünlerde baya kaliteli. Geçen ay aldığım deterjanı çok sevdim. Şampuna da kızlar bayıldı.

Kadın 1 (28): Ablacım karı olmaz mı hiç, oluyor tabi ki. Ben buradan kazandığım parayla iki bilezik yaptım. Akrabalar da kaynanam taktı sanıp kaynanamı övüyorlardı geçen gün (herkes kahkaha atmaya başlar). Ben size diyorum hep siz de üye olun, satın, harçlık olur diye. Yorucu bir iş değil. Her gün gezmeye gidiyorsunuz bir katalog taşıyıp herkese gösterip satacaksınız. Birde instagram da sayfa açıp, tanıtım yaptınız mı tamamdır. Tanımadığınız kişilere bile satış yaparsınız böylece, karı da artar.

Kadın 4 (35): Hanife şu an aklıma yattı benim ya. Beni de üye yapsana sana. Harçlık olur. Hiç olmadı evin ihtiyaçlarını, kendi makyaj malzemelerimi falan buradan indirimli alırım.

Kadın 3 (39): Hanife kız beni de üye yap. Hem benim instagram hesabım da da baya takipçim var yemek tarifleri falan yapıp atıyorum diye. Çenem de işler malum. Satarım bende oradan birşeyler. Ay valla heyecan yaptım. Hadi hayırlı olsun hepimize. Bol kazançlar hanımlar.

Kadın 1(28): Abla hemen üye yapalım sizi. Sonra ben kendi sayfam da da paylaşırım sizin sayfalarınızı. Bol bol fotoğraf atın ürünlerle ilgili hemen büyürsünüz inşallah. Kazancınız bol olsun, hayırlı olsun hepimize.

Görüldüğü gibi diğer kadınları üye yapan Hanife Hanım kadınlar üye olduktan sonra, kadınların instagram aracılığıyla daha kolay ve çabuk büyüyebileceğini ifade etmektedir. Böylece instagram kadınlar için para kazanmaya yardımcı bir sosyal mecra haline gelmiştir. Satılan ürünlerin reklamının yapılması ve daha fazla takipçi sayısı ile birlikte daha fazla

potansiyel tüketiciye ulaşılması bu sosyal medya aracını kadınlar için diğer sosyal medya araçlarına göre daha avantajlı bir hale getirmektedir.

İnstagramın kadınlar üzerinde etkili olduğu bir diğer konu ise bütün sosyal medya araçlarında olduğu gibi instagramda gittikçe yaygınlaşan ‘fenomen’ yani diğer bir deyişle meşhur olan kişilerdir. Bu kişiler yüksek takipçi sayısı ve her gün düzenli olarak içerik paylaşımları, hikayeler paylaşımları ile diğer instagram kullanıcılarından ayrılırlar. Fenomenlerin insanları etkileme gücü yüksektir ve bu yüzden sıklıkla taklit edilirler. Bunun farkında olan reklam dünyası da fenomenler aracılığıyla yüksek kitlelere ulaşarak satış hedeflerini gerçekleştirirler. Fenomenler bu hedeflerin gerçekleşmesine yardımcı olarak belli bir gelir elde etmiş olurlar. Günümüzde artık pek çok firma televizyon reklamlarının yanı sıra ürünlerini tanıtmaları için fenomenlere başvurmaktadır. Tüketiciler de özellikle instagram kullanma oranı daha yüksek olan kadınlar takip ettikleri fenomenlerin bu reklamlarından etkilenecek tüketim alışkanlıklarını değiştirebilmektedirler.

Elbette ki kadın günü katılımcıları da bu durumdan etkilenmiştir. Özellikle kendilerine instamom (instagram anneleri) diyen sosyal medya fenomenlerinin reklamlarını yaptığı ürünler kadın günü katılımcılarının oldukça dikkatini çekmekte, tüketim alışkanlıklarını bu ürünlere satın almaya yönelik değiştirebilmektedirler. Fakat burada asıl dikkati çeken nokta, kadınların ihtiyaca yönelik tüketimlerinin dışına çıkarak -onlara aslında hiç te ihtiyaçları olmadığı halde ürünleri gerçek birer ihtiyaçmış gibi reklamını yapan fenomenler- nedeniyle ihtiyaç dışı şeyleri de satın almaya yönlendiren içgüdüsel davranışlardır. Kadınlar takip ettikleri fenomenlerin söylediği her şeye inanma eğilimindedir. Bu yüzden onlara sunulan ihtiyaç dışı ürünleri bile sırf onlar önerdiği için satın alabilmektedir. Kullanım değeri hiç olmamasına rağmen bu ürünler kadınlara gösterge değeri sağladığı için mutluluk vermekte, bu ürünler ile takip ettikleri fenomenler arasında bir yakınlık kurulduğunu düşünmektedirler. Gözlemlediğimiz Apartman kadın günü grubunda tam olarak böylesi bir durum yaşanmıştır. Kadınların bir toplanma esnasında yaptığı şu sohbet instagram fenomenlerinin kadınlar üzerinde ne kadar etkili olabileceğini göstermektedir. Kadınlar her zaman ki gibi toplandıkları evde kısa bir selamlaşmadan sonra salondaki yerlerini almışlar ve ikramlıkların gelmesini beklerken sohbe koyulmuşlardır.

Kadın 1(32): ablacım sen geçen gün internetten bir şey getirtmiştin açıp kullandın mı ürünü çok merak ettim. Açtıysan sana zahmet bi getir de bakalım (ev sahibi olan kadına hitaben).

Kadın 2 (54): Ay dur çayları katalım da getireyim canım. Rahat rahat bakarız.

Bir süre sonra ev sahibi olan kadın ve yanında ona yardımcı olan birkaç kadın çayları ve ikramlıkları dağıtıp tekrar salondaki yerlerini alırlar ve sohbet yeniden devam eder.

Kadın 3 (43): Abla yeni aldığın eşyayı getirecektin bak biz de merak ettik. Bakalım güzel bir şey se biz de alırız belki.

Kadın 2 (54): Ay bak unuttum onu ya hemen getiriyorum. Şurada masanın yanındaki dolaptaydı zaten. Bakalım beğenecek misiniz? Benim hatunda görüp aldım. Çok memnunmuş, öyle bir anlattı ki. Kesin almalıyım dedim artık. Birde indirimdeyken de paylaşmış sitede sağ olsun. İndirimli aldım sayesinde. (Ev sahibi dolaptan bir kutu çıkarır. Kutunun içinden de küçük yuvarlak bir tepsi boyutunda robot bir süpürge çıkarır).

Kadın 1(32): abla sen robot süpürge mi aldın? (Çok şaşırılmış bir şekilde sormuştur).

Kadın 2 (54): evet canım baya bi indirimdeydi. Ne zamandır takip ediyordum. Instagram da benim hep takip ettiğim kadın da paylaşmış duruyordu. Çok memnunmuş. Kullanışlı diye anlatınca birikmiş param da vardı. Harcayacak başka bir şeyim de yoktu zaten. Bende bunu aldım. Nasıl güzel mi?

Kadın 1 (32): abla valla çok güzel tabi ki, güle güle kullan diyeceğim de sen bunju nasıl kullanacaksın?

Kadın 3 (43): kız nasıl kullanacak kullanma talimatı var, hem kadın insta da uzun uzun anlatıyor kullanışını falan. Hemen kurar kullanır.

Kadın 1 (32): ya onu demiyorum. Bu robot süpürge kapı eşiği olmayan evlerde kullanılır. Robot süpürgeğin mantığı bu. Sen ayarlar açarsın o oda oda gezer hem süpürür hem siler. Aysel ablacım senin bütün odalarının kapısında yüksek eşik var. Bu robot oralardan çıkamaz ki. Sen her oda bitince eline alıp başka odaya taşıyacaksan ne gerek vardı ki almana. Diğer süpürge ile aynı yani kullanımı bu şekilde. Hem bu genelde çalışan ya da küçük çocuklu anneler için. Sen temizlik hastası gibisin normalde. Her şeyi on kat silersin. Bunun sildiği yeri yine sileceksin eminim. Yanlış anlama ama boşuna almışsın sen bunu.

Kadın 4 (36): Abla Ayşe haklı gerçekten. Sen bunu kullanmazsın, yani senin için kullanışlı olmaz çünkü kapılarında yüksek eşik var.

Kadın 2 (54): anaaa kız gerçekten de öyle ben bunu hiç düşünmedim ki. Şimdi her odayı süpürünce elimde mi taşıyacağım ben bunu başka odaya. O zaman ne anlamı kaldı robot süpürgeğin. Ay valla üzüldüm şu an. Hiç kullanmadım. İade alırlar mı ki? İnşallah alırlar. Benim bey de kızmıştı zaten. Şu kadın ne alsa eve ondan almak istiyorsun. Boşuna masraf yapıyorsun sürekli diye.

Kadın 5 (45): abla kızma ama enişte haklı yani. Herkesin gelir durumu farklı. O kadının aldığı her şeyi almak zorunda değilsin ki. Boş ver onu birikim yap sen. Yarın bir gün torunun olur ona harcarsın. Ne bileyim tatile gidersiniz beyle.

Kadın 1 (54): evet bak doğru dedin. Tatile gidelim. Şu süpürgeyi iade edeyim iade parasını harcarız. Takip ettiğim kadının gittiği butik otel vardı, onun adını verip gidince indirim yapıyordu otel. Benimkini ikna edeyim de oraya gidelim.

Kadının bu sözlerinden sonra herkes birbirine bakıp gülmeye başlar. Ev sahibi olan kadın ise diğerlerinin neden güldüğünü pek anlamamıştır. Bu konuşmalardan da görüldüğü gibi instagram fenomenleri tüketim toplumunda olan insanları farklı yönlerden manipüle ederek tüketime özendiren yeni bir alan keşfetmiştir. Bu alan sosyal medyadır. Kullanıcıların örnek aldığı binlerce fenomen, takipçilerini kullanım değerinden ziyade gösterge değeri olan tüketime özendirebilmekte, bunu ister bilinçli yapsın ister bilinçsiz toplumda gündelik hayatın işleyişini ve ilişkileri de dönüştürmektedir. Bu değişim ve dönüşümden bir sosyal grup olarak kadın günleri de nasibini almıştır.

1.10.3. Facebook :

Instagram ve whatsapp göre daha uzak bir geçmişe dayanan facebook, öncelikli olarak kullanıcı kitlesini genç yaş grubundan ve erkeklerden bulmuştur. Bunu nedeni ilk ortaya çıktığı zamanlarda akıllı telefonların henüz yaygınlaşmamış olması ve genellikle gençler tarafından bilgisayar üzerinden kullanımındır. Bu yüzden özellikle toplumumuzda kadınlar tarafından başlarda çok da bilinen bir uygulama değildir. Özellikle ev hanımı olan kadınların çok büyük bir kısmı akıllı telefon sahibi olana kadar facebooktan haberdar dahi olmamıştır diyebiliriz.

Ancak 2000li yılların başında gittikçe yaygınlaşan akıllı telefonlar ve bilgisayarlar sayesinde facebook orta yaş grubunda da sıklıkla kullanılan bir sosyal medya uygulaması haline gelmiştir. Özellikle hemen hemen her evde kendine yer bulan masaüstü bilgisayarlar ev hanımlarının da facebooka olan ilgisini arttırmıştır. Kadınların facebooka olan ilgisinin nedenine bakacak olursak; tanıdıkları ile iletişim halinde olmak, önceden tanışmış oldukları ancak uzun süredir görüşmedikleri okul arkadaşı, mahalle arkadaşı, akrabalarını bularak yeniden irtibat sağlamak, zaten tanıdıkları kişilerin doğum günü, nişan, düğün gibi özel günlerinde tebrik mesajları yazmak, tanıdıkları kişilerin yaşamlarından haberdar olmak ve kendileri hakkında görsel içerikli paylaşımlarda bulunarak sevdikleri insanları haberdar etmek gibi pek çok konu sıralanabilir. İki kadın günü grubundaki kadınlar da -özellikle 40-50 yaş aralığındaki kadınlar- facebooku etkin bir şekilde kullanmaktadır. Gözlemlediğimiz kadın

günü gruplarından biri olan Kuran'ı Kerim Okuma kadın günü grubu katılımcısı olan kadınların büyük bir kısmı orta yaş grubundadır. Bu yüzden facebooku kullanma durumları instagramı kullanma durumlarından daha aktiftir. Buna paralel olarak oluşturmuş oldukları kadın günü grubu için facebook da sadece üye olanların içerikleri görebildiği kapalı bir facebook grubu oluşturmuşlardır. Bu grupta okumuş oldukları sureleri, duaları ve gün esnasında yapmış oldukları ikramlıkların tarifleri gibi şeyleri paylaşarak sohbet edebilmektedirler.

Apartman kadın günü grubu katılımcısı olan kadınların da facebook hesapları bulunmaktadır. Ancak katılımcılarının daha çok 25-40 yaş aralığında olması nedeniyle, katılımcılar daha çok kendi dönemlerinin popüler sosyal medya uygulaması olan instagramı facebooka göre daha aktif bir şekilde kullanmaktadırlar.

1.9.4.Youtube:

2005 yılında ilk kez açılan youtube kısa zamanda çok büyük bir kullanıcı oranına ulaşmış ve günümüzde de en çok kullanılan sosyal medya aracı haline gelmiştir. Facebook, instagram ve whatsappın gibi sosyal medya araçlarının iletişim sağlama olanakları varken youtube da iletişim amaçlı bir kullanımdan bahsetmek mümkün değildir. Youtube kullanıcılarına çeşitli imkânlar sunmaktadır. Örneğin; video yükleme, paylaşma, izleme, oluşturma gibi Youtube'da içerikler genel olarak klipler, bloglar, kanalların oluşturduğu içerikler, eğitim, kültür, sanat, spor, haber, vb. videolar yayınlanmaktadır (Hekimoğlu, 2019, s.27).

Bu videolarda genellikle içeriğin konusu bizzat içeriği oluşturan kişi ya da o kişinin hayatı olabilmektedir. Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı ile ele alınacak olursa youtube gündelik hayatta insanların benliklerini ve bedenlerini belli bir kurguyla sundukları bir sosyal mecradır. Bu sosyal mecra da video içeriği üreten kişiler beğeni sayıları ve yapılan yorumlar sonucunda sundukları kurguda değişiklikler yapabilmekte, böylece youtube içeriği üretme amacı olan kazanç sağlama ya da kendini iyi hissetme gibi sonuçlara ulaşabilmektedirler. Youtube içeriği üreten kişiler bir sahne sanatı icra eder gibi dramatik bir canlandırma ortaya koyarlar. Goffman, "yaşamın kendisi de dramatik canlandırmaya dayanır" demektedir. Bu ise kullanıcıların sahip olduğu hayat felsefesi açısından önemlidir. Yaşamın kendisi dramatik canlandırmaya dayanır yani sosyal medya kullanıcıları dâhil her birey, zaten kendi hayatlarında, hâlihazırda var olan felsefeyi ve görüşü bu platformlarda yansıtırlar (Akgün,2018,35).

Bu yüzden gündelik hayatın tüm sıradanlığı içinde ve bu sıradanlığın başrolü olarak görülen kadınlar için youtube bir sosyal mecra olarak çok önemli bir konumda durmaktadır.

Zira youtube da hemcinslerinin gündelik hayatın içindeki tüm bu sıradanlıkları çekinmeden gözler önüne sermeleri kendileri için bir güç ve enerji bulma kaynağı oluşturmaktadır. Ev hanımları, çalışan kadınlar, anneler, çeyiz telaşında olan genç kızlar ve daha yüzlerce kadın profiline ev sahipliği yapan youtube kanalları kullanıcıları olan kadınlar için aynı zamanda büyük bir bilgi kaynağı da olmaktadır. Bu yüzden kadın günleri katılımcıları olan kadınlar için youtube diğer tüm sosyal medya araçları içinde farklı bir noktada durmaktadır.

Gözlemlediğimiz iki kadın gününde de kadınlar youtube ile ilgili pek çok kez muhabbet konusu açmışlardır. Özellikle yemek kanalları, pratik bilgilere yer veren kanallar ve gündelik yaşamlarının hemen hemen her ayrıntısını günlük videolar halinde paylaşım yapan kadın kanalları kadın günleri katılımcısı kadınların özellikle dikkatini çeken kanallardır. Bunun nedeni çok zengin içeriğe sahip bu kanallarda kadınların mutlaka kendilerine ve hayatlarına dair bir şeyler bulmalarındır diyebiliriz. Bu durumu örnekleyen sohbetlerden birisi Apartman kadın günü grubunda gerçekleşmiştir. Kadınlar her toplanma esnasında olduğu gibi selamlaşp salonda yerlerini aldıktan sonra, ikram edilen yiyeceklerden yemeye başlamışlardır. Bu esnada kadınlardan birisi yediği tatlının tarifini ev sahibi olan hanıma sormuştur.

Kadın 1 (36): Ablacım ellerine sağlık hepsi çok güzel olmuş ama tatlına ayrı bir bayıldım. Nerden aldın bu tarifi? Ben de hep yaparım ama böyle güzel tutmuyor kıvamı hiç.

Kadın 2 (45): canım hani benim hep izlediğim bir yemek kanalı var ya oradan aldım. Adı neydi ya bak hep unutuyorum. Haahh dur hatırladım kız. (Heyecanlanarak). Nefis yemek tarifleri kanalından bakarak yaptım. Birebir ölçü ile yapınca tutuyor tatlım. Bende önceden başka bir kanaldan rastgele izleyip yapmıştım ama güzel olmamıştı. Meğerse tarifte hiç püf noktası vermiyormuş ilk izlediğim kadın. Nefis yemek tariflerinde kadın tüm püf noktalarını en ince ayrıntısına kadar anlatıyor. Mutfakta açıyorum youtubedan büyük televizyonda izleyip yapması da ayrı bir keyifli oluyor. Önceden telefonda izleyeceğim diye canım çıkıyordu. Size de öneririm bu kanalı bilmiyorsanız. Her tarifi çok iyi tutuyor.

Kadın 3 (39): Abla hiç bilmez miyiz o kanalı. Cidden her tarifi tam tutuyor. Kaç milyon takipçisi olmuş. Hakkediyor valla. Sürekli tarif atıyor. Kadının işi bu olmuş artık. Hem para kazanıyor hem sürekli evinin yemeği hazır olmuş oluyor. Çok güzel valla.

Kadın 1 (36): ablacım valla ben bilmiyordum bu kanalı çok iyi oldu o zaman sorduğum. Malum tatlılarla da yemekle de aram çok iyi değil. Artık hep buradan bakarak yaparım bende. Hanife abla o kadar takipçisi varsa zaten kesin çok güzeldir tarifleri. Yoksa o kadar kişi izler mi demi ama.

Kadın 3 (39): aynen canım. Kadına sürekli övgü dolu yorumlar geliyor tarifleri, anlatımı çok güzel diye. Hem daha yeni evlendin yemek yapmak biraz tecrübe istiyor. Zamanla senin de elinin lezzeti oturur. Ee senin de maaşallah evinin dolap düzeni, titizliğin falan çok güzel. Hele el işlerin, kendi yaptığın duvar süsleri falan maaşallah. Nerden öğrendin onları falan, bizim hayatta aklımıza gelmez kavanozla mumluk yapmak ya da kartondan öyle gösterişli duvar süsü falan yapmak.

Kadın 1 (36): durun bende size sırrımı vereyim o zaman. Benim de her gün takip edip izlediğim bir kanal var. Kadın aynı bizler gibi, mütevazı, kendi halinde, evinde yemeğinde, öyle burnu havada kanallar gibi de değil. Bana baya samimi geldi izlemeye başladım. Hep evde eski ya da artık şeyleri değerlendirip evini öyle güzelleştiriyor ki. İzlemeniz lazım mutlaka. Hem para da harcamıyor fazla fazla diğer kanallar gibi ev dekorasyonu yapıcam diye. Ay hem de 3 çocuğu var ona rağmen hem evi misler gibi hem de vakit bulup sürekli evinde bir şeyler yapıyor geri dönüşümden. Çekmeceyi öyle düzenlemeyi falan ondan öğrendim.

Kadın 4 (52): ay aman kızlar bu ne siz hepiniz youtubedan bakıp mı yaşıyorsunuz ayol? hiç mi atanızdan ananızdan bir şey öğrenmediniz. Kime ne sorsak bundan bir şey izleyip yaptık diyorsunuz.

Kadın 2 (42): Zeynep abla gerçekten bi izlesen sen de böyle düşünürsün. Anamızdan atamızdan, büyüklerden tabi ki öğrendik bir şeyler Allah razı olsun onlardan da ama şimdi bu kadınlar da büyüklerinden çok daha fazla öğrenmiş ya da daha maharetli demek ki. Bizde onlardan izliyoruz öğreniyoruz bir şeyler. Hem vakit geçiyor gündüzleri evde. Bazen uyku tutmuyor gece izliyoruz. Napalım devir değişti. Bende geldim 50 yaşına ama üç dört yıldır izleyip ne çok şey öğrendim bu youtubedan. Öğrenmenin yaşı yok ki. Bak benim en küçük kız da bunları izleyip 15 yaşında baklava açtı arife günü. Ben göstersem yap kızım desem asla yapmaz, izleyince yapası geliyor. İşime de geliyor valla. Öğrensin de unutsun yine sonra isterse.

Kadın 1 (36): abla valla alem kadınsın ya. Bence de kızlar izleyecekse bunları izlesinler arada. Saçma sapan diziler izliyorlar sürekli. Arada ilgilenecekleri hobiler falan edinirler hem bunlarla. Hem bu kanallarda alışveriş önerileri de var. Ne zaman indirim olsa alıp, deneyip paylaşıyorlar. Bende bazen bakıyorum, alıyorum dedikleri ürünlerden falan. Hele ev eşyası, mutfak eşyası, kıyafet indirimleri falan çok işe yarıyor. Mağazadan gidip alana kadar. İnternette indirimli almış oluyorum hem de başkası alıp deniyor, üstünde görüyorum kaliteli dediğine güvenip alıyorum. Vakıt de boşa gitmiyor.

Kadın 5 (48): ay canım alışveriş konusuna katılamıcam bak ben. Geçen hep izlediğim bir kanalda kıyafet reklamı yaptı. İndirimde diye bende sipariş verdim tabi ama gelen ürünle kadının videoda anlattığı ürünün hiç alakası yoktu. Bana hem rengi farklı hem de kumaşı kalitesiz bir şey geldi. Ay nasıl sinir oldum. Kadının o videosuna yorum yaptım. Hemen silmiş yorumumu. Kaç kişinin hakkına böyle kim bilir. Sırf para kazanıcam reklamdan diye de insanlar kandırılmaz ki canım. Benim param boşa gitti aman sizde dikkatli olun. Hemen güvenip almayın onlar alıyor diye. Baksana kadın yoruma cevap yazmadı, üstüne birde yorumumu sildi kimse görmesin diye.

Kadın 1 (36): Aaaaa, üzuldüm bak şimdi abla (şaşkın ve üzgün bir ifade ile). Evet ya bazı kanallar var böyle para kazancaz diye kötü ürünün, sahtekâr firmaların bile reklamını yapıyorlar. Para hırsı bürümüş gözlerini resmen ne diyeyim. Aman dikkatli olalım biz de. Bilinen markalarsa, memnuniyet oranı falan varsa, yorumlara bakıp alalım. Parayı yoldan toplamıyoruz hiçbirimiz.

Görüldüğü gibi kadınlar genellikle bilgilendirici ve kendilerine faydası olan kadın kanallarını izlemeyi tercih etmekte ve bu kanallar sayesinde ev ve hayata dair bilgiler edindiklerini düşünmektedirler. Aynı zamanda izledikleri kanallardaki kişilerin önermiş olduğu tüketim nesnelere de satın almak için güdülenebilmektedirler. Instagram da olduğu gibi youtube kanallarında da içerik üreticileri reklamını yaptıkları ürünler vasıtası ile kazanç sağlayabilmektedir. Bu yüzden belli bir abone sayısına ulaşmış çoğu kanal sahibi kanallarında bir süre sonra ürün tanıtımları yaparak, abonelerini bu ürünleri satın almaya yönltebilmektedir. Bu örnekte de kadınlardan bazıları izledikleri kanalların sahiplerinin tanıtmış olduğu ürünleri tüketmeye yönelik girişimlerde bulunmuşlardır. Fakat bu tarz bir tüketim alışkanlığı örnekte de görüldüğü gibi her zaman olumlu sonuçlanmayabilir. Reklamı yapılan ürün tanıtıldığı gibi gelmemesi kadın günleri katılımcısı olan kadınların bu kanala ve kanalın sahibi olan kişiye güvenini kırdığı gibi, aynı zamanda o kanalı takip etmeyi bırakmasına da sebep olmuştur.

Sonuç olarak kadın günleri katılımcısı olan bu kadınların youtube kanallarını izlemeye yönelik alışkanlıkları onların sosyal bir grup olarak ortak bir sohbet konusu bulabilmelerine, beğendikleri kanalları birbirlerine önermeleri ya da o kanallarda bulunan ve grup ile yapılabilecek olan aktiviteleri birlikte yapmaya çalışmalarını gibi daha pek çok etken, bu sosyal grupların grup dinamizmini arttırmakta; birbirleriyle olan etkileşimlerini devamlı ve sürekli hale getirmelerine katkı sağlayabilmektedir. Öyle ki grup üyelerinin hemen hepsinin izlemiş olduğu gündelik hayatın rutinsel faaliyetlerini -ev temizliği, dolap düzeni, pazar, market alışverişi, bebek bakımı vs- günlük vloglar halinde sunan kadın kanalları, bir sosyal grup

oluşturan ve gündelik hayatın rutinsel faaliyetlerini bizzat başrol olarak sahneye koyan kadınlar için birçok konuda sohbet konusu oluşturmalarına da yardımcı olmuştur. Bu açıdan kadın günleri katılımcısı olan pek çok kadın için izledikleri kanallar kendi hayatlarının ve gündelik rutinlerinin birer yansıması gibidir. Bu yüzden de zaten kendi hayatları ile benzer gördükleri kanalları izlemeyi tercih etmişlerdir.

SONUÇ

Gündelik hayatta bir sosyal grup olan kadın günlerinin sosyolojik bir bakış açısıyla incelendiği bu çalışmadan elde ettiğimiz bulguları ve yorumları şu şekilde özetleyebiliriz;

Kadın günleri katılımcıları için her şeyden önce bir sosyalleşme mekânı ve imkânı sağlamaktadır. Kadınlar kendilerine nefes alabilecekleri bir alan açmaya çalışmaktadırlar. Gündelik hayatın rutinsel sıkıcılığından biraz olsun çıkmak, deşarj olmak ve sosyalleşmek amacıyla bu günlere katılmaktadırlar. Özellikle çalışan kadın katılımcılar iş hayatının getirdiği stresten uzaklaşmak için bu günlere katılım sağlamakta, kendilerine iş yaşamı dışında farklı bir iletişim ortamı bulmaktadırlar. Kadın günlerinin sosyalleşmeye ve etkileşim ortamı sağlamasına olan büyük etkisi, sosyolojinin önemli isimlerinden Erving Goffman'ın etkileşim sayesinde sosyalleşmenin artması yaklaşımını doğrular niteliktedir. Kadınlar güne katılmadıkları zamanlarda kendilerini grup içi etkileşiminden ve grup üyelerinden uzak kaldıklarını düşünerek üzüntü duyabilmektedirler. Tam tersi açıdan bakıldığında yani kadınların günlere düzenli olarak katıldığı hatta birden fazla güne katıldıkları durumlarda kendileri daha iyi hissettikleri günler esnasında ki sohbetlerinde bunu açıkça dile getirmeleri ile gözlemlenmiştir.

Elde edilen bulgulardan ulaşılan yorumlardan bir diğeri de kadın günlerinin katılımcılar açısından birer tiyatro sahnesine olan benzerliğidir. Her bir kadın günü katılımcısı bir tiyatro sahnesinde rol üstlenmiş olan oyuncular gibidir. İnsanların gündelik hayatlarında bir tiyatro sahnesindeymiş gibi belirli roller üstlenerek yaşadıklarını 'dramaturjik' yaklaşımıyla ortaya koyan Erving Goffman'dır. Çalışmanın büyük bir kısmında Erving Goffman'ın yaklaşımı üzerinden çıkarımlar ve yorumlamalar yapılmaktadır. Goffman'ın dramaturjik yaklaşımında ortaya koyduğu 'yüz çalışması' kavramı kadın günlerinde de etkileşimin devamlılığı ve gruba sosyal uyum ve kabul edilme durumunu büyük ölçüde etkilemektedir. Kadın günleri katılımcıları öncelikle günlere katılımcı olarak kabul edilebilmek için kadın günü grubunun belirlemiş olduğu bazı kriterleri de içeren belirli bir yüz

çalışmasına sahip olmalıdırlar. Örneğin bir kadın günü katılımcısı gün sırası kendisine geldiğinde önemli gerekçeler haricinde “misafir kabul edemiyorum” gibi bir bahane sunamaz ve en az diğerleri kadar gelen misafirlere saygılı bir yaklaşımda bulunup, ikramlar hazırlayıp sunma konusunda istekli olduğunu gösterebilmelidir. Bu şekilde bir yüz çalışması katılımcının en az 8-10 kişilik bir kadın grubunu saygılı ve gün kurallarına uygun bir şekilde ağırlayabilecek bir yüze sahip olduğunu göstermektedir. Oluşturulan yüz çalışması bir kereliğe mahsus değildir. Önemli olan daha sonrasında bu yüzü koruyabilmektir. Herhangi bir mahcubiyet durumunda soğukkanlı davranarak oluşturmuş olduğu yüzü koruması, katılımcının gün grubuna kalıcı bir şekilde kabul edilebilmesi için gereklidir. Çalışmaya konu olan kadın günlerinde katılımcıların özellikle de gruba yeni katılmış olan katılımcıların, gruba çok daha önceden katılmış olan katılımcılara göre günler esnasında daha tedirgin davranabildikleri, gruba sosyal uyum ve kabul edilme açısından gerekli davranışları yerine getirme konusunda çok daha istekli davranabildikleri gözlemlenmiştir. Gruba yeni katılım sağlayan bir katılımcının misafirlik esnasında ev sahibi olan kişi olmasa da ikramlıkların hepsini kendisinin dağıtmaya çalışması ve her bir grup üyesinin halini hatrını tek tek sorarak, uzun muhabbetler kurmaya çalışması buna örnek olarak verilebilir. Yüz çalışması ve yüzün korunması ile ilgili dikkat çekici olan bir diğer nokta ise kadın günlerinde katılımcıların oluşturmuş oldukları yüzlerin korunmasında yalnızca yüzün sahibinin değil, diğer katılımcıların da etkili olabildiğidir. Katılımcılar güne uzun zamandır katılım sağlayan kadınların herhangi bir mahcubiyet durumunda yüzlerini korumak konusunda en az yüzün sahibi kadar özverili davranabilmektedirler. Konuyu değiştirmek, mahcubiyet hisseden kişiye olumlu bir tavır sergileyerek mahcubiyetini gizlemeye çalışmak gibi davranışlar ile yüzü kurtarmaya çalışabilmektedirler. Bunun iki sebebi vardır. İlki mahcubiyet duyan kişiyle oluşmuş olan duygusal yakınlık, ikincisi ise grubun bir bütün olarak birliğini sağlamak için her bir grup üyesinin yüzünün korunmasının önemidir.

Kadın günlerinde katılımcıların sağlıklı bir şekilde oluşturmuş olduğu yüzler sayesinde sağlıklı bir etkileşim ortamı da oluşturulabilmektedir. Sağlıklı bir etkileşim ortamı sohbet ortamının kurulabilmesi için de ilk koşuldur. Bu sohbet ortamında konular neredeyse tamamen tüm grup üyelerinin bilgisi dahilinde olan ve her bir katılımcının sohbete dahil olma olasılığının da çok yüksek olduğu konulardır. Ancak bazı durumlarda her bir katılımcının bilgisinin olmadığı ve bu yüzden sohbete dahil olamadığı konuşmalarda gerçekleşebilmektedir. Bu sohbetler iki ya da en fazla üç katılımcının bildiği konular üzerinden gerçekleşmektedir. Bazen de konu bir sohbet ortamı oluşmadan birkaç cümle şeklinde de oluşabilmektedir. Her ne şekilde olursa olsun bu şekilde yalnızca birkaç

katılımcının bilgisinin olduğu konular üzerinden konuşmaların gerçekleşmesi kadın günlerinde sıklıkla gözlemlenmektedir. Bu şekilde oluşan sohbet ya da kısa konuşmalar bağlama gönderimlidir. Bağlama gönderimli konuşmalar, konuşmaya dahil olan kişiler arasında yaşanmış olan bir olay ya da aralarında geçen başka bir konuşma nedeniyle o an gün grubunda bulunan diğer katılımcıların sohbete yabancı kalmasına neden olmaktadır. Bu durum diğer katılımcıların bağlama gönderimli sohbet ya da konuşmaya karşı merak duymasına ve dedikodu yapıldığı gibi bir düşünceye neden olabildiği için rahatsızlık duyulmasına neden olmaktadır. Bu durumdan dolayı diğer katılımcıların rahatsızlıklarını şaka ile karışık bir şekilde dile getirdikleri sıklıkla gözlemlenmiştir. Özellikle ‘kızlar neye güldüyseniz bize de anlatın da bizde gülelim’ cümlesi en çok bu durumlarda kullanılan cümle olabilmektedir.

Çalışmamızda gözlemlenen bütün kadın günlerinde benliğin sunumuna dair örneklerle rastlanmıştır. Benliğin sunumu ile ilgili Erving Goffman’ın dramaturjik yaklaşımı tekrar karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayatın her alanında insanlar girmiş oldukları iletişim ortamlarında benliklerini sunmaya yönelik hareketlerde bulunurlar. Benliğin sunumu için başka bir insanın varlığı yeterlidir. Bu insanla sözlü iletişim kurulmasa dahi, orada bulunan kişinin varlığı diğerinin benliğini sunması ve ona göre davranması anlamına gelmektedir. Kadın günlerinde benliğin sunumu gündelik hayatın her alanında olduğu gibi kişilerin statüleriyle şekillenen bir rol sahnelemesi ile gerçekleşir. Benliğin sunumuna dair her bir hareket, söz ya da mimik belli bir rolü gerçekleştirmeyi de içerir. Kadın günleri katılımcılarının benliklerini öncelikle bir sosyal grup olan kadın günlerinde kabul görmek amaçlı sundukları, daha sonra ise farklı bireysel kaygılarla rollerini gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. Öncelikle güne kabul edilmek ve kalıcı bir üye olabilmek için kadın günü grubunun değerli gördüğü davranışlar üzerinden benlik sunumu gerçekleştirmektedirler. Örneğin el işi gibi ev içi kadın emeğine önem verilen, el işi örmenin değerli görüldüğü bir kadın günü grubunda katılımcılar el işi örme konularına yatkın bir kişi olduklarını ispatlayacak bir benlik sunumuna ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden en iyi şekilde yaptığı ve diğerlerinin nazarında övgü toplayabileceği el işi ile güne katılarak, el işini gün esnasında örmeye devam edebilir.

Kadın günü gruplarında kadınların benliğini sunarken faydalandığı pek çok yardımcı öge bulunmaktadır. Bu yardımcı öğelerin başında kılık kıyafet ve kapalı kadınlar için başörtüsü gibi görünüşe dair statü göstergesi olabilen şeyler gelmektedir. Örneğin bir kadının gündelik ev kıyafetleri ile güne katılması hem garip karşılanabilir hem de ayıp bir durum olarak nitelenebilir. Bu yüzden güne katılan kadınlar kılık kıyafetlerine oldukça özen

göstermekte, hatta çoğu katılımcı sırf günde yeni ve güzel şeyler giyinebilmek için gün öncesinde kıyafet alışverişi yapabilmektedir. Gözlemediğimiz iki kadın günü grubunda kılık kıyafetle ilgili olarak benliğin sunumunda farklı parçalara farklı anlamlar yüklenerek, o parçalara öncelik verildiği gözlemlenmiştir. Apartman kadın günü grubunda kadınlar benlik sunumunda kılık kıyafet ile ilgili en çok marka kıyafet ve çanta kullanımına öncelik verirken, Kuran'ı Kerim Okuma kadın günü grubunda kadın katılımcıların birçoğunun tercih ettiği ferace/pardesü adı verilen dış giyim kıyafeti ile ev içinde örtülen iğne oyası yazmanın şık ve güzel olmasına dikkat ederek benlik sunumu gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. Bu yüzden iki kadın günü grubunda da kadınlar kılık kıyafet ile ilgili konularda oldukça hassas davranmakta, çoğu zaman her gün esnasında farklı bir kıyafet giymeyi tercih etmektedirler.

Kadın günlerinde benliğin sunumuna yardımcı bir diğer öge ise ev eşyası olarak mobilyalar ve dekorasyon ürünleridir. Her iki kadın günü grubunda da kadınların normalde gündelik hayatta oturmayı çok da tercih etmedikleri bir oda olan misafir odasında misafirlerini ağırladıkları gözlemlenmiştir. Misafir odası kadın günü katılımcısı kadınlar için rol sahnelemesinin en iyi yapıldığı bir tiyatro sahnesi gibidir. Burada benliklerini sunarken çok daha özgüvenli olabilmektedirler. Bunun nedeni ise misafir odası ya da diğer adı ile salonun her daim misafire hazır şekilde temiz ve düzenli tutulması, en güzel mobilyaların o odada bulunması ve ıvır zıvır olarak tabir edilen hiçbir ev eşyasının bu odada bulunmamasıdır. Ev sahibi olan kadın misafir odasını benliğinin sunumuna yakışır şekilde düzenlemiş ve kendi benliğine dair sunumda işine yarayacak her türlü eşya ile odayı donatmıştır. Bu eşyalar her bir mobilyanın üstünde en şık haliyle duran danteller, vitrinlere bir mağaza rafına dizilir gibi özenli dizilmiş çoğunlukla kristal camdan bardak ve tabak setleri, ev sahibinin hobileri ile ortaya koyduğu el emeği ürünler ya da ailenin en mutlu anlarının ölümsüzleştirildiği fotoğraflar olabilmektedir. Tüm bu öğeler kadın günlerinde kadınların benliğine sunmasında yardımcı olan öğelerdir. Kadının benliğinin sunumu hayatın her alanında olduğu gibi kadın günlerinde de kalıcı bir üye olabilmeyi sağlamaktadır. Bu yüzden tüm katılımcılar ister yardımcı öğeler olsun ister yalnızca kişilik olarak bir benlik sunumu olsun benliklerini sunmak durumundadırlar.

Kadın günlerinde benliğin sunumu ile ilgili olarak gözlemlenen bir diğer konu ise gösterişçi tüketimdir. Gösterişçi tüketim ürünlerin kullanım değerinden ziyade gösterge değerinin ön planda tutularak yapıldığı tüketim şeklidir. Gösterge değeri kişilere benlik sunumunda da yardımcı olabilmektedir. Benliğin sunumu ile birlikte tüketim nesnesi olan şey kişi için haz kaynağı da olmaktadır. Kadın günlerinde böylesi bir tüketimden bahsetmek mümkündür. Özellikle kadınların kılık kıyafet ile ilgili olarak her düzenlenen gün esnasında

farklı bir kıyafet giymeye çalışması kıyafetin gösteriş amaçlı bir tüketim nesnesi haline getirmektedir. Ayrıca gösteriş amacıyla kullanılan kıyafet, giyen kişi için belirli bir imaj da sağlamaktadır. Bu imajı ise genellikle kıyafetlerin marka değerleri desteklemekte, kadınlar ürünün kendisinden çok etiketinde yazan marka değerine ücret ödemektedirler. Bu yüzden kadın günlerinde gün esnasında kıyafet konusu açıldığında yeni alınan ve giyilen kıyafetin mutlaka marka ismi de verilerek bahsedilmektedir. Kılık kıyafetin yanı sıra gösteriş için alınan tüketim eşyalarına ev eşyaları, mobilya ve dekorasyon ürünleri de girmektedir. Özellikle Kuran'ı Kerim Okuma kadın günü grubundaki kadınların büyük bir çoğunluğunun salon dekorasyonu ve eşyaları konusunda gösterişçi bir tarzda tüketim yaptıkları gözlemlenmiştir. Örneğin gözlemlenen günler esnasında pek çok katılımcının salonu çoğu kez değişikliğe uğramış; objeler, duvar süsleri ve hatta mobilyalar dahi pek çok kez değişmiştir. Bu salonların dekore edilmesinde ise sıklıkla gösteriş ile bağdaştırılan gold (altın) rengi ve ışıltılı objeler ile süslenmiş, mobilyalarda ise avangart tarzda büyük ve gösterişli ürünler kullanılmıştır. Ayrıca kadınların zaman içinde birbirlerinden gördükleri salon dekorasyonlarını kendi evlerinde de taklit etmeleri birbirlerinden etkilendikleri sonucunu çıkarmamıza da yardımcı olmuştur. Apartman kadın günü grubunda da ev içi dekorasyonla ilgili gösteriş yapmak amacıyla alınan tüketim eşyalarının konusunun açıldığı ve kadınların bu konuda birbirlerinden etkilenecek alışveriş yaptıkları gözlemlenmiştir. Ancak apartman kadın günü grubu katılımcıları daha çok kılık kıyafet, çanta, ayakkabı ve takı gibi ürünleri gösteriş amaçlı satın almaktadırlar. Bazı katılımcılar maddi durumları ölçüsünde bu marka ürünlerin orijinal olanlarını satın alırken, bazı katılımcılar da replika adı verilen ünlü markaların taklidi olan ürünleri satın alma eğilimindedirler.

Kadın günlerinde yapılan gözlemler sonucunda dikkat çeken bir diğer nokta da kadın günlerinde yazılı olmayan toplumsal kurallarla şekillenen bir iş bölümü ve hiyerarşinin varlığıdır. Kadın günlerinde iş bölümü ve hiyerarşi genellikle yaşa göre belirlenmektedir. Bunun dışında medeni durum da iş bölümü ve hiyerarşiyi etkileyen bir diğer faktördür. Her iki kadın gününde de ev sahibi olsun ya da olmasın yaşı diğer katılımcılara göre daha küçük olan katılımcılar ikramlıkların sunumu ve arka planda yer alan mutfak işlerini yapma ve yardım konusunda daha fazla görev almaktadırlar. Bunun yanı sıra gruptaki katılımcıların ergenlik çağında olan kızları da ikramlıkların ikram edilmesi konusunda büyük bir rol oynamaktadırlar.

Türk toplumunda gerçekleşen tüm misafirliklerde olduğu gibi kadın günlerinde de misafirliğin kendine has bazı belirli davranış kalıpları vardır. Bu davranış kalıpları ritüel davranışlar olarak da değerlendirilebilir. Ritüeller belirli standartlara ve kalıp davranışlara

işaret ettiği için grup olma bilincini aşılama ve gruba aidiyet hissetme konusunda da önemli bir noktada durmaktadır. Her iki kadın gününde de sıklıkla karşılaşılan küçük gündelik ritüeller gözlemlenmiştir. Bu küçük ritüeller davranışlar dışında toplumun değer verdiği şeyler için kutlamalar yapılan özel günlerde kadın günlerinde kendisine yer bulabilmektedir. Bunlar arasında diş göllesi/hediği, mevlit, doğum mevlidi, kırk uçurma, yeni gelin mevlidi sayılabilir. Bu özel günler kadın günlerinde gerçekleşebilmekte, böylece toplumsal ritüeller kadın günlerinde yaşatılmaya devam etmektedir.

Kadın günlerinde karşımıza çıkan küçük ritüeller de yine toplumun değer verdiği konularla şekillenen ve daha çok misafir ağırlama adabı ile ilgili olan konulardır. Örneğin, misafir kapıdan girince ceketini çantasını alıp asmak, misafire terlik vermek gibi. Bunlar dışında yalnızca kadın günlerine özgü bazı davranışlar da ritüel hale gelmiştir. Kadınların güne gelirken yanlarında süslü terlik, babet ya da topuklu ayakkabı getirip misafirlik esnasında bunları giymeleri, tesettürlü katılımcıların gün esnasında başörtülerini çıkarıp o şekilde günde vakit geçirmeleri, her gün bitiminde mutlaka Türk kahvesi içilmesi gibi davranışlarda yalnızca kadın günlerinde ritüel olarak gerçekleşen davranışlardandır.

Her sosyal grubun bir araya gelmesini sağlayan en önemli noktalardan birisi de grup üyelerinin kendi aralarında gerçekleştirdiği sohbetlerin konularıdır. Bu sohbetler grubun devamlılığını sağlama ve grup üyelerinin gruba aidiyet hissetmesi noktasında önemli bir konumdur. Özellikle sohbetler esnasında daha fazla olarak söz alan katılımcıların gruba aidiyet hissetme oranları çok daha yüksek olmaktadır. Kadın günlerinde de günlerin kendine has değişmez sohbet konuları vardır. Yemek tarifleri, gelin/görümce/kaynana muhabbeti, televizyon dizisi ve gündüz kuşağı kadın programları, çeyiz, el işi ve kısmet bulma gibi konular kadın günlerinin vazgeçilmez sohbet konularının başında gelmektedir. Bu sohbet konuları her iki kadın gününde ve her toplanma esnasında mutlaka bir şekilde bahsi açılan ve katılımcıların aralarında sohbet ettiği konulardır. Bunun dışında katılımcıların özel hayatları ile ilgili açtıkları sohbetler de çoğu zaman kadın günlerinde yer bulmaktadır. Ancak kişisel hayat ile ilgili açılan sohbetlere katılım 3 ya da en fazla 4 katılımcı ile sınırlı kalmaktadır. Bunun nedeni ise bu tarz konuların genellikle mutfakta ikramlık hazırlama esnasında konuşulması ya da salonda konuşulsa bile konunun yalnızca birkaç katılımcı ile kısık sesle konuşulmasıdır.

Kadın günlerinde yapılan gözlemler sonucunda dikkati çeken bir diğer konu ise kadın günü katılımcılarının sosyal medya ve iletişim araçlarını kullanma durumlarıdır. Her iki kadın günü grubunda da sosyal medya hesabı olmayan 65 yaş üzeri birkaç katılımcı dışında diğer tüm katılımcıların bir veya birden fazla sosyal medya hesabı bulunmakta ve birçoğu da bu

sosyal medya araçlarını düzenli olarak kullanmaktadır. Özellikle son 5 yıllık zaman diliminde gittikçe popüler hale gelen instagram ve whatsapp kadınlar arasında en fazla kullanılan sosyal medya araçlarıdır. Bu platformlarda kadınlar daha çok paylaşım yapmakta ve daha aktif bir katılım sağlamaktadırlar. Bunun dışında facebook, youtube gibi sosyal medya araçları da sıklıkla tercih edilmektedir. Apartman kadın günü grubu ile Kuran'ı Kerim okuma kadın günü grubunda sosyal medya araçlarını kullanım amaçları ve kullanım sıklıkları arasında belirgin farklılıklar olmamakla birlikte, paylaşılan içerikler açısından farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin; Apartman Kadın günü grubunda sosyal medya hesaplarında grup üyelerinin fotoğraflarının paylaşılmasında herhangi bir sakınca görülmezken, Kuran'ı Kerim Okuma Kadın günü grubunda kadınlar kendi fotoğraflarının sosyal medya hesaplarında paylaşılmasını doğru bulmamakta, kendi fotoğrafları yerine gün esnasında yenen ikramlıklar, çay kahve resimleri gibi fotoğraflar yüklemeyi tercih etmektedirler. Sonuç olarak değişen dünya da kadın günü katılımcıları da teknolojiye ve onu getirdiklerine ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Bunu yaparken de sosyal bir grup olmanın getirdiği bilinçle hareket etmektedirler.

KAYNAKÇA

1. Adak, Nurşen (2007) Kadınların İkilemi; İş ve Aile Yaşamı, Sosyoloji Dergisi, Ülgen Oskay'a Armağan Özel Sayısı, Sayı 17
2. Alver, Köksal (2012), Komşuluk, (Ed. Köksal Alver), Kent Sosyolojisi içinde (341-348), Ankara, Hece Yayınları
3. Alver, Köksal (2013), "Emile Durkheim ve Kültür Sosyolojisi" Kültür Sosyolojisi,
4. Argın, Şükrü (2003) Nostalji İle Ütopya Arasında, İstanbul, Birikim Yayınları
5. Arvas, Y. Selcen (2017) "Sosyal Medyalı Ev Oturması" Nihayet Dergisi, Sayı 29
6. Aydemir, M. Ali (2011), Sosyal Sermaye, Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Araştırması
7. Baran, A. G. (2013). Pratik, Kültür, Sermaye, Habitus ve Alan Teorileriyle Pierre Bourdieu Sosyolojisi. S. Uğur, & A. G. Baran içinde, Sosyolojide Yakın Dönem Gelişmeler (s. 2-22). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
8. Baudrillard, Jean (2013) Tüketim Toplumu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları (Çev. H. Deliceçaylı, F. Keskin)
9. Başdaner, Ozan (2018) Georg Simmel: Gündelik Hayatın Ayrıntıları. Esgin A. , Çeğin G. (Ed.), Gündelik Hayat Sosyolojisi içinde (69-102). Ankara: Phoenix Yayınları
10. Berger, P. , Luckmann, T. (2008) Gerçekliğin Sosyal İnşası Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi (Çev. V. Saygın Öğüt) Paradigma Yayınları
11. Bennet, Andy (2013) Kültür ve Gündelik Hayat (Çev. U. Yener Kara, B. Şenel, N. Tokdoğan) Ankara, Phoenix Yayınları
12. Binay, B. , Tatlıcan, Ü. (2018) Sembolik Etkileşimcilik ve Gündelik Hayatın Sosyolojisi. Esgin A. , Çeğin G. (Ed.), Gündelik Hayat Sosyolojisi içinde (147-190). Ankara: Phoenix Yayınları
13. Binici, U. , Tatlıcan, Ü. (2018) Harold Garfinkel'in Etnometodolojisinde Gündelik Hayat. Esgin A. , Çeğin G. (Ed.), Gündelik Hayat Sosyolojisi içinde (213-234). Ankara: Phoenix Yayınları

14. Bora, Aksu (2016) Kadınların Sınıfı, İstanbul, İletişim Yayınları
15. Bourdieu, P., Wacquant L. (2014) Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar (Çev.Nazlı Ökten), İstanbul, İletişim Yayınları
16. Bourdieu, P. (1999), Sanatın Kuralları, Yazınsal Alanın Oluşumu ve Yapısı (Çev. N. Kamil Sevil), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları
17. Coulon, A. (2010) Etnometodoloji, İstanbul, Küre Yayınları
18. Çetin, Ensar (2013) Gündelik Hayat Sosyolojisi “Türkiye’de Modernleşme ve Gündelik Hayat”, İstanbul, Rağbet Yayınları
19. Çetin, Ensar (2017) Gündelik Hayata Sosyolojik Bakmak, Ankara, Siyasal Kitabevi
20. Esgin, Ali (2016), Sosyolojik Soruşturmalar Gündelik Olanın Analizinden Kesitler, Ankara: Siyasal Kitabevi
21. Debord, Guy (2017) Gösteri Toplumu, (Çev. A. Ekmekçi, O. Taşkent) İstanbul, Ayrıntı Yayınları
22. Demircioğlu, Sümeyye (2019) Günümüz Türkiye’sinde “Ev Hanımları” ve Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
23. Erkilet, Alev (2018) Mahremiyetin Dönüşümü, (ed. L. Sunar) Beğeniler: Gündelik Hayatta Toplumsal Değişimin Yansımaları içinde (117-130), İstanbul, İlem Yayınları
24. Esgin, A. , Özben, M. (2018) Klasik Sosyoloji ve Gündelik Hayat: Durkheim’dan Parsons’a. . Esgin A. , Çeğin G. (Ed.), Gündelik Hayat Sosyolojisi içinde (35-52). Ankara: Phoenix Yayınları
25. Featherstone, Mike (2013) Postmodernizm ve Tüketim Kültürü (Çev.Mehmet Küçük), İstanbul, Ayrıntı Yayınları
26. Garfinkel, Harold (2005) Etnometodolojide Araştırmalar, (Çev. Ümit Tatlıcan), Ankara, Heretik
27. Giddens, Anthony (2011) Sosyolojinin Savunusu; Makaleler, Yorumlar ve Yanıtlar (Çev.İbrahim Kaya), İstanbul, Say Yayınları
28. Goffman, E. (2017) Etkileşim Ritüelleri: Yüz Yüze Davranış Üzerine Denemeler, (Çev. Adem Bölükbaşı) Ankara, Heretik Yayınları
29. Goffman, E. (2018) Karşılaşmalar: Etkileşim Sosyolojisinde İki Çalışma (Çev. Sercan Çalıcı) Ankara, Heretik Yayınları
30. Göle, Nilüfer (2009) İç İçe Girişler: İslam ve Avrupa, İstanbul, Metis Yayınları
31. Göle, Nilüfer (2010) Modern Mahrem, Medeniyet ve Örtünme, İstanbul, Metis Yayınları

32. Han, Byung Chul (2020) Şeffaflık Toplumu, (Çev. Haluk Barışcan), İstanbul, Metis Yayınları
33. Haşım, Ahmet (2011) Gurabahane-i Laklakan, (Haz. N. Hikmet Polat) İstanbul, Yapı Kredi Yayınları
34. Huther, Jacques C. (2013) Durkheim'ı Anlamak (Çev. Serra Akyüz) İstanbul, İletişim Yayınları
35. Işın, Ekrem (1995) İstanbul'da Gündelik Hayat, İnsan, Kültür ve Mekan İlişkileri Üzerine Toplumsal Tarih Denemeleri, İstanbul, İletişim Yayınları
36. Karayığit, Ebru (2015) Gendered Fields In Women's Leisure Time Experiences: The Case Of 'Gün' Meetings In Ankara, Unpublished doctoral dissertation, Middle East Technical University
37. Karşlı, Bahset-Aycan, Sezen, Instagram ve Mahremiyet: Dindar Muhafazakâr Kadınların Paylaşımları Örneği/Instagram and Privacy: Te Case of the Sharing of Religious Conservative Women.tarr: Turkish Academic Research Review, 5 (2), 245-266 doi: tarr.725695
38. Köse, Hüseyin (2008) Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi “ Lefebvre ve Modern Dünyada Gündelik Hayat” Sayı: Güz 27
39. Lefebvre, H. (2010) Gündelik Hayatın Eleştirisi 1, (Çev. Işık Ergüden) İstanbul, Sel Yayıncılık
40. Lefebvre, H. (2015) Gündelik Hayatın Eleştirisi II: Gündelik Hayat Sosyolojisinin Temelleri, (Çev, Işık Ergüden) İstanbul, Sel Yayıncılık
41. Lefebvre, H. (2016) Modern Dünyada Gündelik Hayat, (Çev. Işın Gürbüz) İstanbul, Metis Yayıncılık
42. Marx, Karl (2003) Kapital, Kapitalist Üretim Eleştirel Bir Tahlili, (Çev. Alaattin Bilgi) Eriş Yayınları
43. Mollaer, Esra. C. (2018) Chicago Okulu ve Gündelik Hayat: ‘Gerçek Araştırmada Ellerini Kirletmek’ . Esgin A. , Çeğin G. (Ed.), Gündelik Hayat Sosyolojisi içinde (103-142). Ankara: Phoenix Yayınları
44. Orhan, C. (2018) Avamperestane Vehmedilenin Kurnazlığı: Erving Goffman, . Esgin A. , Çeğin G. (Ed.), Gündelik Hayat Sosyolojisi içinde (191-210). Ankara: Phoenix Yayınları
45. Poloma, M. (2012) Çağdaş Sosyoloji Kuramları, (Çev. Hayriye Erbaş) Ankara, Palme Yayıncılık

46. Richter, R. (2007). *Sosyolojik Paradigmalar*, İstanbul, Küre Yayınları
47. Ritzer, G. , Stepnisky, J. (2015) *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri*, (Çev. İrmak Ertuna Howison) İstanbul, De Ki Yayıncılık
48. Saktanber, A. ,Kandiyoti D. (2002) *Kültür Fragmanları; Türkiye’de Gündelik Hayat*, İstanbul, Metis Yayınları
49. Sili Kalem A. (2015)” *Türk Çayına Süt Katmak: Londra’da Yaşayan Türk Göçmenlerin Gündelik Hayatları” İnsan ve Toplum, Cilt 5, Sayı 10 (43-72)*
50. Sili Kalem A. (2021). *Digital Media, Generations and Transforming Social Relationships. Cyberpolitik Journal, 6(11), 2-17*. Retrieved from <http://cyberpolitikjournal.org/index.php/main/article/view/125>
51. Simmel, George (2019) *Modern Kültürde Çatışma*, (Çev. Tanıl Bora) İletişim Yayınları
52. Subaşı, Necdet (2004) *Gündelik Hayat ve Dinsellik*, İstanbul, İz Yayıncılık
53. Swingewood, Alan (1998), *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, (Çev. Osman Akınhay), Ankara. Bilim ve Sanat Yayınları
54. Şişman, Nazife (2017) *Dijital Çağda Müslüman Kalmak*, İstanbul, İnsan Yayınları
55. Tekin, Ferhat (2019) *Tasarruf ve Tüketim Anlayışı Bağlamında Kuşak Farkı, Sosyoloji Divanı içinde (57-73) Sayı 13, Konya, Çizgi Kitabevi*
56. Turner, J., Beeghley. L., Powers, C. (2013) *Sosyolojik Teorinin Oluşumu* (Çev. Ümit Tatlıcan), Ankara, Sentez Yayıncılık
57. Utma, Seçil, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research Cilt: 11 Sayı: 59 Ekim 2018 Volume: 11 Issue: 59 October 2018*
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307 9581 Mahremiyet Olgusu ve Sosyal Medyada Mahremiyetin Serüveni
https://ww4.ticaret.edu.tr/mis/wp-content/uploads/sites/102/2020/03/utma_secil.pdf
58. WACQUANT, Loic J. D. (2007). “Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi”, İçinde, Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan (der.) *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*. İstanbul: İletişim Yayınları
59. WALLACE, Ruth A., WOLF, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çev: L. Elburuz – M. R. Ayas, Ankara: Doğu Batı Yayınları
60. Weber, M. (2008) *Sosyoloji Yazıları*, (Çev. Taha Parla) İstanbul, Deniz Yayınları
61. Weber, M. (2014) *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu* (Çev.Mehmet Ökten) İstanbul, Tutku Yayınevi

62. https://silo.tips/queue/gndelk-hayatta-benlk-sunumunun-sosyal-paylaim-ai-facebook-zernden-ncelenmes?&queue_id=-1&v=1588799397&u=NDYuMTA2LjIzOC43
Karaoğlu, Burcu (2015) Gündelik Hayatta Benlik Sunumunun Sosyal Paylaşım Ağı Facebook Üzerinden İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
63. https://www.researchgate.net/publication/258131440_Sociology_of_everyday_life
64. http://www.sobiad.org/eJOURNALS/dergi_YBD/arsiv/2011_2/gulay_hiz.pdf Hız, Gülay (2011) Gösterişçi Tüketim Eğilimi Üzerine Bir Alan Araştırması: Muğla Örneği, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt 3, Sayı 2
65. <http://static.dergipark.org.tr/article-download/imported/5000064114/5000059985.pdf?>
Yiğit, Zehra (2012) Modernliğin Arka Yüzü Olarak Gündelik Hayat ; Aşk-ı Memnu, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, (125-144)
66. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/159/159> Birkök, Mehmet Cüneyt (2004). Sosyal rol ve iş bölümü. *Journal of Human Sciences, 1*
Lauri Honko, “*Theories Concerning the Ritual Process*”, Science of Religion Studies in Methodology, (Ed.Lauri Honko) Paris, New York, 1979, pp. 37
67. https://www.academia.edu/20035500/Osmanl%C4%B1_da_G%C3%BCndelik_Hayat_a_Dair_%C3%9C%C3%A7_Kitap_Three_Books_on_Daily_Life_in_the_Ottoman_Empire_MERYEM_KARABEKMEZ Karabekmez, Meryem (2010) Osmanlı’da Gündelik Hayata Dair Üç Kitap, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 8, Sayı 16 (763-769)